

τεύχος **11^ο**
Δεκέμβριος **2024**

«Κυπριακό»

*Αφιέρωμα με αφορμή τα 50 χρόνια
από την εισβολή και κατοχή του 1974*

Ειδικό τεύχος

Τετράδια

Διεθνούς Δικαίου

και Διεθνούς Πολιτικής

Τετράδια Διεθνούς Δικαίου
και Διεθνούς Πολιτικής

Cahiers de Droit International
et de Politique Internationale

Τεύχος 11^ο - Δεκέμβριος 2024

«Κυπριακό»
Ειδικό τεύχος

*Αφιέρωμα με αφορμή τα 50 χρόνια
από την εισβολή και κατοχή του 1974*

134
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1891

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Περιεχόμενα

Η Ταυτότητα της Έκδοσης	9
Προλογικό Σημείωμα <i>Στέλιος Περράκης</i>	11
Η Κυπριακή Δημοκρατία και η διεθνής θέση της 50 χρόνια μετά την παράνομη τουρκική εισβολή του 1974 <i>Δρ Νίκος Χριστοδουλίδης</i>	15
Αντιφώνηση κατά την Τελετή απονομής του Αριστείου «Ιωάννης Καποδίστριας» για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τις Τέχνες <i>Γιαννάκης Λ. Ομήρου</i>	25
Χαιρετισμός στην Τελετή απονομής Αριστείων «Ιωάννης Καποδίστριας» για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τις Τέχνες <i>Κυριάκος Χαραλαμπίδης</i>	30
Χαιρετισμός στην Τελετή απονομής Βραβείου «Α. Πολυζωΐδης - Γ. Τερτσέτης» για τη Δικαιοσύνη και το Δίκαιο <i>Τιτίνα Λοϊζίδου</i>	33
Το καταγωγικό τραύμα της Μεταπολίτευσης: Πώς λειτούργησε ο χρόνος από το 1974 έως σήμερα στο κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις; <i>Ευάγγελος Βενιζέλος</i>	36

Republic of Cyprus: International and European law as cornerstone of peace, stability and a viable state <i>Παναγιώτης Ήφαιστος</i>	42
Κυπριακό και «κοινοτικό κεκτημένο»: μια δικαιοπολιτική επιταγή <i>Δημήτρης Ν. Χρυσόχου</i>	58
Η επίλυση του Κυπριακού και τα όρια (;) εφαρμογής του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου. Ασκήσεις πολιτικής και οι αρχές της διεθνούς δικαιοταξίας και μια αναφορά στην παρέμβαση της Επιτροπής «για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού» <i>Στέλιος Περράκης</i>	61
Το ζήτημα της αναγνώρισης της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους. Ο παράγων χρόνος (time factor) και το διεθνές δίκαιο <i>Αντώνης Μπρεδήμας</i>	75
Το Κυπριακό και οι επιδιώξεις των Ελληνοκυπρίων. Ορθολογισμός, πραγματισμός και ευσεβείς πόθοι <i>Ανδρέας Θεοφάνους</i>	86
Η απόφαση «Δημόπουλος», η Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης <i>Γιώργος Αρέστης</i>	93
Εφαρμογή Δικαστικών Αποφάσεων Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και Συνέπειες στα Ατομικά Δικαιώματα των Πολιτών <i>Αχιλλέας Δημητριάδης</i>	102

Προκλήσεις και προοπτικές για την προστασία των περιουσιών στην κατεχόμενη Κύπρο μετά την απόφαση «Δημόπουλος» <i>Δρ. Θωμάς-Νεκτάριος Παπαναστασίου</i>	110
50 Χρόνια από την Τουρκική Εισβολή και Κατοχή - Αναστοχασμός και Επανατοποθέτηση των Νομικών μας Επιλογών <i>Δρ Μιχάλης Σταυρινός</i>	127
Μερικές σκέψεις για τις δυνατότητες μιας «ευρωπαϊκής λύσης» του Κυπριακού. Πολιτική και δυνατότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης <i>Δρ Στυλιανός Πολίτης</i>	133
Καλές υπηρεσίες του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ στην επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος 50 χρόνια μετά την τουρκική εισβολή και κατοχή: εφαρμογή ή διολίσθηση από τα ψηφίσματα του ΣΑ και των αρχών του Διεθνούς Δικαίου; <i>Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος</i>	152
Βασικά ερωτήματα, σκοποί και μέθοδοι μίας επισταμένης ιστοριογραφικής επανεξέτασης και κριτικής επαναπροσέγγισης της στρατιωτικής πλευράς των γεγονότων του 1974, με κεντρικό σκοπό την διερεύνηση της ευστάθειας της χρήσης του όρου «προδοσία» <i>Δρ Νίκος Χατζηϊωακείμ</i>	169
Συμβολές	175

Η ταυτότητα της έκδοσης

Διεύθυνση - Επιμέλεια - Σχεδίαση
Στέλιος Περράκης

Ακαδημαϊκή/Επιστημονική Επιτροπή:

Χρήστος Ροζάκης
Κώστας Χατζηκωνσταντίνου
Γρηγόρης Τσάλτας
Χαριτίνη Δίπλα
Κώστας Υφαντής
Πάνος Γρηγορίου

Γραμματεία:

Γιώργος Ανεψιού
Κέλλυ Πισιμίση
Βαγγέλης Παρράς

Η ταυτότητα της έκδοσης

Στέλιος Περράκης

*Ομότ. Καθηγητής και πρώην
Αντιπρύτανης Παντείου
Πανεπιστημίου, Πρόεδρος
Ελληνικής Εταιρείας
Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών
Σχέσεων, πρώην Πρέσβης
της Ελλάδας στο Συμβούλιο
της Ευρώπης*

A.

Τα «Τετράδια» ως νόημα, περιεχόμενο, λογική και έκφραση, με συνοδεύουν σε όλη την επιστημονική διαδρομή μου, από τα χρόνια της πρώτης «ανακάλυψης» μιας τέτοιας εκδοτικής δραστηριότητας -πού αλλού;- στη Γαλλία, των σπουδών της μεταπτυχιακής μου περιόδου, στη δεκαετία του '70. Με την αίσθηση ότι πρόκειται για ένα ιδιαίτερο εκδοτικό διάβημα, διατύπωση πρόκλησης αναζήτησης/επικοινωνίας/συμβολής. Γι' αυτό και η επιδίωξη πραγματοποίησης ενός τέτοιου/ανάλογου βήματος, με ειδικά χαρακτηριστικά, τελικά ενός πλεκτρονικού περιοδικού.

Ένα πρώτο σχεδίασμα «Τετραδίων» αποτέλεσαν τα *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου*, τα *Τετράδια Κοινωνικού Δικαίου* και τα *Τετράδια Διεθνών Σχέσεων*, με μελέτες μονογραφικού χαρακτήρα, που κυκλοφόρησαν στη δεκαετία του 1980, από το Σπουδαστήριο Διεθνούς Δικαίου της Νομικής Σχολής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, στην Κομοτηνή, υπό την διεύθυνση του Καθηγητή κ. Ιωάννου, στον εκδ. οίκο Αντ. Ν. Σάκκουλα. Εξελίχθηκαν σε σημαντικό βήμα θεωρίας Διεθνούς Δικαίου, αφού συμπεριέλαβαν, πέραν άλλων, και διδακτορικές διατριβές των Σ. Περράκη, Π. Νάσκου Περράκη, Κ. Τσιτσελίκη, Κ. Αντωνόπουλου. Ο κύκλος αυτός έκλεισε στη δεκαετία του 1990. Από το ίδιο ακαδημαϊκό περιβάλλον της Κομοτηνής ξεκίνησε πρόσφατα νέα σειρά *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου* υπό την διεύθυνση του Κ. Αντωνόπουλου.

Το δεύτερο, κατά σειρά, εγχείρημα, διαφορετικό, πιο φιλόδοξο, πήρε την μορφή μιας περιοδικής έκδοσης με ποικίλη διεθνολογική θεματολογία, πρακτικά μιας περιοδικής ενημέρωσης με έγκυ-

ρο επιστημονικό λόγο και στόχευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και στην Ανθρωπιστική Δράση. Τα «Τετράδια Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και Ανθρωπιστικής Δράσης» κυκλοφόρησαν από τον Ιανουάριο 2007 μέχρι τον Απρίλιο 2014 (44 τεύχη), δίνοντας βήμα βασικά στην ομάδα των Διδακτορικών και Μεταπτυχιακών Ερευνητών του Παντείου, προσφέροντας μια άλλη ενδιαφέρουσα προσέγγιση στην γνώση ειδικών κλάδων του Διεθνούς Δικαίου. Αποτέλεσαν έναν πρωτότυπο «βραχίονα» του εκπαιδευτικού/ερευνητικού συστήματος προαγωγής του Διεθνούς Δικαίου, που επιχείρησα να οργανωθεί και λειτούργησε στο Διεθνολογικό Τμήμα του Παντείου (Έδρα Jean Monnet «Δημοκρατία και Δικαιώματα του Ανθρώπου στην ΕΕ, Έδρα UNESCO για την «Δημοκρατία, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Ειρήνη», Ευρωπαϊκό Κέντρο Έρευνας και Κατάρτισης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ανθρωπιστικής Δράσης, και πέραν αυτού, Σεμινάριο, Ημερίδες και Διεθνείς Διασκέψεις Διεθνούς Δικαίου Ναυπλίου).

Η νέα τρίτη προσπάθεια, πλέον ώριμη και ανοικτή, με την ενθάρρυνση του φίλου εκδότη, πολιτικού επιστήμονα/διεθνολόγου Ανδρέα Σιδέρη, είναι τα **«Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής»**. Ένα ηλεκτρονικό περιοδικό θεωρίας και πρακτικής πάνω στην επικαιρότητα του Διεθνούς Δικαίου και της Διπλωματίας/Εξωτερικής Πολιτικής. Με ποικίλη ύλη θεωρίας και εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου, του Ευρωπαϊκού Δικαίου, για ζητήματα Διεθνών Οργανισμών και Διεθνούς Πολιτικής, με κριτικές ματιές στα διεθνή δρώμενα, καθώς και στη νομολογία στη νομοθεσία και στη

νομοθετική πολιτική. Επίσης, με αναφορές στις νέες κυκλοφορίες βιβλίων/μελετών, τη διεθνή επιστημονική κίνηση από διεθνολογική άποψη και άλλα θέματα, που συναντούν το ενδιαφέρον των νέων ερευνητών/διεθνολόγων και όχι μόνο. Γι' αυτούς ιδίως τους νέους/νεότερους ερευνητές τα «Τετράδια» αποτελούν ένα βήμα.

Τα «Τετράδια» κυκλοφορούν ηλεκτρονικά, τρεις (3) φορές τον χρόνο, από τον εκδοτικό οίκο Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, που φιλοξενεί και υποστηρίζει το όλο εγχείρημα. Φιλοδοξούν να καλύψουν -έστω μερικώς- ένα χρόνο διαπιστωμένο κενό σε αυτό το πεδίο της επιστημονικής ερευνητικής δραστηριότητας. Φιλοξενούν συμβολές (μελέτες, αναλύσεις, άρθρα, σχόλια, βιβλιοπαρουσιάσεις κ.λπ.), ύστερα από αξιολόγηση από ακαδημαϊκή επιτροπή ειδικών. Δημοσιεύονται, επίσης, και ξενόγλωσσα κείμενα στην γαλλική/αγγλική γλώσσα. Ήδη, έχουν κυκλοφορήσει 10 τεύχη.

B.

Τα «Τετράδια» παρακολουθώντας τις διεθνείς εξελίξεις και τον συναφή διεθνολογικό επιστημονικό διάλογο αφιερώνουν το παρόν ειδικό τεύχος (11^ο/2024) «Κυπριακό» με αφορμή τα 50 χρόνια από την τουρκική εισβολή του 1974 και την μετέπειτα στρατιωτική κατοχή του 37% σχεδόν του Νησιού.

Το τεύχος περιλαμβάνει 17 ειδικές συμβολές. Σ' αυτές και η ομιλία του Προέδρου Ν. Χριστοδουλίδη στο ετήσιο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων στην Αθήνα, στις 20 Δεκεμβρίου 2024.

Προλογικό Σημείωμα

Στέλιος Περράκης

Ομότ. Καθηγητής και πρώην Αντιπρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου Πρώην Πρέσβης της Ελλάδας στο Συμβούλιο της Ευρώπης Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων

Το Κυπριακό, σύνθετο διεθνές πρόβλημα, με περίπλοκες ιστορικές αναφορές κατακτήσεων, αποικιοκρατίας, αγώνων για αυτοδιάθεση της ελληνοκυπριακής πλειοψηφίας, βρήκε μια πολιτική διευθέτηση με τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, όχι στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αποαποικιοποίησης στα Ηνωμένα Έθνη, αλλά μιας δοτής «ανάπηρης» -με εγγυήσεις- ανεξαρτησίας, με το δοτό Σύνταγμα του 1960· όπου και η πολιτική αφετηρία προβλημάτων θεσμικής διακυβέρνησης και όχι μόνο του Νησιού, καθώς και με την κυριαρχική «παρακράτηση» εδάφους, που κρίθηκε «βάσεις» -για λόγους ασφαλείας- από την πρώην αποικιακή δύναμη.

Μετά τα τραγικά γεγονότα του 1974, που εμπέδωσαν «στρεβλώσεις» και επεμβάσεις τα χρόνια που ακολούθησαν την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας, η εισβολή και κατοχή του βορείου τμήματος του Νησιού, μια ιδιότυπη κατάσταση στο διεθνές επίπεδο, αλλά και στο εσωτερικό της Δημοκρατίας σε επίπεδο κρατικών αρμοδιοτήτων, καθώς και δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πολιτών.

Σήμερα, ύστερα από 50 χρόνια κατοχής και de facto διαίρεσης του Νησιού, ακόμη και η διευθέτηση του «Κυπριακού» που διαφέρει από την επίλυση, παρουσιάζεται εξαιρετικά δύσκολη και ευάλωτη, στην -όποια- πολιτική δυναμική που αναπτύσσεται -ή όχι- σε επίπεδο διεθνών δρώντων, κυρίως των Ηνωμένων Εθνών (Γενικός Γραμματέας, Συμβούλιο Ασφαλείας), που σταθερά διαχειρίζονται τις -κατά περίπτωση- διαδικασίες επίλυσης/διευθέτησης του προβλήματος και, δευτερευόντως, άλλων διεθνών θεσμών, όπως η Ε.Ε., το ισχύον δικαιοπολιτικό κεκτημένο της οποίας επηρεάζει καθοριστικά την όποια διευθέτηση/λύση, ανεξάρτητα της «τυπικής» ή όχι συμμετοχής της στις εν λόγω διαδικασίες. Και για το λόγο αυτό, ο ρόλος της Ε.Ε. όφειλε να είναι διαφορετικός, πλέον ενεργητικός/παρεμβατικός, χωρίς, φυσικά, να

παραγνωρίζεται ο ρόλος των «Εγγυητριών Δυνάμεων» και, πρωταρχικά, της Τουρκίας, η οποία συνάμα, ούσα κατέχουσα δύναμη, δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία.

Ενόψει αυτών, οι όποιες «εξελίξεις» αναφορικά με εφαρμογές του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου ενέχουν ιδιαίτερη σημασία ιδίως, εφόσον προωθείται ένα ομοσπονδιακό σχήμα Διζωνικής-Δικαιοκοινωνικής Ομοσπονδίας (Δ.Δ.Ο.), με πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. Θα έλεγα, μάλιστα -υπό το φως της εμπειρίας του «Σχεδίου Ανάν» και των αρνητικών ρητρών παρέκκλισης που ενσωμάτωσε από την σκοπιά του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου- ότι ορισμένες ρυθμίσεις -που μπορεί να προωθηθούν- δοκιμάζουν στην πραγματικότητα και την ανθεκτικότητα του ίδιου του Διεθνούς Δικαίου στη σύγχρονη εξελισσόμενη διεθνή δικαιοταξία, δηλαδή με κάμψη, με «παρεκκλίσεις», «συμβιβασμούς», εξαιρέσεις από έναν καθολικής εφαρμογής κανόνα. Το «σχέδιο» για μια -απροσδιόριστη/ασαφή ακόμα- Δ.Δ.Ο., απάντηση -υποτίθεται- στο διχαστικό σχέδιο δύο κρατών που υιοθετεί σταθερά την τελευταία περίοδο η Τουρκία και ο συγκεκριμένος τουρκοκύπριος ηγέτης, προωθείται σταθερά από τα Ηνωμένα Έθνη και υποστηρίζεται από άλλους διεθνείς θεσμούς (Ε.Ε.) και κράτη, ενώ φαίνεται να γίνεται καταρχήν δεκτό από την Κυπριακή Δημοκρατία ως αφετηρία συζήτησης.

Σε αυτό, λοιπόν, το πλαίσιο, έχει σημασία να μην γίνουν αποδεκτές αποκλίσεις από βασικούς κανόνες και αρχές του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου, οι οποίες θα αναιρούσαν βασικά δικαιώματα των πολιτών σε χώρα που διέπεται από το δίκαιο της Ε.Ε.

Εξάλλου, και οι διαπιστώσεις της διεθνούς νομολογίας σχετικά με καταστάσεις κατοχής, ακόμα και παρατε-

ταμένης, όπως αυτή στην Κύπρο, γενικά και ειδικά υπενθυμίζουν το αμετάβλητο σε επίπεδο κυριαρχίας και συναφών αρμοδιοτήτων, ενώ, από την άλλη, υπογραμμίζουν, τη διεθνή ευθύνη της εκάστοτε κατέχουσας δύναμης ή ασκούςας αποτελεσματικό έλεγχο στο συγκεκριμένο έδαφος. Εδώ και οι θέσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης σχετικά με τις νομικές συνέπειες πράξεων/πρακτικών του Ισραήλ στα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη (π.χ. *Γνωμοδότηση για το «Τείχος»*, 2004) είναι χαρακτηριστικές. Στο ίδιο μήκος κύματος και η πρόσφατη Γνωμοδότηση του ΔΔΧ του Ιουλίου 2024, που συνιστά πραγματικά ένα πλαίσιο οριοθέτησης της αντιδιεθνούς συμπεριφοράς μιας κατέχουσας δύναμης, αλλά και των συνεπειών μιας παραβατικής συμπεριφοράς έναντι του Διεθνούς Δικαίου, ενόψει ιδίως αρχών όπως της εδαφικής κυριαρχίας και ακεραιότητας, του απαράδεκτου της μεταβολής του εδαφικού καθεστώτος ύστερα από ένοπλη βία κ.λπ. Εξ ου και η σημασία της επιλογής απουσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Ελλάδος από την γνωμοδοτική διαδικασία του ΔΔΧ, στην οποία μετείχαν περισσότερες από 55 χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας.

Το αφιέρωμα/Ειδικό Τεύχος των «Τετραδίων» για το «Κυπριακό» αφορά διαστάσεις/πτυχές στο διεθνοπολιτικό πεδίο, καθώς και νομικά ζητήματα, γενικού ή/και ειδικού ενδιαφέροντος. Ορισμένα από τα κείμενα που περιλαμβάνει αποτελούν συμβολές σε διαφορετικές επιστημονικές εκδηλώσεις κατά το προηγούμενο διάστημα. Περιλαμβάνονται τιμητικά, επίσης, και οι «Αντιφωνήσεις» τριών προσωπικτήτων της Κύπρου, που βραβεύθηκαν στις 19ες Διεθνολογικές Συναντήσεις Ναυπλίου με το Αριστείο «Ιωάννης

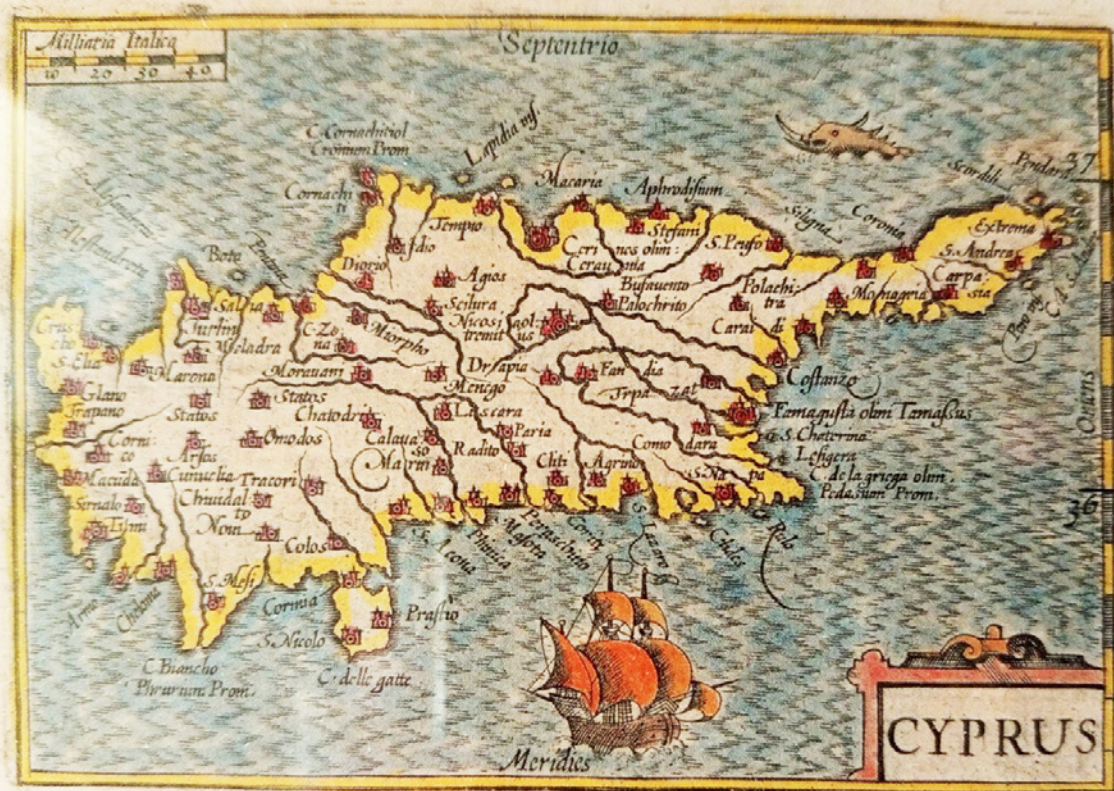
Καποδίστριας Πολιτειακής Αξίας», το Αριστείο «Ιωάννης Καποδίστριας για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τις Τέχνες» και με το Βραβείο «Αναστάσιος Πολυζωίδης - Γεώργιος Τερτσέτης για τη Δικαιοσύνη και το Δίκαιο».

Πρόκειται για μια «επετειακή» μεν συμβολή των «Τετραδίων» στην τρέχουσα συζήτηση για τα «αβέβαια» μελλοντικά βήματα της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά και με ορίζοντα δε, το μέλλον της διεθνούς θέσης μιας ανεξάρτητης και κυρίαρχης ευρωπαϊκής Κυπριακής Δημοκρατίας, σύμφωνα με τις Αρχές και τις Αξίες της διεθνούς νομιμότητας.

Η Κυπριακή Δημοκρατία και η διεθνής θέση της 50 χρόνια μετά την παράνομη τουρκική εισβολή του 1974

Cypres.

21

Bb 3

**Δρ Νίκος
Χριστοδουλίδης**

Πρόεδρος
της Κυπριακής Δημοκρατίας

Ομιλία στο ετήσιο τακτικό συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων με θέμα «Ανάμεσα σε δύο πολέμους: Δοκιμασίες Δικαίου και Πολιτικής στη διεθνή δικαιοταξία. Προκλήσεις, Προσεγγίσεις, Απαντήσεις»
20.09.2024

Είναι με μεγάλη χαρά που βρίσκομαι ανάμεσα στο εκλεκτό ακροατήριο της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων. Και με τιμή ιδιαίτερα η πρόσκλησή σας να παραστώ και να απευθύνω λόγο στο Ετήσιο Τακτικό σας Συνέδριο, το οποίο φέτος καταπιάνεται με ένα εξόχως επίκαιρο και ενδιαφέρον θέμα, ένα θέμα το οποίο φυσικά και αγγίζει και το κυπριακό, και τις προκλήσεις που δημιουργούν στη διεθνή δικαιοταξία οι δύο εν εξελίξει πόλεμοι.

Το θέμα είναι ιδιαίτερα και εξαιρετικά σύνθετο, ειδικά σε μια περίοδο πρωτόγνωρων γεωπολιτικών μεταβολών, σε τοπικό, περιφερειακό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Είμαι βέβαιος ότι το θέμα θα αναλυθεί διεξοδικά, στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου σας, γι' αυτό σήμερα να μου επιτρέψετε να επιχειρήσω να συνδέσω το θέμα του Συνεδρίου με το Κυπριακό, με τη θέση της Κυπριακής Δημοκρατίας σε αυτό το ρευστό σκηνικό, και βεβαίως, πώς αυτή η κατάσταση πραγμάτων, που έχουμε να διαχειριστούμε καθημερινά, επηρεάζει τις προσπάθειές μας σε σχέση με την επίλυση του Κυπριακού.

Θα ξεκινήσω, φίλες και φίλοι, λέγοντας ότι φέτος συμπληρώθηκαν πενήντα χρόνια από την παράνομη τουρκική εισβολή και τη συνεχιζόμενη κατοχή του 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τον Ιούλιο του 1974, με πρόσχημα δήθεν την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης μετά το Πραξικόπημα της Χούντας για ανατροπή του Προέδρου Μακαρίου, η Τουρκία διέπραξε ένα έγκλημα, και πρέπει να το λέμε αυτό, που παραβιάζει κατάφορα το Διεθνές Δίκαιο, και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, πενήντα χρό-

νια μετά, να υφίσταται αυτή η παράνομη κατάσταση πραγμάτων. Και αυτό που λέμε παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, επιβεβαιώνεται από σειρά αδιάψευστων γεγονότων, όσο και αν η Τουρκία, ειδικότερα με την επίκληση δήθεν της προστασίας των Τουρκοκυπρίων και πιο πρόσφατα με την επίκληση της παρόδου του χρόνου, επιχειρεί να τα υποβαθμίσει τις συνέπειες της τουρκικής εισβολής, και αναφέρομαι:

- Στις εν ψυχρώ εκτελέσεις αμάχων και στρατευσίμων, ο άδικος χαμός εκατοντάδων ανθρώπων και ο βίαιος ξεριζωμός δεκάδων χιλιάδων οικογενειών από τα σπίτια τους,
- στην άρνηση της Τουρκίας να επιτρέψει την πρόσβαση σε αρχεία του κατοχικού στρατού για τη διακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων της παράνομης εισβολής,
- στη συνεχιζόμενη παράνομη στρατιωτική κατοχή πέραν του ενός τρίτου της επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, κράτους μέλους των Ηνωμένων Εθνών και από το 2004 κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- στην παραβίαση βασικών ελευθεριών και θεμελιωδών δικαιωμάτων όλων των νομίμων κατοίκων της Κύπρου, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων,
- στον παράνομο εποικισμό και την αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα της χώρας,
- στην οικονομική, πολιτική, θρησκευτική και κοινωνική χειραγώγηση των Τουρκοκυπρίων,
- στις διώξεις σε βάρος των εγκλωβισμένων κατοίκων στις κατεχόμενες περιοχές,
- στην επονεϊδίστη καταστροφή της πολιτιστικής και θρησκευτικής μας κληρονομιάς.

Όλα αυτά που προανέφερα δεν είναι επαναλαμβανόμενες επετειακές

ρητορείες, αλλά είναι η ψυχρή πραγματικότητα στην Κύπρο του 2024. Και όλα αυτά συνιστούν τεκμήρια ενός συνεχιζόμενου εγκλήματος, για το οποίο η Τουρκία, ναι, πενήντα χρόνια μετά, είναι υπόλογη στη Διεθνή Κοινότητα. Συνιστούν κατάφωρη παραβίαση του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, του Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και αδιαμφισβήτητη παραβίαση των θεμελιωδών ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των Κυπρίων πολιτών. Γι' αυτό και είναι ασήκωτες οι ευθύνες όσων διέπραξαν την εισβολή, συντηρούν, πενήντα χρόνια μετά, την κατοχή, αλλά και αυτών που ανέχονται τη συνέχιση της κατοχής της Κύπρου διά της βίας.

Κυρίες και Κύριοι,

Όλα όσα απαράδεκτα και καταδικαστέα παρακολουθούμε να διαδραματίζονται τα τελευταία τρία χρόνια στην Ουκρανία -έρχομαι από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, όπου ήμασταν μαζί με τον Έλληνα Πρωθυπουργό και το πρώτο θέμα στην ημερήσια διάταξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, στην παρουσία του Προέδρου της Ουκρανίας, ήταν η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, και πολύ εύστοχα λέχθηκε, το βασικό θέμα συζήτησης ήταν να δούμε πώς θα κινηθεί η νέα αμερικανική κυβέρνηση από τις 20 Ιανουαρίου και μετά- διαπράχθηκαν στην Κύπρο πριν από ακριβώς 50 χρόνια.

Δυστυχώς, όμως, πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, η πλειοψηφία εδώ είναι φοιτητές, άρα στους φοιτητές έχουμε ευθύνη, ακόμη περισσότερο, να παρουσιάζουμε τα πράγματα ακριβώς όπως έχουν. Δυστυχώς, όμως, είναι πολλά τα παραδείγματα στην παγκό-

σμια ιστορία, που αποδεικνύουν ότι το ζύγι του δικαίου δεν είναι πάντοτε ακριβές. Ίσως γιατί το δίκαιο του ισχυρού ενίοτε κυριαρχεί της ισχύος του δικαίου. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η Κύπρος, όπως και η Ελλάδα, στην περίπτωση της Ουκρανίας, πολύ ορθά, επιλέξαμε τη σωστή πλευρά της ιστορίας και στοιχιζόμαστε με τη διεθνή κοινότητα και στηρίζουμε τον αγώνα για σεβασμό -αλλάζω τη χώρα, αλλά είναι οι ίδιες λέξεις που ανέφερα προηγουμένως- της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας, όπως και κάθε άλλης διεθνούς αναγνωρισμένης χώρας.

Μισό αιώνα μετά το έγκλημα που διαπράχθηκε σε βάρος της, η Κυπριακή Δημοκρατία συνεχίζει έναν δύσκολο αγώνα για άρση των τετελεσμένων της παρανομίας. Με αιχμή του δόρατος το Διεθνές Δίκαιο προσπαθούμε, εργαζόμαστε, για να διασφαλίσουμε ένα βιώσιμο μέλλον για τον τόπο μας. Εξάλλου, όσα τραγικά -εδώ είναι μια άλλη διάσταση του σημερινού διεθνούς επιπέδου- βλέπουμε να συμβαίνουν στη γειτονιά μας, στην εύφλεκτη γειτονιά μας, στην Ανατολική Μεσόγειο, στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, επιβεβαιώνουν όσους επιμένουν ότι δεν υπάρχουν παγωμένες διενέξεις. Για εμάς, το status quo, που δημιούργησε η παρανομία, δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να αποτελέσει το στέρεο έδαφος για την οικοδόμηση ενός ασφαλούς μέλλοντος για τη χώρα μας και τους νόμιμους πολίτες της.

Στα δικά μας όνειρα, στο δικό μου όνειρο, και αυτό είναι που έχω υποσχεθεί στον κυπριακό λαό, η λύση του Κυπριακού θα πρέπει να οδηγεί στη μετεξέλιξη της Κυπριακής Δημοκρατίας σε ένα σύγχρονο κράτος, χωρίς στρατούς κατοχής, χωρίς εγγυητές,

χωρίς επεμβατικά δικαιώματα. Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Κύπρου έχουν το δικαίωμα να απολαμβάνουν τα ίδια ακριβώς δικαιώματα, όπως οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι πολίτες.

Και έρχομαι τώρα πιο συγκεκριμένα στο θέμα του Συνεδρίου σας, «τις προκλήσεις, τις προσεγγίσεις και τις απαντήσεις στις δοκιμασίες του Δικαίου και της Πολιτικής στη διεθνή δικαιοταξία». Όπως προανέφερα, το Διεθνές Δίκαιο, ειδικά για τα μικρά κράτη, η επίκληση του Διεθνούς Δικαίου από μόνη της δεν μπορεί να μάς οδηγήσει στον πολυπόθητο στόχο του τερματισμού της κατοχής και της επανένωσης της πατρίδας μας. Πρέπει να είμαστε απόλυτα ρεαλιστές.

Η επίτευξη αυτού του στόχου, του στρατηγικού στόχου της επίλυσης του Κυπριακού, προϋποθέτει και σειρά άλλων παραμέτρων, όπως την ενίσχυση του περιφερειακού και διεθνούς αποτυπώματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και τη δημιουργία των αναγκαίων συνεργειών, των αναγκαίων συνεργασιών, στη βάση πάντα κοινών συμφερόντων, γιατί πολύ απλά το συμφέρον είναι αυτό που καθορίζει τις πολιτικές, ειδικότερα την εξωτερική πολιτική των κρατών. Και επειδή είμαστε ένα μικρό κράτος, αυτές οι συνέργειες, αυτές οι συνεργασίες, ειδικότερα με ισχυρούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Και είναι, ακριβώς, αυτήν την πορεία που ακολουθάμε.

Αντικρίζοντας, λοιπόν, τα δεδομένα ρεαλιστικά, αντικρίζοντας τα δεδομένα ως έχουν, και όχι όπως, ενδεχομένως, θα θέλαμε να ήταν ή θα έπρεπε να ήταν, χαράζουμε την εξωτερική μας πολιτική με εξωστρέφεια και αυτοπεποίθηση.

Στέκομαι απόψε ενώπιόν σας, για να σας πω ότι, ναι, για πολλά χρόνια, λανθασμένα, η Κυπριακή Δημοκρατία, ήμασταν ένα μονοθεματικό κράτος,

ειδικότερα στην εξωτερική πολιτική. Είχαμε την λανθασμένη εντύπωση ότι η διεθνής κοινότητα, για να χρησιμοποιήσω έναν λαϊκό όρο, ξυπνάει και κοιμάται με το Κυπριακό, ότι στο Λονδίνο, στη Μόσχα, στην Ουάσινγκτον, το μόνο θέμα ενασχόλησης ήταν το Κυπριακό. Αντιλαμβάνεστε, ήταν μια εντελώς λανθασμένη προσέγγιση, που οδήγησε και σε λανθασμένες τακτικές, στρατηγικές αν θέλετε, προς την κατεύθυνση επίτευξης αυτού του στρατηγικού στόχου. Και ξεκινώ στο τι κάνουμε τα τελευταία χρόνια, επαναλαμβάνω, με μια εξωστρεφή εξωτερική πολιτική με αυτοπεποίθηση. Με πρώτο και βασικό σύμμαχο μας, φυσικά, την Ελλάδα, η οποία αποτελεί τον σταθερό, τον ανιδιοτελή μας συμπαραστάτη, με τη στήριξη των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η ένταξή μας, να θυμίσω, στην ΕΕ το 2004 ήταν η σημαντικότερη διπλωματική επιτυχία της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά θεωρώ και της ελληνικής διπλωματίας, από ιδρύσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, με συνέργειες με σημαντικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, με αξιοποίηση των άριστων σχέσεων που έχουμε με όλες, και το τονίζω γιατί είναι σημαντικό, με όλες τις γειτονικές χώρες, επιχειρούμε, και αυτό φέρνει αποτελέσματα –θα μιλήσω στη συνέχεια– να διευρύνουμε το διπλωματικό αποτύπωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τα ζωτικά συμφέροντα της χώρας μας, και, κατ' επέκταση να μάς βοηθήσει και στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου, της βασικής μας προτεραιότητας, που είναι η επίλυση του Κυπριακού. Αξιοποιώντας, λοιπόν, τη γεωγραφική μας θέση, την ευρωπαϊκή μας ιδιότητα, και όλα τα γεωστρατηγικά πλεονεκτήματα, η Κυπριακή Δημοκρατία λειτουργεί ως πυλώνας ασφάλειας

και σταθερότητας, ως γέφυρα ειρήνης και συνεργασίας σε μια περιοχική ιδιαίτερης γεωστρατηγικής σημασίας. Και θα επικαλεστώ και πάλι τη χθεσινή μας συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, που ήταν τα θέματα της Συρίας. Μαζί με τον Έλληνα Πρωθυπουργό, ακούγοντας τις προσεγγίσεις των πλείστων συναδέλφων μας, διαπιστώσαμε ότι δεν γνωρίζουν καλά την περιοχή μας, και είναι γι' αυτό που λέω ότι η Κύπρος και η Ελλάδα, ως τα κράτη μέλη της ΕΕ στην περιοχή έχουμε ένα σημαντικό πλεονέκτημα, το οποίο πρέπει να αξιοποιήσουμε. Φυσικά και αποχώρηση του Assad, με τον τρόπο που έφυγε, δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά μια θετικότερη εξέλιξη. Κανείς, μα κανείς δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη βάρβαρη συμπεριφορά, την καθημερινή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Συρία κατά τη διάρκεια της θητείας του Assad. Αλλά, τι είναι σημαντικό, δεν είναι απλά να εκφράζουμε την ικανοποίησή μας, που κι εμείς την εκφράσαμε, και η Ελλάδα και η Κύπρος, αλλά να δούμε ποια είναι η επόμενη μέρα στη Συρία και πώς το νέο καθεστώς διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα στη χώρα, τη συμπερίληψη όλων των μειονοτήτων, πώς θα μπορεί να λειτουργήσει ως ένα κράτος, στο πλαίσιο των θεσμών δημοκρατίας που υπάρχουν στη Μέση Ανατολή, και δεν θα δούμε εξελίξεις που είναι ανησυχητικές. Χθες το βράδυ, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ανέφερα συγκεκριμένα στους συναδέλφους μου, γιατί πριν από τη μετάβασή μου στις Βρυξέλλες είχα τηλεφωνικές επικοινωνίες με τον Πρόεδρο της Αιγύπτου, τον Βασιλιά της Ιορδανίας, τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, οι οποίοι πολύ εύστοχα μού ανέφεραν ότι βλέπουμε μια αντίδραση που μάς θυμίζει

την αντίδραση της Δύσης όταν έγινε η Αραβική Άνοιξη. Θυμάστε όλοι την Αραβική Άνοιξη. Η Αραβική Άνοιξη, όμως, όπως μού ανέφεραν πολύ εύστοχα, για την περιοχή μας, εξελίχθηκε να είναι αραβικός χειμώνας, κι ακόμη έχουμε προβλήματα στη Λιβύη, στη Συρία, σε πολλές χώρες της περιοχής. Γιατί τα λέω όλα αυτά; Γιατί Ελλάδα και Κύπρος έχουμε, εδώ, ένα μεγάλο πλεονέκτημα που γνωρίζουμε την περιοχή, διατηρούμε άριστες σχέσεις με όλα τα γειτονικά κράτη, και οφείλουμε, πηγαίνοντας στις Βρυξέλλες, και αυτό κάνουμε με επιτυχία, να παρουσιάζουμε την ακριβή κατάσταση πραγμάτων και να έχουμε πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ. Μόνο έτσι αναδεικνύεις τη σημασία σου, και όχι μόνο με το να επικαλείσαι στις Βρυξέλλες ή να ζητάς να έχεις ρόλο στα αυστηρά εθνικά θέματα, και αναφέρομαι στα ελληνοτουρκικά. Δεν μπορεί η Σουηδία, για παράδειγμα, –και δεν έχω τίποτα με τη Σουηδία η χώρα πηγαίνει πολύ καλά– να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στον καθορισμό της πολιτικής της ΕΕ για τη Συρία. Δεν μπορεί η Φινλανδία, η Δανία [να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο] και η Ελλάδα και η Κύπρος να μην έχουν αυτόν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, αλλά αυτό τον πρωταγωνιστικό ρόλο δεν θα μας τον δώσει κανείς. Αυτόν τον πρωταγωνιστικό ρόλο πρέπει να διεκδικήσουμε, και αυτό πράττουμε μέσα από την εξωστρέφεια της εξωτερικής μας πολιτικής. Στις μείζονες κρίσεις, λοιπόν, που ταλανίζουν την περιοχή μας η Κυπριακή Δημοκρατία δήλωσε παρούσα, κερδίζοντας, με πράξεις και όχι με λόγια, τον σεβασμό και την αναγνώριση της διεθνούς κοινότητας. Να σάς θυμίσω ότι αμέσως μετά την τρομοκρατική

επίθεση της Χαμάς, στις 7 Οκτωβρίου 2023, και τη στρατιωτική απάντηση του Ισραήλ, η Κυπριακή Δημοκρατία ανέλαβε μια πρωτοβουλία για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στον άμαχο πληθυσμό της Γάζας, μέσα από την πρωτοβουλία, «Αμάλθεια», ενώ ενεργοποιήσαμε και το Σχέδιο «Εστία» για τον ασφαλή επαναπαρισμό αμάχων από τρίτες χώρες. Αυτές όλες οι πρωτοβουλίες δεν ήταν καθόλου εύκολες, ούτε όμως και αυτονόητες. Ειδικά, για την πρωτοβουλία μας για τον Θαλάσσιο Ανθρωπιστικό Διάδρομο, θυμάμαι πολύ χαρακτηριστικά, Οκτώβριο του 2023, στο Παρίσι, στη Σύνοδο που διοργάνωσε ο Πρόεδρος Μακρον αμέσως μετά το τι έγινε στη Γάζα, όταν παρουσιάσαμε για πρώτη φορά την πρωτοβουλία μας. Και σάς μιλώ εντελώς ειλικρινά, κανείς δεν πίστευε, μετά την παρουσίαση της πρωτοβουλίας μας, ότι Κυπριακή Δημοκρατία μπορούσε να υλοποιήσει ένα τέτοιο μεγαλεπήβολο σχέδιο. Κι όμως, καταφέραμε, ακριβώς χτίζοντας σε πολλά δεδομένα που έχουμε, για παράδειγμα, τις εξαιρετικές σχέσεις που έχουμε με το Ισραήλ. Να σάς θυμίσω ότι, για να γίνει ο ανθρωπιστικός διάδρομος, το Ισραήλ προχώρησε σε άρση του θαλάσσιου αποκλεισμού της Γάζας μετά από 17 χρόνια, μόνο για πλοία που έφευγαν από τη Λάρνακα, από πλοία που έφευγαν από την Κυπριακή Δημοκρατία. Ειδικά, λοιπόν, την περίοδο της κορύφωσης των εχθροπραξιών, της καχυποψίας, της έντασης, της αμφισβήτησης στην περιοχή μας, χρειάστηκε να καταβληθεί τεράστια διπλωματική προσπάθεια και πολιτικό κεφάλαιο, ώστε να φέρουμε τα ενδιαφερόμενα μέρη σε σημείο στοιχειώδους συνεννόησης. Χαίρομαι, όμως, γιατί το αποτέλεσμα ήταν τέτοιο που δικαιώνει τις επιλογές μας. Η Κυπριακή Δη-

μοκρατία απέσπασε τα εύσημα από τη Διεθνή Κοινότητα και προβλήθηκε στο εξωτερικό για τους σωστούς λόγους, έχοντας αναβαθμισμένο ρόλο και λόγο.

Ακριβώς στο πλαίσιο του ξεκάθਾਰου προσανατολισμού που καθορίσαμε, και με γνώμονα τη διεύρυνση όλων των παραγόντων ισχύος που έχουμε, εντάσσεται και η αναβαθμισμένη σχέση της Κυπριακής Δημοκρατίας με μια σειρά από χώρες με ειδικό εκτόπισμα, με προεξάρχουσες τις ΗΠΑ. Η πρόσφατη έναρξη του στρατηγικού διαλόγου των κυβερνήσεων των δύο χωρών -και σάς θυμίζω εδώ ότι η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είναι κράτος μέλος του NATO και οι Ηνωμένες Πολιτείες προχώρησαν σε στρατηγικό διάλογο με την Κυπριακή Δημοκρατία για συνεργασία σε μια σειρά από τομείς, όπως η οικονομία, η ασφάλεια, η ενέργεια, η έρευνα, η τεχνολογία-υπηρετεί ζωτικά συμφέροντα της Κυπριακής Δημοκρατίας, και, παράλληλα, αναδεικνύει και εδραιώνει τον σταθεροποιητικό της ρόλο στην περιοχή.

Κι επειδή εδώ βλέπω και διπλωμάτες, που βρίσκονται τώρα στην Διπλωματική Ακαδημία του Υπουργείου Εξωτερικών, να σάς πω ότι όταν έγινα εγώ μέλος της Διπλωματικής Ακαδημίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, το 1999, όταν συζητούσαμε με τους Αμερικανούς, ένα ήταν το θέμα στην ημερήσια διάταξη. Βοηθήστε μας, πιάστε την Τουρκία να επιλύσουμε το Κυπριακό. Αυτό ήταν το μόνο θέμα που είχαμε στην ημερήσια διάταξη, και μέσα από τις ενέργειές μας φτάνουμε σήμερα να υπάρχει αυτός ο στρατηγικός διάλογος και η σχετική πρόσκληση του Αμερικανού Προέδρου για επίσκεψη στην Ουάσινγκτον μετά από 28 χρόνια. Στο ίδιο ακριβώς πλαίσιο εντάσσεται και ο στρατηγικός διάλογος που ξεκι-

νήσαμε με το Ηνωμένο Βασίλειο, με το οποίο επιδιώκουμε μια νέα σχέση σε όλους τους τομείς, υπό το πρίσμα των πολιτικών και οικονομικών δεδομένων που δημιουργεί η νέα τάξη πραγμάτων μετά την απόφαση των Βρετανών για έξοδο από την ΕΕ.

Μέσα ακριβώς, λοιπόν, από αυτήν τη συλλογιστική, η Κυπριακή Δημοκρατία θα συνεχίσει να πορεύεται, και σε συνεργασία με όλα τα γειτονικά κράτη, την Ελλάδα φυσικά, και με ισχυρούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, βασισμένη στην αρχή του Διεθνούς Δικαίου, μαζί όμως, με την αρχή της συμπερίληψης, η συνεργασία μας με τα κράτη της περιοχής στοχεύει στην από κοινού αντιμετώπιση προκλήσεων και στην αξιοποίηση των τεράστιων προοπτικών που υπάρχουν στην περιοχή μας.

Ζητούμενο όλης αυτής της προσπάθειας που κάνουμε είναι η εμπέδωση νοοτροπίας συνεργασίας, ασφάλειας και ειρήνης, πάντα στη βάση μιας θετικής προσέγγισης. Δεν ενισχύσαμε τις σχέσεις μας με τα γειτονικά κράτη γιατί έτυχε τα γειτονικά κράτη να έχουν κακές σχέσεις με την Τουρκία. Τέτοιου είδους σχέσεις δεν θα είχαν καμία συνέχεια. Χτίσαμε τις σχέσεις μας με τα γειτονικά κράτη στη βάση μιας θετικής προσέγγισης και βλέπουμε και σήμερα, όπου η Τουρκία άρχισε να δημιουργεί και πάλι σχέσεις με τα κράτη της περιοχής, αυτή η προσέγγιση, η θετική εξέλιξη για την Τουρκία, δεν επηρεάζει τις σχέσεις τις δικές μας με τα γειτονικά κράτη.

Αυτός ήταν και ο άξονας της Συνόδου Κορυφής των μεσογειακών κρατών MED9 που φιλοξένησε η Κύπρος τον περασμένο Οκτώβριο, σε μια περίοδο κορύφωσης της έντασης στο μέτωπο του πολέμου. Με την ίδια ακριβώς πολιτική θα πορευτούμε και όταν θα αναλάβουμε τα νήια του Συμβουλίου της

ΕΕ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2026. Εξάλλου, οι τεράστιες προκλήσεις που έχουμε ενώπιόν μας απαιτούν τη μέγιστη δυνατή συνεργασία για την αντιμετώπιση των θεμάτων που περιλαμβάνει η ατζέντα μας, όπως είναι η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, η κλιματική κρίση, η ενεργειακή αυτονομία, το μεταναστευτικό, η πράσινη μετάβαση, και πολλά άλλα, στα οποία η Κυπριακή Δημοκρατία έχει συγκεκριμένες θέσεις, έχει ρόλο και λόγο στην προσπάθεια που γίνεται. Αυτά τα ζητήματα της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ατζέντας προϋποθέτουν, εξάλλου, συνέργειες και εξωστρέφεια και, σίγουρα, είναι απαγορευτικές σε φαινόμενα εσωστρέφειας και μονοδιάστατης προσέγγισης.

Κυρίες και κύριοι,

Έχοντας το τιμητικό προνόμιο να εκπροσωπώ τον κυπριακό λαό, και μάλιστα ως ο πρώτος Πρόεδρος της μεταπολεμικής εποχής, από την αρχή της ανάληψης των καθηκόντων μου ξεκίνησα μια διεθνή εκστρατεία, να βάλουμε ξανά το Κυπριακό σε τροχιά διαπραγματεύσεων, πάντα υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ). Η επιδίωξή μας είναι συγκεκριμένη, είναι σαφής: Αναζητάμε, πρώτα και πάνω από όλα, λειτουργική και βιώσιμη λύση στη βάση του συμφωνημένου πλαισίου, των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, του διαπραγματευτικού κεκτημένου, που υπάρχει μέχρι σήμερα, καθώς επίσης και των αρχών και αξιών της ΕΕ. Αυτό που μόλις σάς είπα δεν είναι μια τυπική και επαναλαμβανόμενη διαβεβαίωση. Είναι το πλαίσιο, πάνω στο οποίο εργαζόμαστε, για να κτίσουμε την Κύπρο του αύριο, μέσα από μια λειτουργική και βιώσιμη λύση, η οποία θα μάς επιτρέψει να επανενώσουμε την πατρίδα μας.

Σχεδόν 20 μήνες μετά, μπορώ να πω ότι οι προσπάθειές μας αρχίζουν να φέρνουν αποτελέσματα. Είμαι ρεαλιστής, δεν υποβαθμίζω ούτε τα προβλήματα ούτε και τις προκλήσεις, αλλά παραμένω συγκρατημένα αισιόδοξος για τη συνέχεια. Η δική μας πλευρά, πάντα σε συνεργασία με την Ελληνική κυβέρνηση, στηρίζει έμπρακτα την πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και επενδύουμε ουσιαστικά σε αυτή τη νέα αυτή προσπάθεια, έχοντας την πεποίθηση ότι μπορούν να δημιουργηθούν οι συνθήκες, για να βάλουμε με αξιώσεις το Κυπριακό σε τροχιά διαπραγμάτευσης, και να φτάσουμε σε μια αμοιβαία επωφελή κατάσταση πραγμάτων, γιατί το Κυπριακό δεν μπορεί να επιλυθεί μόνο με την επίκληση του Διεθνούς Δικαίου. Η Τουρκία θα προχωρήσει στην επίλυση του Κυπριακού αν αντιληφθεί ότι μέσα από την επίλυση του Κυπριακού εξυπηρετούνται και δικοί της γεωστρατηγικοί στόχοι, που αγγίζουν κατά κύριο λόγο την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας.

Όλοι οι σημαντικοί δρώντες, από την Ευρώπη μέχρι τις Ηνωμένες Πολιτείες, τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών, οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μάς πιστώνουν με ειλικρινή πρόθεση για επίλυση του Κυπριακού και αναγνωρίζουν την πολιτική μας βούληση. Όλες μας οι ενέργειες κινούνται προς την κατεύθυνση της έντιμης και ειλικρινούς προσπάθειας, για να βάλουμε τέλος στο σημερινό απαράδεκτο status quo, που δεν μπορεί να είναι το μέλλον της πατρίδας μας.

Επαναλαμβάνω ότι γνωρίζω από πρώτο χέρι τις δυσκολίες, τα εμπόδια, τις προκλήσεις. Έχουμε πλήρη αντίληψη του συσχετισμού δυνάμεων και, βεβαίως, είμαστε αρκετά ρεαλιστές. Θε-

ωρώ ότι η ουσιαστική διασύνδεση των ευρωτουρκικών με το Κυπριακό, όπως προκύπτει από τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Απρίλιο του 2024, που επιβεβαιώνονται από τις χθεσινές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη διεύρυνση, στέλνουν και ένα θετικό, αλλά σαφές μήνυμα προς την Τουρκία. Η μετουσίωση αυτού του μηνύματος σε θετικές εξελίξεις στα ευρωτουρκικά εξαρτάται και από την πρόοδο στο Κυπριακό, και είναι σημαντική, θεωρώ, η συγκυρία, λαμβάνοντας υπόψη και τις προσπάθειες που γίνονται από πλευράς του Γενικού Γραμματέα.

Η πορεία της Τουρκίας προς την Ευρώπη –που ναι, θα σάς πω σήμερα κάτι που δεν θα μπορούσαμε να πούμε πριν από 20 ή 30 χρόνια, είναι και δική μας επιδίωξη, γιατί πολύ απλά δεν μπορώ να αλλάξω τη γεωγραφία, προτιμώ να έχω έναν γείτονα που είναι κράτος μέλος της ΕΕ, που σέβεται τις αρχές και αξίες της Ευρώπης, παρά ένα γείτονα, ο οποίος συμπεριφέρεται με τον τρόπο που συμπεριφέρεται – πέραν ουσιαστικά από την Κύπρο και την Ελλάδα. Και δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι η Λευκωσία και η Αθήνα θα συνεργαστούμε και αυτήν τη φορά, ώστε να κατακτήσουμε αυτόν τον εθνικό στόχο, όπως έγινε και στο παρελθόν, όταν διαψεύστηκαν όσοι υποστήριζαν ότι με άλυτο το Κυπριακό η Κύπρος ποτέ δεν θα μπορούσε να γίνει Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κι όμως, αυτό το ιστορικό προηγούμενο αποδεικνύει ότι στην πολιτική, όπως και στη ζωή, τίποτε δεν είναι στατικό, τίποτε δεν είναι προδιαγεγραμμένο.

Επιτρέψτε μου στο σημείο αυτό να μνημονεύσω τον Γιάννο Κρανιδιώτη, του οποίου το όνομα φέρει η αίθουσα που μας φιλοξενεί σήμερα, για σημειώσω ακριβώς ότι σε αυτό το σύνθε-

το διεθνές περιβάλλον που επικρατεί, οφείλουμε να πολιτευόμαστε με αρχές, χωρίς όμως ποτέ να λησμονούμε ότι οι πολιτικές των κρατών ορίζονται από τα συμφέροντά τους. Και ακριβώς, η αναγνώριση του ρόλου που διαδραματίζει η Κυπριακή Δημοκρατία, ως πυλώνας σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, επενεργεί θετικά και στις προσπάθειες που καταβάλλουμε για τερματισμό της κατοχής και επανένωση της πατρίδας μας, κατά τρόπο, ώστε να μας βρει την επομένη της λύσης ως μια χώρα πολιτικά σταθεροποιημένη, οικονομικά ισχυρή, και, βεβαίως, με μια ξεκάθαρη εξωτερική πολιτική και με προβλέψιμες και αξιόπιστες επιλογές –η επανενωμένη Κύπρος– σε ζητήματα ασφάλειας, καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Κατά συνέπεια, η διεύρυνση και ενίσχυση του αποτυπώματος της Κυπριακής Δημοκρατίας συνδέεται άμεσα και με τον πυρήνα του Κυπριακού προβλήματος και αγγίζει και το περιεχόμενο της επιδιωκόμενης λύσης.

Κυρίες και Κύριοι,

Η επανένωση της χώρας μου –ο τερματισμός της κατοχής, η απελευθέρωση– παραμένει η κορυφαία προτεραιότητα της διακυβέρνησής μας, και η δημιουργία συνθηκών βιώσιμης και λειτουργικής λύσης του Κυπριακού τέμνει οριζοντίως όλους τους νευραλγικούς τομείς πολιτικής ως εξής:

- Σταθερή, ισχυρή και βιώσιμη οικονομία,
- αξιόπιστη αμυντική θωράκιση και αναβαθμισμένη εσωτερική ασφάλεια,
- διεύρυνση του διπλωματικού αποτυπώματος της χώρας και πολλαπλασιασμό, ειδικά για ένα μικρό κράτος, των παραγόντων ισχύος, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο

εξωτερικό, και τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς παράγοντες ισχύος της χώρας.

Όλα αυτά είναι εξαιρετικά σημαντικά, ειδικά στο ρευστό διεθνές περιβάλλον, γιατί ακριβώς η οικονομική σταθερότητα και η κοινωνική συνοχή είναι απαραίτητα, ειδικά σε μια χώρα υπό κατοχή, που αγωνίζεται γι' αυτά που για άλλες χώρες είναι προφανή. Μέσα από συγκεκριμένες δράσεις, αγγίζουμε χρονίζοντα προβλήματα και παθογένειες, που επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών, όπως είναι η ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, το μεταναστευτικό, το αυξημένο ενεργειακό κόστος, η στεγαστική κρίση, η γήρανση του πληθυσμού, η υπογεννητικότητα, η διαφθορά, η ανεργία, και άλλα πολλά, προχωρώντας με τολμηρές μεταρρυθμίσεις, επιχειρώντας να επανιδρύσουμε το Κράτος του 1960.

Την ίδια στιγμή, η δημοσιονομική υπευθυνότητα μέσω πλεονασματικών προϋπολογισμών, ένα σταθερό και υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι συνεχείς μεταρρυθμίσεις αποτελούν τους τρεις πυλώνες σε σχέση με τις αποφάσεις μας. Κορυφαία προτεραιότητα για την κυβέρνησή αποτελεί επίσης η διαφάνεια, η αξιοποίηση καλών πρακτικών, η γρήγορη απονομή της δικαιοσύνης, καθώς και η περαιτέρω βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος της χώρας μας.

Και χαίρομαι πραγματικά γιατί η κυπριακή οικονομία –και η κυπριακή οικονομία, πιστέψτε με, αγγίζει τις προσπάθειές μας για επίλυση του Κυπριακού, είναι πολύ δύσκολο σήμερα να διαχωρίσεις την εξωτερική με την εσωτερική πολιτική– επιδεικνύει ζηλευτές επιδόσεις, και όλοι ανεξαιρέτως οι οίκοι αξιολόγησης την κατατάσσουν, πλέον, σε επενδυτική βαθ-

μίδα με θετική προοπτική. Μετά από 13 χρόνια, το 2011 ήταν η τελευταία φορά, η κυπριακή οικονομία κατατάσσεται από όλους τους οίκους αξιολόγησης στην κατηγορία Α.

Οι επιδόσεις αυτές εδραιώνουν τη θέση της Κύπρου ανάμεσα στις πλέον αξιόπιστες οικονομίες της ΕΕ, με ρυθμό ανάπτυξης τον τρίτο υψηλότερο στην Ευρώπη. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι ούτε συγκυριακά ούτε και τυχαία. Είναι επιστέγασμα μιας συντονισμένης και μεθοδικής στρατηγικής, η οποία εστιάζει στη δημοσιονομική υπευθυνότητα, στην ενίσχυση των επενδύσεων, στη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και στην προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Κυρίες και κύριοι,

Όλα όσα έχω προαναφέρει είναι εσωτερικές παράμετροι. Είναι εσωτερικά δεδομένα ιδιαίτερης σημασίας, αφού αποτελούν, όπως είπα, παράγοντες ισχύος για την πατρίδα μου, που μαζί με την εξωστρέφεια και την αυτοπεποίθηση στην εξωτερική μας πολιτική, ενισχύει το διεθνές αποτύπωμα της χώρας μας. Και, φυσικά, με την επίκληση του Διεθνούς Δικαίου, που αξιοποιούμε, για να πετύχουμε την υπ' αριθμόν ένα προτεραιότητα μας, που είναι η επίλυση του Κυπριακού.

Εκλεκτοί σύνεδροι,

Προτού ολοκληρώσω, επιτρέψτε μου να αξιοποιήσω την παρουσία μου στην πρωτεύουσα του μητροπολιτικού ελληνισμού, για να επαναλάβω την απεριόριστη ευγνωμοσύνη της Κύπρου έναντι της Ελλάδος, κυβέρνησης, πολιτείας και λαού, για την άδολη στήριξη και την αφειδώλευτη βοήθεια όλα αυτά τα χρόνια.

Σας ευχαριστούμε που είστε οι συνοδοιπόροι μας σε αυτή τη δύσκολη

διαδρομή προς την ελευθερία, τη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη και την προοπτική. Γνωρίζετε πολύ καλά ότι κατά καιρούς οι σχέσεις Ελλάδας και Κύπρου πέρασαν από δοκιμασίες, αλλά ευτυχώς τα πανάρχαια νήματα που μάς ενώνουν είναι βαθιά ριζωμένα και διαθέτουν μοναδικές αντοχές.

Απευθύνομαι, τέλος προς όλους εσάς, τους διακεκριμένους της νομικής επιστήμης, για να σάς πω ότι αντλούμε δύναμη από τη βοήθειά σας και στηρίζομαστε στη δική σας συνδρομή, στις προσπάθειες για τον τερματισμό της κατοχής και την επανένωση της πατρίδας μας. Μόνο έτσι μπορεί να ικανοποιηθεί, έστω και μερικώς, με καθυστέρηση δεκαετιών, το περί δικαίου αίσθημα ενός περήφανου λαού, που διεκδικεί χωρίς να επαιτεί. Που υπομένει με καρτερία, όχι μοιρολατρία. Που παλεύει και μάχεται με ασπίδα και δόρυ το Διεθνές Δίκαιο. Σας ευχαριστώ πολύ.

Αντιφώνηση κατά την Τελετή απονομής του Αριστείου «Ιωάννης Καποδίστριας» για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τις Τέχνες

2

Γιαννάκης Λ. Ομήρου

πρ. Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων

*XIX Διεθνολογικές
Συναντήσεις Ναυπλίου
«Βουλευτικό»
28.09.2024*

Κύριε Δήμαρχε Ναυπλιέων,
Κύριε Στέλιο Περράκη της Πρωτοβουλίας Διεθνολογικών Συναντήσεων Ναυπλίου,
Κυρίες και Κύριοι,

Αποτελεί για μένα ιδιαίτερη τιμή και ξεχωριστό προνόμιο να βρίσκομαι σήμερα εδώ στο Ναύπλιο, πρώτη πρωτεύουσα της Ελεύθερης Ελλάδας και στο «Βουλευτικό» τον χώρο της πρώτης Βουλής των Ελλήνων. Ευχαριστώ θερμά τον Δήμο Ναυπλιέων και τις Διεθνολογικές Συναντήσεις Ναυπλίου για την εξαιρετική τιμή που επεφύλαξαν στην ταπεινότητα μου με την απονομή του Αριστείου «Ιωάννης Καποδίστριας».

Θερμά συγχαρητήρια σε όλους του βραβευθέντες. Ευρισκόμενος στο Ναύπλιο την πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας, με πρώτο κυβερνήτη τον Ιωάννη Καποδίστρια που λάμπρυνε το αξίωμα και που διαχρονικά αποτελεί αγλάνισμα για την πόλη σας και ολόκληρο τον Ελληνισμό επιτρέψτε μου μια σύντομη αναφορά για τις σχέσεις του με την Κύπρο.

Οι σχέσεις του Ιωάννη Καποδίστρια με την Κύπρο ξεκινούν από την καταγωγή του. Η μητέρα του, Αδαμαντίδη ή Διαμαντίνα, ήταν κόρη του Χριστόδουλου Γονέμη, γόνου μιας ιστορικής μεσαιωνικής Κυπριακής οικογένειας που είχε καταφύγει, μετά την οθωμανική κατάκτηση του νησιού (1570-1571) στην Κέρκυρα και στην Ευρώπη.

Στο πιο σημαντικό κυπριακό υπόμνημα προς τον Καποδίστρια, τον Αύγουστο του 1828, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Πανάρετος και άλλοι έντεκα επιφανείς Κύπριοι, κληρικοί και λαϊκοί, του ζήτησαν να «αποδεχθή

αυτούς ως ιατήρ κοινός, και να δοθή ιατρεία εις τας πληγάς μας, όπως οίδεν η βαθυτάτη πολιτική φρόνησίς Σου.» Ουσιαστικά εναπόθεταν τις κυπριακές ελπίδες για την απελευθέρωση του νησιού στο πρόσωπο του.

Ο Καποδίστριας έχει συνδεθεί και με ένα από τα σημαντικότερα κείμενα της νεότερης κυπριακής πολιτικής ιστορίας και του κυπριακού ενωτικού κινήματος, την επιστολή του προς τον Robert Wilmot-Horton, Βρετανό υπυπουργό Πολέμου και αποικιών, τον Οκτώβριο του 1827, πέντε ημέρες πριν από την απρόσμενη και καθοριστική για τις εξελίξεις ναυμαχία του Ναυαρίνου. Απαντώντας γραπτώς στην ερώτηση «Ποία όρια η Ελλάς επέβαλεν εις την γεωγραφικήν έκτασίν της;» τόνισε: «Τα όρια της Ελλάδος από τεσσάρων μεν αιώνων διεγράφησαν υπό δικαιωμάτων, τα οποία ούτε ο χρόνος, ούτε αι πολύμορφοι συμφοραί, ούτε η δορικτησία, ουδέποτε ίσχυσαν να παραγράψωσι, διεγράφησαν δε από του 1821 διά του αίματος του κυθέντος εις τας σφαγάς των Κυδωνιών, της Κύπρου, της Χίου, της Κρήτης, των Ψαρών, του Μεσολογγίου, και εις τας πολυαρίθμους ναυμαχίας τε και πεζομαχίας εν αις εδοξάσθη το γενναίον τούτο έθνος.»

Ο Καποδίστριας στο σπουδαίο αυτό κείμενο συμπεριλαμβάνει ρητώς, και μάλιστα σε περίοπτη θέση, τους Έλληνες της Κύπρου ανάμεσα στο «ελληνικόν έθνος», και στα «δικαιωματικά όρια» της νέας Ελλάδας, ιχνογραφώντας, ουσιαστικά με επιχειρήματα, την «Μεγάλη Ιδέα». Ήταν ο πρώτος, και μέχρι τον Βενιζέλο ο μόνος, ηγέτης της Ελλάδας που περιέλαβε σαφέστατα και κατηγορηματικά την Κύπρο ανάμεσα στα διεκδικούμενα όρια του ελληνικού κράτους, σε μια εποχή που είχε να αντιμετωπίσει πλήθος αντιξοοτήτων, εντός και εκτός Ελλάδος.

Τα αισθήματα των φίλων του Καποδίστρια στην Κύπρο, όταν πληροφορήθηκαν τη δολοφονία του στο Ναύπλιο, όπου βρισκόμαστε σήμερα, κατέγραψε ο Επτανήσιος της Λάρνακας Παναγής Αγγελάτος, σε επιστολή του προς τον Αυγουστίνο Καποδίστρια, αδελφό του Κυβερνήτη (26 Οκτωβρίου 1831): «Είθε να μην εξημέρονεν η αποφράς μαύρη και φρικωτάτη ημέρα της 27 Σεπτεμβρίου, ημέρα θλιβερά και αποτρόπαιος καθ' ην εδολοφονήθη αδικώς η Α.Ε. ο αείμνηστος Πατήρ και Σωτήρ της Ελλάδος! φευ! μέγα δυστύχημα και απροσδόκητον άκουσμα! Τοιαύτη σκοτεινή ημέρα να ήθελεν εκλείψει από τον χρόνον! Αλοίμονον! Εφρονεύθη ο λαμπρότατος φωστήρ, το καύχημα του έθνους μας!»

Κύριε Δήμαρχε,
Κυρίες και Κύριοι,

Η παρουσία μου εδώ στο Βουλευτικό, σε καιρούς δοκιμασίας για τον Ελληνισμό, έχει πολλές διαστάσεις και ακόμη περισσότερους συμβολισμούς. Έρχομαι από την Κύπρο τη θαλασσοφιλήτη, της Αφροδίτης και του χαλκού, τη δεύτερη και οριστική πατρίδα, ύστερα από τον Τρωικό πόλεμο, για τον Τεύκρο από τη Σαλαμίνα, τον Αγαπήνορα από την Τεγέα και τον Πράξανδρο από την Σπάρτη, τους οικιστές της κυπριακής Σαλαμίνας, της Πάφου και της Λαπήθου. Τη γενέτειρα του Ευαγόρα, του Ονήσιλου και του στωικού φιλόσοφου Ζήνωνα του Κιτιέα. Την Κύπρο του Αποστόλου Ανδρέα, της Παναγίας του Κύκκου και των βυζαντινών ακριτών. Την Κύπρο με τις μεσαιωνικές «υπέρογκες αρχιτεκτονικές» των ευρωπαϊών κατακτητών, το σταυροδρόμι όπου συναντιούνται εδώ και αιώνες φυλές, πολιτισμοί, θρησκείες, και ιδέες. Τη «μεγαλόνησο» του νεοελληνικού αλυτρωτισμού, τον τόπο

όπου έγινε η τελευταία επανάσταση της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, ο αγώνας της ΕΟΚΑ, με ήρωες όπως τον Γρηγόρη Αυξεντίου, τον Κυριάκο Μάτση, τον Μιχαήλ Καραολή και τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Ένας άνισος αγώνας, το 1955-1959, απέναντι σε μια αποικιακή αυτοκρατορία που κατάφερε να συνενώσει για πρώτη φορά ύστερα από την τραυματική δεκαετία του 1940 και τον Εμφύλιο πόλεμο όλους τους Έλληνες της μητροπολιτικής Ελλάδας στην πανεθνική και παλλαϊκή συμπάρασταση προς την Κύπρο. Ένας απελευθερωτικός αγώνας που μπορεί να μην πέτυχε τον σκοπό του, την ένωση με την Ελλάδα, όμως οδήγησε στη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας, σηματοδοτώντας το τέλος μακρών αιώνων δουλείας.

Η συγκίνηση που με διακατέχει είναι μεγάλη, καθώς σας απευθύνω αυτόν τον λόγο από μια αίθουσα και ένα βήμα το οποίο αποτέλεσε για τις προηγούμενες γενεές των Ελλήνων Κυπρίων το κύριο εθνικό ιδανικό και το γλυκύτερο όνειρο. Ένα κοινοβούλιο και μια δημοκρατική Ελλάδα, που ανάμεσα στους σκαπανείς και θεμελιωτές τους, τον 19^ο αιώνα, περιλαμβάνεται και ένας Κύπριος από τη Λάρνακα, ο Νικόλαος Σαρίπολος, εκ των κορυφαίων Ελλήνων συνταγματολόγων, ο κύριος εισηγητής του ελληνικού συντάγματος του 1864. Σε μια Ελλάδα για την ανεξαρτησία της οποίας και τη χάραξη των εθνικών της συνόρων πολέμησαν και χιλιάδες Κύπριοι, από την εποχή της επανάστασης του 1821, μέχρι την αντίσταση στην τριπλή φασιστική κατοχή, κατά το 1941-1944. Και ανάμεσα τους ο Δήμαρχος Λεμεσού και Βουλευτής στο Νομοθετικό Συμβούλιο Χριστόδουλος Σώζος που σκοτώθηκε στο Μπιζάνι το 1912 πολεμώντας ως απλός στρατιώτης, για την απελευθέρωση της Ηπείρου.

Είμαι εδώ για να μεταφέρω το μήνυμα πως η Κύπρος που αγάπησαν ο Καζαντζάκης, ο Σεφέρης, ο Ρίτσος και ο Ελύτης και μαζί τους ολόκληρος ο Ελληνικός λαός, συνεχίζει μέσα στη δίνη και τις θύελλες τον αγώνα της πολιτικής και εθνικής επιβίωσης.

Θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι στην Κύπρο θα συνεχίσει ν' ακούγεται «βαριά η φωνή σαν το περπάτημα καματερού, εκεί στις φλέβες τ' ουρανού, στο κύλισμα της θάλασσας» μαζί με τη φωνή του Σεφέρη και του Μακρυγιάννη:

«Η γης δεν έχει κρικέλια
για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν
μήτε μπορούν, όσο κι αν είναι διψασμένοι
να γλυκάνουν το πέλαγο με νερό
μισό δράμι»

Αυτοί που καταπατούν εδώ και 50 χρόνια τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κύπρο, και παραβιάζουν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και το Διεθνές Δίκαιο, πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι από τα χρόνια του Αισχύλου,

«ο μαντατοφόρος τρέχει
κι' όσο μακρύνει και αν είναι ο δρόμος του θα φέρει
σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλήσποντο
το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας
Νήσος τις έστι»

Σε εκατοντάδες αριθμούνται οι Κύπριοι που έλαβαν μέρος στην Ελληνική Επανάσταση, στις Κρητικές Επαναστάσεις, στον ατυχή Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, στο Μακεδονικό Αγώνα, στους Βαλκανικούς Πολέμους, στη Μικρασιατική Εκστρατεία, στο έπος του '40 και στην Αντίσταση. Στην τελευταία ελληνική δοκιμασία και στην αντίσταση κατά της δικτατορίας η Κύπρος υπερηφανεύεται ότι

έδωσε τον πρώτο εν δράσει νεκρό τον φοιτητή Γεώργιο Ξάνθο Τσικουρή που σκοτώθηκε στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 1970 μαζί με την Ιταλίδα συναγωνίστρια του Μαρία-Ελένη Αντζελόνι.

Στη Βουλή την Ελλήνων και στην ελληνική πολιτική θήτευσε ο αείμνηστος Λουκής Ακρίτας, υφυπουργός Παιδείας στην Κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου, του οποίου η πατρίδα, η Μόρφου, βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή. Βουλευτής στην Ελλάδα στη περίοδο 1956-1958 υπήρξε ο Κύπριος εξόριστος Σάββας Λοϊζίδης από την Κερύνεια, εθναρχικός σύμβουλος και στέλεχος του Κυπριακού Εθνικού Κινήματος.

Στο χώρο της πολιτικής διέλαμψε την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, ο Γιάννος Κρανιδιώτης, ευρωβουλευτής και αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών, οραματιστής της ευρωπαϊκής πορείας και αρχιτέκτονας της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όμως η προσφορά Κυπρίων προς τον Μητροπολιτικό Ελληνισμό υπήρξε και εδώ στο Ναύπλιο.

Κατά την διάρκεια της Επανάστασης έζησαν και έδρασαν πολλοί αγωνιστές, όπως ο Νικόλαος Θυσέας, ο Χαράλαμπος Μάλης και άλλοι.

Επίσης πέντε Κύπριοι αγωνιστές, ο Γεώργιος Κυπραίος, ο Παντελής Γεωργίου Ορφανός, ο Αγγελής Μιχαήλ και ο καπετάν Ιωάννης Κύπριος, έλαβαν μέρος στην πολιορκία και τις μάχες του Ναυπλίου όπως βεβαιώνουν ο Νικηταράς, ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης, ο Χατζηχρήστος και άλλοι οπλαρχηγοί.

Κύριε Δήμαρχε,
Κυρίες και Κύριοι,

Η ομοψυχία Κυπριακού και Μητροπο-

λιτικού Ελληνισμού αποτελεί πυξίδα και στήριγμα στο μακροχρόνιο και άνισο αγώνα του Κυπριακού λαού για εθνική επιβίωση και δικαίωση. Αισθανόμαστε βαθιά ευγνωμοσύνη για την πλήρη, αδιάλειπτη και αδιαπραγμάτευτη στήριξη, συμπαράσταση και συμπαράταξη της Ελλάδας.

Σας απευθύνω το λόγο στα 64 χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά και στα 50 χρόνια τουρκικής κατοχής. Η Κύπρος ένα αναπόσπαστο τμήμα του Ελληνισμού, με συμβολή στον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, με Ζήνωνες και Ονήσιλλους, με Ομηρικά κατάλοιπα στην τοπολαλιά, με βουβά τώρα αρχαία θέατρα, με συμπόρευση με το Μέγα Αλέξανδρο, με Κίμωνες, με Μαχαιράδες και Δίκωμα, και με σύγχρονα «μολών λαβέ», να οριοθετούν την πορεία μας.

Η Κύπρος δεν μπορεί και δεν πρέπει να παραμείνει η μόνη μοιρασμένη χώρα στην Ευρώπη, όταν η ίδια η Ευρώπη προχωρεί προς την ενοποίηση της. Δεν μπορεί η Ευρώπη να ανέχεται στο κατώφλι της την παρουσία ενός στρατού κατοχής, σε μια χώρα μέλος της Ε.Ε.

Καθώς βρισκόμαστε μισό αιώνα από την εθνική τραγωδία του 1974, είναι επιτέλους η ώρα για μια ολοκληρωμένη αναδιαμόρφωση στρατηγικής και τακτικής στο Κυπριακό, επικαιροποιημένη στις νέες συνθήκες. Και ιδιαίτερα υπό το φοβερό βάρος του επικρεμάμενου κινδύνου οριστικοποίησης της στρεβλής εικόνας του προβλήματος ως δικαιοδικής διαμάχης.

Ούτως ή άλλως είναι αδιανόητο να παραμένουμε μαρμαρωμένοι στο παρελθόν. Πολύ περισσότερο τώρα που έχουν διαμορφωθεί νέα γεωστρατηγικά, γεωπολιτικά δεδομένα στον κόσμο και την περιοχή μας. Ρωσοουκρανικό και Μεσανατολικό, ενεργειακή ανασφάλεια, αξιοποίηση των ενεργει-

ακών πηγών της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου –περιλαμβανομένων και των δικών μας– για την ενεργειακή αυτάρκεια της Ευρώπης. Είναι «ηλίου φαεινότερο» ότι δεν υπάρχουν περιθώρια να παραμείνουμε προσκολλημένοι σε μια στρατηγική και τακτική που έχει αποδειχθεί, εκ του αποτελέσματος, ότι έχει αποτύχει. Και ιδιαίτερα όταν βρισκόμαστε ενώπιον των εξωφρενικών αξιώσεων Τουρκίας και υποχείριας Τ/Κ ηγεσίας για «κυριαρχική ισότητα» και «λύση δύο κρατών». Όπως προκλητικά επανέλαβε ο Ερντογάν αυτή την εβδομάδα από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

Κύριε Δήμαρχε.

Ευχαριστώντας σας θερμά για την πρόσκληση γι' αυτή την επίσκεψη και την άκρως τιμητική απονομή του «Αριστείου Ιωάννη Καποδίστρια» και ιδιαίτερα για την ευκαιρία που μου δώσατε να απευθύνω το λόγο, επιθυμώ να μεταφέρω από την Κύπρο θερμούς χαιρετισμούς προς τους Έλληνες αδελφούς μας.

Κυρίες και κύριοι,

Είμαι βέβαιος ότι αργά ή γρήγορα θα έλθει η ώρα της ιστορικής δικαίωσης. Η ώρα της μίας, ενιαίας και αδιαίρετης Κύπρου. Και αργά ή γρήγορα είμαι βέβαιος ότι κάποιοι από μας θα έρθουν ξανά εδώ στο «Βουλευτικό» στο Ναύπλιο για να σας φέρουν το χαρμόσυνο μήνυμα. «Η κατοχή πέθανε – Η Κύπρος είναι ελεύθερη»!

Σας ευχαριστώ

Χαιρετισμός στην Τελετή απονομής Αριστείων «Ιωάννης Καποδίστριας» για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τις Τέχνες

3

Κυριάκος
Χαραλαμπίδης

Ποιητής

XIX Διεθνολογικές
Συναντήσεις Ναυπλίου
«Βουλευτικό»
28.09.2024

Αγαπημένες φίλες, αγαπημένοι φίλοι, σας στέλνω από την Κύπρο τον αδελφικό μου εναγκαλισμό μαζί με τις συγκινημένες ευχαριστίες μου για το «Αριστείο Ιωάννης Καποδίστριας για τις Επιστήμες, τα Γράμματα και τον Πολιτισμό». Και μόνο η σύνδεση του ονόματος του Καποδίστρια με αυτό το βραβείο επαναφέρει στη μνήμη την αδιαίρετη σχέση του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας με τον κυπριακό χώρο.

Μιλάμε για τον βαθμό συγγενείας του Καποδίστρια με την Κύπρο, αφού η μητέρα του Αδαμαντίνη καταγόταν από ιστορική οικογένεια της μεγαλονήσου. Άσχετα ωστόσο με αυτό, η γενικότερη εθνική ευαισθησία του και ο ψυχικός του κραδασμός για την Κύπρο ήταν δεδομένη. Κλασική άλλωστε είναι η δήλωσή του για τις μετεπαναστατικές διεκδικήσεις της Ελλάδας ως προς τα γεωγραφικά όριά της. Πέρα από τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, και τα υπόλοιπα εδάφη του αλύτρωτου Ελληνισμού, περιέλαβε αναπόδραστα και την μαρτυρική Κύπρο με τα ακόλουθα λόγια: «Τα όρια ταύτα από το 1821 καθορίζονται υπό του αίματος του εκχυθέντος εις τα σφαγεία των Κυδωνιών, της Κύπρου, της Χίου, της Κρήτης, των Ψαρών και του Μεσολογγίου». Ο υπέροχος οραματιστής είχε προκαθορίσει από τότε τα στοιχεία της αυθεντικής γαλάζιας πατρίδας και των γεωγραφικών ορίων της ελληνικής μας καρδιάς. Το αίμα που χύθηκε καθιστά τα πράγματα αυτοδύναμα - τους δίνει το δικαίωμα να υπάρχουν, ανεξάρτητα από τους ισολογισμούς της ιστορίας. Είναι μάλιστα αξιοπρόσεκτο πόσο ομόρριζοι σε τούτο είναι ο Ιω-

άννης Καποδίστριας και ο Διονύσιος Σολωμός, που έχει, για όσους δεν το γνωρίζουν, Κυπρία προμάμμη!

Δεν ξέρω αν αυτό είναι ικανό να ερμηνεύσει ως ένα σημείο, έμμεσα ή άμεσα, μυστικά και φανερά την έλξη που ασκεί η Κύπρος στον Καθηγητή κύριο Στέλιο Περράκη. Καθώς αντιλαμβάνομαι, πάλλεται από τα μεγάλα θέματα του Ελληνισμού, και είναι φυσικό να έχει μια βαθύτερη γνώση για τη θέση και τη σημασία της Κύπρου σε πανελλήνιο πλαίσιο. Υπό αυτή την έννοια ερμηνεύω την πρωτοβουλία του για την τιμή που γίνεται στο πρόσωπό μου, ως ενδεικτική, υποθέτω, ενός ευρύτερου πνευματικού πεδίου, στο οποίο ο ρόλος της μεγαλονήσου είναι ζωτικός και ουσιώδης για τον οικουμενικό Ελληνισμό.

Δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο πολιτισμός συνιστά και υπέρτατη πολιτική πράξη. Ο Καποδίστριας το παρατήρησε ήδη από το 1804, όταν είπε: «Πρέπει πρώτα να μορφωθούν οι Έλληνες και έπειτα να δημιουργηθεί η Ελλάς». Είναι γεγονός ότι η ελληνική ελευθερία προηγήθηκε του συντάγματος. Και δεν αναφέρομαι μονάχα στην πολιτειακή ρύθμισή του, αλλά στο ίδιο το σύνταγμα της ψυχής των Νεοελλήνων, που δεν πρόλαβαν να συγκροτήσουν τη δυναμική και τα εχέγγυα της ελευθερίας τους.

Όσο για μας τους εγκατοίκους της νήσου Κύπρου, συμβαίνει τούτο το παράδοξο: να ζούμε την ιστορία ολοζώντανη, την ίδια ώρα που τη στοχαζόμαστε και την αναπολούμε. Ζούμε στο παρόν και το μέλλον του ελληνικού παρελθόντος μας, με τη συναίσθηση ωστόσο ότι οι υπόλοιποι Έλληνες, φυσικά και οι Ευρωπαίοι, δυσκολεύονται να συλλάβουν σε απόλυτο βαθμό την πολυπρισματική διάταξη των ιστορικών περιπετειών και την εξελικτική πορεία αυτού του τόπου. Τούτο είναι

φυσικό, γιατί χωρίς επιτόπια γνώση και βιωματική, ας πούμε, ρύθμιση, δεν αναχωνεύεται η περιπλοκότητα και η σχετικότητα των κανόνων που ορίζουν το ψυχικό μας σύμπαν και την ιστορική μας ζωή. Μπορεί παντού, και όχι μονάχα σ' αυτή τη μικρή γωνιά της γης, να κολυμπάμε όλοι στον αφρό της ιστορίας, αλλά εδώ στην Κύπρο η συναίσθηση της ιστορικής, γεωγραφικής και πολιτικής σεισμοπάθειας μας καθιστά, θα έλεγα, ικανούς να θέτουμε ερωτήματα και να αναζητάμε τους νόμους που κυβερνούν τα πάντα. Ζώντας στην Κύπρο κι εγώ, νιώθω παράλληλα το ποιητικό μου χρέος να «διορθώνω» τη συγκίνηση, εξευγενίζοντας τον αναγνώστη και τον ακροατή μέσα από την ακρίβεια των λέξεων και την απόσταση των αισθημάτων.

Φέτος συμπληρώθηκαν πενήντα χρόνια από την τουρκική εισβολή και κατοχή της μεγαλονήσου, που ωστόσο μίκρανε γεωγραφικά κατά σαράντα περίπου τοις εκατό, εξαιτίας του άρπαγα γείτονα που ορέγεται, αλίμονο, και την υπόλοιπη Κύπρο. Αντιλαμβάνεστε βέβαια ότι, όπου υπάρχει Ελληνισμός, η αγωνία για την τύχη της Κύπρου διαρκεί. Ο χρόνος δεν μπορεί να μαλακώσει τον αβάστακτο πόνο για την κυπριακή τραγωδία. Την είπα κυπριακή, αλλά το σωστό κατ' ακρίβεια θα ήταν να την θεωρούμε ως πανελλήνια τραγωδία, γιατί, αν -ό μη γένοιτο- χαθεί η Κύπρος, το Αιγαίο θα πλημμυρίσει από την Τουρκία που το εποφθαλμιά. Με λίγα λόγια, η Κύπρος αποτελεί το έσχατο ανάχωμα για την υπεράσπιση του Ελληνισμού. Κατεπείγει λοιπόν να ενεργοποιούμε την ευρύτερη εθνική ευαισθησία μπροστά στο κακό που περισφίγγει απειλητικά την ελληνική πατρίδα μας. Κυρίως εννοώ να αναπτύξουμε την *επιστήμη της αγάπης για την πατρίδα*, που καθιστά οξύτερο το βλέμμα και μας οπλίζει με

«γρήγορον νουν και σώφρονα λογισμόν». Ο πολιτισμός είναι υπόθεση αγάπης, που συναιρεί την επιστήμη με την τέχνη, τη φιλοσοφία, τη ηθική, την ποίηση, με ό,τι συγκροτεί την ανθρωπινή αξία. Αυτή είναι η ουσία του αληθινού πατριωτισμού. Οι λαοί δεν θα έπρεπε να είναι μονάχα καταναλωτές της ιστορίας τους, αλλά κυρίως μάρτυρες του αξιώματος της Μνημοσύνης που οδηγεί στον αναστοχασμό και την ωρίμανση. Εν κατακλείδι θα ήθελα να πω ότι η πατρίδα και το έθνος συνιστούν τα δομικά μας στοιχεία με τα οποία αποκτούμε ένα πρόσωπο και συγκεκριμένη υπόσταση, έτσι ώστε να έχουμε κάπου να πατάμε, για να μπορούμε, ανάλογα με το χρέος και το ταλέντο μας, να τα υπερβαίνουμε σε πανανθρώπινη κλίμακα. Αυτό είναι και δικό μου χρέος, και σας ευχαριστώ που μου το θυμίσατε δεσμευτικά με τούτο το βραβείο, στο όνομα του Ιωάννη Καποδίστρια.
Η δρόσος του δικού του Πνεύματος πάντα μαζί σας!

Χαιρετισμός στην Τελετή απονομής Βραβείου «Α. Πολυζωΐδης - Γ. Τερτσέτης» για τη Δικαιοσύνη και το Δίκαιο

4

Τιτίνα Λοϊζίδου

*Ξεναγός
Επίτιμος Πρόεδρος
της Παγκόσμιας
Ομοσπονδίας Συνδέσμων
Ξεναγών και
του Συνδέσμου Ξεναγών
Κύπρου*

*XIX Διεθνολογικές
Συναντήσεις Ναυπλίου
«Βουλευτικό»
28.09.2024*

Θεωρώ πολύ μεγάλη τιμή την εισήγηση του καθηγητή Στέλιου Περράκη προς τον Δήμαρχο Ναυπλίου κύριο Δημήτρη Ορφανό για την απονομή μου από τον Δήμο Ναυπλιέων του βραβείου «Αναστάσιος Πολυζωΐδης - Γεώργιος Τερτσέτης για τη Δικαιοσύνη και το Δίκαιο».

Μου προκαλεί δέος ότι οι Διεθνολογικές Συναντήσεις Ναυπλίου στα πλαίσια των οποίων γίνονται οι βραβεύσεις από τον Δήμο Ναυπλιέων έχουν βραβευθεί εξαιρετοι υπηρέτες της Δικαιοσύνης που άπτονται του Διεθνούς Δικαίου και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Μεταξύ αυτών, αναφέρω τα ονόματα όλων όσοι συνδέονται άμεσα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης: αυτό του κυρίου Χρήστου Ροζάκη, πρώην Αντιπρόεδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και πρώην Πρόεδρου του Διοικητικού Δικαστηρίου του Συμβουλίου της Ευρώπης (2017), του κυρίου Guido Raimondi, Πρόεδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2017) και του κυρίου Λίνου - Αλέξανδρου Σισιλιάνου, Προέδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2019).

Στην πρώτη ακρόαση στην τότε Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τον Ιανουάριο του 1991, όπου θα εξεταζόταν για πρώτη φορά η εγκυρότητα του γεωγραφικού περιορισμού που έβαλε η Τουρκία, στο Δικαίωμα Ατομικής Προσφυγής όταν αποδέχτηκε

το Άρθρο 25 της Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο κύριος Χρήστος Ροζάκης ήταν μέλος της Επιτροπής με πρόεδρο τον κύριο C.A. Nørgaard, Δανό στην καταγωγή.

Για χάρη της ιστορίας αναφέρω ότι η πρώτη επιστολή που μας είχε σταλεί από τη γραμματεία της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μετά την καταχώριση της αίτησής μου φέρει την υπογραφή του κ. Χρήστου Γιακουμόπουλου, η διαχρονική παρουσία του οποίου σε διάφορες θέσεις, αλλά προπαντός ως επικεφαλής της Διεύθυνσης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήταν σημαντική.

Γράφω στο ημερολόγιο μου:

«Μπήκαμε στην αίθουσα όπου θα γινόταν η ακρόαση. Η θέση μου είχε καθοριστεί. Μια αίθουσα με απλή γραμμή, χωρίς καμιά διακόσμηση, αυστηρή και συνάμα «αμέτοχη» στη διαδικασία, για να επιβάλλει με την αυστηρότητά της τη θέση της αμέτοχης δικαιοσύνης.

Μια γρήγορη ματιά στο σχεδιάγραμμα που ήταν μπροστά μου με τα ονόματά τους και χώρες προέλευσής τους, το μέλος από την Τουρκία A.S GÖzübüyük, ο Άγγλος Sir Basil Hall, ο Μαλτέζος E. Busuttil, ο Λουξεμβουργιανός A. Weitzel... ο Φιλανδός, M.P Pellonpää και άλλοι. Μεταξύ αυτών ήταν και ο κύριος Χρήστος Ροζάκης.

Όλα τα μέλη μου φαινόταν αυστηρά. Σημαντικές αγορεύσεις και από τις δύο πλευρές. Όταν τέλειωσαν οι αγορεύσεις η Επιτροπή παρέμεινε στην αίθουσα για να συνεχίσει και επεφύλαξε την απόφαση.

Είχαμε κατεβεί στην πόλη. Για πρώτη φορά έβλεπα το Στρασβούργο. Ο καιρός ωραίος, αλλά το κρύο τσουχτερό. Καθώς βλέπαμε μια βιτρίνα με σοκολάτες, να σου ο κ. Χρήστος Ροζάκης,

μέλος της Επιτροπής, να βγαίνει από το κατάστημα.

Ο δικηγόρος μου, Αχιλλέας Δημητριάδης, τον ρώτησε πώς τα πήγε η ακρόαση. Η ιδιότητά του φυσικά δεν του επέτρεπε να πει οτιδήποτε. Το ύφος του, όμως, δεν είχε την αυστηρότητα που μπορούσε να δείχνει ένας πολύ αυστηρός και απρόσωπος κριτής. Το ανεπαίσθητο χαμόγελό του και η στάση του έδειχναν ότι τα πήγαμε καλά... Άραγε ήταν ένας καλός οιωνός; Ο σοκολάτες που πήραμε ήταν ακόμη πιο εύγευστες...»

Η γνωριμία μου με τον καθηγητή Περράκη συνδέεται με το εξαιρετικά δύσκολο στάδιο της προσπάθειας εκτέλεσης των αποφάσεων του Δικαστηρίου του 1996 για τα ειδικά και γενικά μέτρα, δηλαδή την απόδοση της ειρηνικής απόλαυσης της περιουσίας μου, και αυτής του 1989, για εκτέλεση της απόφασης για την αποζημίωση για τη μη χρήση της.

Στο ΕΔΑΔ είχαμε τη νομική διάσταση του Κυπριακού. Η εκτέλεση της απόφασης του 1996 ήταν και είναι η πολιτική διάσταση του Κυπριακού.

Με συντονισμένες τότε προσπάθειες το 2000 του Υπουργείου Εξωτερικών της Κύπρου αλλά και του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος, όπου ο κύριος Περράκης συμμετείχε σαν μέλος της Ελληνικής Ομάδας του Υπουργείου Εξωτερικών, έγινε κατορθωτή η εκτέλεση της απόφασης του 1989 τον Δεκέμβριο του 2003, αφήνοντας ανοικτή την εκτέλεση της απόφασης του 1996.

Συναντηθήκαμε και πάλι το 2018, όταν ως Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο Συμβούλιο της Ευρώπης (2015-2019) υπερασπίστηκε με σθένος τις θέσεις μας στην Επιτροπή Αναπληρωτών Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον μη τερ-

ματισμό της διαδικασίας επιτήρησης και επίβλεψης στην εφαρμογή της απόφασης του 1996. Όχι μόνο, αλλά προσπάθησε να εγείρει το θέμα του Άρθρου 32, το οποίο ακόμη εκκρεμεί και θα πρέπει να εξεταστεί από την Επιτροπή Υπουργών, πράγμα που θα πρέπει να αιτηθεί σε κατάλληλο χρόνο η Κυπριακή Δημοκρατία.

Κύριε Περράκη σας ευχαριστώ θερμά. Λυπούμαι πολύ που λόγω απουσίας μου σε επαγγελματικό εκπαιδευτικό ταξίδι στην Αρμενία δεν παρευρίσκομαι στην Διεθνολογική αυτή συνάντηση και βράβευση, γι' αυτό, εκτός από αυτόν τον σύντομο χαιρετισμό σκεφτήκαμε με τον καθηγητή Περράκη ότι θα ήταν καλύτερα να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα των γεγονότων της υπόθεσης μου –“Λοϊζίδου κατά Τουρκίας”, που πιστεύω ότι με σεβασμό παρουσιάζονται σε πρόσφατη συνέντευξη που έδωσα στην δημοσιογράφο κυρία Μαρία Σταύρου του τηλεοπτικού σταθμού Αντέννα Κύπρου, με την ευκαιρία των 50χρονων της τουρκικής εισβολής και κατοχής και τον οποίο ευχαριστώ για την παραχώρηση άδειας για προβολή του.

Αξιότιμε κύριε Ορφανέ Δήμαρχε των Ναυπλιέων, Σας ευχαριστώ εσάς προσωπικά και το Δημοτικό Συμβούλιό σας γι' αυτή τη μεγάλη τιμή.

Αυτή η βράβευση είναι για μένα πολύ σημαντική, ιδιαίτερα γνωρίζοντας ότι πολύ σύντομα ο Δήμος Ναυπλιέων θα διδυμοποιηθεί με την *Κερύνεια* την πόλη από την οποία κατάγομαι και στην οποία έχω μεγαλώσει.

Έτσι το βραβείο αυτό παίρνει και μια άλλη διάσταση, αυτήν της ταύτισης της πόλης μου με τη δική σας πόλη, πόλεις που έχουν πολλά κοινά και πολύ σημαντικές ιστορικές καταβολές.

Σας ευχαριστώ

Το καταγωγικό τραύμα της Μεταπολίτευσης: Πώς λειτούργησε ο χρόνος από το 1974 έως σήμερα στο κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις;*

5

Ευάγγελος Βενιζέλος

Πρώην Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Θεωρώ ότι οι οργανωτές της εκδήλωσης με τη βαθιά γνώση που έχουν και την ευγένεια που τους διακρίνει, θέτουν την Ελληνική Δημοκρατία, τον ελλαδικό Ελληνισμό, προ της πραγματικότητας της εποχής. Πράγματι γιορτάζουμε φέτος τα 50 χρόνια από τη Μεταπολίτευση και τα 50 χρόνια της Μεταπολίτευσης. Γιορτάζουμε τα 50 χρόνια από τη Μεταπολίτευση ως στιγμή ή ως πάρα πολύ σύντομη περίοδο μετάβασης από τη δικτατορία στο δημοκρατικό σύστημα διακυβέρνησης, αλλά και τη Μεταπολίτευση εν ευρεία εννοία ως μία μακρά περίοδο η οποία έχει την ικανότητα, όπως απεδείχθη, να ανανεώνεται και να επεκτείνεται, συμπεριλαμβάνοντας στην κοίτη της και νέες καταστάσεις, νέες προκλήσεις, ακόμα και την οικονομική κρίση η οποία διήρκεσε ούτε λίγο ούτε πολύ δέκα χρόνια. Αλλά και τότε δεν κηρύξαμε το τέλος της Μεταπολίτευσης, ενδεχομένως ζήσαμε μία δεύτερη Μεταπολίτευση της ελληνικής οικονομίας, δοκιμάστηκαν τα υλικά της Μεταπολίτευσης και το κεκτημένο της, αλλά απεδείχθη ότι διασώθηκαν τελικώς τα θεμελιώδη στοιχεία και έτσι εξακολουθούμε να μιλάμε για τη Μεταπολίτευση.

* Ομιλία στην εκδήλωση «50 χρόνια από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο και την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα» που οργάνωσε στην Αθήνα, στην Κυπριακή Πρεσβεία / Σπίτι της Κύπρου, στις 26.6.2024, η Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Ευχαριστώ τους οργανωτές και προσωπικά τον Κοσμήτορα Καθηγητή Αχ. Αιμιλιανίδη και την Πρεσβεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Αθήνα και προσωπικά τον πρόεδρο Στ. Αυγουστήδη.

Όμως δεν συζητάμε εδώ στην Ελλάδα για το καταγωγικό τραύμα της Μεταπολίτευσης που βρίσκεται στην ίδια τη μήτρα της. Υπάρχει αυτή η ανυπερβλητή αντίφαση επάνω στην οποία θεμελιώθηκε η πορεία του έθνους τα τελευταία 50 χρόνια. Είναι 50 χρόνια αποκατεστημένης δημοκρατίας στην Ελλάδα, αλλά και 50 χρόνια συνεχιζόμενης τουρκικής κατοχής στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

Βέβαια η αλήθεια είναι ότι το πραξικόπημα της χούντας και η τουρκική στρατιωτική εισβολή που επέφερε την κατοχή στο βόρειο τμήμα της επικράτειας της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν προέκυψαν εν αιθρία και αυτό πρέπει να το λέμε τώρα που συμπληρώθηκαν και τα 50 χρόνια από τη στρατιωτική εισβολή και την έναρξη της κατοχής. Από που να ξεκινήσω; Να ξεκινήσω από τη Ζυρίχη και το Λονδίνο; Υποστηρίζω πάρα πολύ συχνά ότι το λεγόμενο σύνδρομο της Ζυρίχης και του Λονδίνου, δηλαδή η διαπίστωση του Κωνσταντίνου Καραμανλή ότι μετά την υπογραφή των συνθηκών, ο ίδιος κατηγορήθηκε ως προδότης ή το λιγότερο ως ακραία ενδοτικός και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανυψώθηκε σε εθνικό ήρωα, έχει ως αποτέλεσμα να μην υπήρξε καμία ηγεσία στην Ελλάδα από το 1974 και μετά τουλάχιστον, που να θέλει να αναλάβει πρωτοβουλίες με κόστος και με διακινδύνευση, γιατί γνωρίζει ότι δεν θα της αναγνωρισθεί τίποτα. Ως εκ τούτου προκαλεί μία καθολική, στρατηγική ακινητοποίηση στα μείζονα θέματα της εθνικής μας πολιτικής αυτό το ισχυρό «σύνδρομο Ζυρίχης-Λονδίνου». Αυτή θα έλεγα η μνήμη που άφησε η καμπύλη του ίδιου του Κωνσταντίνου Καραμανλή στα θέματα αυτά. Ακόμα και τώρα, πρόσφατα, στη βιβλιογραφία όπως γνωρίζετε, με αφορμή την αντιπαράθεση Ευάγγελου Αβέρωφ και Γιώργου Σεφέρη, διαβά-

σαμε ενδιαφέρουσες «προεικονίσεις» αυτού του «συνδρόμου της Ζυρίχης και του Λονδίνου», την περίοδο λίγο πριν την υπογραφή των συνθηκών.

Να ξεκινήσουμε από τα 13 σημεία του Μακαρίου και τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-1964; Να θυμηθούμε ότι η ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ εγκαταστάθηκε στην Κύπρο το 1964 και όχι το 1974 και άρα δεν συμπληρώνονται σήμερα τα 50 αλλά τα 60 χρόνια από την πράσινη γραμμή; Να θυμηθούμε ότι τα προγεφυρώματα, με τη στρατιωτική έννοια του όρου, της εισβολής του 1974, είχαν εμφανώς δημιουργηθεί το 1964 και για όποιον είχε στοιχειώδη στρατιωτική ορατότητα ήταν εμφανές ότι κάτι θα συμβεί μετά και από τις αεροπορικές επιχειρήσεις που διεξήχθησαν στην Κύπρο εκείνη την περίοδο;

Πράγματι έχουμε κλείσει 60 χρόνια από την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τα όργανα της Κυπριακής Δημοκρατίας και από την ισχύ του Δικαίου της Ανάγκης που ανθεί στην Κυπριακή Δημοκρατία και είναι η νομική βάση για όλα τα μείζονα θέματα. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι από την άποψη αυτή λειτουργικό θα έλεγα μόνο για τα ελάσσονα θέματα και όχι για τα μείζονα.

Αλλά δεν φθάσαμε έτσι στην εισβολή, προηγήθηκαν όλα τα γεγονότα που ξέρουμε, η απόσυρση της μεραρχίας τον Νοέμβριο του 1967, η απόπειρα δολοφονίας του Μακαρίου το 1970, η δολοφονία Γιωρκάτζη, η επιστολή Μακαρίου στον Γκιζίκη, η οποία ανησύχησε έντονα τον Κωνσταντίνο Καραμανλή και τη μνημονεύει με αξιοσημείωτο τρόπο στο Αρχείο του, γιατί είχε διαβλέψει ότι η επιστολή αυτή θα ενεργοποιήσει μία σειρά από αντιδράσεις οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν καταλυτικά αποτελέσματα.

Η συσχέτιση όμως αυτή, ανάμεσα

αφενός μεν στο καταγωγικό τραύμα, την εισβολή και την έναρξη της κατοχής στην Κύπρο, αφετέρου δε στη Μεταπολίτευση έχει ατονήσει, σχεδόν έχει ξεχαστεί. Έχουμε μία Μεταπολίτευση η οποία πορεύεται, αξιολογείται και γιορτάζει τα 50 χρόνια της στην Ελλάδα και ένα κυπριακό πρόβλημα. Δεν θυμόμαστε εδώ ότι οφείλουμε στην εισβολή και στο δράμα της Κύπρου, την κατάρρευση της δικτατορίας και την επιτάχυνση αν μη τι άλλο των εξελίξεων, με την επιστροφή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, τον σχηματισμό της κυβέρνησης εθνικής ενότητας και την αλληλουχία των γεγονότων που θα έλεγα ότι συσκεύασαν θεσμικά αυτή την πολύ μεγάλη αλλαγή, τη Μεταπολίτευση εν στενή εννοία δηλαδή.

Άρα τι έχουμε να πούμε σήμερα, που κυριαρχεί εδώ στην Ελλάδα η εκτίμηση ότι οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις, όχι το Κυπριακό, είναι το μείζον πρόβλημα της εθνικής στρατηγικής που διαπερνά όλα τα άλλα; Τι έχουμε να πούμε για αυτό το καταγωγικό τραύμα και πώς μπορούμε να συμβάλλουμε σε μία συζήτηση για το μέλλον, για να ανταποκριθώ στην πρόκληση αυτή και να προκαλέσω τη συζήτηση των αγαπητών συνομιλητών.

Θα έλεγα ότι θα μπορούσαμε να συμβάλλουμε σε αυτή την προσέγγιση στο μέτρο του δυνατού εάν σήμερα κάναμε μία αξιολόγηση του ιστορικού χρόνου, δηλαδή εάν αξιολογούσαμε τα 50 αυτά χρόνια από την οπτική γωνία του ανεπίλυτου κυπριακού προβλήματος και από την οπτική γωνία της μεταπολιτευτικής Ελλάδας και της εθνικής στρατηγικής. Να δούμε εάν ευσταθεί η διαδεδομένη σε αρκετούς κύκλους αντίληψη, ότι ο χρόνος λειτουργεί υπέρ ημών και δεν τα έχουμε πάει άσχημα τα 50 αυτά χρόνια ούτε στην Κύπρο ούτε στην Ελλάδα. Ή εάν αυτό δεν αληθεύει, εάν πρέπει να εί-

μαστε πιο μετριοπαθείς, περισσότερο συμψηφιστικοί και περισσότεροι δίκαιοι με την Ιστορία και με τον εαυτό μας, καταγράφοντας με όσο γίνεται μεγαλύτερη ακρίβεια και ειλικρίνεια τα πεδία στα οποία ο χρόνος έχει λειτουργήσει υπέρ και τα πεδία στα οποία ο χρόνος έχει λειτουργήσει κατά των εθνικών μας συμφερόντων.

Από την άποψη αυτή βεβαίως στην Κύπρο, την πληγωμένη Κύπρο, τα 50 χρόνια έχουμε πολύ σημαντικά γεγονότα, έχουν αναδειχθεί κεκτημένα τεράστια σημασίας:

Καταρχάς η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ένταξη στην Ευρωζώνη με όλα τα παρεπόμενα που είχε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και με υψηλό πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό κόστος. Αλλά αυτό δεν συνοδεύτηκε από λύση του Κυπριακού, συνοδεύτηκε όμως από την επιβεβαίωση της ύπαρξης της μίας και μόνης διεθνούς νομικής προσωπικότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, που και αυτό πρέπει να το σημειώνουμε, δεν είναι καθόλου αυτονόητο, είναι το σημαντικότερο που έχει συμβεί, ο συνδυασμός των δύο πραγμάτων, η διαφύλαξη της διεθνούς νομικής προσωπικότητας και η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στη συνέχεια η οικονομική ανάπτυξη. Η ευμάρεια παρά την οπισθοχώρηση της οικονομικής κρίσης. Το γεγονός ότι δεν είχαμε ξανά στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κύπρο, δηλαδή πόλεμο, αλλά είχαμε 50 χρόνια ειρήνης, έστω με προβλήματα. Πάντως δεν είχαμε κανένα γεγονός εφάμιλλο αυτού των γεγονότων του Ιουλίου του 1974. Δεν αναγνωρίστηκε διεθνώς η Τουρκοκυπριακή οντότητα, κάτι το οποίο είναι επίσης πολύ σημαντικό. Έγιναν οι γνωστές προσπάθειες για την οριοθέτηση και την ανακήρυξη της ΑΟΖ, στην οποία διεξάγονται έρευνες έστω

και εάν δεν έχουμε ακόμη πραγματική εκμετάλλευση κοιτασμάτων.

Αποσαφηνίστηκε και ενισχύθηκε η στρατηγική για τη Δύση της Κύπρου. Μπορούμε να καταγράψουμε πολύ σημαντική βελτίωση των Κυπροαμερικανικών σχέσεων και επιπλέον έχει γίνει ευρύτερα αποδεκτό ότι δεν μπορούμε ούτε να επαμφοτερίζουμε ούτε να γινόμαστε θύματα ψευδοισθήσεων σε σχέση με τη Ρωσία, όπως παλιότερα με τη Σοβιετική Ένωση και τώρα έχουμε μία γενικότερα ρεαλιστική πρόσληψη της πραγματικότητας στη Μεσόγειο.

Θα έλεγα ότι και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι πάρα πολύ σημαντική, κυρίως από πλευράς αναγνώρισης των ευθυνών που έχει η Τουρκία ευθέως και της παθητικής της νομιμοποίησης, παρότι έχει παλινδρομήσει, όπως ξέρετε, η νομολογία σε σχέση με την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

Αλλά υπάρχουν και τα κατά, τα οποία δεν μπορούμε να τα υποτιμούμε:

Καταρχάς συνεχίζεται η κατοχή, συνεχίζεται η παρουσία των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, συνεχίζεται ο εποικισμός, συνεχίζεται η δημογραφική αλλοίωση. Εμφανίζεται το πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο να συγκροτείται μία «Τουρκοκυπριακή κοινότητα» εντός της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως αυτή λειτουργεί χωρίς τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στα συνταγματικά όργανα, αλλά αυτή η «Τουρκοκυπριακή κοινότητα» αποτελείται από πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας που έχουν την ιθαγένεια, διαθέτουν το διαβατήριο και μετέχουν ή μπορούν να μετέχουν στις εκλογικές διαδικασίες. Δεν έχει αλλάξει η εδαφική ισορροπία, δεν έγινε κάτι σημαντικό που περιμέναμε επί δεκαετίες σε σχέση με

την Αμμόχωστο. Απειλείται το αντίθετο. Υπάρχει η οντότητα του ψευδοκράτους παρά τη μη αναγνώρισή της. Δεν έχει γίνει πραγματική εκμετάλλευση κοιτασμάτων και είναι σε ενεργειακή απομόνωση στην πραγματικότητα η Κύπρος, παρότι έχουμε μία ενθαρρυντική εξέλιξη σε σχέση με την ηλεκτρική διασύνδεση Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδος, με το Ισραήλ βεβαίως σε πολεμική αυτή τη στιγμή εγρήγορση. Απέτυχαν όλες οι προσπάθειες για τη λύση του Κυπριακού, απερρίφθη το Σχέδιο Ανάν, αλλά αναγνωρίστηκε το δικαίωμα αυτοδιάθεσης για πρώτη φορά, που δεν είχε αναγνωρισθεί το 1960, αναγνωρίστηκε ότι ο κυπριακός λαός διά των κοινοτήτων θα εκφραστεί διά δημοψηφίσματος σε σχέση με μία μελλοντική λύση. Αυτό είναι ένα κεκτημένο του απορριφθέντος Σχεδίου Ανάν, το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό.

Βέβαια έχουμε, μετά την αποτυχία του Κραν Μοντανά, μία μεγάλη περίοδο ουσιαστικής ακινησίας. Ήμουν στην Κύπρο την ημέρα που έκανε την πρώτη της επίσκεψη η κα. Ολγκίν Κουεγιάρ και θύμισα στον Πρόεδρο Ν. Χριστοδουλίδη, τον οποίο είδα αμέσως μετά τη συνάντηση που είχε μαζί της, ότι το 1986 σε μία παρόμοια επίσκεψή μου στη Λευκωσία, συζητούσαμε για τους δείκτες Κουεγιάρ και τώρα μία άλλη Κουεγιάρ, από την Κολομβία τη φορά αυτή και όχι από το Περού, επαναλαμβάνει μία προσπάθεια την οποία την έχουμε ζήσει πολλές φορές στο παρελθόν.

Αυτό βεβαίως έχει προκαλέσει θα έλεγα, μετρώντας το στα κατά, μία κόπωση της διεθνούς κοινότητας, ακόμα και μία κόπωση του Συμβουλίου Ασφαλείας εάν δει κανείς τις εξαμηνιαίες εκθέσεις και αποφάσεις σε σχέση με την ανανέωση της θητείας

της UNFICIP και μία κόπωση της ίδιας της κυπριακής κοινωνίας.

Αλλά το ίδιο ισοζύγιο πρέπει να γίνει και στην Ελλάδα σε σχέση με τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις πρωτίστως και γενικότερα τους παράγοντες εθνικής ισχύος.

Θα έλεγα ότι στα υπέρ κατατάσσεται σίγουρα η εξισορρόπηση της σχέσης μας στο NATO μετά την αρνητική παλινδρόμηση της αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Ευρωζώνη, η υπέρβαση της οικονομικής κρίσης με μεγάλο κόστος αλλά εντέλει υπέρβαση. Η συνειδητοποίηση και η ευρύτατη αποδοχή του δυτικού χαρακτήρα της χώρας, η ανάδειξη της ελληνοαμερικανικής εταιρικής και στρατηγικής σχέσης, θα προσέθετα, εάν θέλετε, και τις τριμερείς συνεργασίες με την Αίγυπτο και το Ισραήλ. Ο περιβόητος «μη πόλεμος» του Ανδρέα Παπανδρέου μετά το γνωστό επεισόδιο της θέσης Μπάμπουρα το 1987 και τα όσα ακολούθησαν, έχει πάντα σημασία. Πράγματι δεν είχαμε μείζονα επεισόδια πλην ελαχίστων εξαιρέσεων και σίγουρα δεν είχαμε μείζονα επεισόδια μετά τη δεκαετία του 1990. Κυρίως έχουμε μία δημοκρατική ομαλότητα η οποία είναι εντυπωσιακή, θα έλεγα πρωτοφανής στην 200ετή ελληνική συνταγματική ιστορία.

Αλλά υπάρχουν και τα κατά. Υπάρχει η δημογραφική ασυμμετρία Ελλάδας-Τουρκίας, ασυμμετρία με τα δεδομένα του 1974, εάν θυμηθούμε τα δεδομένα του 1922 η ασυμμετρία γίνεται ακόμα πιο εντυπωσιακή. Δεν έχουμε ανακηρύξει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, δεν έχουμε οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, δεν έχουμε κάνει καμία εκμετάλλευση φυσικών υποθαλάσσιων πόρων, πέραν των χωρικών υδάτων των 6 ναυτικών μιλίων στο εν στενή έννοια Αιγαίο. Δεν

έχουμε επεκτείνει τα χωρικά ύδατα, με εξαίρεση το Ιόνιο και έχουμε τη γνωστή ασυμμετρία από την άποψη αυτή με την Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο. Ακόμα και οι οριοθετήσεις της ΑΟΖ με την Αίγυπτο και την Ιταλία συντελέστηκαν με σημαντικές παραχωρήσεις. Οι συναφείς εκκρεμότητες με την Αλβανία και ιδίως με τη Λιβύη εμφανίστηκαν επί του πεδίου και έχουμε μία σημαντική διεύρυνση του καταλόγου των μονομερών τουρκικών ισχυρισμών. Σημαντικές διολισθήσεις ανά δεκαετία, το 1976, το 1987, το 1996, μία περίεργη εναλλαγή ακινησίας και κινητικότητας την τελευταία πενταετία, την περίοδο 2019-2024, από την απόλυτη ακινησία, για την ακρίβεια, στην αλλαγή κλίματος με αναζωπύρωση όμως του καταλόγου των μονομερών τουρκικών διεκδικήσεων. Και έναν συνεχιζόμενο ανταγωνισμό στους εξοπλισμούς, με το δημοσιονομικό βάρος που αυτό συνεπάγεται και έναν μονοθεματικό χαρακτήρα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που στην πραγματικότητα απομειώνει το διπλωματικό μας κεφάλαιο.

Νομίζω ότι αυτό το ισοζύγιο μας επιτρέπει να κατανοήσουμε πόσο ενεργό είναι το καταγωγικό τραύμα του 1974 και πώς αυτό επηρεάζει και τα δύο κράτη και τις δύο κοινωνίες, το έθνος, το οποίο είναι ένα για την Ελλάδα και την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Υπό την έννοια αυτή είναι μία ευκαιρία σήμερα να θυμηθούμε τις ελλαδικές, ιστορικές οφειλές και υποχρεώσεις έναντι της Κύπρου, γιατί η Ελλάδα, ανεξαρτήτως της πολιτικής της έκφρασης, ανεξαρτήτως εάν την εξουσία ασκούσε μία δικτατορική και μη νομιμοποιημένη κυβέρνηση, έχει ιστορικές οφειλές για αυτό που συνέβη στην Κύπρο και οι οφειλές αυτές είναι ενσωματωμένες, όχι μόνο στο κυπριακό πρόβλημα, αλλά και στη Μεταπολίτευση.

Άρα έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία τώρα που αξιολογούμε την καμπύλη της Μεταπολίτευσης, τώρα που διαπιστώνουμε ότι ισχύει το θεσμικό της θεμέλιο, ότι έχει διαμορφωθεί ένα κοινωνικό και πολιτικό γονιδίωμα της Μεταπολίτευσης που περιέχει πολλά προβλήματα, αλλά ταυτόχρονα μας έχει βοηθήσει να διανύσουμε τα 50 καλύτερα χρόνια της ελληνικής ιστορίας, τώρα που καταλαβαίνουμε ότι τα στερεότυπα και τα σύνδρομα και οι αταβισμοί της Μεταπολίτευσης είναι οιωνοί για το μέλλον και πρέπει να είναι καλοί οιωνοί, να ξέρουμε εις βάθος τι γίνεται. Τώρα που όλοι καταλαβαίνουμε ότι το παιχνίδι με τον λαϊκισμό, ιδίως στην εξωτερική πολιτική, είναι άκρως επικίνδυνο, νομίζω ότι μπορούμε να γιορτάσουμε αναστοχαστικά, αλλά εν συνειδήσει και χωρίς να επαναλαμβάνουμε στερεότυπα, αυτά τα 50 χρόνια. Η στρατηγική από την οποία έχουμε ανάγκη δεν χαράσσεται πουθενά αλλού, χαράσσεται εδώ, δηλαδή στη Λευκωσία και την Αθήνα. Εμείς εδώ θα έλεγα ότι δεν έχουμε την πίεση που νιώθει κανείς στην Κύπρο με τη γραμμή αντιπαράταξης, δηλαδή με μία συμφωνία των στρατιωτικών διοικητών επί του πεδίου, γιατί έτσι έχει τελειώσει η εισβολή του 1974. Την τελευταία λοιπόν φορά που είχα την ευκαιρία να απευθυνθώ με την επίσημη ιδιότητά μου τον Νοέμβριο του 2014 ως αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός των Εξωτερικών στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου της Κύπρου, δηλαδή σε όλη την πολιτική ηγεσία της Ελληνοκυπριακής πλευράς, τους είπα ότι εάν δεν υπήρχε αυτή τη στιγμή η Τουρκία, η τουρκοκυπριακή πλευρά, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες, και εάν είχαμε το δικαίωμα μέσα από ένα ιστορικό θαύμα, από μία ασυνέχεια,

εμείς εδώ μόνοι μας να καθορίσουμε τη στρατηγική και να περιγράψουμε τη λύση του Κυπριακού, θα μπορούσαμε μεταξύ μας να συμφωνήσουμε; Θα μπορούσατε εσείς, οι εκφραστές των κυπριακών κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων να συμφωνήσετε σε ένα σχήμα που θα μπορούσε να εγκριθεί από τον λαό με δημοψήφισμα και στη συνέχεια αυτό το σχήμα να το αποδεχθεί και η Ελλάδα και μαζί να κινηθούμε στο όνομα του εθνικού συμφέροντος για να προβάλλουμε τη δική μας πρόταση, τη δική μας εκδοχή, τη δική μας διεκδίκηση; Η απάντηση είναι δυστυχώς ότι αυτό δεν φαίνεται πώς μπορεί να γίνει ή πάντως δεν μπορεί να γίνει καθόλου εύκολα. Αυτό ισχύει για όλα τα θέματα, αυτό που φαίνεται στο εργαστηριακό παράδειγμα της Κύπρου ανάγλυφα, ισχύει και στην Ελλάδα για όλα τα θέματα. Είμαστε αιχμάλωτοι μίας υπερβολικά και τεχνητά συγκρουσιακής θεώρησης των πραγμάτων ενώ στην πραγματικότητα ισχύει μία πολιτική στενών περιθωρίων διεθνώς, σε όλο τον δυτικό κόσμο, σε όλη την Ευρώπη. Θα μπορούσαν όλα να λειτουργούν πιο συναινετικά, με μεγαλύτερη ειλικρίνεια, με μεγαλύτερο βάθος, με λιγότερες απλουστεύσεις και δημαγωγίες, με μεγαλύτερη αίσθηση των ιστορικών μαθημάτων που έχουμε προσλάβει ως έθνος. Αλλά βέβαια αυτό δεν γίνεται, γιατί, όπως λέω πάρα πολύ συχνά, όταν ζεις μέσα σε δημοκρατία, η δημοκρατική νομιμότητα σε «σκοτώνει» όπως έλεγαν οι Βουρβόνοι, δηλαδή συχνά σε ωθεί σε λαϊκίστικες διολισθήσεις. Αυτό είναι το μεγάλο δίλημμα της μαχόμενης δημοκρατίας. Έχουμε λοιπόν πολλά να σκεφτούμε εάν θέλουμε να γιορτάσουμε πραγματικά αυτή τη διπλή επέτειο, έχοντας συνειδηση των οφειλών μας στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Republic of Cyprus: International and European law as cornerstone of peace, stability and a viable state

Παναγιώτης Ήφαιστος

Ομότ. Καθηγητής
Διεθνών Σχέσεων και
Στρατηγικών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Πειραιά

1. Prerequisites for conflict resolution

The analysis which follows touches upon certain central issues related to approaches for a peaceful resolution of any conflict in the state-centric international system. It should be made clear at the outset that, the analysis which follows is descriptive and not prescriptive¹.

The case on which we focus below is the Republic of Cyprus. The legal, political and institutional questions which arise are the same or similar in any other interstate conflict. Inter alia: What secures the viability of a state and what is the typology sociopolitical

1. A scholar deeply committed to the highest academic standards and intellectual values, Hedley Bull, noted: «The search for conclusions that can be presented as “solutions” or “practical advise” is a corrupting element in the contemporary study of world politics. Such conclusions are advanced less because there is any solid basis for them than because there is a demand for them which it is profitable to satisfy. Hedley Bull, *The Anarchical Society. A study of order in world politics* (Macmillan Press Ltd, London 1995), p. 308. Agreeing with Hedley Bull we add that what is important in an analysis on conflict resolution in specific cases is that the analyst should refer only to principles commonly accepted as objective. Also, the analyst should consider institutions to which adhered all states such as the United Nations as very important for civilized international relations. Let's make it clear that such postures are not subjective. They are related to objective criteria and principles in the foundations of political civilization.

CAUSES OF WAR AS INTERVENING VARIABLES BETWEEN INTERNATIONAL LAW AND PEACE/STABILITY		
⇒ • Compliance with the provisions of international law • Peaceful resolution of conflicts in accordance to international law • Respect of international order as defined by international conventions ⇒	⇔ 1. Uneven growth and unequal distribution of power in combination with uneven growth cause hegemonic claims, hegemonic antagonisms, security dilemmas, revisionist claims often leading to threads and war. 3. Divide and rule by the former colonial powers at the time of national liberation struggles. 4. “Revolutionist” claims and utopian ideas which by definition run contrary to the ontologically founded nation state system and the regime of state sovereignty 5. Revisionist states: those refusing to apply international law and international order as it was defined by international conventions. 6. Transnational actors which escape state and interstate controls.	⇐ • Peace and stability. • Effective international institutions. • Conventions which strengthen the acquisitions of political civilization. ⇐

Source: Π. Ήφαιστος, Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο (Εκδ. Ποιότητα) σ. 114.

and institutional structures which are conducive? How is this related to state sovereignty / national independence? What is an objective definition of revisionism in interstate relations and how is related to the regime of state sovereignty, international law and the role of the United Nations when the sovereignty of a state is in danger? Why and how international and European rule of law could prevail in the case of Cyprus? What is the precise role of the UN and more specifically of the Security Council?

Trying to answer these and other related questions, a correct understanding of the causes of conflict and instability is important for one more reason: It contributes for more rational state strategies and interstate negotiations which are conducive to peace and stability². After all, objectively speaking stability is beneficial for all states. Moreover, it is rational to support that all states have interest to safeguard the high principles which define the regime of state sovereignty and to respect international order

2. Agreeing with the Paradigm established by Thucydides about the causes of war, balance of power (“equal power”) is also a very important criterion in order to have rational negotiations. Major causes of war, are, inter alia, hegemonic behaviors and revisionists claims which run again international law, whilst the revisionist state is not accepting the application of the clauses of Treaties which define international order in specific cases. The role of power, especially when a state is defending its territory against revisionism, is examine by the undersigning in many other published books and articles. Here we stress the equally important issues which relate to international institutions, international law and international order as defined by the Conventions. Also, as it is already stressed, given that the Republic of Cyprus is a member the EU, a most important issue is the application of acquis Communautaire and decisions by the European Community which claim it.

as defined by Treaties and international law. In this respect, it is maybe useful to remind that all states signed the Charter of the United Nations (UN) and are therefore committed to respect the high principles of international law and the regime of state sovereignty.

2. The Republic of Cyprus: Member of the UN and the European Union. The protocol of accession to the EU and the resolutions of the Security Council

Given the fact that the Republic of Cyprus (RC) is a full member of the United Nations and at the same time a full member of the European Union (EU), whose *acquis Communautaire* is incorporated in the internal legal system of all member states, the analysis that follows intends to stress, inter alia, two objective arguments and highlight related issues.

First, a crucial factor leading to peace, stability and state viability, is the full implementation of the *acquis Communautaire* in all the territory of the sovereign Republic of Cyprus (which is the only recognized state). That is, by and large, the legal and institutional order of the European Community. Inter alia, human rights and free movement of goods, persons, services and capital. That is, applying *acquis Communautaire* is an approach which secures a legal and political structure for a democratic and viable state which is a member of the EU.

Second, the Security Council (SC) of the United Nations (UN) is bound to fulfill its role regarding international order and abstain from statements

and resolutions which relate to the internal regime of its member states, especially if the state to which we refer is the victim of aggression and violation of international order. No doubt, given the disagreements of the permanent members of the SC the decisions which demand restoration of international order are rare. Nonetheless, as it is going to be stressed below, in the case of the Republic of Cyprus, following the invasion of 1974, the resolutions of the SC, inter alia in its resolutions of 1974, 1975 and 1983, leave no doubt that Cyprus was the victim of external aggression. These resolutions of the SC, in fact, were in line with its role regarding international order as defined by international law and the relevant treaties.

Beginning with the European Community, the Protocol attached to the Treaty of Accession of Republic of Cyprus, provides the following important clauses which refer to the whole territory of the only recognized state, that is, the Republic of Cyprus:

«the suspension of the application of the acquis in those areas of the Republic of Cyprus in which the government of the Republic of Cyprus does not exercise effective control». It adds that in the event of a settlement of the Cyprus problem, *«the Council, acting unanimously on the basis of a proposal from the Commission, shall decide on the adaptations to the terms concerning the accession of Cyprus to the European Union with regard to the Turkish Cypriot community».* It is also stated that, *«the EU is ready to accommodate the terms of a settlement in line with the principles on which the EU is founded, and expresses the EU's desire that Cyprus' accession to the Union shall benefit all Cypriot citizens and promote civil peace and reconcil-*

iation». It goes on to make it clear that nothing in the Protocol of Accession shall preclude economic measures for the areas not controlled by the Cyprus Government, and that such measures shall not affect the application of the *acquis Communautaire* under the conditions set out in the Accession Treaty in any other part of the Republic of Cyprus³.

It is politically rational, institutionally necessary and legally imposed that, as regards the Republic of Cyprus -and certainly all other similar institutional issues-, all resolutions and all positions of the organs and of the representatives of the UN, are in harmony to the high principles of international law and international order. That is, full respect of the role of the UN as the most important contemporary international institution. Regarding Cyprus more specifically, the rel-

evant very important Resolutions of the Security Council (SC) which refer to international law and order and the illegality of *faits accomplis*.

As already mentioned, the SC have many important resolutions, inter alia of 1963, 1974, 1975 and 1983, which make it absolutely clear, first, that the only recognized state is the Republic of Cyprus, second, that the Republic of Cyprus was the victim of external aggression, and third, that the illegal occupation of a part of the territory of the Republic of Cyprus should not prejudice negotiations and the peaceful resolution of the conflict. Here are some points of the resolutions which are in compliance with the role of the SC regarding international order as defined by the high principles of the Charter of the UN of international law and international order⁴. We could stress certain points and the interest-

3. For the Protocol see Ministry of Foreign Affairs, Republic of Cyprus, www.mfa.gov.cy/mfa/.

4. We cite some more abstracts of these Resolutions: Here are some crucial abstracts of some resolutions of the SC (emphasis added): The situation in Cyprus Resolution 353 (1974) 106 20 July 1974 «Calls upon all States to respect the sovereignty, independence and territorial integrity of Cyprus; 2. Calls upon all parties to the present fighting as a first step to cease all firing and requests all States to exercise the utmost restraint and to refrain from any action which might further aggravate the situation; 3. Demands an immediate end to foreign military intervention in the Republic of Cyprus that is in contravention of the provisions of paragraph 1 above;» ... The situation in Cyprus Resolution 360 (1974) 118 16 August 1974: «The Security Council, Recalling its resolutions 353 (1974) of 20 July, 354 (1974) of 23 July, 355 (1974) of 1 August, 357 (1974) of 14 August and 358 (1974) of 15 August 1974, Noting that all states have declared their respect for the sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Cyprus, ... 1. Records its formal disapproval of the unilateral military actions undertaken against the Republic of Cyprus; 2. Urges the parties to comply with all the provisions of previous resolutions of the Security Council, including those concerning the withdrawal without delay from the Republic of Cyprus of foreign military personnel present otherwise than under the authority of international agreements; 3. URGES THE PARTIES TO RESUME WITHOUT DELAY, IN AN ATMOSPHERE OF CONSTRUCTIVE CO-OPERATION, THE NEGOTIATIONS CALLED FOR IN RESOLUTION 353 (1974) WHOSE OUTCOME SHOULD NOT BE IMPEDED OR PREJUDGED BY THE ACQUISITION OF ADVANTAGES RESULTING FROM MILITARY OPERATIONS»; 4. ... The situation in Cyprus Resolution 367 (1975) 127 12 March 1975 The Security Council, Having considered the situation in Cyprus in response to the complaint submitted by the Government of the Republic of Cyprus, Having heard the report of the Secretary-General 128 and the statements made by the parties concerned, Deeply concerned at the continuation of the crisis in Cyprus, Recalling its previous resolutions, in particular resolution 365 (1974) of 13 December 1974 by which it endorsed General Assembly resolution 3212 (XXIX) adopted unanimously on 1 November 1974, Not-

ed could see more abstracts in the notes and certainly in the Resolutions which are easily accessible in the webpage of the UN.

Resolution 360 16 August 1974: «The Security Council, Recalling its resolutions 353 (1974) of 20 July, 354 (1974) of 23 July, 355 (1974), of 1 August, 357 (1974) of 14 August and 358 (1974) of 15 August 1974, Noting that all states have declared their respect for the sovereignty, independence and territorial integrity of the

Republic of Cyprus. ... 1. Records its formal disapproval of the unilateral military actions undertaken against the Republic of Cyprus; 2. Urges the parties to comply with all the provisions of previous resolutions of the Security Council, including those concerning the withdrawal without delay from the Republic of Cyprus of foreign military personnel present otherwise than under the authority of international agreements; 3. URGES THE PARTIES TO RESUME WITH-

ing the absence of progress towards the implementation of its resolutions, 1. Calls once more on all States to respect the sovereignty, independence, territorial integrity and non-alignment of the Republic of Cyprus and urgently requests them, as well as the parties concerned, to refrain from any action which might prejudice that sovereignty, independence, territorial integrity and non-alignment, as well as from any attempt at partition of the island or its unification with any other country; 2. REGRETS THE UNILATERAL DECISION OF 13 FEBRUARY 1975 DECLARING THAT A PART OF THE REPUBLIC OF CYPRUS WOULD BECOME A “FEDERATED TURKISH STATE”, AS, INTER ALIA, TENDING TO COMPROMISE THE CONTINUATION OF NEGOTIATIONS BETWEEN THE REPRESENTATIVES OF THE TWO COMMUNITIES on an equal footing, the objective of which must continue to be to reach freely a solution providing for a political settlement and the establishment of a mutually acceptable constitutional arrangement, and expresses its concern over all unilateral actions by the parties which have compromised or may compromise the implementation of the relevant United Nations resolutions; 3. Affirms that the decision referred to in paragraph 2 above does not prejudice the final political settlement of the problem of Cyprus and takes note of the declaration that this was not its intention; 127 Resolutions and Decisions of the Security Council, 1975, Official Records, Thirtieth Year, New York, 1976, pp. 1-2. 128 Official Records of the Security Council, Thirtieth Year, Supplement for January, February and March 1975, 1814th meeting, “Report of the Secretary General on the situation in Cyprus”, 20-23 February 1975. 4. Calls for the urgent and effective implementation of all parts and provisions of General Assembly resolution 3212 (XXIX), endorsed by Security Council resolution 365 (1974); 5. The situation in Cyprus Resolution 541 (1983) 179 18 November 1983 The Security Council, Having heard the statement of the Foreign Minister of the Government of the Republic of Cyprus,¹⁸⁰ Concerned at the declaration by the Turkish Cypriot authorities issued on 15 November 1983¹⁸¹ which purports to create an independent state in northern Cyprus, Considering that this declaration is incompatible with the 1960 Treaty concerning the establishment of the Republic of Cyprus¹⁸² and the 1960 Treaty of Guarantee,¹⁸³ Considering, therefore, that the attempt to create a “Turkish Republic of Northern Cyprus”, is invalid, and will contribute to a worsening of the situation in Cyprus, Reaffirming its resolutions 365 (1974) and 367 (1975), Aware of the need for a solution of the Cyprus problem, based on the mission of good offices undertaken by the Secretary-General, Affirming its continuing support for the United Nations Peace-keeping Force in Cyprus, Taking note of the Secretary-General’s statement of 17 November 1983,¹⁸⁴ 1. Deplores the declaration of the Turkish Cypriot authorities of the purported secession of part of the Republic of Cyprus; 2. Considers the declaration referred to above as legally invalid and calls for its withdrawal; ... 6. CALLS UPON ALL STATES TO RESPECT THE SOVEREIGNTY, INDEPENDENCE, TERRITORIAL INTEGRITY AND NON-ALIGNMENT OF THE REPUBLIC OF CYPRUS; 7. CALLS UPON ALL STATES NOT TO RECOGNISE ANY CYPRIOT STATE OTHER THAN THE REPUBLIC OF CYPRUS; ... [emphasis added].

OUT DELAY, IN AN ATMOSPHERE OF CONSTRUCTIVE CO-OPERATION, THE NEGOTIATIONS CALLED FOR IN RESOLUTION 353 (1974) WHOSE OUTCOME SHOULD NOT BE IMPEDED OR PREJUDGED BY THE ACQUISITION OF ADVANTAGES RESULTING FROM MILITARY OPERATIONS» [emphasis added]

Resolution 367 (1975)... Noting the absence of progress towards the implementation of its resolutions, 1. Calls once more on all States to respect the sovereignty, independence, territorial integrity and non-alignment of the Republic of Cyprus and urgently requests them, as well as the parties concerned, to refrain from any action which MIGHT PREJUDICE THAT SOVEREIGNTY, INDEPENDENCE, TERRITORIAL INTEGRITY AND NON-ALIGNMENT, AS WELL AS FROM ANY ATTEMPT AT PARTITION OF THE ISLAND OR ITS UNIFICATION WITH ANY OTHER COUNTRY; 2. REGRETS THE UNILATERAL DECISION OF 13 FEBRUARY 1975 DECLARING THAT A PART OF THE REPUBLIC OF CYPRUS WOULD BECOME A “FEDERATED TURKISH STATE”, AS, INTER ALIA, TENDING TO COMPROMISE THE CONTINUATION OF NEGOTIATIONS [emphasis added]

Resolution 541 (1983) ... The Security Council, Having heard the statement of the Foreign Minister of the Government of the Republic of Cyprus,¹⁸⁰ Concerned at the declaration by the Turkish Cypriot authorities issued on 15 November 1983¹⁸¹ which purports to create an independent state in northern Cyprus, Considering that this declaration is incompatible with the 1960 Treaty concerning the establishment of the Republic of Cyprus¹⁸² and the 1960 Treaty of Guarantee,¹⁸³ Considering, therefore, that THE AT-

TEMPT TO CREATE A “TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS”, IS INVALID, AND WILL CONTRIBUTE TO A WORSENING OF THE SITUATION IN CYPRUS, REAFFIRMING ITS RESOLUTIONS 365 (1974) AND 367 (1975) ... Deplores the declaration of the Turkish Cypriot authorities of the purported secession of part of the Republic of Cyprus; 2. Considers the declaration referred to above as legally invalid and calls for its withdrawal; ... 6. CALLS UPON ALL STATES TO RESPECT THE SOVEREIGNTY, INDEPENDENCE, TERRITORIAL INTEGRITY AND NON-ALIGNMENT OF THE REPUBLIC OF CYPRUS; 7. CALLS UPON ALL STATES NOT TO RECOGNISE ANY CYPRIOT STATE OTHER THAN THE REPUBLIC OF CYPRUS; ... [emphasis added]

The above resolutions issued after the violation of the sovereignty of the Republic of Cyprus in 1974 and after the illegal attempt to establish a separate state in 1983, are legally and politically speaking the only valid decisions. Given the importance of this position, we could stress here the legal and political fact that, the Charter of the UN describes the role of the Security Council and of the representatives of the UN with precision:

Chapter I Article 2 of the United Nations: The Organization is based on the principle of the sovereign equality of all its Members. ... 4. All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations. ... 7. NOTHING CONTAINED IN THE PRESENT CHARTER SHALL AUTHORIZE THE UNITED NATIONS TO INTERVENE IN MATTERS WHICH ARE

ESSENTIALLY WITHIN THE DOMESTIC JURISDICTION OF ANY STATE OR SHALL REQUIRE THE MEMBERS TO SUBMIT SUCH MATTERS TO SETTLEMENT UNDER THE PRESENT CHARTER; but this principle shall not prejudice the application of enforcement measures under Chapter VII. [emphasis added]

Chapter VII article 39 of the United Nations regarding threats to the Peace, breaches of the peace, and acts of aggression: The Security Council shall determine the existence of ANY THREAT TO THE PEACE, BREACH OF THE PEACE, OR ACT OF AGGRESSION and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security. [emphasis added]

3. Prerequisites for productive negotiations and conflict resolution compatible to the Chapter of the UN

The abstracts from Chapter I an Chapter VII and the abstracts from the resolutions of the SC of 1974, 1975 and 1983 cited earlier in the text and in footnotes, highlight with precision a) the role of the SC, b) the importance of its resolutions regarding the violation of international order, in the case of the Republic of Cyprus in 1974 and 1983 and c) the deficiencies of subse-

quent «declarations» inserted in resolutions(?)⁵ which include “suggestions” regarding the internal regime of a sovereign member state which in both legal and political terms are incompatible with the Chapter of the UN. More precisely:

a) As the aforementioned resolutions of the SC itself made it absolutely clear, the illegal Turkish invasion of 1974 violated international law, disturbed international order and created illegal faits accompli.

b) Therefore, legally and politically the victim of the illegal invasion and of the creation of illegal faits accompli was the Republic of Cyprus. Consequently, the next step as regards the role of the SC should had been to restore law and order by canceling faits accompli. The reasons the SC did not fulfil its role as the guardian of international order are well known and relate to the right of veto of the permanent members and their fluctuating interests in the often conflictual international system.

c) These indisputable facts do not negate the fact that the SC in the aforementioned resolutions established the legal, institutional and political basis for the negotiations which could lead to restoration of international law and order.

d) Because the SC did not act effectively by taking appropriate measures to reverse the illegal faits accompli and restore international order, in each new round of negotiations the

victim which in this case is the weak side of the conflict, gradually was compelled to retreat from legality and discuss plans at the expense of its state sovereignty.

e) As a result, the state that is the Republic of Cyprus, which indisputably is the victim is the weak side of the conflict, accepted to discuss issues which relate to its internal regime, successive rounds of negotiations were contacted not on the grounds of international law but around plans which if accepted legitimize the faits accompli.

f) Consequently, in each new negotiating round the Turkish side was raising additional illegal claims, and oddly so, the SC was subsequently calling for new negotiations on the basis of plans which inevitably lead the weak side to the acceptance of the faits accompli, the abolition of the Republic of Cyprus and the establishment of non-viable state structures which inevitably lead to instability and conflict.

g) Nonetheless, it is necessary to also remind and emphasize that, when in 2004 the Anan plan with which it was attempted to legalize the illegal faits accompli was put to referendum, it was rejected by the majority of the Cypriot citizens. For five decades the negotiating approaches proved insufficient and successively ended in impasse. Still, it is stress again, despite

the fact that the SC is committed by the Charter of the UN to stick to its positions which are in harmony with international law and order, successive resolutions did not abstain from including “advises” to the victim to participate in negotiations whose outcome could only be acceptance of the illegal faits accompli, to instability and conflict.

To sum up, the deficiencies of the SC -basically owing to the veto of its permanent members which are competing for power and influence on the planet and which are often involved in regional conflicts- not only prevented re-establishment of law and order, but cornered the victim because of “advises” which lead to the acceptance of illegality, to non-viable state structures, to instability and to new conflicts. We could stress two important issues:

First, the conflict of Cyprus crystallizes the deficiencies of the SC which undermine the role of the most important contemporary international institution, that is, the United Nations. Second, it demonstrates the mistakes of successive governments of the Cyprus Republic which underestimated the role of the power of the victim in international conflicts⁶. As a result the Cyprus State omitted to reject proposals and negotiations which were not based on international law and omitted to demand that in each

6. See op.cit references to Thucydides. Given the fact of causes of war which interfere between international law, the peaceful resolution of conflict and stability, internal and external balancing with sufficient power and with political postures based on legality is a prerequisite for productive negotiations leading to the re-establishment of international law and order. This is the political rational, precisely, of the supporters of the “accession of the Republic of Cyprus to the EU as a conflict-resolution approach”, and at the same time, the adoption of a credible deterrence strategy against revisionist acts, threats and claims. For one of the many essays written explaining political rational of this strategy see (in Greek) “Ελληνική Εθνική Στρατηγική, έννοια, σκοποί προϋποθέσεις επιτυχούς εκπλήρωσης: η περίπτωση της ευρωπαϊκής προοπτικής της Κύπρου” in Χρ. Αλεξάνδρου, Θ. Μαλ-

new round of negotiations should had been conducted on the basis of international law and order and the resolutions of the SC which were calling of the restoration of international law and international order. We sum up and stress further the above important points:

1. After 1974 the resolutions of which some abstracts are cited above, define with precision which is the victim of aggression. Objectively and by all means the victim is the Republic of Cyprus. Despite these resolutions, the SC hitherto did not fulfill its role as the guarantor of international law and international order because -owing to disagreements of its member states- did not take action in order to restore international order (it is stressed again: in accordance to its role and its aforementioned decisions which defines with precision which state disturbed international order and that the Republic of Cyprus was the victim of aggression).

2. Subsequent negotiations led to retreats of the weak side, that is, of the Republic of Cyprus (which, we intentionally repeat and emphasize again and again), was the victim of illegal aggression. The SC, instead of sticking to its role, in subsequent resolutions which were calling for the resumption of the negotiations, was “registering” the illegal claims of Turkey and the retreats of the blackmailed and continuously threatened victim. In other words, in each circle of negotiations instead of implementing international law and imposing the original decisions of the SC, the SC was calling for new negotiations which gradually could lead to the acceptance of the

illegal *fait accompli* of 1974.

3. As it is only obvious, this have no legal basis, because the SC have no jurisdiction to define the internal regime of an independent state which is in addition full member of both the UN and of the EU. It is against article 2 para 7 of Chapter VII cited above and the victim of aggression has the right and the interest to insist for the enforcement of international law and order. Such a position, moreover is in line with other provisions of the Charter of the UN which make it clear that at issue is law and stability and not the acceptance of illegal acts of aggression which lead to illegal *fait accompli*, non-viable structures, conflict and instability.

Insisting on the above indisputable arguments it is important for one more reason of broader importance: As we advance deeper in the 21st century the causes of war multiply, antagonism and conflicts of great powers become more sharp than the Cold War, many wars erupt in the regions and despite numerous challenges which make it necessary for international governance with advanced institutional approaches based on legally and politically rational approaches, the attention as regards the deficiencies of the existing international institution is insufficient.

At this point we summarize the following as crucial aspects of the conflict in Cyprus and stress additional criteria and factors which relate to international law and order, peace and stability:

1. In 1974 when we had the Coup d’Etat and the Turkish invasion, and in

1983 when we had an illegal proclamation of independence in the occupied areas, the SC decided -and indeed it is a rare event, given the stalemates in the SC since 1945 owing the disagreements of the permanent members- in favor of re-establishing international order⁷. That is, calling everyone to respect the integrity and the sovereignty of the Cyprus Republic.

2. In each subsequent decision calling for the continuation of negotiations we had references as regards the positions of the two sides during the previous phase of negotiations. The victim of aggression, that is, the Republic of Cyprus, gradually yielded politically by accepting to negotiate on the basis of abolishing the Cyprus Republic, of establishing bizonality, bicommunality and, most importantly, of “political equality” (not as regards the citizens of a united state but on a racial/national divisive basis!). Standard negotiating practices make it imperative that those political postures would had been withdrew given the other side’s consistent intransigent postures and demands to create a totally dysfunctional and institutionally monstrous state⁸. A “state” which in fact exists nowhere else and never existed. Arguments that there is a “negotiating *acquis*” of “equality” on racial/national basis in ways that clearly violate the principle of democracy, are crossly mistaken.

3. Last but not least, it is added that if anything else is meant it should be abandoned even if the Security Council “decides” otherwise. The sole role of the SC is international order. Because it is important and crucial for conflict resolution in the case we examine here, “peace and Security” stipulated in Charter 7, does not concern the Cyprus Republic which was twice the victim of illegal external aggression (by the dictators of Athens and then by Turkey when it invaded). Beyond the fact that according to the Charter of the UN article 2 the SC has no right to define the internal regimes of its member-states, such ideas run against the Charter of the UN which by all means embodies the regime of state sovereignty and non-interference in the internal affairs of sovereign and independent states.

4. International and European rule of law as a prerequisite for a viable Republic of Cyprus

A comprehensive report written by an international panel after the Anan plan was rejected in the referendum of 2004, titled “A principled basis for a just and lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law of the international expert panel for a European Solution of the

7. In accordance to Chapter 7 Cyprus was not the aggressive side. The aggressive side was the military regime of Athens which resigned soon after the coup d’Etat and a new regime was established in Athens whose positions ever since are in harmony with international law and order. Despite this fact some days afterwards Turkey invaded Cyprus and as we saw above the SC’s resolutions of 1974,1975 and 1983 clearly stated that the invasion and the *faits accompli* were and thus continues to be illegal.

8. Just to mention that the reason of intercommunal polarization in the early 1960s which led to conflicts and instability was due to “divide and rule” clauses of the post-colonial constitution of the Agreement of Zurich. In fact, until 1963 no decision was possible because of the veto of the vice president. The then president proposed 13 points for the revision of the constitution in order to make the state functional (see more below).

κίδης (επιμ.), *Προσκλήσεις Ασφάλειας για την Ελλάδα και την Κύπρο* (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008) σελ. 113-137.

Cyprus Problem”, by all means and objectively is the only basis for restoring legality and leading to an agreement which on the one hand do not abolish the existing recognize state of the Republic of Cyprus and on the other hand create prerequisites of viability, stability and peace⁹.

This report offers a full account of international and European rule of law and, indeed, it is an “arsenal” of objective arguments if international agreements and international conventions are to be respected and applied. The report grasped the chance and put in the centre of its arguments the aforementioned “Anan plan” which was proposed in 2004 and was rejected in the referendum¹⁰.

At the same time, it is stressed once more, the SC instead of complying to its role and safeguard international order by taking the necessary action for that -or at least stick to the aforementioned decisions of 1963,1974,1974 and 1983 which are compatible to the Charter of the UN and its role as a guarantor of international law and order-, continues to record the retreats of the representatives of the Cyprus Government which is the victim of aggression and of illegal *fait accompli*.

On the basis of the precedent analysis and the arguments made above, a prerequisite for a peaceful resolution of the conflict in Cyprus necessitates, on the one hand, the application of the

fundamental principles of International and European rule of law without exemptions and on the other hand the application of all prerequisites relating to internal and external sovereignty.

In fact, elementary knowledge of purely objective factors regarding the Cyprus conflict after 1960 is telling: At the outset it became evident that the Constitution which was basically imposed by the colonial power, included veto on the basis of national / racial criteria which paralyzed state decisions. In fact, until 1963 no decision was taken and this led the President at that time to propose reform the Constitution. To put it otherwise, there is no viable outcome of the Cyprus conflict if the divisive arrangements of the Zurich Agreement are not abolished and if the so-called guarantees as well foreign troops stationed on the island are not withdrawn.

Again, if we stick to international principles by and large acceptable by all states which are members of the UN, they stipulate that internal and external sovereignty, independence, equality among states and non-intervention are fundamental factors and criteria of the international regime which was established in 1945 and which was defined with precision in the Charter of the UN. The same applies for the states involved in the Cyprus conflict which are members of the conventions for human rights whose clauses

are incorporated in their internal normative structures and which provide a legally binding framework.

To sum up, a prerequisite for a viable solution which provides a viable state which is conducive to regional stability, is the respect of fundamental principles such as the prohibition of aggression, the non-recognition of its consequences when illegal *fait accompli* are created, the respect of human rights and the demand that all states respect the international law which defines international order.

Normative structures democratically oriented and democratically decided are certainly the most important factor for a viable state whose political rights apply to all citizens irrespective national origin. The democratic orientation in viable states is defined in their constitution. Irrespective anyone’s doctrinal views, by democratic orientation here we refer to the classical perception of the term democracy: The governing authorities are the assignee whereby the assignors are the citizens. The citizens of a democratic polity, moreover, have equal political rights which apply to all of them irrespective racial, religious or national origin. The claims and struggles of the citizens to become more and more assignors is an endless process and what matters is whether the sociopolitical system is by and large structured and oriented towards democracy and political freedom.

In fact in the context of a state’s democratic structure so oriented, sky is the limit for political, cultural, religious decentralization and for checks and balances which secure full application of the socio-politically defined political rights.

Given that politics classically conceived refer to an ever going «contest» during which endlessly define, change and redefine political morality that underpins the distributive justice system and the corresponding compatible -to this system- normative structures, if the aforementioned criteria and prerequisites do not apply, any legal system if defined and prefixed by external forces in order to serve their revisionist purposes, is a priori condemned to failure resulting to conflict and instability. As the aforementioned Report of the international panel put it, “both the present state of affairs in Cyprus and the terms of the Annan Plan are inconsistent with fundamental principles” which are a precondition of state viability.

5. How could the EU membership prove decisive and the concept of national interest as a central criterion

As already mentioned, a central issue concerns the fact that the accession of the Cyprus Republic into the EU makes it imperative to incorporate in any solution all the principles and all the criteria on the basis of which the European Community was established and on the basis it evolved even since constructing the *acquis Communautaire*. As already underlined, by joining the EU and by signing the protocol of Accession the Cyprus Republic incorporated the “*acquis Communautaire*” which by itself provides a democratic state governed by the rule of law principles¹¹.

The decision on the basis of which the full accession of the Republic of Cy-

11. See Regulation (EU) 2018/302 of the European Parliament and of the Council of 28 February

9. When it was written it was published in many periodicals, newspapers and in the internet. See for example (in four languages) «A principled basis for a just and lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law» By the International Expert Panel convened by the Committee for a European Solution in Cyprus. [ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: «Πλαίσιο αρχών για μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού με γνώμονα το διεθνές και Ευρωπαϊκό δίκαιο»] <https://wp.me/P3OqMa-MW>. See also in <http://www.ifestosedu.gr/32RuleofLaw.htm> (it includes articles which highlight many aspects of the main report).

10. Still, ever since all proposals by the representatives of the GS or the UN are even more aggressive by violating international and European rule of law as defined by the SC itself in the resolutions cited above.

prus into the EU was achieved, was, precisely, based on a deliberate purposeful approach in the search for a viable state whose orientations and functions are safeguarded by incorporating the aforementioned fundamental principles in the negotiating process and by providing a normative framework which apply to all Cypriot citizens without discrimination¹².

Let's be more specific and clear as regards contemporary international politics in a state-centric world: Conflict-resolution when governed by international law criteria is not an altruistic approach or an approach which could be governed by subjective personal criteria or invisible illegal intentions of individuals or states. It could prove productive only if it serves the lawful and legitimate interests of all actors involved. That is, in the case we focus here, primarily the interests a) of all Cypriots (Greek Cypriots, Turkish Cypriots and the other communities), b) of Greece and c) of Turkey if the latter abandons revisionist claims.

Security is in fact a core concept of conflict-resolution and a fundamental factor in state purposes. The most important question to be answered in this respect, is the following: Is the security and the interests of the actors involved served by stability and inter-

state cooperation or by conflict and instability which shall be inevitable shall be the result of the creation of a non-viable state structure in Cyprus? Respecting the lawful and legitimate national concerns of all countries involved is a core concept for conflict-resolution. Revisionist policies and actions run contrary to this principle. Defining "lawful-legitimate", is thus not a matter of subjective judgement but a matter of attachment to the principles of international governance which is compatible with international law and to the Charter of the United Nations: No revisionism, no aggression and respect of international order, as we know, are high principles of the contemporary international system which was established when the United Nations was created. In this productive sense, the primary concern is the interests of Cypriots themselves and if this is accepted and respected is also in the interest of both Greece and Turkey:

a) Greece's and Turkey's lawful and legitimate national concerns and the purpose of peace and stability in Cyprus are fully served if they both disengage completely from Cyprus¹³.

b) The interest of the people of Cyprus are served if all armies, the military bases and all external neo-colonial tutelage are swept away.

2018 on addressing unjustified geo-blocking and other forms of discrimination based on customers' nationality, place of residence or place of establishment within the internal market and amending Regulations (EC) No 2006/2004 and (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC.

12. See "The Cyprus problem and the Greco-Turkish conflict: Causes of war and the European option" in Irini Chila (ed.), *La Grèce dans le sud-est européen: enjeux régionaux et perspectives* (Herodotos, Paris, 2004). Also, see (in Greek) "In memoriam Γιάννου Κρανιδιώτη Ειρηνική επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών και ο Γιάννος Κρανιδιώτης" στο Στ. Περράκης (Επιμ.), *In Memoriam Γιάννου Κρανιδιώτη* (Εκδ. Σιδέρη, Αθήνα 2010).

13. By adopting this argument, one should not sightsee that the Greek citizens of the Republic of Cyprus (82% of the population) in 1959 compromised on an important domain, that is, self-determination on the basis of the by and large universally accepted de-colonization principle "one man one vote".

c) The interests of the people of Cyprus are served in a lasting way if European rule of law –as the Protocol of Accession provides– applies on the whole island.

Furthermore, as it is correctly and pointedly noted in the aforementioned report, "a principled basis for a just and lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law": "International law, as well as EU law, is founded upon the recognition of independent and sovereign states. Consequential principles include the obligations of non-intervention in the internal affairs of states and respect for the territorial integrity of all states. In addition, the right of self-determination provides that while people within a state have the right to participate in the governance of that state, the free choice of the people of a state, conforming to fundamental international and European values must be respected on the international level" (points 10 and 17). "Democracy refers to the establishment and continued existence of a genuinely representative government responsive to the people. It requires that the basic rules establishing and organizing the state and its relationship with society be accepted by the citizens.

It further requires full respect of the will of the people as expressed by the voters and/or their legitimate representatives. Democracy is founded on majority rule, in full recognition and application of individual, minority and group rights, as appropriate. The principle of democracy is an increasingly important part of international law, and at the very heart of European law. Article 3 of the Statute of the Council of Europe refers to pluralist

democracy, respect for human rights and the rule of law as principles of the Council system". (Point 15) "the rights enshrined in the European Convention constitute fundamental principles of the European Union, which itself is based upon the principles of liberty, democracy, respect for human rights and rule of law. The European legal order, therefore, both through the European Convention of Human Rights and the *acquis Communautaire*, provides the most stringent and efficient system of protection of human and minority rights worldwide. Moreover, both Cyprus and Turkey are parties to the International Covenant on Civil and Political Rights, article 1 of which lays down the right of self-determination, and to the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination" (point 15)..

Ipsa facto and rightly so, these points answer adequately and satisfactorily the claims for the so called "equality clause". Equality in a federation could not possibly mean "a right for veto" in line with racists and national criteria. Paralyzing the state along these lines is self-defeating and self-destructing. Furthermore, it contradicts all conceivable ideas regarding the State as a normative structure appropriate for a collective way life.

One should not confuse safeguard clauses or the need for check and balances in any sociopolitical system with the right of some groups to paralyze the functioning of the political institutions. A main purpose of the Accession of Cyprus in the EU was to reinforce politically and legally the terms which favor the political and human rights of all citizens.

6. Two states trapped in inefficient and dysfunctional miniature state is not a Polity but a “prison” and a source of conflict and war

A state is not a trap or a prison for its citizens. Designing normative structures which safeguard equality of the citizens and its constituent groups should not therefore be confused with artificial state structures whereby majorities and minorities are trapped in an artificial non-independent “federal state” whose “institutions” could not function and whose existence shall continue to be disturbed by other states. This is self-defeating, dead ended and a prescription of conflict and bloodshed in intrastate and interstate relations. This is a fact which is confirmed daily in many cases in contemporary international relations. As noted above, in a democratically oriented polity, sky is the limit of increasing the role of the citizens and at the same time safeguarding the political rights for everyone. In fact,

as already stressed, there is no limit for commonly agreed arrangements which provide adequate decentralization and self-governance in a multitude of issues and levels as long as it does not lead the state’s decision-making into a stalemate, impasse and inevitable conflict¹⁴.

As it becomes clear, it is not the purpose of the present analysis to describe and elaborate specific methods and approaches pertinent for Cyprus. Certainly, however, in the context of governance involving decentralization and self-governance compatible to International and European rule of Law, there are innumerable thoughts as regards the orientation and the legality of approaches which provide procedures, co-decisions among the various levels irrespective nationality and methods of qualified majorities, simple majorities and checks and balances that implicate all the citizens and all groups of the Republic of Cyprus irrespective of national origin¹⁵. Let’s however not go further but just stress the fact that self-autonomy and self-governance in the context of any

14. This was precisely the divide and rule heritage of the colonial era along the lines of which the former colonial power designed a state structure doomed to conflict, interference and intervention. No surprise that the separatist logic of the colonial era combined with foreign interference led to conflict and bloodshed few years after the Republic of Cyprus was created. The historical evidence proving this strategy of foreign powers is abundant and all Cypriot citizens have interest to “close their ears” to innumerable propagandistic positions often dressed in academic veils. An additional prerequisite to conflict-resolution in Cyprus it is, precisely, to understand the real causes of war and the real sources of political mistakes. Foreign powers wishing to perpetuate rights and methods of intervention that serve unlawful strategic footholds, are the only beneficiaries of wrong, distorted and ideologically driven and thus perverse historical accounts that overlook the real causes of war. For example, such macabre hegemonic purposes are served when supposedly academic analysis of the conflict in Cyprus attribute to the peace loving historic communities of Cyprus nationalist-chauvinist intentions. Those are, argue some unhistorical essays, the causes of war. No surprise these essays often end up supporting foreign intervention and eventually abolition of democracy, human rights, popular sovereignty and external-sovereignty.

15. The Treaty of the EU is a source of inspiration of such approaches providing for cooperation which do not lead to a stalemate along national or racist lines. See CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ESTABLISHING THE EUROPEAN COMMUNITY, article 12: “Within the scope of application of this Treaty, and without prejudice to any special

democratically structure state, could not possibly mean splitting the people or worse, inserting divisive logics which could cause conflict and bloodshed as it happened owing to the deficiencies and distortions of the Constitution of 1959 which was by and large imposed by the colonial power. Despite external interferences and interventions, the Cypriot citizens dispose a state, the Republic of Cyprus is the only recognize member and a member-state of the EU where rule of law prevails. It is rational not to abandon this advantage.

Let’s make it abundantly clear once more that invoking International and European Rule of Law and other principles or approaches to conflict-resolution has nothing to do with idealistic and legalistic ideas which overlook the dynamic political character of international relations or the causes of war that cause conflicts in inter-state or intra-state relations¹⁶. The principles to which we refer here are legally binding clauses for all states involved in the Cyprus conflict¹⁷ and the citizens of the Republic of Cyprus could claim that they apply in full. If all Cypriot citizens, irrespective nationality or culture, properly understanding their common interests, by accepting to apply these principles shall immediately and effectively terminate the

main cause of war in Cyprus, that is, external interferences and external interventions.

All Cypriot citizens have vested interests in claiming to apply International and European Rule of Law, an approach that by and large offers the framework of binding rules which could establish internal-external sovereignty, democracy, popular sovereignty and thus real independence. By so doing, if they succeed, they have a chance to take their fortune in their hands and the fact that the Republic of Cyprus is a full member of the EU, precisely, secures the legal and political and legal framework to fulfill all these legitimate purposes. Moreover, it is important to note that if the Republic of Cyprus is abolished and if it is replaced by a non-viable state structure it could undermine the functioning of the EU and establish a precedent which runs against all principles and ideas on the basis of which the European Union was constructed.

provisions contained therein, any discrimination on grounds of nationality shall be prohibited”. Further on, article 251 defines methods of decision making which could serve as an inspiration for approaches compatible to the principle of rule of law, which exclude impasse and which provide innumerable checks and balances and safeguards against abuse and arbitrary decisions. Even in the EU which hitherto consists of sovereign states, splitting along national or racist criteria is rejected. To put it otherwise, at the federal level, dividing the people of the Cyprus Republic is a self-defeating approach to governance contrary to the *acquis* of the European Union of which Cyprus is full member.

16. See above in footnote comments as regards the need for internal and external balancing as a precondition of viability of the weak side which defends international law and as precondition of invalidation and cancellation of illegal *faits accomplis*.

17. See point 10 of the “Report: A principled basis for a just and lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law”, cited above.

Κυπριακό και «κοινοτικό κεκτημένο»: μια δικαιοπολιτική επιταγή

7

**Δημήτρης Ν.
Χρυσόχου**

*Καθηγητής Θεωρίας
και Θεσμών της
Ευρωπαϊκής
Ολοκλήρωσης στο Εθνικό
και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Την 1^η Ιανουαρίου 2026, η Κυπριακή Δημοκρατία θα αναλάβει την Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχοντας εορτάσει, δύο χρόνια νωρίτερα, τα 20χρονα της ένταξής της. Κι όμως, πενήντα χρόνια μετά την παράνομη και βάρβαρη τουρκική εισβολή και κατοχή, το κατοχικό καθεστώς παραμένει, όπως και το δράμα των οικογενειών των 758 Αγνοουμένων, με την Τουρκία να εξακολουθεί να αποποιείται κάθε ευθύνη -και- για αυτό το ζήτημα, αρνούμενη το άνοιγμα των στρατιωτικών της αρχείων. Ευθύνη, ωστόσο, που φέρει πλήρως και για την οποία δεν έχει αποδοθεί δικαιοσύνη ακόμη.

Αναντίρρητα, το Κυπριακό αποτελεί ένα από τα πλέον δυσεπίλυτα ζητήματα, αλλά και μία από τις πλέον μελανές σελίδες της σύγχρονης ευρωπαϊκής ιστορίας. Συνιστά ζήτημα παραβίασης των θεμελιωδών αρχών της διεθνούς νομιμότητας, των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των αξιών του ευρωπαϊκού δημόσιου πολιτισμού. Ζητούμενο παραμένει η επανένωση μιας Δημοκρατίας που δεν ευτύχησε να εξελιχθεί διατηρώντας την ακεραιότητά της αφού ο τουρκικός στρατός κατέχει, διά της βίας και πέραν κάθε χρηστού διεθνούς κανόνα, το 37% του εδάφους της. Η με οιονδήποτε τρόπο «νομιμοποίηση», έστω και ως πρόθεση, της παράνομης τουρκικής εισβολής-κατοχής θα αποτελούσε απάρνηση κάθε ελπίδας το διεθνές δίκαιο, η έννομη υποστασιοποίηση της έλλογης αξίωσης για οργανωμένη και πολιτισμένη συμβίωση ανάμεσα σε κυρίαρχα κράτη, να συνιστά δίκαιο. Η συνέχιση του βίαιου ακρωτηριασμού της Κύπρου αποτελεί το πλέον εμβληματικό αντιπαράδειγμα αυτής της

αξίωσης: την κατίσχυση της έξωθεν βίας επιβολής και την αποκαθήλωση των αρχών πάνω στις οποίες θεμελιώνεται ο διεθνής πολιτισμός.

Εάν δε, αναλογιστεί κανείς το θνησιγενές, εντέλει, Σχέδιο Ανάν -ακολούθως του απορριπτικού δημοψηφίσματος της ελληνοκυπριακής κοινότητας στις 24 Απριλίου 2004 με ποσοστό 76%, έχοντας εγκριθεί από την τουρκοκυπριακή με ποσοστό 65%-, αντιλαμβάνεται τη συνθετότητα της επανένωσης. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) εξακολουθεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του για επανένωση των δικαιοδικών διαπραγματεύσεων, ωστόσο η ενεργός εμπλοκή στο περιεχόμενο της λύσης παραμένει ζητούμενο για την ΕΕ, η οποία αξιώνει για τον εαυτό της -για την πολιτική οντότητα που έχει εξελικτικά συγκροτήσει- τη μορφή «πολιτεία» ως αρχιτεκτονική της συντεταγμένης δημόσιας συμβίωσης δημοκρατικών κρατών, σε αντιδιαστολή προς άλλες ορολογικές (συν)εκδοχές με αναφορά σε λιγότερο ή περισσότερο κλασικές ή συμβατικές σύνθετες πολιτικές μορφές. Πράγματι, όσο αδιανόητο κι αν θα ακουγόταν, εν είδει, έστω, σεναρίου, αλλά και όσο αδιανόητο είναι εδώ και πέντε ολόκληρες δεκαετίες, πρόκειται για ένα υπό στρατιωτική κατοχή πλήρες μέλος της πλέον θεσμοθετημένης κυριαρχικής συνδιάθεσης κρατών, τα οποία συναρμόζουν μια συντεταγμένη δικαιοπολιτική τάξη ερειδόμενη πάνω στις θεμελιώδεις αξίες της κοινής τους υπόστασης, με ικανότητα δημόσια δεσμευτικής δικακυβέρνησης και -κι αυτό ιστορικά πρωτόγνωρο επίσης- με κοινή ιδιότητα του πολίτη. Με άλλη διατύπωση, πρόκειται για μια ενοποιούμενη, αν όχι ήδη σε πλήθος τομέων, ενοποιημένη, ένωση πολιτειακής συνεξέλιξης, που θεμελιώνεται πάνω σε ό,τι συγκροτεί

έναν μοιραζόμενο δημόσιο πολιτισμό και που, ως υπηρέτηση της συντεταγμένης αυτής συνένωσης, έχει παράξει ένα σώμα δικαιικών και δεοντικών γνωμόνων, το οποίο αποκαλούμε «Κοινοτικό κεκτημένο»: το σύνολο της καταστατικής και παραχθείσας νομοθετικής και πολιτικής ύλης της κοινής μας συγκρότησης. Εξ ου και η σύνδεση του Κυπριακού με τις πολιτειολογικές συναρτήσεις της επιδιωκόμενης επανένωσης αφού ο άνωθεν, καίτοι γενικός, ορισμός, ενθέτει το κρίσιμο καταληκτικό σημείο: «της κοινής μας συγκρότησης» εν είδει συντεταγμένης πολιτειακής συμπίεσης.

Απολαμβάνει σήμερα η κατεχόμενη, αλλά πλήρως ενταγμένη στην ΕΕ, Κυπριακή Δημοκρατία, τα ίδια δικαιώματα που απολαμβάνουν οι εταίροι της; Σαφέστατα όχι. Προκύπτει το ερώτημα: τι όντως πράττει ή σχεδιάζει συλλογικά η ΕΕ ως συντεταγμένη πολιτειακή μονάδα για να αποκαταστήσει την τόσο προφανή ανατιστοιχία ανάμεσα στον θεμελιώδη πυρήνα του κεκτημένου της και του αναφαίρετου δικαιώματος ενός μέλους να καταστεί, όπως τα άλλα και εξίσου κυρίαρχα μέλη, μέτοχός του; Η απάντηση παραπέμπει στην πρακτική μιας «επιλυτικής μετάθεσης». Ερώτημα μέσα στο ήδη διπλό ερώτημα: τι θα μπορούσε να πράξει; Να εντάξει στα κοινά της μέληματα το περιεχόμενο της λύσης βάσει των δικαιικών και δεοντικών της προκείμενων: τον δημόσιο πολιτισμό της. Ένα τέτοιο εγχείρημα δεν αφορά τόσο το εάν θα ταχθεί αξιολογικά υπέρ ή κατά της «διζωνικής δικαιοπολιτικής» ομοσπονδιακής επίλυσης βάσει των Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, αλλά την πολιτειακή της αξιοπρέπεια ως ένωσης. Πού τεκμηριώνεται μια τέτοια επιλυτική ανάληψη; Μεταξύ άλλων, στο Άρθρο 2 της Συνθήκης για την ΕΕ

με αναφορά στις θεμελιώδεις αξίες της. Το δε Άρθρο 7 παράγραφος 1 της ίδιας Συνθήκης, αναφέρεται στην ικανότητα του Συμβουλίου «να διαπιστώσει την ύπαρξη σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των αξιών του Άρθρου 2». Στην περίπτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας, κι αυτό είναι ένα ακόμη απαράδεκτο παράδοξο, πρόκειται για την αντιστροφή της άνωθεν διατύπωσης αφού την «ύπαρξη σοβαρού κινδύνου» υφίσταται εδώ και μισό αιώνα ένα πλήρες κράτος-μέλος από μη κράτος-μέλος και δη διά των στρατευμάτων του! Το επιχείρημα έγκειται στην καταστατική υποχρέωση, όχι μόνον ηθική πρόθεση, της ΕΕ να δικαιώσει τη δημόσια υπόσταση του κεκτημένου της διά της εμπλοκής της στο περιεχόμενο της λύσης. Άλλωστε, ποιος αρμοδιότερος της ίδιας για την εναρμόνιση του επιλυτικού αποτελέσματος -της επανωμμένης κυρίαρχης Δημοκρατίας- με το εν λόγω κεκτημένο;

Η εμπειρία των μη κρατικών συνομοσπονδιακών ενώσεων και των κυρίαρχων ομοσπονδιακών καταδεικνύει πως ομοσπονδιακό κράτος σημαίνει κυρίαρχο πολιτικό υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, κι αυτό αντίκειται προς κάθε στρατιωτική κατοχή, έξωθεν επιβολή και ετεροκαθορισμό. Συναφώς, κάθε ομοσπονδιακή αρχιτεκτονική επίλυσης έχει ως μόνη νομιμοποιημένη αξίωση το κυρίαρχο, ελεύθερο και δημοκρατικό κράτος, όχι τη λογική της απαράδεκτης πρότασης επίλυσης βάσει δύο κρατών. Εν κατακλείδι: αποτελεί μείζον μέλημα της ΕΕ η συντεταγμένη εμπλοκή της στο περιεχόμενο της λύσης.

Η επίλυση του Κυπριακού και τα όρια (;) εφαρμογής του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου. Ασκήσεις πολιτικής και οι αρχές της διεθνούς δικαιοταξίας και μια αναφορά στην παρέμβαση της Επιτροπής «για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού»*

Στέλιος Περράκης

Ομότ. Καθηγητής Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεσμών και πρώην Αντιπρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου, πρώην Πρέσβης της Ελλάδας στο Συμβούλιο της Ευρώπης, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρίας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων

1. Το Κυπριακό σήμερα: Προλεγόμενα

1. Η πρόσφατη δραστηριοποίηση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών (ΓΓ/ΗΕ) Guterres για το Κυπριακό, με την αποστολή της Προσωπικής Απεσταλμένης του M.A. Holguín Cuéllar, διέκοψε μια μακρά περίοδο ουσιαστικής «αποχής» των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) από τα δρώμενα στην Κύπρο και τις εκεί εξελίξεις. Οδήγησαν δε, με την εξαίτητη εντολή που έλαβε, σε μια Έκθεση -μυστική ακόμη- της Κολομβιανής πρώην Υπ.Εξ. και το νεύμα, τελικά, του ΓΓ/ΗΕ για μια συνάντηση των δύο πλευρών μαζί του, με αβέβαιη έκβαση συνεννόησης/προσέγγισης λόγω της εξαιρετικά αποκλίνουσας θέσης Τουρκίας και του τουρκοκύπριου ηγέτη Τατάρ, αλλά και το άγνωστο περιεχόμενο της εν λόγω Έκθεσης.

Και τούτο, εν μέσω μιας μοναδικής περιδίνησης της διεθνούς κοινότητας, αμφισβητήσεις του παρεμβατικού ρόλου των ΗΕ στην επίλυση διαφορών και την ειρήνη, τις αδυναμίες επιβολής των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο, αλλά και την αναθεωρητική πολιτική ορισμένων διεθνών δρώ-

* Το κείμενο αποτελεί νεότερη/επικαιροποιημένη/συμπληρωμένη εκδοχή της συμβολής μου «Τελικά πόσο διεθνές δίκαιο πρέπει/μπορεί να περιέχει η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος; Μια αναφορά στην παρέμβαση της “Κίνησης για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού”», στο *Διεθνής Πολιτική & Διεθνείς Θεσμοί σε έναν κόσμο που αλλάζει. Liber Amicorum X. Παλλουρίδη, Περράκης Σ., Τσάλτας Γ. & Κεφαλά Β. (επιμ.)*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2023, σελ. 41-51, ενσωματώνοντας, εν πολλοίς, μέρη εκείνης της συμβολής.

ντων της «αλλαγής των συνόρων», το αμετακίνητο των οποίων αποτελούσε «ιερό τοτέμ» της μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διεθνούς δικαιοταξίας¹.
2. Οι τελευταίες, προηγούμενες διπλωματικές προσπάθειες (Mont Pelerin, Crans Montana) για εξεύρεση συνεννόησης για την επίτευξη μιας -όποιας (-) ομοσπονδιακού σχήματος λύσης του Κυπριακού, ακόμη και με «μετάλλαξη»/μετεξέλιξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, έδειξαν ίσως και τα όρια «υποχωρήσεων» και «εκπτώσεων» σε αρχές/κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Έδειξαν αντικειμενικά και τα όρια της «αντοχής», της «ανοχής» δηλαδή του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου -με την έννοια των παραδεικτών από το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δίκαιο παρεκκλίσεων/αποκλίσεων από την ορθή εφαρμογή και τελεολογία των δικαιικών ρυθμίσεων²- που επιλέγουμε για τη διευθέτηση του ζητήματος, πέρα από τις διαπιστώσεις για απουσία ουσιαστικού ενδιαφέροντος της Τουρκίας για μια θετική, εποικοδομητική στάση. Με άλλα λόγια, για επίτευξη λύσης, και λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση παρατεταμένης στρατιωτικής κατοχής³, πέραν της διχοτομικής αντίληψης περί των δύο «κρατών».

3. Υπό το πρίσμα αυτό, σε αυτήν την προοπτική αναζήτησης «λύσης», ανιχνεύονται εκείνα τα στοιχεία που -κατά την άποψή μου- δεν μπορούν να απουσιάζουν από σχέδια-λύσεις⁴, ή με διαφορετική διατύπωση οι «τριβές», που προκαλούνται -δυσνητικά- με ενδεχόμενες «πρωτότυπες» απόψεις-λύσεις, ύστερα από τις μακροχρόνιες υποχωρήσεις από βασικές θέσεις/αρχές και διολίσθηση σε περιπέτειες εφαρμογής -εν πολλοίς- αγνώστων, παγκοσμίως, συστημάτων διακυβέρνησης και εννοιολογικών και δικαϊκών σχημάτων απόκλισης από σταθερές της διεθνούς και ιδίως της ευρωπαϊκής δικαιοταξίας. Κάτι τέτοιο (μπορεί να) γίνεται εφικτό μόνο με τη βούληση ενδιαφερομένων μερών και, βέβαια, της ίδιας της Κυπριακής Δημοκρατίας -σε «υποχώρηση» ως προς το αρχικό κρατικό σχήμα- αλλά και ως ενιαίας, ανεξάρτητης και κυρίαρχης Πολιτείας, όπως προτείνουν/επιμένουν πολλές πράξεις των Ηνωμένων Εθνών (Γενική Συνέλευση, Συμβούλιο Ασφαλείας) ή και ο Γενικός Γραμματέας, οι καλές υπηρεσίες του οποίου μπορεί να μην είναι πάντα τόσο «αμερόληπτες»⁵. Πολιτική επιλογή, ασφαλώς, η όποια λύση, που περιγρά-

1. Θεμελιώδης αρχή και κανόνας στο διεθνές δίκαιο, αποτυπωμένα στα βασικά κείμενα που διέπουν το κανονιστικό/λειτουργικό πλαίσιο της οργανωμένης διεθνούς κοινότητας. Βλ. Σ. Περράκης, Σύνορα και Διεθνής Δικαιοταξία. Ψηλαφώντας έννοιες, περιεχόμενο και πολιτικές. Μια εισαγωγή, στο Σ. Περράκης (επιμ.), *Σύνορα. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές διαστάσεις. Όψεις Δικαίου και Πολιτικής*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2023, σελ. 17-28.
2. Οι προβλεπόμενες στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο ρήτρες παρέκκλισης για λόγους δημόσιας τάξης, ασφάλειας και υγείας και η ενδεχόμενη επίκληση και εφαρμογή τους υπόκειται πάντοτε σε δικαστικό έλεγχο.
3. Βλ. Περράκης, Σ., *Η πολεμική κατοχή στο σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή, 1990· Του ιδίου, *Το καθεστώς της Πολεμικής Κατοχής στην Κύπρο. Επιπτώσεις και Ζητήματα Εφαρμογής στη Διεθνή Δικαιοταξία*, στο Γιαλλουρίδης, Χ., Τσάκωνας Π., (επιμ.) *Η Νέα Διεθνής Τάξη, Η Ελλάδα, Η Τουρκία και το Κυπριακό Πρόβλημα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1993, σσ. 475-511. Κατάσταση χωρίς μεταβολή της κυριαρχίας.
4. Σχετικά με τα πρώτα σχέδια λύσης του Κυπριακού, από την «Διασκεπτική» (1948) μέχρι τις δικαιοδικές συνομιλίες (1968-1974), βλ. αντί πολλών την ανάλυση του Ν. Χριστοδουλίδη, *Οι γεωπολιτικές πραγματικότητες στα σχέδια λύσης του Κυπριακού (1948-1978)*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2021, Β΄ Έκδοση.
5. Χαρακτηριστικά τα διαλαμβανόμενα στο Crans Montana, το καλοκαίρι του 2017, όπως δη-

φεται με ασάφεια από τη λεγόμενη «Διζωνική Δικαιοδική Ομοσπονδία/ΔΔΟ» -χωρίς χαρακτηρισμούς- και με την αγνώστου εμβέλειας λειτουργικά «πολιτική ισότητα» των δύο κοινοτήτων, που προωθείται, από τον «διεθνή παράγοντα», και, μάλιστα, με την υποστήριξη των Ηνωμένων Εθνών: αλλά και τυπική συναίνεση Κύπρου και Ελλάδας. Αυτή, όμως, η -όποια- λύση πρέπει να στοιχίζεται πίσω από αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, αλλιώς ελλοχεύει το «άγνωστο» της ουσιαστικής κατάλυσης του κράτους και συνάμα του κινδύνου «αναίρεσης» του εκεί ελλητισμού.

II. Ο ρόλος του Διεθνούς Δικαίου στο Κυπριακό ζήτημα

4. Απέναντι στην επιθετική πολιτική της Τουρκίας και την παράνομη κατοχή της Κυπριακής Δημοκρατίας, την παρουσία μερικών χιλιάδων στρατού και πολλαπλάσια περισσότερων εποίκων -ήταν φανερό εξ υπαρχής ότι το Διεθνές Δίκαιο και η εφαρμογή του σε καταστάσεις ένοπλης σύρραξης/κατοχής, θα γινόταν ένα μέσο πολιτικής για διεκδίκηση «επαναφοράς» -ει δυνατόν- σε κατάσταση διεθνούς νομιμότητας την Κύπρο και σε κάθε περίπτωση, η όποια εξέλιξη, δεν θα έπρεπε να δημιουργεί σοβαρές τριβές με το Διεθνές Δίκαιο, ιδίως στο πεδίο των Δικαιωμάτων του Ανθρώ-

που, του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, αλλά και άλλων θεμελιωδών αρχών της Διεθνούς Δικαιοταξίας. Ο ρόλος του Διεθνούς Δικαίου είναι καταγεγραμμένος αφηρητικά στη λογική επίλυσης του Κυπριακού⁶.

5. Έτσι, η προσοχή και το ενδιαφέρον της Κυπριακής Δημοκρατίας στράφηκε στην προβολή των παραβιάσεων του Διεθνούς Δικαίου από την κατέχουσα δύναμη, ενώ προωθώντας, σταδιακά την προσχώρησή της στο ευρωπαϊκό εγχείρημα της Ε.Ε., υπογράμμιζε τις θεμελιώδεις Αρχές της ευρωπαϊκής δικαιοταξίας και τις εξ αυτού απορρέουσες υποχρεώσεις. Ήδη, νωρίτερα, μετά την τουρκική εισβολή, είχαν ασκηθεί οι πρώτες διακρατικές κυπριακές προσφυγές κατά της Τουρκίας στα όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυΡΕΣΔΑ) (1974-1975, 1988). Μάλιστα, αυτή η πρώτη διαπίστωση, για τις εκ του Διεθνούς Δικαίου υποχρεώσεις των μελών της διεθνούς κοινότητας, μετά την μονομερή ανακήρυξη και απόσχιση της «ΤΔΒΚ» το 1983, οδήγησε στις αποφάσεις 541 και 550 του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι οποίες με σαφήνεια ορίζουν ότι δεν υφίσταται ζήτημα αναγνώρισης των αποτελεσμάτων ένοπλης βίας και άλλων κρατικών οντοτήτων, πέραν της Κυπριακής Δημοκρατίας, η διεθνής θέση της οποίας ενισχύθηκε εμφατικά. Μία θέση εξάλλου που εξέφρασε καταλυτικά και το Διεθνές Δικαστήριο στη γνωμοδότησή του για το Κόσσο-

μοσιοποιήθηκαν από το «Φιλελεύθερο» στις 14 και 19 Νοεμβρίου 2021. Ήτοι, τα (απόρρητα) πρακτικά των Συναντήσεων του Guterres με τα ενδιαφερόμενα Μέρη και στο κρίσιμο τελευταίο δείπνο, παρουσία και της F. Mogherini, Υπάτης Εκπροσώπου της ΕΕ.

6. Όπως εύστοχα είχε επισημάνει την επαύριο της εισβολής ο Ν. Κρανιδιώτης, *Οι προτεινόμενες λύσεις και η έννοια του ανεξάρτητου και κυρίαρχου κυπριακού κράτους*, Αθήνα, 1975, σ. 30. Επίσης, πρβλ. τις επίμονες επαναλαμβανόμενες θέσεις του Γεωργίου Τενεκίδη στο Περράκης, Σ., (επιμ.), *Ο Γεώργιος Τενεκίδης και η Κύπρος*, Απάνθισμα κειμένων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, Κομοτηνή, 2002.

βο το 2010⁷. Ακολούθησε η τέταρτη διακρατική προσφυγή *Κύπρου κατά Τουρκίας* και η απόφαση του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, του 2001, που αποτελεί την κορύφωση των διαπιστωμένων παραβιάσεων Διεθνούς Δικαίου από την κατέχουσα δύναμη Τουρκία και, μάλιστα, για ιδιαίτερα ζητήματα, όπως αγνοούμενοι, εγκλωβισμένοι στην Καρπασία, περιουσίες κ.λπ. Το 2014, το ΕυρΔΔΑ εξέδωσε την απόφασή του επί των αποζημιώσεων, που επιδικάσθηκαν υπέρ των θυμάτων των διαπιστωμένων παραβιάσεων, μια υπόθεση που εκκρεμεί ακόμα ανεκτέλεστη.

6. Η Ελληνική Δημοκρατία, και είναι αξιοσημείωτο, προχώρησε, από την πλευρά της, αρχικά, σε μία -πρωτόγνωρη σε χαρακτηριστικά- προσφυγή στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) εγκλώντας Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Κ. -που υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή- για παράνομη χρηματοδότηση της Τουρκίας, λόγω παραβίασης από την Άγκυρα των διεθνών υποχρεώσεων που απορρέουν από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧαρτΗΕ) σχετικά με τη μη αναγνώριση της «ΤΔΒΚ» (*υπόθεση 204/86*), ενώ το έθεσε και σε πολιτικό επίπεδο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, με την πρώτη προσπάθεια προσέγγισης της Τουρκίας με την Ευρώπη, ύστερα από την δικτατορία Εβρέν. Με άλλα λόγια, επιχείρησε, με επίκληση παραβιάσεων εκ μέρους της Τουρκίας των υποχρεώσεων του Διεθνούς Δικαίου και αναφορές στην Κύπρο (αναγνώριση «ΤΔΒΚ»), να «πιέσει» τις Βρυξέλλες, για μια άλλη θεώρηση των πραγμά-

των⁸. Η πολιτική αυτή άλλαξε αργότερα.

7. Είναι σαφές, μετά το 1974, ότι το Διεθνές Δίκαιο, ως αξιακό και κανονιστικό πλαίσιο, αποτελεί αταλάντευτα την πυξίδα πλεύσης της Κυπριακής Δημοκρατίας στα διάφορα διεθνή *fora*. Σε αυτό το πλέγμα αρχών και κανόνων προστέθηκε, στη συνέχεια, το πολιτικό/δικαιικό κεκτημένο της Ε.Ε. το οποίο, μάλιστα, πέρα των διατάξεων/ρυθμίσεων για τον ευρωπαϊό πολίτη, με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (ιδίως άρθρα 6, 9 και 10), εισάγει αρχές και αξίες για τη Δημοκρατία και την δόμηση των κρατικών λειτουργιών που πρέπει να είναι συμβατές με το κράτος δικαίου κ.λπ.

8. Σε αυτή την αντιπαράθεση με την Άγκυρα, η Λευκωσία κινήθηκε πρωτότυπα και αποτελεσματικά, αξιοποιώντας μέσα και διαδικασίες σε διεθνείς θεσμούς/Οργανισμούς και προτάσσοντας σταθερά το Διεθνές Δίκαιο. Το ίδιο έκανε και από την πλευρά της και η Ελλάδα, κυρίως όμως με ήπια καταγγελτική ρητορική έναντι της Άγκυρας, αλλά χωρίς ιδιαίτερες νομικές εξάρσεις και ενέργειες. Έτσι, δεν προχώρησε, π.χ., στην άσκηση μίας προσφυγής σε βάρος της Τουρκίας για τα γεγονότα του 1974 στην Κύπρο -ούτε καν για τους Ελλαδίτες αγνοούμενους, ζήτημα ανοικτό μέχρι τις ημέρες μας- όπως, εξάλλου, δεν κινήθηκε ουσιαστικά και στο πεδίο των ελληνοτουρκικών σχέσεων για το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο [π.χ. εφαρμόζοντας κανόνες Δικαίου Θαλάσσης για θαλάσσιες ζώνες, συνορεύουσα ζώνη, αρχαιολογική ζώνη, (επέκταση) αιγιαλίτιδα(ς) ζώνη(ς), θέσπιση Α.Ο.Ζ.

και άλλες συναφείς ενέργειες (κλείσιμο κόλπων, ευθείες γραμμές βάσεις κ.λπ.)⁹]. Αλλά εφεκτική ήταν η στάση της Ελλάδας έναντι των υποχρεώσεων της Τουρκίας εκ των σχέσεών της με την ΕΕ και το ευρωπαϊκό κεκτημένο, με χαρακτηριστικές αποκλίσεις (π.χ. η μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας ή η μη κύρωση του Πρωτοκόλλου προσαρμογής).

9. Στη διάρκεια αυτών των εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο και τις διάφορες προσπάθειες για την επίλυση του Κυπριακού -μέσω μιας «δίκαιης και βιώσιμης λύσης»- ο «τετραγωνισμός του κύκλου» αφορούσε πρακτικά τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή ρυθμίσεων του Διεθνούς Δικαίου, που θα μπορούσε, τελικά, να γίνει αποδεκτός από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η βασική θέση της ελληνοκυπριακής διεκδίκησης -απέναντι στην *de facto* κατάσταση παρανομίας της «ΤΒΔΚ»- δεν μπορούσε παρά να επιμένει σε ορισμένες αρχές/κανόνες από το εφαρμοστέο -οικουμενικά- δικαιοπολιτικό κεκτημένο. Και άρα, στην ύπαρξη κάποιων δικαιοκτών αρχών, όπως η δημοκρατική αρχή, η ισότιμη ψήφος των πολιτών, η αρχή της πλειοψηφίας κ.λπ., η μετακίνηση από τις οποίες αποτελεί «περιπέτεια» με άγνωστες συνέπειες

γενικά και, ασφαλώς, μία οδυνηρή κατάληξη -απευκταία- στην ύπαρξη και τυπικά μίας «χαλαρής» «συνομοσπονδίας» με δύο διακριτές συνιστώσες οντότητες. Πρακτικά, η υπάρχουσα *de facto* και μη αναγνωρισμένη διεθνώς κατάσταση της «ΤΔΒΚ», δηλαδή της κατεχόμενης περιοχής, όπου ασκούνται προσωρινά «αρμοδιότητες» από την κατέχουσα Δύναμη, να «νομιμοποιηθεί», αναγνωρίζοντας και δικαίωμα αυτοδιάθεσης στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Με άλλα λόγια, να υλοποιηθεί στην πράξη, το αντίθετο της πρόβλεψης του αξιώματος «*ex injuria jus non oritur*», την αξία του οποίου -όπως προαναφέρθηκε- έχει υπογραμμίσει και το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔΧ) στη γνωμοδότησή του για το Κόσοβο και, μάλιστα, με ρητή αναφορά στην Κύπρο¹⁰. Ειδικότερα, το ΔΔΧ, αναφερόμενο στην Απόφαση 541/1983 του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ), εξήγησε ότι η παρανομία της δήλωσης ανεξαρτησίας «δεν προέρχεται από το μονομερή χαρακτήρα της», αλλά εκ του γεγονότος ότι συνοδεύθηκε από παράνομη προσφυγή σε χρήση βίας ή άλλες σοβαρές παραβιάσεις κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, ιδίως με χαρακτήρα *jus cogens*. Αυτή η επισήμανση του ΔΔΧ ενίσχυ-

9. Όπως πιεστικά ζητούσε μέρος της ακαδημαϊκής/διεθνολογικής κοινότητας ήδη από την επαύριο της θέσης σε ισχύ της Σύμβασης του Montego Bay του 1982. Βλ. μεταξύ άλλων Περράκης, Σ., Ο δρόμος για τη Χάγη: ανασυνθέτοντας Ιστορία, Πολιτική και Διεθνές Δίκαιο. Ο ρόλος και η προοπτική του Διεθνούς Δικαστηρίου στις ελληνοτουρκικές διαφορές, στο Δίπλα, Χ., Περράκης, Σ., Ροζάκης, Χ., Χατζηκωνσταντίνου Κ., Ροδοθεάτος, Γ., (επιμ.) *Θαλάσσιοι και Ωκεάνιοι Χώροι, Περιβάλλον, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Διεθνές Δίκαιο. Πολιτική και Διακυβέρνηση. Προκλήσεις στον 21^ο αιώνα. Γρηγόρης Τσάλτας: Liber Amicorum*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2021, σελ. 99-122. Βλ. και Κατσούφρος Θ., *Κυριαρχία και αποστρατιωτικοποίηση στο Αιγαίο Αρχιπέλαγος και στην Ανατολική Μεσόγειο: Ελληνικές απαντήσεις σε τουρκικές προκλήσεις*, ΕΛΙΣΜΕ, 2024.

10. Σχετική αναφορά στην RES 541/1983 του Συμβουλίου Ασφαλείας και το ζήτημα της χρήσης βίας. Βλ. προαναφερόμενη θέση του ICJ, *op.cit.* Βλ. επίσης, σχετικά και Περράκης, Σ., *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Μια ανασύνθεση και μερικές κριτικές σκέψεις από τη σκοπιά του Διεθνούς Δικαίου*, στο Παπαπολυβίου, Π., Συρίγος, Α., Χατζηβασιλείου, Ευ., (επιμ.), *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα 1945-1974: Αναζητώντας Θέση στον Κόσμο*, Πατάκη, Αθήνα, 2013, σελ. 461-474 (469).

7. ICJ, *Accordance with the International Law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, Advisory Opinion*, 22 July 2010, παράγραφοι 81 και 114.

8. Βλ. Περράκης, Σ., Η θέση της Ελλάδας στο πλαίσιο των σχέσεων ΕΟΚ- Τουρκίας (1974-1989). Η Δικαιική Διάσταση, *Τα Τετράδια Κοινοτικού Δικαίου*, Νο 9, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1990, παράρτημα, σ. 83.

σε την άποψη της άρσης των όποιων «εγγυήσεων» στο Νησί από άλλους δρώντες και την άμεση αποχώρηση των στρατευμάτων εισβολής/κατοχής (η λεγόμενη εξωτερική πτυχή του Κυπριακού).

10. Συνακόλουθα, οι εκάστοτε κριτικές σε προτεινόμενα σχέδια λύσεων του Κυπριακού ήταν κυρίως πολιτικού χαρακτήρα και λιγότερο νομικού. Με το σχέδιο Αηηηα τέθηκαν, με έναν πειστικό -θα έλεγε κανείς- τρόπο και ζητήματα/τριβές με το Διεθνές Δίκαιο αλλά και το «ευρωπαϊκό κεκτημένο». Ίσως για πρώτη φορά τα επιχειρήματα Δικαίου να εμφανίστηκαν πλέον έντονα, υπογραμμίζοντας *a contrario* την πολιτική επιλογή για το κάθε κεφάλαιο της λύσης (εδαφικό, περιουσιακό, διεθνή θέση της Κυπριακής Δημοκρατίας, δικαιώματα ανθρώπου κ.λπ.). Πολύ περισσότερο που, στο μεταξύ, προέκυψαν από διεθνή όργανα και κάποιες «διευθετήσεις»/μέτρα αντιμετώπισης ορισμένων καταστάσεων, που αποτέλεσαν/έθεσαν εξ υπαρχής, θετικά ή αρνητικά, σοβαρά ζητήματα στο πεδίο εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου. Επρόκειτο για αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυρΔΔΑ) για ζητήματα π.χ. ιδιοκτησίας ακίνητης περιουσίας και την πρόβλεψη, σύσταση και λειτουργία μίας επιτροπής «αρμόδιας», ως (τουρκικού) εσωτερικού ενδίκου μέσου, να δώσει συνέχεια στις διαπιστωμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου από το Δικαστήριο του Στρασβούργου (υπόθεση *Δημόπουλος κ.ά. κατά Τουρκίας*¹¹). Ή, σε άλλο

πλαίσιο, το Δικαστήριο της Ε.Ε. (ΔΕΕ) τοποθετήθηκε σχετικά με περιουσιακά δικαιώματα στην κατεχόμενη περιοχή (*υπόθεση Αποστολίδης/Orams*¹²), είτε με την κυκλοφορία αγαθών από την κατεχόμενη Κύπρο με μη αναγνωρισμένα πιστοποιητικά (*υπόθεση Αναστασίου*¹³) κ.λπ.

Μάλιστα, η ενδεχόμενη παράκαμψη/άρση των εν λόγω τριβών με το ισχύον δίκαιο και την πρακτική, θεωρήθηκε ότι μπορεί να επιχειρηθεί με την αποδοχή από τα ενδιαφερόμενα Μέρη των επίδικων ρυθμίσεων, με τη μορφή υπογραφής και κύρωσης σχετικών διεθνών πράξεων. Δηλαδή οι ρυθμίσεις θα λογίζονταν μέρος του πρωτογενούς δικαίου και τούτο, ανεξάρτητα από τη μεταγενέστερη θέση που θα μπορούσαν να υιοθετήσουν διεθνή δικαιοδοτικά όργανα -με τον έλεγχο προσφυγών ιδιωτών που θα επικαλούνταν καθιερωμένα ατομικά δικαιώματα, με ό,τι θα μπορούσε να συνεπάγεται μία αρνητική θέση του ελεγκτικού διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου.

Στο πλαίσιο αυτής της λογικής, ενδιαφέρουσα αναλογικά είναι η απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην *υπόθεση Sejdic και Finci κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης* (αριθμ. 27996/06 και 34836/06), που αμφισβήτησε ευθέως την καθιερωμένη -με τις προβληματικές, από άποψη Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Συμφωνίες του Dayton- «συνταγματική τάξη», στη νεοπαγή πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία.¹⁴

11. Σε κάθε περίπτωση, γενικότερα, η Κυπριακή Δημοκρατία χρησιμοποιεί

σε το διεθνές δικαιοδοτικό πεδίο, για να θέσει ζητήματα κατοχής στο Νησί, αν και δεν αξιοποίησε την τελευταία, πρόσφατη νομική δυνατότητα ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου στην εξαιρετικής σημασίας Γνωμοδότηση, που διαπραγματεύεται όλα τα ζητήματα κατοχής και των συνεπειών της στα παλαιστινιακά εδάφη.¹⁵ Οι διαπιστώσεις του ΔΔΧ, στην εν λόγω σημαντική θέση του ως προς το ισχύον δίκαιο και διεθνή ευθύνη της κατέχουσας χώρας, του Ισραήλ, και τις εξ αυτής συνέπειες, επιβεβαιώνουν emphatically το βάσιμο αιτιάσεων που προβάλλονται ή μπορεί να προβληθούν έναντι της Τουρκίας ως προς την ευθύνη της τελευταίας στην περίπτωση της Κύπρου. Είναι ενδιαφέρον, ωστόσο, ότι η Τουρκία ήταν μεταξύ των 56 χωρών που παρενέβησαν στη διαδικασία στη Χάγη, σε αντίθεση με Κύπρο και Ελλάδα. Μία πολιτική επιλογή που υπογραμμίζει, στην χρονική διαδρομή της τελευταίας δεκαετίας, την ισχύ της πολιτικής έναντι της ισχύος του δικαίου, για ένα διακύβευμα, ωστόσο, δύο όψεων (εθνικού-οικουμενικού ενδιαφέροντος).

12. Υπό το πρίσμα όλων αυτών των εξελίξεων, ξεχωρίζει η παρέμβαση/πρωτοβουλία της «Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού», μια εκτός θεσμικού πλαισίου πρόταση με αμιγώς δικαιοπολιτική προσέγγιση, απόλυτα συνεπή προς το Διεθνές και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

III. Η Επιτροπή για την ευρωπαϊκή λύση στην Κύπρο και η έκθεση των Εμπειρογνομώνων της

13. Η σημαντική στην τότε συγκυρία δικαιοπολιτική εξωθεσμική παρέμβαση προερχόταν από την «Πανελλήνια Επιτροπή για την Ευρωπαϊκή λύση στην Κύπρο», που ιδρύθηκε το 2004 από Έλληνες και Κύπριους πολίτες, ως ένα σωματείο αδésμευτο και ανεξάρτητο από κόμματα στην Κύπρο ή αλλού. Μία αυθεντικά μη κερδοσκοπική κίνηση πολιτών (ακαδημαϊκοί, Καθηγητές Πανεπιστημίου Διεθνούς Δικαίου, Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτικής Επιστήμης, επιχειρηματίες, στελέχη της διοίκησης, φοιτητές και άλλοι). Τα μέλη μοιράζονταν κοινές αξίες, χωρίς φαλκίδευσή τους, και προσέβλεπαν στην επίτευξη λύσης του Κυπριακού με εφαρμογή -«για όλους τους νόμιμους κατοίκους του Νησιού ανεξάρτητα από εθνική καταγωγή ή θρήσκευμα»- όλων των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το ευρωπαϊκό δικαιοδοτικό σύστημα». Στο εκλεγμένο εννεαμελές Δ.Σ. μετείχαν οι: Άριστος Δωρίτης (Πρόεδρος), Μιχάλης Κακογιάννης (Αντιπρόεδρος), Γιώργος Κασιμάτης (Γενικός Γραμματέας), Γιώργος Συλλούρης (Ειδικός Γραμματέας), Νίκος Λαζάρου (Ταμίας), και Στέλιος Περράκης, Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Δημήτρης Αλευρομάγερους και Δημήτρης Δήμου (Μέλη).

11. ΕυρΔΔΑ, Απόφαση της 5.3.2010 παράγραφοι 116, 118.

12. CJEU, Grand Chamber, C-420/07, 28.4.2009.

13. CJEU, C-432/92 Υπόθεση *The Queen v Minister of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte S. P. Anastasiou (Pissouri) Ltd and others*, 5.7.1994.

14. Να σημειωθεί ότι έκτοτε (22 Δεκεμβρίου 2009) υφίσταται θεσμική εκκρεμότητα στη διευθέτηση του σοβαρού αυτού προβλήματος, που απειλεί με αποσταθεροποίηση την ευρωπαϊκή δικαιοταξία, αφού η εν λόγω χώρα δεν μπορεί να «ξεπεράσει» το υφιστάμενο

συνταγματικό πλαίσιο, βασισμένου στην ομοφωνία του Προεδρείου της χώρας. Η μη συμμόρφωση εκκρεμεί, μάλιστα, ενώπιον της Επιτροπής Υπουργών σε σύνθεση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (CM-DH).

15. ICJ, *Legal Consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, Advisory Opinion, 19 July 2024. Πρβλ. την απόφαση της ΓΣ/ΗΕ που ζήτησε εφαρμογή των συστάσεων του ΔΔΧ, A/ES-10/L.31/Rev.1, *Advisory opinion of the International Court of Justice on the legal consequences arising from Israel's policies and practices in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and from the illegality of Israel's continued presence in the Occupied Palestinian Territory*, 13 September 2024. Αυτή τη φορά Ελλάδα και Κύπρος υπερψήφισαν.

14. Η Επιτροπή προσκάλεσε/συγκάλεσε ένα διεθνές Panel ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, ένα «συμβούλιο» αποτελούμενο από οκτώ διαπρεπείς καθηγητές πανεπιστημίων, από επτά χώρες, με ειδικότητα στο Διεθνές Δίκαιο, στο Συνταγματικό Δίκαιο και στην Πολιτική Επιστήμη, όλοι τους με μεγάλη εμπειρία συμμετοχής σε διεθνή όργανα και διαδικασίες σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών ή και περιφερειακών Διεθνών Θεσμών. Επρόκειτο για τους: *Andreas Auer*, Ελβετία (Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Γενεύης), *Mark Bossuyt*, Βέλγιο (Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου Πανεπιστημίου Αμβέρσας), *Peter Burns*, Καναδάς (Καθηγητής Νομικής Πανεπιστήμιο Βρετανικής Κολομβίας Βανκούβερ), *Alfred De Zayas*, ΗΠΑ (Καθηγητής School of Diplomacy, Γενεύη), *Silvio Marcus*, Βέλγιο (Ομότ. Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Καθολικό Πανεπιστήμιο Louvain), *Γιώργος Κασσιμάτης*, Ελλάδα (Ομότ. Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, ΕΚΠΑ), *Dr. Dr.h.c. Dieter Oberndorfer*, Γερμανία (Καθηγητής Πολιτικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Freiburg), *Malcolm N. Shaw Qc*, Ηνωμένο Βασίλειο (The Sir Robert Jennings Professor of International Law).

15. Η έκθεση/πρόταση *A principled basis for a just lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law* υπήρξε ο καρπός εντατικών συζητήσεων και εργώδους σύνθεσης απόψεων του Panel, στις οποίες συμμετείχαν ισότιμα, εκ μέρους της «Κίνησης» οι Καθηγητές-μέλη της: Σ. Περράκης, Χ. Γιαλλουρί-

δης, Π. Ήφαιστος και ως γραμματέας ο Π. Νεάρχου. Πρακτικά, το «Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων»¹⁶ κινήθηκε στην βάση των αρχών του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου, με βάση τη διαμορφωμένη κατάσταση στην Κύπρο υπό το φως των εξελίξεων μετά το 1974, την απόσχιση της «ΤΔΒΚ» και τις αποφάσεις 541 και 550 του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά και την επαύριο της απόρριψης του Σχεδίου Αηναί (31/03/2004) από τους Ελληνοκύπριους από τα δύο χωριστά δημοψηφίσματα που είχαν λάβει χώρα στο Νησί, καθώς και της προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. (1 Μαΐου 2004).

16. Η σημασία της άσκησης/εγχειρήματος του Panel έγκειται στο γεγονός ότι η πρόταση του Σχεδίου Αηναί για τη δημιουργία μιας ομοσπονδιακής Πολιτείας της «Ενωμένης Δημοκρατίας της Κύπρου» -αν και απορρίφθηκε- παραμένει σε παραλλαγές στο επίκεντρο των μετέπειτα εξελίξεων και διαπραγματεύσεων από τα Ηνωμένα Έθνη, με το χαρακτηριστικό μιας «διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας» (ΔΔΟ). Μια προοπτική, που παρόλο τον ασαφή και, άρα, ριψοκίνδυνο δικαιοθεσμικά χαρακτήρα, ενός/του «εξελισσόμενου» ομοσπονδιακού σχήματος, υποστηρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη και την Ε.Ε., αλλά και από πολιτικές δυνάμεις σε Ελλάδα και Κύπρο. Τονίζοντας, βέβαια, στην εν λόγω προοπτική ως δεδομένη σταθερά τα στοιχεία της διεθνούς προσωπικότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, μιας Κυριαρχίας, ενός Λαού και μιας ιθαγένειας (βλ. και ΣΑ RES 1251/1999).

Η προσέγγιση των «Εμπειρογνομό-

νων» στόχευε στο να αντικρούσει τα βασικά σημεία τριβής του Σχεδίου Αηναί με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά και να αναδείξει τις ανεπάρκειές του υπό το φως του Διεθνούς Δικαίου. Κατ' ουσίαν, το «αποδομούσε» υπενθυμίζοντας, κατά περίπτωση, τις κρίσιμες πτυχές του Διεθνούς Δικαίου που έπρεπε να ισχύουν.¹⁷ Στο πλαίσιο αυτό εξετάσε ειδικότερα ζητήματα της διεθνούς θέσης της Κυπριακής Δημοκρατίας στη διεθνή δικαιοταξία, καθώς και έναντι του Ευρωπαϊκού Δικαίου.

17. Αρχικά, ως προς το ζήτημα της ειρηνικής επίλυσης διαφορών, υπό το φως του άρθρου 2 παρ. 3 του Χάρτη των ΗΕ, το Panel υπενθύμισε ότι η επίλυση κάθε διεθνούς διαφοράς πρέπει να είναι δίκαιη/συμβατή με την δικαιοσύνη (with justice). Μια αρχή που συνδέεται με το θεμελιώδη κανόνα του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Εκθεση, παρ.9), ενώ υπενθυμίζεται ότι θα πρέπει ο διακανονισμός που επιτυγχάνεται να συνάδει με υποχρεώσεις που απορρέουν για όλα τα κράτη από το Χάρτη των ΗΕ (Χάρτη ΗΕ) (βλ. Διακήρυξη της ΓΣ/ΗΕ Res 2625 (XXV) για τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών του 1970).

18. Ως προς την *Ανεξαρτησία, Κυριαρχική Ισότητα του κράτους στη διεθνή δικαιοταξία*, η επισήμανση του Panel αφορούσε το *δικαίωμα επέμβασης των τριών εγγυητριών Δυνάμεων* που

αποτελεί «σημαντικό περιορισμό της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας της Κύπρου και προκαλεί τη Διεθνή και Ευρωπαϊκή έννομη τάξη» (Εκθεση, παρ. 11). Το ζήτημα επέτεινε η δημιουργία «Επιτροπής επιτήρησης» της εφαρμογής του Σχεδίου Αηναί (Εκθεση παρ. 9)¹⁸. Επίσης, η πρόβλεψη για διαρκή αποστρατικοποίηση/αφοπλισμού της «νέας» Κυπριακής Δημοκρατίας θέτει ζητήματα ως προς το δικαίωμα νόμιμης άμυνας της χώρας (Εκθεση, παρ. 11).

Εξάλλου, στο ίδιο επίπεδο προσέγγισης στο πεδίο της κυριαρχίας της χώρας, επισημαίνονται από το Panel ορισμένα ζητήματα σχετικά με τις «κυρίαρχες βρετανικές βάσεις» (Εκθεση, παρ. 12), καθώς και το προνομιακό καθεστώς πρόσβασης σε αυτές για την επίλυση διαφορών με διαμεσολάβηση από τις Αρχές των «Βάσεων», με ρητό αποκλεισμό διεθνούς δικαστικής επίλυσης/μεσολάβησης (Εκθεση, παρ.12) ως προς την επίλυσή τους.

19. Ως προς την απαγόρευση της επίθεσης και τις συνέπειές της¹⁹, επισημαίνεται το παράνομο *status* της «ΤΔΒΚ» κατά το Διεθνές Δίκαιο²⁰. Σημαντική ήταν η καταγραφή της διεθνούς ευθύνης της κατέχουσας δύναμης Τουρκίας υπό το φως της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης του 1949 (άρθρο 49) που προβλέπει την απαγόρευση μεταφοράς πληθυσμού και, συνακόλουθα, υπογραμμίζεται η πα-

17. Βλ. Αποφάσεις ΣΑ 541/1983 και 550/1984 Επίσης την απόφαση του ΕυρΔΔΑ, στην IV διακρατική προσφυγή *Κύπρος κατά Τουρκίας* (10/05/2001).

18. Πρέπει να σημειωθεί ότι το δικαίωμα επέμβασης εγγυήτριας δύναμης δεν μπορεί ποτέ να γίνει με χρήση βίας που αντιβαίνει στην αξιωματική απαγόρευση *-jus cogens-* προσφυγής ή απειλής προσφυγής στη χρήση βίας (άρθρο 2, παρ. 4, Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών). Καμία συμβατική ρύθμιση δεν μπορεί να συγκρούεται με το τέτοιας φύσης πρωτογενές δικαίο των ΗΕ.

19. Res. 3314(XXIX), αρθ.2 παρ.4 Χάρτη ΗΕ, Χάρτης Νυρεμβέργης, Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

20. Βλ. για αυτό και την απόφαση 83 (13) της Επιτροπής Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και την απόφαση του ΕυρΔΔΑ, *Κύπρος/Τουρκίας*, 2001.

ράνομη θέση των εποίκων στη χώρα (Εκθεση, παρ. 13), αλλά και διερωτάται για το μέλλον τους. Τούτο είχε συνάψει με την νομιμοποίηση πράξεων της «ΤΔΒΚ» και την νομιμοποίηση της ίδιας, αφού το σχέδιο Annan αναγνώριζε «all acts of any authority on the island» θα θεωρούνται έγκυρες εκτός αν «the particular act at issue is inconsistent with International Law irrespective of the question of the status of the authority in question». Ασφαλώς, αποτελεί σοβαρή επισήμανση το γεγονός ότι προβλεπόταν νομιμοποίηση των εποίκων, αντίθετη στο Διεθνές Δίκαιο²¹, πολύ περισσότερο που στο παρελθόν τα Ηνωμένα Έθνη δεν είχαν δεχτεί μια τέτοια προοπτική (π.χ. περιπτώσεις Δυτικής Σαχάρας, Ανατολικού Τιμόρ, Δυτικής Όχθης, Γάζας). Επίσης, η παραμονή των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο -σύμβολο της επίθεσης- παραβιάζει τις αρχές της Δημοκρατίας και των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έρχεται σε αντίθεση με αρχές και είναι ανάγκη να αποχωρήσουν (Εκθεση, παρ. 14).

20. Όσον αφορά το σεβασμό των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Εκθεση, παρ. 15) είναι σημαντικές οι αναφορές στην ΕυρΣΔΑ και το κοινοτικό κεκτημένο στην Ευρωπαϊκή έννομη τάξη και υπάρχουν σοβαρές αποκλίσεις από τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα και διακρίσεις στο δικαίωμα διαμονής (δικαίωμα των εκτοπισμένων στην επιλογή του τόπου κατοικίας και το δικαίωμα επιστροφής στην κατοικία²²), ενώ αντικρούει την αδυναμία άσκησης του δικαιώματος προσφυγής στο Δικαστήριο του Στρασβούργου. Επίσης, στα ελλείμματα του Σχεδίου Annan εντάσσεται και η πρόβλεψη

για μη δυνατότητα ελέγχου από το ΔΕΚ, των όποιων τυχόν παραβιάσεων των θεμελιωδών Αρχών της Ε.Ε. που θα θεωρούσαν οι φορείς των εν λόγω δικαιωμάτων. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην Δημοκρατία και στην γνήσια Δημοκρατική Διακυβέρνηση, την Αρχή της πλειοψηφίας κ.λπ. Εδώ εγείρονται διάφορα ζητήματα υπό το φως των άρθρων 3 Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚατΣοΕ) και 6 ΣυνθΕΕ (βλ. και την Δήλωση ΕΚ για την αναγνώριση νέων κρατών του 1991 σχετικά με την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, καθώς και για το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων). Στο ίδιο πλαίσιο, πρόβλημα αποτελεί η επιβολή ρυθμίσεων χωρίς προηγούμενη δημοκρατική νομοθετική διαδικασία, ιδίως και με την αριθμητική εξίσωση δύο άνισων δημογραφικά κοινοτήτων (Εκθεση, παρ. 18).

Επιπλέον, ως προς το Κράτος Δικαίου, επισημάνθηκαν ελλείμματα που προκύπτουν με την αντικατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας, με προκλήσεις στην ευρωπαϊκή διάσταση του κράτους δικαίου σε κατεχόμενο έδαφος κράτους-μέλους της Ε.Ε., αλλά και σοβαρό περιορισμό των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Εκθεση, παρ. 20).

21. Οι συστάσεις που προωθούσε το Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων αφορούσαν «the will for a quest for a just and lasting settlement of Cyprus» να αναγνωριστούν θεμελιώδεις αρχές της Ειρήνης, Δικαιοσύνης, Ασφάλειας στην Κύπρο (Εκθεση, παρ.2),

- να υιοθετηθεί ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
- να δημιουργηθεί Συνταγματική Συνέλευση υπό την Ε.Ε., στη βάση του Συντάγματος, του 1960, που θα έφερνε τα Μέρη μαζί

- και να θεσμοθετηθεί μηχανισμός Επιτήρησης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και άλλα όργανα της Ε.Ε.

22. Καταληκτικά, το Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων επισήμαινε ότι η προσχώρηση της Κύπρου στη Ε.Ε. άλλαξε θεμελιωδώς την εσωτερική και εξωτερική διάδραση της Κύπρου (Εκθεση, παρ.30). Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι κράτος-μέλος της Ε.Ε. και, επομένως, ένας από τους «masters of the treaties». Η κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν μπορεί να γίνει, από «αναθεωρημένο Σχέδιο Annan» χωρίς να γίνει αναθεώρηση των συνθηκών και μόνο εκ του λόγου της ύπαρξης της ίδιας της Ε.Ε. και της δόμησής της. Περαιτέρω, η Ε.Ε. έχει την ιστορική ειδική ευθύνη να εφαρμόσει τις αξίες/αρχές, καθώς και το Διεθνές Δίκαιο στο έδαφος των Κρατών-μερών (Εκθεση, παρ. 32).

23. Το πόρισμα/έκθεση του Panel παρουσιάστηκε στις Βρυξέλλες στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 12 Οκτωβρίου 2005, παρουσία μεγάλου αριθμού Ευρωβουλευτών από όλες τις πτέρυγες του Σώματος και, βέβαια, τους Έλληνες και Κύπριους βουλευτές. Στόχο της Κίνησης/Επιτροπής αποτελούσε η αναζήτηση υποστήριξης εκ μέρους των Ευρωπαϊκών Θεσμών, προσκαλώντας την Ε.Ε. και τους εκπροσώπους των λαών της Ευρώπης να ρίξουν μία νέα ματιά στην Κύπρο, λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες εξελίξεις και τη δημιουργούμενη δυναμική. Πρακτικά παρακινούσε την Ε.Ε. να αδράξει την ιστορική ευκαιρία και να αναλάβει την ειδική ευθύνη να συμβάλει ενεργητικά στην καταστατική διαδικασία που θα επέτρεπε στην Κύπρο την πλήρη ανεξαρτησία και κυριαρχία της. Μάλι-

στα, ο Καθηγητής A. Auer παρουσίασε την πρόταση του Panel για (μια) την Συντακτική Συνέλευση στην Κύπρο, στην οποία θα εκπροσωπούσαν όλες οι κυπριακές κοινότητες -ως μόνη ευκαιρία να καταστρωθεί ένας καταστατικός Χάρτης που θα επικυρώνει την πλήρη κυριαρχία, επανένωση και ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μια αυθεντική συνταγματική άσκηση αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού.

IV. Τα μεταγενέστερα πλάγια βήματα προς τη διευθέτηση του ζητήματος

24. Είναι αξιοσημείωτο ότι στην ιστορική διαδρομή των εξελίξεων του Κυπριακού μετά το 1974 -και ενώ ήδη υπάρχει ρήγμα στις σχέσεις πλειοψηφίας των Ελληνοκυπρίων και της μειοψηφίας των Τουρκοκυπρίων, που δεν αναγνωρίστηκε ποτέ ως μειονότητα -όπως θα έπρεπε- αλλά εξεπαρής το 18% του κυπριακού λαού χαρακτηρίστηκε ως Κοινότητα²³ -βασικά από τους Βρετανούς που προώθησαν την αντίληψη. Όλα τα σχέδια επίλυσης (Εκθεση Galo Plaza, Ιδέες B. Ghali, και, βέβαια, τα Σχέδια Annan) ουσιαστικά δομημένα σε σχήματα ιδιότυπης Ομοσπονδίας, εμπεριείχαν βασικές αποκλίσεις από αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και του Ευρωπαϊκού κεκτημένου. Σε αυτά εμφιλοχωρούσε σταθερά η λεγόμενη αρχή της «πολιτικής ισότητας» των δύο κοινοτήτων, που, μάλιστα, ενσωματώθηκε και στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας χωρίς ιδιαίτερες και λειτουργικές οριοθετήσεις

23. Που στην πορεία μετά το 1974 διεκδίκησε *status* λαού και αυτοδιάθεσης. Βλ. ήδη την τουρκική επιχειρηματολογία στην εξέταση των κυπριακών διακρατικών προσφυγών κατά της Τουρκίας και τη σχετική συζήτηση στα όργανα της ΕυρΣΔΑ.

21. Ο εποίκισμός ή η μεταφορά εποίκων θεωρείται διεθνές έγκλημα.

22. Βλ. και δικαίωμα επιστροφής στο UN doc.E/CN.4/Sub2/1997/23.

και προσδιορισμούς, κάτι που οδηγεί τουρκοκύπριους ηγέτες και, βέβαια, την Τουρκία στην ακραία θέση: της ύπαρξης πρακτικά δύο κρατών, δύο λαών, έστω και ως «διαπραγματευτική» θέση. Κάτι εξόχως προβληματικό στην καθόλα κρατική οργάνωση και τη δημοκρατική λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας -πέραν της καινοφανούς παγκοσμίας σε εθνοτική μειονότητα 18% του πληθυσμού αναγνώρισης δικαιωμάτων που υπερβαίνουν τα αποδεκτά από το Διεθνές Δίκαιο.

Με άλλα λόγια, πέρα από τις όποιες πολιτικές επιλογές αποκλίνουν/συγκλίνουν από την αρχική ενιαία Κυπριακή Δημοκρατία για τη δόμηση και λειτουργία της προτεινόταν σταθερά μία διαρκής «παρέκκλιση», ιδίως ως προς τη δημοκρατική λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας και πάντοτε με τις δουλείες των βρετανικών βάσεων και, κυρίως, των «εγγυήσεων» από την πλευρά Ελλάδας-Τουρκίας-Ηνωμένου Βασιλείου, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, ενώ ζητήματα ετίθεντο σε σχέση με την εδαφική κυριαρχία, ανεξαρτησία και ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

25. Από την άλλη, αν και η 50χρονη κατοχή δεν οδηγεί σε τίτλο κυριαρχίας και η «ΤΔΒΚ» είναι παράνομη οντότητα κατά το Διεθνές Δίκαιο, καθώς και η κατέχουσα δύναμη ενέχει διεθνή ευθύνη για τις πράξεις και πρακτικές της, όπως καταγράφηκε σε αποφά-

σεις διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, «αστοχίες» στην *υπόθεση Δημόπουλος και άλλοι* του ΕυρΔΔΑ -το οποίο στήριξε γενικότερα τα ζητήματα ευθύνης της Τουρκίας στην Κύπρο- οδήγησαν σε αποκλίσεις ως προς την άσκηση/απόλαυση αστικών δικαιωμάτων και την ίδρυση και προβληματική λειτουργία της IPC (Επιτροπής Ακίνητης Περιουσίας), με ό,τι συνεπάγεται τούτο προς την προστασία των δικαιωμάτων πολιτών σε *de facto* καταστάσεις²⁴ και με εμπλοκή της νομικά άκυρης/ανίσχυρης «έννομης τάξης» της παράνομης οντότητας²⁵ -και μη υπαγωγή στο σύστημα της ΕυρΣΔΑ- με την ευθύνη της κατέχουσας δύναμης.

26. Τελικά, το κρίσιμο ερώτημα παραμένει, ύστερα από 48 χρόνια διαφόρων προσεγγίσεων/προτάσεων/σχεδίων ιδίως με το «Σχέδιο Annan» και τις παραλλαγές του σε εκδοχές «ΔΔΟ» -απροσδιόριστα- «πόσο» Διεθνές Δίκαιο μπορεί να χωρέσει ένα «Σχέδιο», το οποίο θα γινόταν αποδεκτό από τον κυπριακό λαό, ώστε να μην δημιουργούνται τριβές σε επίπεδο δικαιωμάτων του ανθρώπου και όχι μόνο, επιδεκτικά να προσβληθούν στη συνέχεια ενώπιον Διεθνών Οργάνων προαγωγής/προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, πόση «απόκλιση» από βασικές αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου μπορεί να εμφοιλοχωρήσει και να γίνει αποδεκτή, ώστε να εξαλειφθούν τα «δεδομένα» της κατάστασης που

24. A. Cullen - St. Wheatley, "The human rights of individuals in de facto régimes under the ECHR", *Human Rights Law Review*, 2013, pp. 691-728. Βλ. και L. Loukaides, "The protection of the right to property in occupied territories", *ICLR*, 2004, p. 677. Πρβλ. S. Talmont, "The responsibility of outside powers for acts of secessionist entities", *ICLQ*, 2009, p. 493.

25. Βλ. ενδεικτικά E. Benvenisti, Expert Opinion on international legal aspects of private ownership of immovable property purchased in the TRNC since 2015, 31.12.2023. Αν και η «ΤΔΒΚ» είναι παράνομη κατά το Διεθνές Δίκαιο οντότητα, εντούτοις πράξεις «οργάνων» της παράγουν έννομα αποτελέσματα, τα οποία πρέπει -κατά την άποψή του- να λαμβάνει υπόψη η Κυπριακή Δημοκρατία, στο πεδίο των νέων ιδιοκτητών ακίνητης περιουσίας, άλλως προκύπτει διεθνή ευθύνη της Κυπριακής Δημοκρατίας υπό το Διεθνές Δίκαιο και την ΕυρΣΔΑ.

δημιουργείται από τη στρατιωτική κατοχή. Για αυτό, το βασικό στοιχείο παραμένει το μέλλον της υπόστασης/θέσης της ίδιας της Κυπριακής Δημοκρατίας και, μάλιστα, σε μια περίοδο ανακατατάξεων στην Ευρώπη και στον Κόσμο και με μια αυθεντική αμφισβήτηση εφαρμογής του Διεθνούς Δικαίου, με αποδρομή αρχών που θεμελιώνουν μεταπολεμικά την διεθνή δικαιοταξία (ΧαρτΗΕ κ.λπ.). Μια πρόκληση, εξάλλου, που ξεπερνάει το ίδιο το Κυπριακό, καθιστώντας το ένα κρίσιμο διεθνές ζήτημα οικουμενικών διαστάσεων.

27. Οι εξελίξεις μετά την κατάρρευση των συνομιλιών στην Ελβετία, προβάλλουν την εμμονή στις απαράδεκτες/αβάσιμες θέσεις της Τουρκίας και της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας περί λύσης «δύο κρατών». Μία «λύση» που βρίσκεται επέκεινα της πρότασης -αδιευκρίνιστης εν πολλοίς- για «ΔΔΟ», παρ' όλες τις ιδέες για την «πολιτική ισότητα» των δύο ζωνών/κοινοτήτων ενός ενιαίου ομοσπονδιακού κράτους «αποκεντρωμένου» και θεσμικό διαχωρισμό των πολιτών. Οι ιδέες αυτές ενσωματώθηκαν ως γενικοί αφορισμοί -χωρίς αριθμητική προβολή των πολιτών/μειονοτήτων- σε σειρά κειμένων/πράξεων της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας ή/και Εκθέσεις του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και κατατείνουν σε θέσεις χωριστών κρατικών οντοτήτων και ασύμβατων

προς το ενωσιακό θεσμικό οικοδόμημα και έννομη τάξη. Από την σκοπιά αυτή, έχει σημασία η πρόσφατη θέση των MED9, που υιοθετήθηκε στην Πάφο, στις 11 Οκτωβρίου 2024.²⁶

Αν η δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν έγινε με όρους αποποικιοποίησης/ αυτοδιάθεσης, αλλά με μια δοτή Συνταγματική Τάξη και διεθνή θέση ανεξαρτησίας με αναχρονιστικές εγγυήσεις²⁷, το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν μπορεί να αντέξει νέα ανωμαλία σε σχέση με τη διεθνή νομιμότητα και την κρατική λειτουργία ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού δημοκρατικού κράτους, έστω και αν ο θεσμικός βηματισμός στα Ηνωμένα Έθνη, στην παγκόσμια κοινότητα, παραμένει αβέβαιος. Και αυτό περιλαμβάνει και το ζήτημα των βρετανικών «κυριαρχικών» βάσεων, ιδίως μετά και την *Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Αρχιπέλαγος Chagos*, το 2019,²⁸ αλλά και την πρόσφατη συμμόρφωση του Ηνωμένου Βασιλείου που παραχώρησε στον Μαυρίκιο το Chagos, δίνοντας μια θετική συνέχεια στην αντίληψη περί αποποικιοποίησης/αυτοδιάθεσης του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Έτσι, και ανεξάρτητα από την περιδίνηση και τις αβεβαιότητες του σύγχρονου Κόσμου, που χαρακτηρίζουν την εποχή, η απάντηση στο ερώτημα πρέπει να είναι μία: εμμονή στις αρχές και αξίες του Διεθνούς Δικαίου, καθώς και στο σύγχρονο δικαιοπολιτι-

26. Declaration of the 11th Summit of the Southern EU Countries (MED9) Pafos, Cyprus, 11 October 2024.

27. Βλ. Περράκης, Σ., «Η Κυπριακή Δημοκρατία Εξηντάχρονη. Ματιές στο χτες και οι προκλήσεις διευθέτησης του Κυπριακού», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Τεύχος 1/2021, σσ. 38-44.

28. ICJ, *Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965*, Advisory Opinion, 2019. Σχετικά βλ. Ιωαννίδης, Ν., «Η Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Αρχιπέλαγος Chagos και οι πιθανές επιπτώσεις για το νομικό καθεστώς των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο», στο Περράκης Σ., (επιμ.), *Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο*, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2021, σελ. 335-365.

κό κεκτημένο της Ευρώπης -το οποίο, ωστόσο, δεν αξιοποιείται, όπως θα έπρεπε- ενός ειρηνικού μέλλοντος²⁹, ώστε η Πολιτική να συγκλίνει/ακολουθεί. Καμιά απόκλιση από αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, που θεμελιώνουν την διεθνή δικαιοταξία έως σήμερα, σύμφωνα με τον Χάρτη, χωρίς υποταγή σε «ηγεμονίες» βίας, αναθεωρητικές πολιτικές και αντιλήψεις «νομιμοφανών» επιλογών που την αναιρούν.

Οκτώβριος 2024

29. Βλ. Πρόλογος Σ. Περράκης, στο αποχαιρετιστήριο βιβλίο του Κ. Χρυσστομίδη, *Διεθνές Δίκαιο: παραβίαση και παρακμή. Το κράτος ανδρείκελο στην κατεχόμενη Κύπρο*, Λευκωσία, Εκδόσεις Ρίζες, 2022, σελ. 13-25.

Το ζήτημα της αναγνώρισης της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους. Ο παράγων χρόνος (time factor) και το διεθνές δίκαιο

9

Αντώνης Μπρεδήμας

Ομότ. Καθηγητής
Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

1. Εισαγωγή

Η αναγνώριση κράτους αποτελεί τη βούληση ενός κράτους με την οποία θεωρεί μία κατάσταση ως νόμιμη, και γενικότερα γίνεται δεκτό ότι ανήκει στην ελεύθερη διακριτική *ευχέρεια* του αναγνωρίζοντος κράτους¹. Αντίστροφα, η *μη-αναγνώριση* αποτελεί συνέπεια μιας νομικό-πολιτικής εκτίμησης μιας συγκεκριμένης κατάστασης που πραγματοποιείται από κάθε κράτος σε ατομική βάση. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η αναγνώριση έχει, κατά γενική αποδοχή, ένα χαρακτήρα *αναγνωριστικό*, σε αντίθεση με την αντίληψη ότι ο χαρακτήρας αυτός είναι *συστατικός*².

Σε περίπτωση όμως που η νομιμότητα ενός τίτλου ή μιας κατάστασης αμφισβητείται, η αναγνώριση, ως μέσο επικύρωσης έχει ένα χαρακτήρα *συστατικό*³. Στην περίπτωση δε που η δημιουργία ενός κράτους βασίζεται σε *παράνομο*, κατά το διεθνές δίκαιο, μέσο, όπως λ.χ. η χρήση βίας, τότε το ζήτημα της αναγνώρισης του κράτους αυτού τίθεται σε μία άλλη βάση, που λαμβάνει υπόψη τους γενικότερους κανόνες του διεθνούς δικαίου, όπως είναι οι κανόνες του *αναγκαστικού διεθνούς δικαίου*, ή αλλιώς του *jus cogens*. Το ζήτημα αυτό θα αποτελέσει αντικείμενο του *πρώτου μέρους* της παρούσας μελέτης.

1. R. Dailier, M. Forteau, A. Pellet, *Droit international public*, 8e éd., Paris, 2008, σ. 624.
2. Βλ. A. Cassese, *Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα, 2012, σ. 94 (μετάφραση από το αγγλικό κείμενο, 2nd ed., 2005, Oxford, U.P.).
3. A. Orakhelashvili, *Peremptory norms in international law*, Oxford, 2006, σ. 372.

Σε ένα δεύτερο μέρος, θα εξεταστεί η επίδραση που ενδέχεται να έχει ο χρόνος, ή μάλλον η *παρέλευση* του χρόνου, στο θέμα της αναγνώρισης. Μπορεί δηλαδή ο χρόνος να θεραπεύσει τον παράνομο χαρακτήρα της αναγνώρισης ή να καταστήσει νόμιμες νέες αναγνώρισεις; Το ζήτημα αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία σε σχέση με το Κυπριακό, ενόψει των πρόσφατων τουρκικών θέσεων.

II. Η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Βόρειας Κύπρου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου

Την τελευταία περίοδο διαπιστώνουμε μία εξέλιξη στη θέση της Τουρκίας απέναντι στις διμερείς συνομιλίες στο πλαίσιο του ΟΗΕ, σε σχέση με το μελλοντικό καθεστώς της Κύπρου. Ενώ μέχρι πρόσφατα η Τουρκία αποδεχόταν το πλαίσιο που έθεταν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ για ένα *διζωνικό/δικοινοτικό κράτος*, –έστω και αν πίεζε για λύσεις που συγγένευαν με μία *χαλαρή ομοσπονδία*–, με δηλώσεις τους Τούρκοι αξιωματούχοι, περιλαμβανομένου και του Προέδρου Ταγίπ Ερντογάν, θέτουν ως προϋπόθεση για τις διαπραγματεύσεις την αναγνώριση της ύπαρξης δύο κρατών στο νησί⁴. Αυτό, φυσικά, συνεπάγεται τεράστιες

επιπτώσεις για το νομικό καθεστώς ενός μελλοντικού κυπριακού κράτους, όχι μόνο γιατί μία ένωση ανεξάρτητων κρατών σημαδεύεται από χαρακτηριστικά συνομοσπονδιακού κράτους, αλλά κυρίως γιατί τίποτε δεν εμποδίζει, στο νομικό επίπεδο, το ένα από τα συστατικά στοιχεία του νέου κράτους –εν προκειμένω την τουρκοκυπριακή πλευρά– να διαρρήξει τη σχέση και να κηρύξει εκ νέου την ανεξαρτησία της⁵.

Στο σημείο αυτό θα εστιασθεί η προσοχή μου στη σχέση ανάμεσα στην αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου και το διεθνές δίκαιο: (1) Τον χαρακτηρισμό των Τουρκοκυπρίων ως «*λαού*», και (2) την αναγνώριση μιας οντότητας ως κράτους, ως συνέπεια παράνομης χρήσης βίας.

(1) Αποτελούν οι Τουρκοκύπριοι «λαό», σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο;

Ένα πρώτο σημείο αφορά την, κατά το διεθνές δίκαιο, δυνατότητα της Βόρειας Κύπρου να επικαλεσθεί το γεγονός ότι αποτελεί *ξεχωριστό* από τους Ελληνοκύπριους λαό που διαθέτει έτσι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Αν πράγματι, το διεθνές δίκαιο προβλέπει ότι *όλοι οι λαοί* έχουν δικαίωμα στην αυτοδιάθεση⁶, αυτό ισχύει μόνο για «*λαούς*» και όχι για εθνικές μειονότητες⁷. Ασφαλώς, οι Τουρκοκύπριοι

μπορούν να ισχυριστούν ότι δεν αποτελούν μειονότητα, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των συμφωνιών των ετών 1959/1960⁸, και επομένως διαθέτουν το δικαίωμα αυτοδιάθεσης.

Το επιχείρημα αυτό όμως δεν ευσταθεί για μία σειρά από λόγους: *πρώτο*, ότι η διεθνής κοινότητα δέχθηκε, μέσω των Ηνωμένων Εθνών, ότι στην περίπτωση της Κύπρου υποκείμενο της αυτοδιάθεσης ήταν «ο *Κυπριακός λαός*», δηλαδή οι δύο εθνοτικές ομάδες *από κοινού*⁹.

Δεύτερο, και στο βαθμό που οι Τουρκοκύπριοι ισχυρίζονται ότι, πέραν των παραπάνω, τα γεγονότα μετά το 1974 έχουν επιφέρει μία *ex post facto* διάκριση ανάμεσα στους δύο λαούς, το επιχείρημα αυτό δεν φαίνεται να βρίσκει στήριγμα στο διεθνές δίκαιο. Πράγματι, η διεθνής πρακτική δείχνει ότι οι απόπειρες που στοχεύουν να προσδώσουν ένα θεμελιώδες βάρος σε «αντικειμενικούς» παράγοντες, όπως οι εθνική, γλωσσική, θρησκευτική και άλλες ιδιαιτερότητες, απέτυχαν. Πολλοί λαοί αποτελούνται από διαφορετικές εθνότητες. Λ.χ. η διεθνής κοινότητα, αναφερόμενη στον σερβικό ή κροατικό πληθυσμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, θεώρησε ότι οι πληθυσμοί

αυτοί δεν αποτελούν μέρος του σερβικού ή κροατικού λαού, αλλά του βοσνιακού λαού, και κατά συνέπεια δεν μπορούν να ασκήσουν μονομερώς το δικαίωμα αυτοδιάθεσης. Το ίδιο ισχύει και για τους Σέρβους της Κροατίας, που αποτελούν μέρος του κροατικού λαού, καθώς και για τους Μαγιάρους της Ρουμανίας και της Σλοβακίας, και για πολλούς άλλους λαούς. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις δεν εφαρμόζεται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης για τους εν λόγω πληθυσμούς¹⁰.

(2) Παράνομη χρήση στρατιωτικής βίας και αναγνώριση κράτους

Αν, όπως αναφέραμε, η αναγνώριση ενός νέου κράτους ανήκει στη διακριτική ευχέρεια του αναγνωρίζοντος κράτους, η ευχέρεια αυτή περιορίζεται από το διεθνές δίκαιο, σε περίπτωση που το νέο κράτος αποτελεί προϊόν παράνομης χρήσης βίας. Αυτό αποτυπώνεται στον κανόνα “*ex injuria jus non oritur*”¹¹, που σημαίνει ότι δεν μπορεί μία παράνομη πράξη ενός κράτους να δημιουργήσει δικαιώματα –εν προκειμένω της αναγνώρισης– είτε για το ίδιο το κράτος αυτό, είτε

4. Βλ. τη δήλωση του Τούρκου Προέδρου ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, ΜΜΕ, 25.9.2024.

5. Είναι γνωστό ότι λίγα χρόνια μετά την ένωση της Αιγύπτου και Συρίας, με τη συγκρότηση της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας (1958), το νέο αυτό κράτος διαλύθηκε, με αποτέλεσμα τα δύο συστατικά κράτη να επανεύρουν την ανεξαρτησία τους. Κανονικά, τα δύο αυτά κράτη θα έπρεπε να θεωρηθούν ως διάδοχα κράτη της Η.Α.Δ. Εν τούτοις, η Συρία έγινε εκ νέου μέλος των Ηνωμένων Εθνών, χωρίς να μεσολαβήσει η διαδικασία ένταξής της στον Οργανισμό. Βλ. R. Dailler, M. Forteau, A. Pellet, *ό.π.π.*, σ. 597.

6. Βλ. το Ψήφισμα 1514/ΧV των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και το κοινό άρθρο 1 των Συμφώνων του ΟΗΕ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα.

7. Λ.χ. η Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές ή

άλλες μειονότητες (1992) προσδιορίζει ότι καμία από τις διατάξεις της δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως επιτρέπουσα οποιαδήποτε δραστηριότητα αντίθετη με τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβανομένης και της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών (άρθρο 8 § 4). Εξάλλου, το Σύμφωνο του ΟΗΕ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, υιοθετεί ξεχωριστή μεταχείριση για τις εθνικές μειονότητες (άρθρο 27), διαχωρίζοντάς τες από τους λαούς, που έχουν δικαίωμα αυτοδιάθεσης (άρθρο 1).

8. Πράγματι, η ίδρυση του Κυπριακού κράτους στηρίχθηκε στην ύπαρξη δύο κοινοτήτων: της Ελληνο-Κυπριακής και της Τουρκο-Κυπριακής και όχι σε μία σχέση κυρίαρχης εθνότητας ή μειονότητας. Πρόκειται για την εφαρμογή στην πράξη της θεωρητικής αντίληψης «*συνεργατικής δημοκρατίας*» (consociational democracy). Βλ. A. Lijphardt, *Consociational democracy*, *World Politics*, 1971, σ. 207 επ.

9. Βλ. A. Rigo Sureda, *The evolution of the right of self-determination. A Study of United Nations practice*, Leiden 1973, σ. 268 επ.

10. Βλ. M. Kohen, *Possession contestée et souveraineté territoriale*, Paris, 1997, σ. 412, 422.

11. Για τον κανόνα αυτό, βλ. J. Salmon (dir.), *Dictionnaire de Droit International Public*, Bruxelles 2001, σ. 482-483.

για τα τρίτα κράτη¹². Στην περίπτωση της Κύπρου, ο κανόνας αυτός βρίσκει πλήρη εφαρμογή, αφού η στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας στο νησί το 1974, και η επακολουθήσασα κατοχή υπήρξε παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο. Η τουρκική επιχειρηματολογία που υποστηρίζει τη νομιμότητα της στρατιωτικής επέμβασης δεν μπορεί να στηριχθεί στο διεθνές δίκαιο. Συγκεκριμένα, η επίκληση του άρθρου IV της Συνθήκης Εγγύησης δεν κατοχυρώνει παρόμοιο δικαίωμα¹³, αλλά ακόμη και αν το κατοχύρωνε, θα καθίστατο παράνομη ως παραβίαση του κανόνα *jus cogens* περί απαγόρευσης της χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις¹⁴. Αλλά και ο ισχυρισμός ότι τον χρόνο υπογραφής των συνθηκών του Λονδίνου και της Ζυρίχης (1960) δεν είχε διαμορφωθεί η έννοια του *jus cogens*¹⁵, δεν ευσταθεί δεδομένου ότι το διεθνές δίκαιο προβλέπει –άρθρο

64 της Συνθήκης της Βιέννης για το δίκαιο των διεθνών συνθηκών– ότι η μεταγενέστερη δημιουργία ενός κανόνα *jus cogens* –και, εν προκειμένω, της απαγόρευσης χρήσης βίας– καθιστά άκυρη οποιαδήποτε προηγούμενη αντίθετη συμφωνία¹⁶.

Εξάλλου, και το επιχείρημα –που είχε διατυπωθεί από τουρκικής πλευράς ήδη από το 1983¹⁷– αλλά επαναλήφθηκε πολύ πρόσφατα από τον Ταγίπ Ερντογάν, ότι η στρατιωτική επέμβαση του 1974 αποτελούσε «*ειρηνευτική επιχείρηση*»¹⁸, δεν μπορεί να σταθεί κατά το διεθνές δίκαιο. Αυτό το επιχείρημα στηρίζεται στον παλαιότερο – αλλά *μη-ισχύοντα πλέον*– κανόνα της *ανθρωπιστικής επέμβασης* (humanitarian intervention)^{19,20}. Αλλά ακόμα και αν δεχόταν κανείς –όπως ισχυρίζονται ορισμένες Δυτικές χώρες– ότι ο κανόνας αυτός εξακολουθεί να ισχύει– πάλι δεν συντρέχουν, στην

περίπτωση της Κύπρου, οι προϋποθέσεις που συνεπάγεται το δικαίωμα ανθρωπιστικής επέμβασης, και πρώτα απ’ όλα η ύπαρξη σοβαρών και εκτεταμένων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών της τουρκοκυπριακής κοινότητας²¹. Σημειώνουμε συναφώς ότι η *μόνη* περίπτωση κατά την οποία αναγνωρίστηκε η ανθρωπιστική επέμβαση, ήταν αυτή του Bangladesh (1971), όπου υπήρξαν ένα εκατομμύριο θύματα και περίπου 10.000.000 πρόσφυγες (remedial session)²².

Μία δεύτερη προσέγγιση του θέματος σχετίζεται με την εκτίμηση της νομιμότητας της αναγνώρισης ενός αποσχισθέντος εδάφους μέσα από τον κανόνα *jus cogens*. Ήδη, η *Επιτροπή Διαίτησας για τη Γιουγκοσλαβία* (Επιτροπή Badinter) σημείωνε ότι, ενώ η αναγνώριση αποτελεί γενικά μία πράξη διακριτικής ευχέρειας, πρέπει να ασκείται σε συμμόρφωση με τον κανόνα *jus cogens* του διεθνούς δικαίου, που είναι η απαγόρευση της χρήσης βίας στις διακρατικές σχέσεις. Από τη στιγμή δηλαδή που διαπιστώνεται ότι υπάρχει παράνομη χρήση βίας, υπάρχει και η υποχρέωση μη-αναγνώρισης²³. Όπως έχει παρατηρηθεί, η ανικανότητα των Ηνωμένων Εθνών να δράσουν αποτελεσματικά προκειμένου να «αποκατασταθεί» η νομιμότητα, υποχρεώνει το διεθνές δίκαιο στην υιοθέτηση μιας ουσιαστικά αρνητικής θέσης, δηλαδή τη μη-αναγνώριση μιας *de facto* παράνομης κατάστασης. Με άλλα λόγια, στο σημερινό αποκεντρωμένο διεθνές νομικό σύστημα, η μεν απόφαση για

μη-αναγνώριση κατάστασης λαμβάνεται από τα κράτη, *με την ατομική τους ιδιότητα, η συνολική όμως διαδικασία* της μη-αναγνώρισης απορρέει από τους σχετικούς κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου, εν προκειμένω τους κανόνες *jus cogens*²⁴. Συνέπεια της ύπαρξης των κανόνων *jus cogens* –και συγκεκριμένα της απαγόρευσης χρήσης βίας–, είναι ότι η ανεξαρτησία ή η προσάρτηση ενός εδάφους είναι άκυρη και δεν μπορεί να δημιουργήσει νομικά αποτελέσματα. Επί πλέον, ενώ η αναγνώριση παράγει αποτελέσματα μόνο ανάμεσα στο αναγνωρίζον κράτος και το αναγνωριζόμενο κράτος, το ίδιο δεν συμβαίνει όταν πρόκειται για την αναγνώριση ότι μία πράξη ή κατάσταση είναι παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο. Γιατί, αυτή η αναγνώριση της παρανομίας έχει ένα χαρακτήρα *erga omnes* και δεσμεύει, κατά συνέπεια, και *τα τρίτα κράτη*²⁵. Έτσι, η αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα ότι η κήρυξη της ανεξαρτησίας της Βόρειας Κύπρου είναι άκυρη, έχει ως συνέπεια ότι η αναγνώρισή της από τρίτα κράτη, λ.χ. το Πακιστάν, θα ευρισκόταν σε ευθεία αντίθεση με το γενικό διεθνές δίκαιο.

Η προσέγγιση αυτή μέσω του γενικού διεθνούς δικαίου, δηλαδή των κανόνων *jus cogens*, διαφοροποιείται και είναι νομικά πιο αποτελεσματική από την αντιμετώπιση του θέματος στη βάση των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Πράγματι, η απαγόρευση λ.χ. από το Συμβούλιο Ασφαλείας της αναγνώρισης της Βόρειας Κύπρου *δεν είναι νο-*

21. Βλ. Α. Μπρεδήμα, όπ.π., σ. 142-144.

22. Για την επέμβαση αυτή του Πακιστάν, βλ. Th. Christakis, *Le droit à l'autodétermination en dehors des situations de décolonisation*, Paris, 1999, σ. 303 επ.

23. Arbitration Commission on Yugoslavia, κείμενο απόφασης στο: *European Journal of International Law*, 1993, σ. 90.

24. J. Castañeda, *Legal effects of United Nations Resolutions*, N. York, 1969, σ. 191.

25. Α. Orakhelashvili, όπ.π., σ. 373.

12. Άλλο θέμα είναι το κατά πόσον το νέο αυτό τουρκοκυπριακό κράτος θα μπορούσε να αναγνωριστεί από τα τρίτα κράτη, στο βαθμό που θα εθεωρείτο ότι δεν συγκεντρώνει τα στοιχεία κράτους, και συγκεκριμένα την εξουσία, λόγω της πολλαπλής εξάρτησής του από την Τουρκία (puppet State).

13. Για μία αναλυτική παρουσίαση των αντιτιθέμενων απόψεων σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου IV της Συνθήκης Εγγύησης, βλ. Α. Μπρεδήμα, Η Συνθήκη Εγγύησης και το Σχέδιο Αηπια για την Κύπρο, στο: *Ο Γόρδιος Δεσμός του Κυπριακού...*, ό,τι δεν δηλώνεται δεν πρέπει να κόβεται;, ELSA, Αθήνα, 2004, σ. 63-66.

14. Όπ.π., σ. 67-68.

15. *Opinion of Professor M.H. Mendelson, Q.C. on the application of the Republic of Cyprus to join the European Union*, 1997, σ. 27.

16. Α. Μπρεδήμας, όπ.π., σ. 67-68. Και αναλυτικότερα, σχετικά με το άρθρο 64, Α. Orakhelashvili, όπ.π., σ. 149 επ.

17. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων και η ανάγκη κατοχύρωσης της ασφαλείας τους ήταν το κύριο επιχείρημα της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων για τη νομική δικαιολόγηση της απόσχισης. Επιχείρημα που διατυπώθηκε επανειλημμένα στη Διακήρυξη Ανεξαρτησίας της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου. Βλ. *Declaration of concerning the establishment of the Turkish Republic of Northern Cyprus*, 1983.

18. Όπ.π., υποσημ. (4).

19. Για την ανθρωπιστική επέμβαση, βλ., σε θεωρητικό επίπεδο, F. Abiweh, *The evolution and practice of humanitarian intervention*, La Haye 1999. Cf. I. Brownlie, *Humanitarian intervention*, στο: J. Moore (ed.), *Law and civil war in the modern world*, Rohn Hopkins, U.P., 1974, σ. 220 επ. Contra, F. Téson, *Humanitarian intervention: an inquiry into law and morality*, Brill, 2005.

20. Για την πρακτική των κρατών, καθώς και την τοποθέτηση του Διεθνούς Δικαστηρίου του ΟΗΕ, βλ. αναλυτικά, L.-A. Sicilianos, *Les réactions décentralisées à l'illicéité des contre-mesures à la légitime défense*, Paris, 1994, σ. 142-144.

μικά υποχρεωτική για τα κράτη μέλη του ΟΗΕ²⁶. Έχει μεν μία ιδιαίτερη πολιτική βαρύτητα, αλλά δεν μπορεί, από νομική άποψη, να παρεμποδίσει την αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους. Αυτή η έλλειψη νομικής δεσμευτικότητας δεν εμπόδιζε το ΕΔΔΑ να θεωρήσει ως αδύνατη την επίκληση απέναντί του τη Διακήρυξη Ανεξαρτησίας της Βόρειας Κύπρου²⁷. Το ίδιο ισχύει και σε σχέση με τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Είναι προφανές ότι δεν είναι η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας που παρεμπόδιζε αυτή την αναγνώριση, αλλά το ότι το γενικό διεθνές δίκαιο απαγορεύει παρόμοια αναγνώριση.

Και εδώ έρχεται να τεθεί ένα άλλο ζήτημα, που αφορά τη διεθνή πρακτική σε σχέση με την αναγνώριση κράτους προερχόμενου από την άσκηση παράνομης χρήσης βίας. Εξετάζοντας τη μεσοπολεμική περίοδο, διαπιστώνουμε δύο περιπτώσεις απόκλισης από την, κατά τα προαναφερθέντα, απαγόρευση αναγνώρισης. Η μία περίπτωση αφορά την αναγνώριση της προσάρτησης με χρήση βίας της Αιθιοπίας από την Ιταλία, το 1935. Το ότι η Γενική Συνέλευση της Κοινωνίας των Εθνών -δεν υπήρχε τότε όργανο αντίστοιχο με το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ- δεν κατάφερε να υιοθετήσει απόφαση απαγορευτική της αναγνώρισης της προσάρτησης, είχε

ως αποτέλεσμα ότι 44 κράτη την αναγνώρισαν, δηλαδή μία πολύ ισχυρή πλειοψηφία των μελών της Κοινωνίας των Εθνών²⁸. Η δεύτερη περίπτωση αφορά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Μαντζουρίας, μετά τη στρατιωτική επέμβαση της Ιαπωνίας. Και εδώ, οι Διακηρύξεις της Κοινωνίας των Εθνών δεν χαρακτήρισαν τις πράξεις αυτές ως παράνομες ή άκυρες. Όμως, και αυτές οι Διακηρύξεις υπονοούσαν την ύπαρξη υποχρεώσεων σύμφωνα με τις οποίες οι εν λόγω πράξεις στερούνταν νομικής εγκυρότητας²⁹. Εν τούτοις, αναγνώρισαν το νέο κράτος.

Στη μεταπολεμική περίοδο είχαμε, κατ' αρχήν, δύο περιπτώσεις απαγόρευσης αναγνώρισης ενός νέου κράτους -Νότια Ροδεσία και Transkei-, όπου δεν υπήρξε αναγνώριση από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Όμως και οι δύο αυτές περιπτώσεις δεν αφορούσαν παράνομη χρήση βίας, αλλά παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων (apartheid). Χρήση στρατιωτικής βίας είχαμε, πλην της περιπτώσεως της Κύπρου, στην περίπτωση του Κοσόβου, και πιο πρόσφατα, της Κριμαίας και, κυρίως, των ανατολικών επαρχιών της Ουκρανίας. Στην περίπτωση των ουκρανικών περιοχών δεν υπήρξαν αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, λόγω του ρωσικού βέτο³⁰, υπήρξαν όμως ψηφίσματα της Γενικής Συ-

νέλευσης του ΟΗΕ, που καλούσαν τη Ρωσική Ομοσπονδία να αποσύρει παρά τα στρατιωτικές της δυνάμεις από τα ουκρανικά εδάφη³¹. Ψηφίσματα όμως που, ως γνωστό, δεν έχουν καμιά δεσμευτική ισχύ. Εν τούτοις, και με βάση τα αναπτυχθέντα προηγουμένως, τα ψηφίσματα αυτά δεσμεύουν, κατά περιεχόμενο, τα κράτη μέλη στη βάση των κανόνων του γενικού διεθνούς δικαίου, δηλαδή των κανόνων *jus cogens*.

Μένει να εξετάσουμε την περίπτωση του Κοσόβου. Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, δεδομένου ότι, παρά την παράνομη χρήση βίας από το NATO κατά της Σερβίας, μεγάλο μέρος της διεθνούς κοινότητας -πάνω από 104 κράτη (2020), αλλά και ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί- το έχουν αναγνωρίσει ως ανεξάρτητο κράτος³². Η ύπαρξη παράνομης χρήσης βίας από το NATO είναι αναμφισβήτητη, παρ' όλο

που προβλήθηκε με το επιχείρημα ότι αποτελούσε *ανθρωπιστική επέμβαση*, επιχείρημα που όμως δεν ευσταθεί³³. Το ζήτημα της αναγνώρισης του Κοσόβου ως ανεξάρτητου κράτους αποτέλεσε αντικείμενο γνωμοδότησης του Διεθνούς Δικαστηρίου, η οποία αναγνωρίζει τη νομιμότητα της αναγνώρισης του Κοσόβου ως κράτους³⁴. Πώς εξηγείται αυτή η εξέλιξη; Και τίθεται το ερώτημα αν μπορεί να αποτελέσει «προηγούμενο» για την περίπτωση της Βόρειας Κύπρου.

Το ζήτημα της αναγνώρισης είναι συνδεδεμένο με την ύπαρξη ή όχι παράνομης χρήσης βίας στο Κόσοβο. Τα κράτη μέλη του NATO θεώρησαν τη στρατιωτική επιχείρηση, που κατέληξε στην κήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσόβου, ως νόμιμη κατά το διεθνές δίκαιο³⁵. Ταυτόχρονα δε θεώρησαν ότι η στρατιωτική επέμβαση δεν αποτελούσε προηγούμενο³⁶. Αντίθετα, η Ρωσία υποστήριξε ότι αποτελεί προ-

του Λουνχάνσκ ως ανεξάρτητων κρατών, *U.N. meetings coverage and press release*, 25.2.2022.

31. Ψήφισμα GA/12407 (2.3.2022), (ψηφοί 141 υπέρ, 5 κατά και 35 αποχές).

32. Αν και ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει πάνω από το μισό των μελών της διεθνούς κοινότητας τα υπόλοιπα κράτη δεν φαίνονται διατεθειμένα, για την ώρα (:), να προχωρήσουν σε παρόμοια αναγνώριση. Σημειώτεον ότι ορισμένα κράτη απέσυραν την αναγνώριση του Κοσόβου ως ανεξάρτητου κράτους μετά από πιέσεις της Σερβίας. Βλ. ειδικά για τη στάση των μελών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, E. Denza, *European practice on the recognition of States*, *European Law Review*, 2011, σ. 321 επ.

33. Βλ. ειδικότερα, Th. Christakis, *The ICJ Advisory Opinion on Kosovo: has international law something to say about secession?*, *Leiden Journal of International Law*, 2011, σ. 73 επ. Contra, C. Griffioen, *Self - determination as a human right: the emergency exit of remedial secession*, *Science Shop on Law, Economics and Governance*, Utrecht, 2010.

34. Βλ. Th. Christakis, όπ.π., C. Crep - Daigremont, *Conformité an droit international de la déclaration unilatérale d'indépendance relative au Kossovo - Cour Internationale de Justice, avis consultatif du 22 juillet 2010*, *Annuaire Français de Droit International*, 2010, σ. 229 επ.

35. Υπέρ της νομιμότητας της στρατιωτικής επέμβασης του NATO τάχθηκε πολύ μικρό μέρος της Θεωρίας. Βλ. ιδίως A. Cassese, *Ex injuria jus oritur: are we moving towards international legitimation of forcible humanitarian countermeasures in the world community?*, *European Journal of International Law*, 1999, σ. 23 επ. Κατά της νομιμότητας της επέμβασης τάχθηκε η μεγάλη πλειονότητα των θεωρητικών. Βλ. ενδεικτικά, A. Μπρεδής, *Μετά την κρίση του Κοσσυφοπεδίου τι; μία de lege ferenda προσέγγιση της ανθρωπιστικής επέμβασης*, *Το Σύνταγμα*, 2001, σ. 811 υποσημ. (4).

36. Βλ. T. Fleiner, *The unilateral secession of Kosovo as a precedent in international law*, στο: U. Fastenrath, R. Geiger, D.E. Khan, A. Paulus, S. Von Schorlemer, C. Vedder (eds.), *From bi-*

26. "Non contraignente" χαρακτηρίζει τις αποφάσεις 541/1983 και 550/1984 του Συμβουλίου Ασφαλείας ως προς το θέμα της αναγνώρισης της Βόρειας Κύπρου το εγχειρίδιο των P. Dailler, M. Forteau, A. Pellet, όπ.π. υποσημ. (1), σ. 628. Στην περίπτωση, αντίθετα, της Νότιας Ροδεσίας, η απόφαση 297/1970 του Συμβουλίου Ασφαλείας, με την οποία αποφάσισε ότι τα κράτη μέλη του ΟΗΕ θα απέχουν από την αναγνώριση του παράνομου καθεστώτος, είχε έναν δεσμευτικό χαρακτήρα.

27. ΕΔΔΑ, *υπόθεση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας*, 18.12.1996, παρ. 42-44. Cf. P. Dailler, M. Forteau, A. Pellet, όπ.π., σ. 627.

28. Όπ.π., σ. 378.

29. A. Orakhelashvili, όπ.π., σ. 378.

30. Το απορριφθέν σχέδιο ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας, που υπέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αλβανία, αξίωνε από το Συμβούλιο Ασφαλείας να αποδοκιμάσει την απόφαση της Ρωσικής Ομοσπονδίας περί αναγνώρισης των περιοχών του Ντονέσκ και

γούμενο, και στη βάση αυτή εδικαιούτο να πραγματοποιήσει τη στρατιωτική επέμβαση στη Γεωργία το 2008 και στην Ουκρανία το 2014 και το 2022. Τί σημαίνει όμως αυτή η στρατιωτική επέμβαση στο νομικό επίπεδο; Μπορεί να στηρίξει μία μεταβολή του διεθνούς δικαίου ως προς το θέμα της χρήσης βίας; Ή, αλλιώς έχει υπάρξει αλλαγή του «παραδείγματος;»

Η απάντηση πρέπει να είναι κατηγορηματικά όχι. Γιατί, για την αλλαγή αυτή που αφορούσε κανόνα του διεθνούς δικαίου, και μάλιστα κανόνα *jus cogens*, δεν αρκεί ένα μεμονωμένο γεγονός, όπως αυτό του Κοσόβου, όσο και αν ήταν πολιτικά σημαντικό, για να στηρίξει την αλλαγή αυτή. Απαιτείται δε να υπάρξει συναίνεση προς τον σκοπό αυτό της συντριπτικής πλειονότητας της διεθνούς κοινότητας.

Για τον λόγο αυτό, η αναγνώριση του Κοσόβου ως ανεξάρτητου κράτους δεν μπορεί να θεωρηθεί ως νόμιμη κατά το διεθνές δίκαιο, και κατά συνέπεια και ως προηγούμενο για την αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους.

Αν αυτό ισχύει, πώς εξηγείται η αναγνώριση του Κοσόβου από την πλειονότητα των κρατών μελών της διεθνούς κοινότητας; Η απάντηση φαίνεται να βρίσκεται στο πεδίο της πολιτικής και της συγκυρίας της εποχής. Το 1999, ο συσχετισμός δυνάμεων, που προέκυψαν από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, μετέβαλε την προηγούμενη κατάσταση, έτσι ώστε οι ΗΠΑ να αποτελούν, την εποχή εκείνη, τη μόνη υπερδύναμη³⁷. Έτσι, πολλά κράτη –πρώτα απ’ όλα τα Δυτικά, αλλά και πολλά αναπτυσσόμενα– ακολούθησαν τη «γραμμή» των ΗΠΑ, χωρίς να εξηγήσουν τη νομική βάση της αναγνώρισης του Κοσόβου.

Είναι γεγονός πάντως ότι η περίπτωση του Κοσόβου είναι ενδεικτική της έντασης που επικρατεί ανάμεσα στους κανόνες του διεθνούς δικαίου και την πρακτική. Σε κάθε όμως περίπτωση το Κόσοβο δεν μπορεί να αποτελέσει προηγούμενο, στο νομικό επίπεδο, σε σχέση με μία υποθετική αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους.

lateralism to community interest: essays in honour of Bruno Simma, Oxford, U.P., 2011, σ. 877.

37. Σύμφωνα με μία θεωρητική άποψη, η παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας (ΟΗΕ) στο ζήτημα του Κοσόβου διέρρηξε τον δεσμό ανάμεσα στην παραβίαση του διεθνούς δικαίου και στη νομιμοποίηση της αναγνώρισης. Βλ. O. Corten, *Déclaration unilatérales d'indépendance et reconnaissances prématurées : du Kosovo à l'Ossetie du Sud et l'Abhasie*, *Revue Générale de Droit International Public*, 2008, σ. 798. Για μία άλλη όμως άποψη, η ανάμειξη των Ηνωμένων Εθνών δεν μπορεί να ασκήσει επίδραση σε σχέση με τις συνέπειες της παραβίασης ενός κανόνα *jus cogens*. Βλ. A. Orakhelashvili, *Statehood recognition and the United Nations System: a unilateral declaration of independence of Kosovo*, *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2008, σ. 29-30. Είναι προφανές ότι η επιλογή μιας εκ των δύο παραπάνω απόψεων θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στο θέμα της αναγνώρισης ενδεχόμενης ανεξαρτησίας της Βόρειας Κύπρου, δεδομένης της ανάμειξης των Ηνωμένων Εθνών στο Κυπριακό ζήτημα μετά το 1974, και ιδίως το 1983. Από την άλλη όμως πλευρά, θα μπορούσε να παρατηρηθεί ότι η παρέμβαση του ΟΗΕ είναι διαφορετικού χαρακτήρα στις δύο περιπτώσεις: στη μεν περίπτωση του Κοσόβου πρόκειται για *διοίκηση εδάφους* (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo), ενώ στην περίπτωση της Κύπρου, ο ρόλος του ΟΗΕ συνίσταται σε διαμεσολάβηση προκειμένου να επιλυθεί η διαφορά. Για τον ρόλο του ΟΗΕ στο Κόσοβο, βλ. A. Von Karlowitz, *UNMIK, law making between effective peace support and internal self-determination*, *Archiv der Völkerrechts*, 2003, σ. 336 επ.

III. Η αναγνώριση ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης πραγματικότητας (effectivité)

Ο χρόνος, και πιο συγκεκριμένα η *πάροδος του χρόνου*, αποτελεί ένα παράγοντα που λαμβάνεται υπόψη από το διεθνές δίκαιο και επηρεάζει αποφασιστικά την έκβαση ορισμένων καταστάσεων ή διαφορών³⁸. Χαρακτηριστικός είναι ο ρόλος που παίζει ο χρόνος στις περιπτώσεις της παραγραφής, κτητικής ή αποσβεστικής, ενώ σημαντική είναι η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων –ιδιαίτερα του Διεθνούς Δικαστηρίου του ΟΗΕ– στην επίλυση εδαφικών διαφορών στη βάση του χρονικού προσδιορισμού³⁹. Στην περίπτωση του Κυπριακού ζητήματος, ο παράγων «χρόνος» παρεμβαίνει, ή μάλλον θα μπορούσε να παρεμβεί, δυνητικά, σε σχέση με το θέμα της αναγνώρισης της αποκαλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» ως ανεξάρτητου κράτους. Το ζήτημα αυτό, όπως ήδη αναφέραμε, έχει λάβει ιδιαίτερη επικαιρότητα μετά την πρόσφατη εξέλιξη των θέσεων της Τουρκίας, ότι οι οποιεσδήποτε συνομιλίες στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για το μέλλον της Κύπρου, θα πρέπει να βασίζονται στην προηγούμενη αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους.

Είναι γνωστό ότι μπορεί να υπάρξει μία απόσταση ανάμεσα στις επιταγές του διεθνούς δικαίου και στην πραγμα-

τική κατάσταση. Αυτό συμβαίνει, λ.χ., όταν πρόκειται για αντίθεση ανάμεσα στο νομικό τίτλο και στις *effectivités*⁴⁰. Ποιά από αυτές τις δύο συνιστώσες θα μπορούσε να επικρατήσει σε μία μακροχρόνια προοπτική, σε σχέση με την αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους; Η απάντηση δεν είναι εύκολη.

Στη θεωρία έχουν διατυπωθεί δύο αποκλίνουσες αντιλήψεις στο θέμα αυτό: η *πρώτη*, που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε ως «*ιδεαλιστική*» και η *δεύτερη* ως «*ρεαλιστική*». Για την πρώτη, την «ιδεαλιστική», που συγκεντρώνει την αποδοχή των περισσότερων θεωρητικών, από τη στιγμή που θα διαπιστωθεί ότι η αναγνώριση αφορά κράτη/οντότητες, που είναι προϊόντα παράνομης χρήσης βίας, ο κανόνας «*ex injuria jus non oritur*», εφαρμόζεται στο διηνεκές. Όπως δε τονίζει επιγραμματικά ένας επαίων του θέματος, ο *Marcello Kohen*, «*100 χρόνια σφετερισμού δεν αξίζουν ένα μόνο λεπτό νομιμότητας*»⁴¹. Ή, όπως γράφει ο *H. Lauterpacht*: «*Η στάση της μη - αναγνώρισης δείχνει ότι το δίκαιο, αν και προσωρινά στερημένη από τις δυνάμεις του, αποτελεί εν δυνάμει έναν ισχυρό παράγοντα για όσο επικρατεί η αίσθηση του τελικού του κύρους. Το δίκαιο δεν αποσυντίθεται απαραίτητα από λόγους αδυναμίας (importance)· αλλά καταστρέφεται από την υποταγή του στην παρανομία της δύναμης*»⁴².

Από την άλλη πλευρά, για τη *ρεαλιστική* προσέγγιση του θέματος, αξίζει να παραθέσει κανείς το εξής από-

38. Για μία γενική εξέταση του ρόλου που παίζει ο χρόνος στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, βλ. *Société Française de Droit International, Le droit international et le temps*, Colloque de Paris, 2001.

39. Βλ. αναλυτικότερα, M. Kohen, *όπ.*, υποσημ. (10), σ. 49 επ.

40. Βλ. Ch. De Vischer, *Les effectivités du droit international public*, Paris, 1967.

41. Αναφερόμενο από τον Th. Christakis, *infra*, (υποσημ. 46), σ. 165.

42. H. Lauterpacht, *Recognition in international law*, Cambridge, 1947, σ. 435.

σπασμα από τη μελέτη του διακεκριμένου διεθνολόγου *Ch. De Vischer* : « *Les effectivités en droit international public* ». Για τον συγγραφέα αυτόν «*η άρνηση αναγνώρισης μιας κατάστασης, που είναι προϊόν παράνομων πράξεων, δεν διατηρεί επ' άπειρον τη νομική της σημασία. Μία υπερβολικά παρατεινόμενη ένταση ανάμεσα σε μία πραγματική κατάσταση (fait) και στο δίκαιο πρέπει μοιραία να λήξει, με την πάροδο του χρόνου, προς όφελος της πραγματικής κατάστασης (effectivité)*». Επισημαίνει δε ότι «*όταν οι κυβερνήσεις δεν στηρίζουν τις διακηρύξεις τους, ακόμα και τις συλλογικές, για μη - αναγνώριση, με μέσα ικανά να αποκαταστήσουν το δίκαιο, τότε βρισκόμαστε μπροστά σε μία "έντιμη μετάβαση" προς την αποδοχή ενός fait accompli*»⁴³.

Οι παραπάνω τοποθετήσεις αμφοτέρων των πλευρών, μας οδηγούν στη διατύπωση ορισμένων παρατηρήσεων. Όσον αφορά τη θέση του *Marcello Kohen*, «*100 χρόνια σφετερισμού δεν αξίζουν ένα μόνο λεπτό νομιμότητας*», είναι σωστή, στο βαθμό που έχει διατυπωθεί όσον αφορά τη σχέση ανάμεσα στο νομικό τίτλο και στην effectivité και αυτό έχει γίνει δεκτό από τη διεθνή νομολογία⁴⁴. Παρόμοια όμως κατάσταση δεν συντρέχει σε σχέση με τη μη-αναγνώριση κράτους που προήλθε από την παράνομη χρήση βίας. Η θέση εξάλλου του *H. Lauterpacht* έχει ένα χαρακτήρα γενικό και αξιακό, αλλά δεν αντιμετωπίζει το

καθεαυτό ζήτημα της χρονικής επίπτωσης στην αναγνώριση κράτους. Εξάλλου, και σε άλλη του μελέτη, ο *H. Lauterpacht* φαίνεται να ανακρούει πρύμνα, θεωρώντας ότι η υποχρέωση μη-αναγνώρισης δεν μπορεί να διαρκέσει για πάντα και μπορεί να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της διεθνούς ειρήνης και σταθερότητας⁴⁵. Τέλος, όσον αφορά τη θέση της ρεαλιστικής προσέγγισης, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τη μέχρι σήμερα διεθνή πρακτική⁴⁶.

Τί συμπέρασμα θα μπορούσε κανείς να εξαγάγει από την εικόνα που προαναφέρθηκε; Ποιός έχει δίκιο; Οι «ιδεαλιστές» ή οι «ρεαλιστές;» Θα πρέπει κατ' αρχάς να επισημάνουμε ότι είναι *τα γεγονότα που συμβαίνουν* και όχι η απλή «πάροδος» του χρόνου που τροποποίησαν τις σχέσεις ανάμεσα στα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου⁴⁷. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας στα γεγονότα που μεσολαβούν προκειμένου να εκτιμήσουμε αν μία παράνομη χρήση βίας θα μπορούσε να καταλήξει σε αναγνώριση ενός νέου κράτους. Έχει επισημανθεί από μέρος της θεωρίας (Brownlie/Jennings) ότι η υποχρέωση μη-αναγνώρισης μπορεί να δώσει τη θέση της σε διεθνείς ρυθμίσεις και διαδικασίες που συνήθως εμπλέκουν τις Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες ρυθμίσεις μπορούν να επικυρώσουν ακόμα και τις βίαιες εδαφικές αλλαγές μέσω

της αναγνώρισης⁴⁸. Έτσι, πιο συγκεκριμένα, δίδεται το παράδειγμα των Παλαιστινιακών κατεχομένων από το Ισραήλ εδαφών: μπορεί μεν η κατοχή αυτή να είναι παράνομη κατά το διεθνές δίκαιο, αλλά αυτό θα μπορούσε να ανατραπεί αν μία συντριπτική πλειοψηφία των κρατών μελών της διεθνούς κοινότητας αποφασίσει νόμιμα να αναγνώρισει την αλλαγή του εδαφικού καθεστώτος⁴⁹. Αλλά αυτή η αντίληψη έχει κατακριθεί στη θεωρία, γιατί αυτό θα αγνοούσε την απαγόρευση της χρήσης βίας και τον χαρακτήρα της ως κανόνα *jus cogens*⁵⁰.

Μία άλλη, ανάλογη, προσέγγιση θα μπορούσε να βασιστεί στο γεγονός ότι, εφόσον είναι *η διεθνής κοινότητα ως σύνολο* που προσδιορίζει ποιό είναι οι κανόνες *jus cogens*, θα ήταν δυνατόν αυτή *η ίδια διεθνής κοινότητα να άρει* την αντίθεση της παράνομης αναγνώρισης με τον κανόνα *jus cogens* μέσω ακριβώς της αναγνώρισης. Αυτή η συλλογιστική δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το διεθνές δίκαιο⁵¹. Πάσχει όμως *στην πράξη*, δεδομένου ότι φαίνεται σχεδόν αδύνατον να συναινέσει *η συντριπτική πλειοψηφία* των μελών της διεθνούς κοινότητας σε λύσεις όπως η αναγνώριση της προσάρτησης των παλαιστινιακών εδαφών από το Ισραήλ, ή η αναγνώριση των συνεπειών της παράνομης κατοχής του Βόρειου μέ-

ρους της Κύπρου από την Τουρκία. Παρόμοιες συλλογικές αναγνωρίσεις δεν έχουν γίνει ποτέ στο παρελθόν⁵². Αντίθετα, ακόμα και στις περιπτώσεις της διεθνούς πρακτικής όπου υπήρξε αναγνώριση από μεγάλο αριθμό κρατών, όπως στην περίπτωση της Αιθιοπίας, των κρατών της Βαλτικής ή του Ανατολικού Τιμόρ, όπου επιστεύετο ότι υπήρχε μία *μόνιμη* αναγνώριση, οι εξελίξεις έδειξαν ότι η αναγνώριση ήταν άκυρη⁵³. Αυτό δείχνει ακριβώς ότι η αναγνώριση μιας παράνομης κατάστασης από πολλά κράτη δεν επιφέρει αλλαγή στο ισχύον νομικό πλαίσιο, δηλαδή της μη-αναγνώρισης. Τα προαναφερθέντα δείχνουν ότι είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να βρει κανείς στη διεθνή πρακτική γεγονότα που επισυμβαίνουν σε μία μακροχρόνια περίοδο, τα οποία θα μπορούσαν να στηρίξουν τη νομιμοποίηση μιας παράνομης κατάστασης μέσω μιας αναγνώρισης. Αυτό το συμπέρασμα ισχύει και για την περίπτωση της Κύπρου, ακόμη και αν υπάρξει, ενδεχομένως, αναγνώριση της Βόρειας Κύπρου ως ανεξάρτητου κράτους από ορισμένα τρίτα κράτη, και συγκεκριμένα ισλαμικά.

43. Ch. De Vischer, όπ.π., σ. 25, 37-38.

44. M. Kohen, όπ.π., σ. 482-483.

45. H. Lauterpacht, *I. Collected Papers*, Cambridge, 1970, σ. 348.

46. Th. Christakis, L'obligation de non-reconnaissance des situations créées par la recours illicite à force ou d'autres actes enfreignant des règles fondamentales, στο: C. Tomuschat, J.-M. Thouvenin (eds.), *The fundamental rules of international legal order*, M. Nijhoff, 2006, σ. 165.

47. M. Kohen, *L'influence du temps sur les règlements territoriaux*, στο: Société Française de Droit International, όπ.π., σ. 158.

48. I. Brownlie, *Principles of public international law*, 6nd ed., Oxford, 2003, σ. 160, R. Jennings, *The acquisition of territory in international law*, Manchester, 1967, σ. 62 επ.

49. A. Cassese, Legal consideration on the international statutes of Jerusalem, *Palestinian Yearbook of International Law*, 1986, σ. 31.

50. A. Orakhelashvili, όπ.π. υποσημ. (3), σ. 381.

51. Ibid. Θα πρέπει πάντως να παρατηρηθεί ότι στη θεωρία υπάρχουν διστάμενες απόψεις σχετικά με το κατά πόσον η «τροποποίηση» (modification) ενός κανόνα *jus cogens*, που προβλέπεται στο άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969, περιλαμβάνει και *την κατάργηση* αυτού του κανόνα. Βλ. για μία αρνητική τοποθέτηση, E. Nicoloudis, *La nullité de jus cogens et le développement contemporain de droit international public*, Athènes 1974, σ. 39. Και γενικότερα, A. Orakhelashvili, όπ.π., σ. 128.

52. Ibid.

53. Ibid.

Το Κυπριακό και οι επιδιώξεις των Ελληνοκυπρίων. Ορθολογισμός, πραγματισμός και ευσεβείς πόθοι

10

Ανδρέας Θεοφάνους

Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων καθώς και του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Ομολογουμένως το Κυπριακό είναι σήμερα σε μια εξαιρετικά δύσκολη φάση. Ακόμα και αν καταστεί εφικτή η επανέναρχη των διακοινοτικών συνομιλιών, οι προοπτικές δεν θα είναι ευοίωνες. Σημειώνω συναφώς ότι υπάρχουν διαφορετικά αφηγήματα και ξεχωριστοί στόχοι μεταξύ των δυο πλευρών. Εάν υπάρξει κατάληξη, αυτή θα είναι στη βάση μιας χαλαρής ομοσπονδίας - ίσως και συνομοσπονδίας. Στην περίπτωση που το αποτέλεσμα θα είναι ένα νέο αδιέξοδο και πάλι τα δεδομένα θα είναι δύσκολα για την ελληνοκυπριακή πλευρά.

Είναι γι' αυτούς τους λόγους που έχω προτείνει μια διαφορετική προσέγγιση βασισμένη σε μια εξελικτική διαδικασία - την κατάθεση κατευθυντήριων γραμμών για ένα κανονικό ομοσπονδιακό κράτος, καθώς και συγκεκριμένες εισηγήσεις ως μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης ή και ως μέτρα για επί μέρους συνεργασία. Πέραν τούτου, είχα εισηγηθεί τη συνεχή αναβάθμιση των συντελεστών ισχύος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Θεωρώ τη συγκεκριμένη πολιτική ως στρατηγικό μονόδρομο.

Ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης και ένα μεγάλο μέρος του πολιτικού συστήματος παραμένουν προσκολλημένοι σε μια πολιτική η οποία έχει αποτύχει. Είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν όλα τα δεδομένα λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι εξ ορισμού καμία κοινωνία δεν είναι μονολιθική. Και ενώ αυτό είναι δεδομένο, ένα από τα προβλήματα που υφίστανται είναι η απουσία επαρκούς ορθολογιστικού διαλόγου μεταξύ των Ελληνοκυπρίων.

Στο κείμενο αυτό εξετάζονται δεδομένα του Κυπριακού από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι σήμερα και αξιολογείται, μεταξύ άλλων, κατά πόσον επιστρατεύονται η γνώση και ο ορθολογισμός στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αξιολογείται επίσης κατά πόσον στην πολιτική για το Κυπριακό υπήρχε/υπάρχει πραγματισμός ή εν πολλοίς οι εκάστοτε πολιτικοί ηγέτες διακατέχονταν από ευσεβείς πόθους.

I. Τα πρώτα δύσκολα χρόνια του νεοσύστατου κράτους 1964-1974

Όταν δημιουργήθηκε η Κυπριακή Δημοκρατία δεν υπήρξαν ιδιαίτεροι πανηγυρισμοί - όπως αργότερα έγραψε ο Stephen Xydīs (1971) ήταν μια απρόθυμη Δημοκρατία (Reluctant Republic). Πέραν τούτου, παρά τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, το Κυπριακό πήρε μια άλλη μορφή. Επιπρόσθετα και οι δύο πλευρές θεώρησαν τις εν λόγω συμφωνίες ως ενδιάμεσο σταθμό για άλλους στόχους.

Η ελληνοκυπριακή πλευρά βρέθηκε σε μια εξαιρετικά πλεονεκτική θέση μετά τη νομιμοποίηση του Δικαίου της Ανάγκης και την αποτυχία της τουρκοανταρσίας την περίοδο 1963-64. Η Έκθεση του Ειδικού Αντιπροσώπου του ΓΓ του ΟΗΕ, Γκάλο Πλάζα, το 1965 υπογράμμισε ότι στην Κύπρο δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για την εγκαθίδρυση ενός ομοσπονδιακού πολιτεύματος όπως ζητούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά. Αντίθετα, ο Γκάλο Πλάζα επικεντρώθηκε στην προοπτική ενός ενιαίου κράτους. Η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν αξιοποίησε την Έκθεση αυτή στον βαθμό που θα έπρεπε. Και τούτο επειδή προτεραιότητα ήταν η Ένωση, στόχος που η Έκ-

θεση είχε αποκλείσει. Η στάση αυτή δεν ήταν ούτε ορθολογιστική ούτε πραγματιστική.

Στην πορεία του χρόνου, όταν ο Μακάριος ήταν πλέον πεπεισμένος ότι η Ελλάδα δεν επιθυμούσε την αντιπαράθεση με την Τουρκία για την Ένωση, διακήρυξε την πολιτική του εφικτού. Η κυπριακή ακροδεξιά κατηγορούσε τον Μακάριο ως αποστάτη του αγώνα της Ενώσεως. Ταυτόχρονα, τον θεωρούσε εμπόδιο για την επίτευξη του στόχου αυτού. Η στάση αυτή στερείτο λογικής καθώς και πραγματισμού. Το τι έλαβε χώρα το καλοκαίρι του 1974 είναι γνωστό. Δεν γνωρίζουμε όμως τον επίλογο της κυπριακής τραγωδίας.

II. Η αποδοχή της ομοσπονδίας από την ελληνοκυπριακή ηγεσία

Με το τέλος της επιχείρησης Απίλλας II οι Ελληνοκύπριοι βρίσκονταν σε μια κατάσταση shock. Χιλιάδες οι νεκροί, οι τραυματίες, οι αγνοούμενοι και οι εκτοπισθέντες. Τεράστια ήταν και η κοινωνικοοικονομική καταστροφή. Η κατάληψη του 36,8% του εδάφους και του 58% των ακτογραμμών της Μεγαλονήσου αποτέλεσε μεγάλο πλήγμα. Λαμβάνοντας υπ' όψιν το μέγεθος της καταστροφής -χαρακτηρίστηκε ως βιβλική- και τη συνεχή πολεμική της Τουρκίας, η επιβίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτέλεσε άθλο.

Η κυπριακή πολιτική ηγεσία με κάποιες εξαιρέσεις (Γλαύκος Κληρίδης) υπερτιμούσε τη σημασία του διεθνούς δικαίου και τον ρόλο του ΟΗΕ. Άλλωστε το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού παρέπεμπε σε διακοινοτικές συνομιλίες για επίλυση του προβλήματος. Στην πορεία του χρόνου η διαδικασία αυτή θα δημιουργούσε την

αίσθηση ότι η Τουρκία αποτελούσε τρίτο μέρος στο πρόβλημα.

Ο Προεδρεύων Γλαύκος Κληρίδης, με την παρότρυνση των ΗΠΑ, της Βρετανίας, της Γερμανίας και της Ελλάδας, σε ομιλία του αρχές Νοεμβρίου 1974 στη Λευκωσία, υπογράμμισε ότι «υπό τις περιστάσεις, η μόνη ρεαλιστική λύση είναι η διπεριφερειακή δικοινοτική ομοσπονδία». Ακόμη και εάν αυτή η διαπίστωση ήταν ορθή δεν έπρεπε να ληφθεί δημόσια χωρίς οποιαδήποτε χειροπιαστά ανταλλάγματα.

Στη σύσκεψη ελλαδικής και κυπριακής ηγεσίας στην Αθήνα στις 30/11 – 1/12/1974 εν πολλοίς έγινε αποδεκτή η ομοσπονδία. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν πλήρως κατανοητό το τι μια τέτοια ρύθμιση συνεπαγόταν. Δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για το γεγονός ότι ακόμα και σήμερα στα διάφορα κέντρα αποφάσεων στην Αθήνα και τη Λευκωσία δεν υπάρχει επαρκής κατανόηση και συστηματική μελέτη των διαφόρων μορφών ομοσπονδίας. Σταδιακά πείστηκε και ο Μακάριος να καταλήξει σε συμφωνία υψηλού επιπέδου με τον Ντενκτάς στις 12 Φεβρουαρίου 1977 στη βάση μιας δικοινοτικής ομοσπονδίας και τον γεωγραφικό διαχωρισμό. Μάλιστα η ελληνοκυπριακή πλευρά κατέθεσε λίγες εβδομάδες αργότερα συγκεκριμένες προτάσεις καθώς και χάρτη. Δεν υπήρξε όμως ανταπόδοση από την τουρκική πλευρά. Η απογοήτευση του Μακαρίου ήταν τεράστια. Υπέστη καρδιακό επεισόδιο αλλά συνέχισε να ασκεί τα καθήκοντά του. Στις 3 Αυγούστου 1977 υπέστη νέο καρδιακό επεισόδιο και απεβίωσε.

Η τελευταία πολιτική πράξη του Μακαρίου ήταν η διακήρυξη του μακροχρόνιου αγώνα σε ομιλία του στις 20 Ιουλίου 1977. Και τούτο, όπως διακήρυξε, όχι ως επιλογή αλλά ως αποτέλεσμα της τουρκικής αδιαλλαξίας. Παρά το

γεγονός ότι κανένας από τους διαδόχους του δεν ακολούθησε αυτή την πολιτική για διάφορους λόγους, πολλοί θεωρούν ότι «ο μακροχρόνιος αγώνας ευθύνεται για τη μη λύση». Αυτό αποτελεί μέγα λάθος. Ουδέποτε διεξήχθη ο μακροχρόνιος αγώνας. Στον Μακάριο μπορεί να ασκηθεί κριτική για την αποδοχή της ομοσπονδίας και τις συμφωνίες υψηλού επιπέδου με τον Ντενκτάς χωρίς να εξασφαλίσει προηγουμένως οποιαδήποτε ανταλλάγματα, όπως η επιστροφή των Βαρωσίων. Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί ότι αυτά που συζητούσε ο Μακάριος και αργότερα ο Κυπριανού διαφέρουν σε πολύ μεγάλο βαθμό με το διαπραγματευτικό κεκτημένο που δημιουργήθηκε μετά το 1988.

III. Η στάση της ελληνοκυπριακής κοινότητας στο Κυπριακό σήμερα

Εξ ορισμού καμία κοινωνία δεν είναι μονολιθική. Πέραν της κόπωσης η οποία επικρατεί σε διάφορες εκφάνσεις του δημόσιου βίου είναι δυνατό να σημειωθούν οι πιο κάτω προσεγγίσεις για το Κυπριακό:

α. Οποιαδήποτε λύση είναι καλύτερη από το status quo

Οι εκφραστές και οι οπαδοί της προσέγγισης αυτής θεωρούν ότι υπήρξαν μετά το 1974 ευκαιρίες για διευθέτηση οι οποίες δεν αξιοποιήθηκαν. Είναι επίσης σημαντικό να ληφθεί ότι τόσο οι εκφραστές όσο και οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης θεωρούν τους συμπολίτες τους οι οποίοι έχουν διαφορετικές απόψεις ως το εμπόδιο προς μια διευθέτηση και όχι την τουρκική πλευρά.

Οι εκφραστές αυτής της φιλοσοφίας προσπερνούν τις προεκτάσεις διαφόρων ζητημάτων –παρθενογένεση, πολιτική ισότητα, εγγυήσεις και στρατεύματα, έποικοι κ.λπ.– τα οποία θα μπορούσαν στο μέλλον να πυροδοτήσουν την κατάρρευση του κράτους με ανυπολόγιστες συνέπειες. Φαίνεται επίσης ότι θεωρούν δεδομένη τη λειτουργικότητα και την οικονομική βιωσιμότητα ενός διζωνικού δικοινοτικού ομοσπονδιακού κράτους. Επιπρόσθετα, υποτιμούνται οι όποιοι σχεδιασμοί καθώς και ο ρόλος της Τουρκίας.

Παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη τάση δεν αποτελεί πλειοψηφικό ρεύμα, εν τούτοις, είναι πολύ πιο οργανωμένη από τις υπόλοιπες. Κατά καιρούς έχει εκφραστεί η θέση ότι υπήρχε και εξακολουθεί να υφίσταται πολυδιάστατη στήριξη από το εξωτερικό. Σημειώνεται επίσης ότι οι εκφραστές αυτής της προσέγγισης έχουν περισσότερες προσβάσεις σε συγκεκριμένες διπλωματικές αποστολές στην Κύπρο απ' ό,τι οι υπόλοιποι, οι οποίοι αποτελούν την πλειοψηφία.

β. ΔΔΟ με το σωστό περιεχόμενο

Οι εκφραστές και υποστηρικτές αυτής της θέσης θεωρούν ότι ο ιστορικός συμβιβασμός της ομοσπονδίας αποτελεί τη μόνη οδό αποκατάστασης της ενότητας της Κύπρου. Δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στις συμφωνίες υψηλού επιπέδου Μακαρίου-Ντενκτάς και Κυπριανού-Ντενκτάς. Θεωρούν επίσης ότι μεταγενέστερα οι υποχωρήσεις που έγιναν ξεπερνούν κόκκινες γραμμές. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση ήταν/είναι ο τουρκικός μαξιμαλισμός που έχει αποτρέψει μια λύση.

Ο Τάσσος Παπαδόπουλος χρησιμοποίησε πρώτος τον όρο ΔΔΟ με το σωστό περιεχόμενο. Και ενώ σε επί-

πεδο κάποιων γενικών διακηρύξεων προτάθηκαν κάποια ζητήματα, ο όρος αυτός, η ΔΔΟ με το σωστό περιεχόμενο, δεν έχει επεξηγηθεί επαρκώς σε πολιτικό επίπεδο. Αυτό αποτελεί σοβαρό πρόβλημα το οποίο εμποδίζει και την άσκηση πολιτικής.

Οι οπαδοί της οποιασδήποτε λύσης κατηγορούν τους υποστηρικτές της ΔΔΟ με το σωστό περιεχόμενο ότι στην πραγματικότητα δεν επιθυμούν λύση ομοσπονδίας και ότι κρύβονται πίσω από ορολογίες. Εάν υπήρχε επαρκής κατανόηση των συναφών ζητημάτων απ' όλες τις πλευρές ο οποιοσδήποτε διάλογος μεταξύ τους θα ήταν παραγωγικός.

γ. Οι αντιομοσπονδιακοί

Όσο και αν ακούγεται παράξενο οι αντιομοσπονδιακοί δεν αποτελούν μια συμπαγή και ομοιογενή οντότητα. Υπάρχουν οι υποστηρικτές του ενιαίου κράτους, των δύο κρατών ακόμα και της διπλής ένωσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ΔΔΟ (με οποιοδήποτε περιεχόμενο) απορρίπτεται από τους αντιομοσπονδιακούς για διάφορους λόγους. Υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι θεωρούν ότι μια τέτοια λύση δεν είναι βιώσιμη. Άλλοι επικεντρώνονται στη θεώρηση ότι είναι μια ρατσιστική λύση. Υπάρχουν επίσης αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η ομοσπονδία είναι μια άδικη λύση για τους Ελληνοκύπριους. Εκφράζεται επίσης η θέση ότι η ΔΔΟ θα οδηγήσει στην τουρκοποίηση ολόκληρης της Κύπρου.

IV. Μια συνοπτική αξιολόγηση

Πρώτα απ' όλα σημειώνω ότι στο Κυπριακό εξακολουθούν να υπάρχουν έντονοι ιδεολογικοί προσεγγίσεις.

Δεν είναι επίσης υπερβολή να λεχθεί ότι σε διάφορα επίπεδα επικρατεί σύγχυση και ανεπαρκής κατανόηση των δεδομένων.

Στο παρελθόν, και ιδίως κατά την περίοδο 1967-1974, η προσκόλληση στην ιδέα της Ένωσης αποδείχθηκε ζημιόγωνα. Μπορεί το αίτημα αυτό να ήταν δίκαιο αλλά πολιτικά ήταν ανέφικτο. Ξένα κέντρα αποφάσεων χρησιμοποίησαν Ελληνόφωνους αξιωματικούς καθώς και ενωτικούς ιδεολόγους για να προωθήσουν τα άνομά τους σχέδια εις βάρος της Κύπρου.

Στη σημερινή συγκυρία θεωρώ ότι εν πολλοίς η προσκόλληση στην οποιαδήποτε λύση ελλοχεύει σοβαρούς κινδύνους. Δεν είναι δυνατόν να παραγνωρίζονται συγκεκριμένοι κίνδυνοι από το περιεχόμενο της οποιασδήποτε λύσης. Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι συνήθως τα διεθνικά ομοσπονδιακά πολιτεύματα τα οποία στηρίζονται σε εθνοκοινοτικούς πόλινες δεν έχουν ευαίωνα μέλλον. Στην Κύπρο το όλο ζήτημα επιβαρύνεται και από τους επεκτατικούς στόχους της Τουρκίας.

Δεν θα είναι υπερβολή να σημειωθεί ότι η ΔΔΟ έχει ιδεολογικοποιηθεί από ένα μέρος του πληθυσμού. Πέραν τούτου, εύλογα εγείρεται το ερώτημα εάν η υλοποίηση της ΔΔΟ όπως συζητείται σήμερα, αποτρέπει τη διχοτόμηση ή εάν την εμβαθύνει και τη νομιμοποιεί. Αξιολογώντας την αντιομοσπονδιακή προσέγγιση προκύπτουν διάφορα συμπεράσματα. Εάν η επικέντρωση είναι στο ενιαίο κράτος τότε μετά βεβαιότητας μπορεί να λεχθεί ότι αυτό είναι ανέφικτο και εκτός συζήτησης. Εάν το ζητούμενο είναι τα δύο εντελώς ανεξάρτητα κράτη αυτό θα πρέπει να λεχθεί ευθαρσώς και να συζητηθεί. Το ίδιο ισχύει και για την επιλογή της διπλής ενώσεως.

Σε σχέση με την προσέγγιση της ΔΔΟ

με το σωστό περιεχόμενο θεωρώ θα έπρεπε προ πολλού οι πολιτικές δυνάμεις που στηρίζουν αυτή την προσέγγιση να την προσδιορίσουν με σαφήνεια. Αυτό δεν έχει γίνει μέχρι τώρα.

V. Η δική μου πρόταση

Θεωρώ αδύνατο να υπάρξει η οποιαδήποτε πολιτική η οποία θα έχει την καθολική στήριξη του πληθυσμού. Είναι όμως εφικτό να υπάρξει πολιτική η οποία θα έχει μια ευρύτερη συναίνεση.

Η απουσία επαρκούς γνώσης στη διαχείριση του Κυπριακού είχε και εξακολουθεί να έχει τεράστιο κόστος. Αυτό θα πρέπει να αντιστραφεί. Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα δεδομένα είναι αδύνατο να υπάρξει κατάληξη σε λύση η οποία να εφαρμοσθεί άμεσα - σε 24 ώρες. Γι' αυτό προτείνεται μια εξελικτική προσέγγιση.

Είναι σημαντικό να κατατεθούν κατευθυντήριες γραμμές για ένα κανονικό ομοσπονδιακό κράτος καθώς και εισηγήσεις για συγκεκριμένα μέτρα τα οποία μπορούν να εφαρμοσθούν σταδιακά. Εισηγήσεις προς αυτή την κατεύθυνση έχω ήδη καταθέσει. Οι θέσεις αυτές μπορούν να τύχουν περαιτέρω επεξεργασίας και εμπλουτισμού. Η ουσία είναι να γίνει αποδεκτή η συγκεκριμένη μεθοδολογία. Η πολιτική αυτή είναι δυνατό να εξασφαλίσει στήριξη στο εσωτερικό καθώς και στο εξωτερικό. Εν ολίγοις θεωρώ ότι βρίσκεται στη σφαίρα του εφικτού.

Ταυτόχρονα επαναλαμβάνω ότι είναι απαραίτητο να αναβαθμίζονται συνεχώς οι συντελεστές ισχύος. Σε αυτούς περιλαμβάνονται η άμυνα, η οικονομία, τα δημογραφικά δεδομένα, το δίκτυο συνεργασίας με άλλα κράτη και ούτω καθ' εξής. Εξίσου απαραίτητο είναι και ένα αφήγημα το οποίο να

εμπειρωθεί και προς τα έσω και προς τα έξω. Επιπρόσθετα, η Λευκωσία νομιμοποιείται να ζητήσει από την Αθήνα και το Λονδίνο να εργασθούν από κοινού ως εγγυήτριες δυνάμεις για την αποκατάσταση της ενότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Όλα αυτά τα δεδομένα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν για τον καταρτισμό μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ενώ η αβεβαιότητα παραμένει. Το status quo το οποίο δεν είναι επιθυμητό ούτε και στατικό διαιωνίζεται. Ούτε όμως είναι δυνατό να γίνει αποδεκτή μια διευθέτηση η οποία θα επιδεινώνει την κατάσταση. Η Κύπρος θα πρέπει επιτέλους να αποκτήσει στρατηγική για το μείζον αυτό εθνικό ζήτημα.

Επιλεκτική βιβλιογραφία

- Δρουσιώτης Μακάριος, *Έγκλημα στο Κραν Μοντανά*, Εκδόσεις Αλφάδι, Λευκωσία 2021.
- Ελληνοκυπριακός Τύπος.
- Θεοφάνους Ανδρέας, *Από τη Δεσμευμένη Ανεξαρτησία του 1960 στις Προκλήσεις του Σήμερα - Συνοπτική αξιολόγηση του Κυπριακού και της πολιτικής όλων των Προέδρων*, Εκδόσεις Hippasus, Λευκωσία 2023.
- Θεοφάνους Ανδρέας, *Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2016.
- Κληρίδης Γλαύκος, *Η Κατάθεσή μου*, τόμος 4, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία 1991.
- Κληρίδης Γλαύκος, *Η Κατάθεσή μου*, τόμος 3, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία 1990.
- Κληρίδης Γλαύκος, *Η Κατάθεσή μου*, τόμος 2, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία 1989.
- Κληρίδης Γλαύκος, *Η Κατάθεσή μου*, τόμος 1, Εκδόσεις Αλήθεια, Λευκωσία 1988.
- Λάμπρου Κ. Γιάννης, *Ιστορία του Κυπρι-*

ακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960-2008, (3^η έκδοση), Λευκωσία 2023.

Λυγερός Σταύρος, *Κυπριακό - Η Αιρετική Λύση*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2014.

Λυγερός Σταύρος, *Στα Όρια του Αφανισμού*, Εκδόσεις, Λιβάνη, Αθήνα 1993.

Νταβούτογλου Αχμέτ, *Το Στρατηγικό Βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, Ποιότητα, Αθήνα 2010.

Παύλου Σάββας, (Επιμ.), *Η άλλη Κατάθεση ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ: Τα πρακτικά της σύσκεψης του 1974*, Λευκωσία, Εκδόσεις Το μώλυ, 1991.

Πολυβίου Πόλυς, *Το Κυπριακό Πρόβλημα - Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2020.

Πολυβίου Πόλυς, *Η Διπλωματία της Εισβολής - Η Διάσκεψη της Γενεύης για την Κύπρο τον Αύγουστο του 1974*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010.

Πολυβίου Πόλυς, *Κυπριανού και Κυπριακό - Η Συνάντηση Κορυφής της Νέας Υόρκης το 1985*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2010.

Ριζάς Σωτήρης, *Ένωση Διχοτόμηση Ανεξαρτησία - Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία στην Αναζήτηση Λύσης για το Κυπριακό 1963-1967*, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2000.

Σακελλαρόπουλος Σπύρος, *Ο Κυπριακός Κοινωνικός Σχηματισμός 1191-2004: Από τη συγκρότηση στη διχοτόμηση*, Εκδόσεις Τόπος, Μοτίβο εκδοτική, Αθήνα 2017.

Χριστοδούλου Μιλτιάδης, *Η Πορεία μιας Εποχής: Η Ελλάδα, η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα*, Αθήνα: Εκδοτικός και Εμπορικός Οργανισμός Ιωάννου Φλώρου, Αθήνα 1987.

Christodoulou Demetrios, *Inside the Cyprus Miracle: Labours of an Embattled Mini-Economy*, Modern Greek Studies, University of Minnesota, Minneapolis 1992.

Ioannides P. Christos, *In Turkey's Im-*

age: *The Transformation of Occupied Cyprus into a Turkish Province*, Caratzas, New Rochelle, NY 1991.

Kyriakides Stanley, *Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1968.

O'Malley Brendan and Craig Ian, *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, I.B. Tauris Publishers, London and New York 1999.

Palley Claire, *An International Relations Debacle: The UN Secretary-General's Mission of Good Offices in Cyprus 1999-2004*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2005.

Plaza Galo, United Nations Security Council, *Report of the United Nations Mediator on Cyprus to the Secretary-General, Note by the Secretary-General, S/6253*, 26 March 1965.

Security Council Resolution 186, S/RES/186 (1964), March 4, 1964.

Xydis G. Stephen, *Cyprus: Reluctant Republic*, Mouton Press, The Hague/Paris 1973.

Η απόφαση «Δημόπουλος», η Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας και το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

11

Γιώργος Αρέστης

*πρώην δικαστής του
Ανωτάτου Δικαστηρίου
Κύπρου και τέως δικαστής
του Δικαστηρίου της Ε.Ε.*

*Εισήγηση
στις ΧΙΧ Διεθνολογικές
Συναντήσεις Ναυπλίου
28.09.2024*

Είναι η θέση μου ότι στόχος της Τουρκίας είναι η υφαρπαγή των ελληνοκυπριακών περιουσιών, οι οποίες εγκαταλείφθηκαν διά της βίας των όπλων, μέσα από την Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας. Η νομιμοποίηση, δηλαδή, και εδραίωση της κατοχής μέσα από νομιμοφανείς δικαστικές διαδικασίες. Δυστυχώς, η απόφαση Δημόπουλος, μια απόφαση σκοπιμότητας, διευκόλυne τους στόχους της Τουρκίας, γιατί δεν είναι μόνο νομικά λανθασμένη και αντιφατική, αλλά υπάρχουν σ' αυτήν πολιτικές προεκτάσεις και πολλές αναφορές σε μονόπλευρες πολιτικές θέσεις. Θα περιοριστώ, όμως, και θα αναφερθώ σε εκτεταμένα αποσπάσματα από τις πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν για τις ρυθμίσεις στα θέματα του περιουσιακού.

Το σχέδιο Ανάν απορρίφθηκε το 2004 από τη συντριπτική πλειοψηφία του 76% των Ελλήνων της Κύπρου, επειδή ήταν ένα ετεροβαρές υπέρ της Τουρκίας σχέδιο. Αν εγκρινόταν, έδινε αμέσως στην τουρκική πλευρά τα όποια οφέλη, και ήταν πολλά, ενώ τα κάποια υπέρ της πλευράς μας θετικά σημεία θα εφαρμόζονταν σε βάθος χρόνου, μέχρι και 20 χρόνια αργότερα, χωρίς καμία εγγύηση ότι η Τουρκία θα τηρούσε τα συμφωνηθέντα. Και εμείς στην Κύπρο γνωρίζουμε από κοντά την τουρκική παρασπονδία, για να μην αναφερθώ σε παραδείγματα πέραν της Κύπρου, Ίμβρο, Τένεδο, Κωνσταντινούπολη, Θράκη. Για τη δικαιολογημένη απόρριψη από την πλευρά μας του Σχεδίου, αναφέρομαι στο άρθρο ενός έγκριτου Αμερικανού δημοσιογράφου και πολιτικού αναλυτή με ειδικότητα σε θέματα Τουρκίας και Ιράν, το οποίο δημοσιεύθηκε στις 12/06/2024. Πρόκειται για τον Μί-

chael Rubin, ο οποίος μεταξύ άλλων είναι Senior Fellow at the American Enterprise Institute (AEI). Υπήρξε δε πρόσφατα για μια ορισμένη περίοδο σύμβουλος της Αμερικανικής Κυβέρνησης σε θέματα άμυνας σε Ιράκ και Ιράν. Το άρθρο έχει τίτλο *“Northern Cyprus has become a terror safe-haven”*. Γράφει για το σχέδιο Ανάν (το παραθέτω αυτούσιο στην αγγλική γλώσσα μόνο, για σκοπούς απόλυτης εγκυρότητας και μη περαιτέρω επέκτασης του κειμένου):

«Some Turks cite the Cypriot rejection of the 2004 Annan Plan to excuse Turkey’s continued occupation of one-third of another country, but the Cypriot rejection of Annan’s Plan was wise. While UN Secretary-General Kofi Annan described his plan as a comprehensive peace accord, it neither called for the complete withdrawal of Turkish forces nor were there enforcement mechanisms if Turkey and its proxies failed to uphold their end of the bargain. Indeed, under Annan’s plan, Turkey retained a right to intervene militarily in the future».

Στις πρόνοιες αυτού του Σχεδίου για τις ρυθμίσεις του περιουσιακού ζητήματος η απόφαση Δημόπουλος κάμνει λίαν εκτεταμένη αναφορά στις παραγράφους 9 μέχρι και 16. Στην παράγραφο 15 παρατίθενται οι πρόνοιες του Άρθρου 5 (2) του Παραρτήματος VII του Σχεδίου, οι οποίες αναφέρονται στη δημιουργία επιτροπής αρμόδιας να αποφασίζει θέματα περιουσιών. Το παραθέτω:

«United Cyprus Republic....pursuant to Article 37 of the European Convention on Human Rights...and invoking the fact that the Foundation Agree-

ment is providing a domestic remedy for the solution of all questions related to affected property, inform the European Court of Human Rights...that the United Cyprus Republic shall therefore be the sole responsible State Party and request the Court to strike out any proceedings currently before it concerning affected property in order to allow the domestic mechanism agreed to solve these cases to proceed.»

Ποια η σκοπιμότητα; Δεν βλέπω άλλη, παρά για να δικαιολογήσει τη δημιουργία Επιτροπής στα κατεχόμενα, η οποία θα εξέταζε τις αξιώσεις Ελλήνων-Κυπρίων για τις διά της βίας των όπλων εγκαταλειφθείσες περιουσίες τους. Δυστυχώς, το ΕΔΑΔ κάμνει χρήση των προνοιών του απορριφθέντος Σχεδίου Ανάν, για να θεμελιώσει τη σύσταση της Επιτροπής στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου, ως δήθεν εσωτερικού ένδικου μέσου της Τουρκίας, με τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες που της αναγνώρισε.

Όμως όπως ήδη ανέφερα, κατά τη γνώμη μου η απόφαση Δημόπουλος είναι νομικά εσφαλμένη και αντιφατική. Παρακάμπτει με αδόκιμα νομικά επιχειρήματα όσα νομικά εμπόδια βρίσκονταν στον δρόμο της, με τρόπο που δείχνει ξεκάθαρα ότι στόχος ήταν να καταλήξει στην έγκριση της Επιτροπής, η οποία ήδη είχε δημιουργηθεί και λειτουργούσε στην κατεχόμενη Κύπρο. Θα επισημάνω δύο περιπτώσεις τέτοιων στρεβλών προσεγγίσεων.

Ένα πρώτο σημείο της Δημόπουλος στο οποίο βρίσκω ότι υπάρχει μεγάλη παραδοξότητα και αντίφαση είναι το γεγονός ότι δέχεται ότι το λεγόμενο Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο των κατεχομένων είναι μέρος των ενδίκων μέσων, τα οποία θα πρέπει να εξαντληθούν στα κατεχόμενα πριν

κάποιος Ελληνοκύπριος αποκτήσει το δικαίωμα να προσφύγει στο ΕΔΑΔ. Να προσφύγει πρώτα στην Επιτροπή, η οποία συστάθηκε στη βάση των προδιαγραφών της νομολογίας του ΕΔΑΔ και ειδικότερα της Δημόπουλος, και μετά στο «Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο» σε δεύτερο βαθμό. Και προκύπτει το ερώτημα: Εφ’ όσον γίνεται αποδεκτό ότι το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο είναι ικανοποιητικό ένδικο μέσο, χωρίς να έχει εισαγάγει καμία από τις εισηγήσεις της νομολογίας του ΕΔΑΔ, τότε προς τι η ανάγκη δημιουργίας της Επιτροπής; Υποτίθεται ότι η Επιτροπή δημιουργήθηκε για να θεωρείται σαν ικανοποιητικό εσωτερικό ένδικο μέσο, στη βάση προδιαγραφών που θα εξασφάλιζαν την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά της, με τη συμμετοχή μάλιστα δύο ξένων δικαστών. Αυτές οι προδιαγραφές και αυτά τα εκέγγυα δεν ισχύουν στην περίπτωση του «Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου». Ούτε ξένοι δικαστές προβλέπονται, ούτε εγγυήσεις ότι κάποιος των δικαστών του δεν έχει συμφέροντα σε περιουσία Ελλήνων Κυπρίων. Τότε γιατί το ΕΔΑΔ το δέχεται σαν μέρος των εσωτερικών ενδίκων μέσων;

Ένα δεύτερο σημείο είναι ότι η απόφαση Δημόπουλος δέχεται στην ουσία τις πρόνοιες του συντάγματος των κατεχομένων. Είναι διακηρυγμένος στόχος της Τουρκίας όπως διατυπώνεται εκεί, ότι όλες οι ακίνητες ελληνοκυπριακές περιουσίες στην κατεχόμενη περιοχή περιέρχονται στην ιδιοκτησία της «ΤΔΒΚ». Στο Άρθρο 159 παράγραφοι 1 (b) και (c) αναφέρεται επί λέξει και θα διαβάσω το αγγλικό κείμενο όπως αυτό καταγράφεται στην απόφαση Δημόπουλος: (b) “All immovable properties, buildings and installations which were found abandoned on 13 February 1975 when Turkish

Federated State of Cyprus was proclaimed or which were considered by law as abandoned or ownerless after the abovementioned date, or which should have been in the possession or control of the public even though their ownership had not yet been determined . . . (c) . . . Shall (υπογράμμιση δική μου) be the property of the TRNC, notwithstanding the fact they are not so registered in the books of the Land Registry Office; and the Land Registry Office shall be amended accordingly.

Σχετικό όμως είναι και το άρθρο 159 παράγραφος 4, το οποίο προνοεί ως εξής: in the event of any person coming forward and claiming legitimate rights in connection with the immovable properties included in sub-paragraphs (b) and (c) of paragraph 1 above (concerning inter alia all immovable properties, buildings and installations which were found abandoned on 13 February 1975), the necessary procedure and conditions to be complied with by such persons for proving their rights and the basis on which compensations shall be paid to them, shall be regulated by law.

Με βάση τα πιο πάνω κάνω δύο επισημάνσεις:

(1) *Ήδη όλες οι κατά την Τουρκία εγκαταλειφθείσες περιουσίες θεωρούνται σαν ανήκουσες στην λεγόμενη ΤΔΒΚ και θεωρούνται ότι έχουν ήδη εγγραφεί στο Κτηματολόγιο.*

(2) *Η μοναδική προβλεπόμενη θεραπεία για όποιον διεκδικεί δικαιώματα επί των περιουσιών αυτών είναι η αποζημίωση, δηλαδή η εξαγορά για την οριστική απώλεια της περιουσίας. Καμιά άλλη θεραπεία.*

Το Σύνταγμα τους είναι ο υπέρτατός τους νόμος και είναι τις επιταγές του που εφαρμόζουν μέχρι τέλους. Κάτω από την πίεση των αποφάσεων του

ΕΔΑΔ, έχει θεσπιστεί ο Νόμος 67 του 2005 ο οποίος προβλέπει τη δημιουργία της Επιτροπής Ακίνητης Ιδιοκτησίας και ο οποίος επίσης προβλέπει ότι οι ιδιοκτήτες περιουσιών στα κατεχόμενα έχουν την ευχέρεια να αξιώσουν αποζημίωση, ανταλλαγή, ή αποκατάσταση. Η νομοθεσία αυτή θεσπίστηκε ώστε να θεωρηθεί ότι στην κατεχόμενη από την Τουρκία περιοχή υπάρχουν ικανοποιητικά εσωτερικά ένδικα μέσα. Είναι η θέση μου ότι παρά το γεγονός ότι ο σχετικός νόμος προβλέπει ότι πέσαν της αποζημίωσης δυνατόν να δοθούν από την Επιτροπή και οι δύο άλλες θεραπείες, η Τουρκία παραμένει πιστή στον στόχο τον οποίο έθεσε δια του Συντάγματος του ψευδοκράτους, δηλαδή να παραμείνουν οι ελληνοκυπριακές περιουσίες στην ιδιοκτησία του. Επαναλαμβάνω ότι το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος τους και στις επιταγές του πρέπει να συμμορφώνονται οι τρεις εξουσίες: Νομοθετική, Εκτελεστική και Δικαστική. Δεν έχουν τροποποιήσει το Σύνταγμα. Είναι επομένως η θέση μου ότι ο νόμος 67 του 2005 ήταν ένα προπέτασμα καπνού, ώστε η Τουρκία να αποσπάσει από το ΕΔΑΔ την έγκριση της Επιτροπής και να παραπέμπονται οι Ελληνοκύπριοι στις αγκάλες της κατοχικής δύναμης. Τα στατιστικά δεδομένα μιλούν από μόνα τους. Εφαρμόζουν πιστά το Σύνταγμα τους και στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων επιδικάζουν αποζημίωση για απαλλοτρίωση και όχι για απώλεια χρήσης, εφόσον θεωρούν ότι οι περιουσίες περιήλθαν στο ψευδοκράτος. Παραθέτω τα τελευταία στατιστικά στοιχεία μέχρι τις 2 Αυγούστου 2024. Από τις 1835 αιτήσεις οι οποίες εκκρεμούσαν ενώπιον της Επιτροπής και με τον ένα ή τον άλλο τρόπο διεκπεραιώθηκαν, το 86,2% κατέληξε σε αποζημίωση για εξαγορά. Ένα 0,27% κατέληξε σε

αποκατάσταση αλλά μετά τη λύση του κυπριακού προβλήματος, ένα 0,19% σε ανταλλαγή και αποζημίωση, και τέλος ένα 0,43% σε αποκατάσταση και αποζημίωση.

Όμως υπάρχει και ένα άλλο δεδομένο το οποίο δείχνει την επιμονή στην εφαρμογή του Άρθρου 159 του «Συντάγματος». Ένας αριθμός Ελληνοκυπρίων ιδιοκτητών πέτυχαν την έκδοση απόφασης εναντίον της Τουρκίας στο ΕΔΑΔ, πριν από την απόφαση Δημόπουλος. Αποφάσεις οι οποίες αναγνώριζαν την ιδιοκτησία στις κατεχόμενες περιοχές και επιδίκαζαν σημαντικά ποσά αποζημίωσης για απώλεια χρήσης. Μεταξύ αυτών που πέτυχαν τέτοια απόφαση ήταν και η σύζυγός μου για περιουσία της στην περικλειστή πόλη της Αμμοχώστου, στη γνωστή υπόθεση Μύρας Ξενίδη Αρέστης εναντίον Τουρκίας. Η Τουρκία, όχι μόνο δεν σέβεται αυτές τις αποφάσεις του ΕΔΑΔ, τις περιφρονεί, δεν τις εφαρμόζει, ούτε επιστροφή αποδέχεται, ούτε αποζημίωση πληρώνει, αλλά ζητεί και κάτι άλλο που φτάνει τα όρια της ύβρεως, όχι μόνον έναντι των ιδιοκτητών, αλλά και έναντι του ίδιου του ΕΔΑΔ: Ζητεί από τους ιδιοκτήτες αυτούς όπως προσφύγουν στην Επιτροπή, η οποία να αποφασίσει για την πληρωμή αποζημίωσης, ως η Επιτροπή να είναι ανώτερο του ΕΔΑΔ δικαστικό όργανο και μπορεί να αναθεωρήσει ή να επανεξετάσει την απόφασή του. Όμως η απαίτηση για προσφυγή στην Επιτροπή έχει τον στόχο της. Πιέζει ώστε οι αποφάσεις του ΕΔΑΔ για απώλεια χρήσης να μετατραπούν σε αποφάσεις διά εξαγορά, αυξάνοντας το ποσό, χωρίς βέβαια να πληρώνει, κατά κανόνα, την πραγματική αξία αλλά πολύ ολιγότερα.

Το ότι η Τουρκία επιμένει στην πιστή εφαρμογή του Άρθρου 159 του Συ-

ντάγματός τους φαίνεται όμως και από τον τρόπο που έχει χειριστεί το θέμα των ελληνοκυπριακών περιουσιών στην περικλειστή πόλη της Αμμοχώστου. Όσα πιο πάνω έχω αναφέρει ισχύουν και για αυτές τις περιουσίες. Όμως η Τουρκία έχει μηχανευθεί κι άλλους τρόπους για να τις θέσει κάτω από την ιδιοκτησία της, νομιμοποιώντας την παράνομη κατοχή. Για το θέμα της Αμμοχώστου η Τουρκία έπρεπε να υπερπηδήσει τα εμπόδια που θέτουν τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα 550 και 789, τα οποία προνοούν για την επιστροφή των νόμιμων κατοίκων κάτω από τα Ηνωμένα Έθνη. Ισχυρίζεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιών ανήκει στο ΕΦΚΑΦ, οι οποίες όμως είχαν απολεσθεί παράνομα την περίοδο της Αγγλοκρατίας.

Αυτή η τοποθέτηση των τουρκικών Αρχών έχει μεταφραστεί σε νομολογία των δικαστηρίων του ψευδοκράτους και θα επεκταθώ σε αυτή τη νομολογία για να καταδειχθεί ποιες είναι οι προθέσεις της Τουρκίας. Θα αναφερθώ πρώτα σε μια παλιά απόφαση του 2005, η οποία εκδικάστηκε ενώπιον του λεγόμενου Επαρχιακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου. Εκδόθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 2005. Στην υπόθεση αυτή το ΕΦΚΑΦ ήγειρε αγωγή εναντίον του λεγόμενου Γενικού Εισαγγελέα του ψευδοκράτους και ζητούσε δήλωση του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία ένα μεγάλο μέρος των περιουσιών της περικλειστής πόλης ανήκει στο ΕΦΚΑΦ. Τελικώς εκδόθηκε τέτοια απόφαση, σύμφωνα με την οποία 1472 τίτλοι ιδιοκτησίας, που υπολογίζεται στο 95% της περικλειστής πόλης, ανήκουν στο ΕΦΚΑΦ.

Μια άλλη σχετική απόφαση είναι αυτή του Ανωτάτου Δικαστηρίου τους που εκδόθηκε στις 21 Οκτωβρίου 2019. Πρόκειται για την υπόθεση Εταιρεία

Ιωάννου εναντίον ΕΦΚΑΦ. Σε αυτήν, παρ' όλον ότι αποφασίζεται ότι η Επιτροπή δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάσει κατά πόσον ο τίτλος ιδιοκτησίας τον οποίο παρουσιάζει ενώπιόν της ο Ελληνοκύπριος ιδιοκτήτης έχει οποιαδήποτε ελαττώματα αλλά οφείλει να τον δεχθεί ως έχει, σαφώς αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο το ΕΦΚΑΦ να στραφεί εναντίον του Ελληνοκύπριου ιδιοκτήτη και να διεκδικήσει την περιουσία ενώπιον του λεγόμενου Επαρχιακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου. Επιβεβαιώνει μάλιστα ρητά την ορθότητα της σχετικής απόφασης του 2005. Με αυτό τον τρόπο ακόμη και στην περίπτωση που η Επιτροπή αποφασίσει την απόδοση της περιουσίας στον Ελληνοκύπριο, αυτός μπορεί κάλλιστα να βρεθεί σαν εναγόμενος ενώπιον του λεγόμενου Επαρχιακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου, το οποίο βεβαίως και θα εφαρμόσει τη νομολογία του Δικαστηρίου του 2005.

Η νομολογία τους όμως είναι αλλοπρόσαλλη. Της υπόθεσης Ιωάννου προηγήθηκε η υπόθεση της KV Mediterranean Tours Ltd V Turkey. Η Εταιρεία προσέφυγε στην Επιτροπή αξιώνοντας αποκατάσταση της περιουσίας της στην περικλειστή πόλη και αποζημίωση για απώλεια χρήσης. Η Επιτροπή δέχθηκε αίτημα του ΕΦΚΑΦ όπως παρέμβει στη διαδικασία σαν διάδικος, αποδεχόμενη το επιχείρημα ότι η περικλειστή περιοχή και τμήματα εκτός αυτής ανήκουν στο ΕΦΚΑΦ. Αρχικά έγινε δεκτό αίτημα της Εταιρείας ενώπιον πρωτόδικου δικαστηρίου στα κατεχόμενα και εκδόθηκε απόφαση η οποία ανέτρεπε την απόφαση της Επιτροπής. Αυτή όμως η απόφαση τελικά ακυρώθηκε από το Ανώτατό τους Δικαστήριο. Η υπόθεση εκκρεμεί τώρα ενώπιον του ΕΔΑΔ. Εν κατακλείδι, το ΕΦΚΑΦ με βάση τα δικαστήρια του ψευδοκράτους και την Επιτροπή είναι

σοβαρός διεκδικητής των περιουσιών στην περικλειστή πόλη.

Η απόφαση Δημόπουλος απογείωσε σε θράσος και αυθαιρεσία την Τουρκία. Της έδωσε τα όπλα για να σφετεριστεί εκ του ασφαλούς τις περιουσίες των Ελληνοκυπρίων. Από την στιγμή κατά την οποία το Άρθρο 159 του Συντάγματός τους έμεινε με την απόφαση Δημόπουλος άθικτο, η Τουρκία αισθάνθηκε ασφαλής ώστε να θεωρεί ότι έχει τη νομική κάλυψη του ΕΔΑΔ, για να χειρίζεται αυτές τις περιουσίες όπως επιθυμεί. Θυμίζω ότι σύμφωνα με το άρθρο αυτό, όλες οι εγκαταλειφθείσες στα κατεχόμενα περιουσίες περιέχονται στην κυριότητα της ΤΔΒΚ και θεωρούνται ότι έχουν εγγραφεί σαν τέτοιες στα βιβλία του κτηματολογίου τους. Είναι γι' αυτό που η Τουρκία άρχισε χωρίς να δίδει λογαριασμό σε κανένα, και βεβαίως ούτε στον εγγεγραμμένο στα νόμιμα κτηματολογικά μητρώα της Κυπριακής Δημοκρατίας ιδιοκτήτη, το ξεπούλημα των περιουσιών, σε λίγους εκλεκτούς Τουρκοκύπριους, σε Τούρκους εποίκους και μη, σε Ιρανούς, δυστυχώς σε πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρόσφατα σε μεγάλους αριθμούς Ισραηλινών και Ρώσων.

Η Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας, τέκνο της Δημόπουλος, σφραγίζει τον σφετερισμό από τη στιγμή που αν ο νόμιμος ιδιοκτήτης προσφύγει στην Επιτροπή το πιθανότερο είναι να λάβει εξευτελιστικές αποζημιώσεις για την απώλεια της περιουσίας. Είναι γι' αυτό που στο πιο πάνω άρθρο του, ο Michael Rubin γράφει: «...the United States and Europe should sanction any property sales in Northern Cyprus under Money Laundering Provisions. There is little regulation in Northern Cyprus, making it a destination of choice for those evading sanctions or seeking to avoid tax havens. Pur-

chase of property by Turkish settlers, Syrians and Iranians, impedes resolution of Cyprus' division. Washington should use its leverage with Jerusalem to compel a crack-down on Israeli investment in the region for the same reasons and because they are targets for kidnapping and murder».

Υπάρχουν ακόμα και Τουρκοκύπριοι που παραδέχονται την κλοπή και την επικρίνουν έντονα και αναφέρομαι σε μία συνέντευξη στην Εφημερίδα Φιλελεύθερος στις 7 Νοεμβρίου 2021. Είναι της Uzay Bulut της οποίας η συνέντευξη δεν έχει βεβαίως οποιαδήποτε νομική αξία, αλλά είναι Τουρκάλα δημοσιογράφος και αναλύτρια, η οποία κάνει τολμηρές αλλά πικρές παραδοχές για μας όσον αφορά τους στόχους της χώρας της. Αναφέρει επί λέξει «Όσο για την κατοχή της Κύπρου από την Τουρκία, είναι ένα δι-αρκές έγκλημα. Τα τελευταία 47 χρόνια, σχεδόν το 40% της Κύπρου έχει λεηλατηθεί βάνουσα, ευρισκόμενο υπό τουρκική αιχμαλωσία. Αυτό που έχει κάνει η Τουρκία στον κατεχόμενο Βορρά είναι εθνοκάθαρση και καταστροφή πολιτιστικής κληρονομιάς. Συνιστά μια από τις σημαντικότερες περιπτώσεις κλοπής γης και εποίκισμού στη σύγχρονη ιστορία».

Η Κύπρος είναι από τον Μάιο του 2004 κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το κυπριακό δίκαιο δεν μπορεί παρά να συνάδει με το υπέρτερο δίκαιο της Ένωσης. Μήπως το δίκαιο της Ένωσης έχει την επίδρασή του στα όσα πιο πάνω αναφέρθηκαν; Έχω την άποψη ότι η λειτουργία και οι αρμοδιότητες που η Επιτροπή στα κατεχόμενα σύμφωνα με την Δημόπουλος έχει την ικανότητα να ασκεί, προσβάλλουν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υφάρπάζουν εξουσία και καταστρατηγούν αρμοδιότητες που το δίκαιο της Ένωσης προσδίδει και αναγνωρίζει στα

κυπριακά δικαστήρια. Μία επιτροπή της Τουρκίας, η οποία είναι άσχετη με το εμπράγματο δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, λαμβάνει αποφάσεις οι οποίες ρυθμίζουν τα εμπράγματα δικαιώματα των νόμιμων ιδιοκτητών περιουσίας στις κατεχόμενες περιοχές. Είναι γνωστό ότι στην Ε.Ε. εισήλθε το σύνολο της κυπριακής επικράτειας άσχετο αν στο Πρωτόκολλο 10 το οποίο περιέχει ειδικές πρόνοιες για την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ προβλέπεται ότι η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου αναστέλλεται στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου, μέχρις ότου υπάρξει λύση του κυπριακού προβλήματος με την κατάργηση της κατοχής.

Θα αναφερθώ εν πρώτοις στον Κανονισμό 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στην ουσία ο Κανονισμός αυτός αναδιατυπώνει τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000. Κάτω από τον τίτλο «Αποκλειστική Δικαιοδοσία» το άρθρο 24 του Κανονισμού στο βαθμό που έχει σχέση με το υπό συζήτηση θέμα έχει ως εξής:

«Τα ακόλουθα δικαστήρια κράτους μέλους έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατοικία των διαδίκων.

1) *σε υποθέσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων και μισθώσεων ακινήτων, τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου.*

...

2) *σε δίκες που έχουν ως αντικείμενο το κύρος καταχωρίσεων σε δημόσια βιβλία, τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου τηρούνται τα βιβλία αυτά.»*

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέτασε σε προδικαστική παραπομπή από αυστριακό δικαστήριο τις πρόνοιες του άρθρου 24 σε συνδυασμό με τις πρόνοιες των άρθρων 4 παράγραφος 1, και 7 σημείο 1 στοιχείο α του πιο πάνω Κανονισμού στην υπόθεση C-433/19 μεταξύ Ellmes Property Services Limited κατά SP. Είναι χρήσιμο να παραθέσω τις πρόνοιες του Άρθρου 4 παράγραφος 1:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους»

Σε συντομία τα γεγονότα της κύριας δίκης είναι τα πιο κάτω:

Η Ellmes Property είναι εταιρεία με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο και μαζί με τον S.P είναι κύριοι οριζόντιων ιδιοκτησιών σε πολυκατοικία σε πόλη της Αυστρίας. Η Ellmes Property είναι ιδιοκτήτρια διαμερίσματος προορισμένου να χρησιμοποιείται για τουριστικούς σκοπούς. Ο S.P ζήτησε με αγωγή όπως η εταιρεία παύσει την πιο πάνω χρήση, και όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία επικαλέστηκε την αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία του άρθρου 24. Η εταιρεία επικαλέστηκε την έλλειψη κατά τόπον αρμοδιότητας και διεθνούς δικαιοδοσίας.

Με τις απαντήσεις τις οποίες το Δικαστήριο έδωσε στα προδικαστικά ερωτήματα που έθεσε το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστρίας, ύστερα από αναίρεση την οποία άσκησε η εταιρεία, αποφάσισε ουσιαστικά ότι τα αυστριακά δικαστήρια είχαν κατά τόπον αρμοδιότητα και αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία.

Είναι δε άκρως χρήσιμο να γίνει αναφορά στα όσα το δικαστήριο αναφέρει στην παράγραφο 21 της από-

φασης, η οποία έχει ως εξής: «Κατ' αρχάς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η διεθνής δικαιοδοσία του Άρθρου 4 του Κανονισμού 1215/2012, ήτοι αυτή των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος, αποτελεί τον γενικό κανόνα και ότι μόνο κατά παρέκκλιση από τον γενικό αυτό κανόνα προβλέπει ο ανωτέρω Κανονισμός κανόνες περί βάσεως ειδικής και αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, σε περιοριστικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις, τις οποίες ο εναγόμενος μπορεί ή πρέπει, αναλόγως της περιπτώσεως, να εναχθεί ενώπιον δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους».

Βρίσκω όμως χρήσιμο να παραθέσω την επόμενη παράγραφο 22 που έχει ως εξής: «το Άρθρο 24 του εν λόγω Κανονισμού προβλέπει κανόνες περί αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, μεταξύ άλλων σχετικά με εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, οι οποίοι, ως παρέκκλιση από τον εν λόγω γενικό κανόνα, θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά».

Υπενθυμίζεται εδώ το γεγονός ότι η εναγόμενη εταιρεία στην κύρια δίκη ήταν εγγεγραμμένη στο Ηνωμένο Βασίλειο. Φαίνεται όμως ότι στην ίδια κατάληξη θα έφθανε το Δικαστήριο αν ο Εναγόμενος ήταν κάτοικος σε κράτος όχι μέλος της Ε.Ε. Σχετικό είναι το άρθρο 6 του Κανονισμού, στο οποίο προβλέπεται ότι «αν ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος, η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων κάθε κράτους μέλους ρυθμίζεται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους με την επιφύλαξη των άρθρων 24 και 25. Το άρθρο αυτό παραπέμπει στο άρθρο 24, στο οποίο ορίζεται η διεθνής δικαιοδοσία κράτους μέλους όταν η διαφορά αναφέρεται στη ρύθμιση εμπράγματων

δικαιωμάτων επί ακινήτων. Αρμόδια είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου, ανεξάρτητα από το κράτος κατοικίας του εναγομένου και την ιθαγένεια του. Όμως χρήσιμα και διαφωτιστικά είναι όσα αναφέρονται στις σκέψεις 53, 54 και 55 της γνωμάτευσης του Γενικού Εισαγγελέα Szpunar στην πιο πάνω υπόθεση. Περιληπτικά αναφέρει ότι το ΔΕΕ αποφάσισε ότι ο βασικός λόγος απόδοσης αποκλειστικής δικαιοδοσίας είναι η ύπαρξη στενού δεσμού μεταξύ της διαφοράς και του κράτους μέλους το οποίο έχει δικαιοδοσία. Και περαιτέρω ότι αποκλειστική δικαιοδοσία σε διαδικασία όπου αντικείμενο είναι δικαιώματα in rem σε ακίνητη περιουσία, τα δικαστήρια του κράτους μέλους όπου κείται η περιουσία είναι σε καλύτερη θέση να εκδικάζουν τέτοια αγωγή, γιατί τέτοιες αγωγές πρέπει να εκδικάζονται με βάση τους κανόνες δικαίου αυτού του κράτους, θέση στην οποία αντανακλάται η αρχή *Lex Rei Sitae*. Άξια όμως προσοχής είναι και όσα αναφέρονται στην σκέψη 62 και ειδικότερα ότι «αναπόφευκτα δικαιοδοσία αποδίδεται σε δικαστήριο κράτους μέλους ακόμα και όταν οι διάδικοι κατοικούν σε μη κράτος μέλος».

Υπάρχει ένα ερώτημα το οποίο πρέπει να απαντηθεί σχετικά με την εφαρμογή των πιο πάνω, στην περίπτωση των εις τα κατεχόμενα εγκαταλειφθεισών ακινήτων περιουσιών από τους Έλληνες της Κύπρου. Με δεδομένο ότι η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου αναστέλλεται στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου, ερωτάται αν ισχύουν όσα πιο πάνω προσπάθησα να εξηγήσω. Πιο συγκεκριμένα, ερωτάται αν τα κυπριακά δικαστήρια έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία να αποφασίζουν διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινή-

των. Η απάντησή μου είναι καταφατική και εδράζεται στην απόφαση στην υπόθεση C-420/07 του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταξύ Μελέτη Αποστολίδη και David Charles Orams και άλλου, που εκδόθηκε στις 28/04/2009. Τα γεγονότα της υπόθεσης είναι λίγο ή πολύ γνωστά και δεν θα κάνω εκτεταμένη αναφορά σ' αυτά. Περιορίζομαι μόνο να πω ότι αφορούσε διαφορά μεταξύ των διαδίκων για ακίνητο στην κατεχόμενη επαρχία της Κερύνειας. Το ακίνητο ιδιοκτησίας του ενάγοντα το κατείχαν και το ενέμοντο οι εναγόμενοι, οι οποίοι ισχυρίζονταν ότι το αγόρασαν από τρίτο πρόσωπο που το είχε αγοράσει από τις αρχές της λεγόμενης ΤΔΒΚ. Για την εκτέλεση της απόφασης στο Ηνωμένο Βασίλειο, την οποία το Ε.Δ Κερύνειας εξέδωσε υπέρ του ενάγοντα, ο τελευταίος επικαλείτο στην ουσία τις πρόνοιες του Κανονισμού 1215/2012 όπως τότε ίσχυαν σαν μέρος του Κανονισμού 44/2001.

Το κύριο ερώτημα το οποίο τέθηκε από το Court of Appeal στην Αγγλία με τη μορφή προδικαστικής παραπομπής, ήταν κατά πόσο η αναστολή της εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου εμποδίζει την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 επί απόφασης που εκδόθηκε από κυπριακό δικαστήριο που εδρεύει στο υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας τμήμα της Κύπρου αλλά αφορά ακίνητο κείμενο στο κατεχόμενο τμήμα. Η απάντηση του Δ.Ε.Ε ήταν ότι η αναστολή της εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου στις περιοχές όπου η Κυπριακή Δημοκρατία δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο δεν εμποδίζει την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000.

Αν το δίκαιο της Ένωσης με τους κανόνες που θέσπισε και την νομολογία

που αναπτύχθηκε έκρινε ότι πλέον κατάλληλα δικαστήρια είναι αυτά όπου κείται το ακίνητο κατ' αποκλειστικότητα, επειδή είναι σε καλύτερη θέση να αποφασίζουν διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα κατά μείζονα λόγο, το δίκαιο της Ένωσης είναι αντίθετο στην εκδίκαση τέτοιων διαφορών από δικαστήρια ή επιτροπές μίας τρίτης χώρας, με βάση κανόνες δικαίου που καμία σχέση δεν έχουν με αυτούς του κράτους μέλους όπου κείται το ακίνητο.

Θα είναι πολύ ενδιαφέρον και χρήσιμο αν με πρώτη ευκαιρία τα κυπριακά δικαστήρια θέσουν με την μορφή προδικαστικών ερωτημάτων τα πιο πάνω θέματα ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δοθεί η αυθεντική απάντηση του Δικαστηρίου σε ένα τόσο θεμελιώδες ζήτημα για το δίκαιο της Ένωσης.

Εφαρμογή Δικαστικών Αποφάσεων Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και Συνέπειες στα Ατομικά Δικαιώματα των Πολιτών

12

**Αχιλλέας
Δημητριάδης**

Δικηγόρος

*Εισήγηση
στις XIX Διεθνολογικές
Συναντήσεις Ναυπλίου
28.09.2024*

1. Εισαγωγή

Κατ' αρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω τους οργανωτές του Συνεδρίου «19^{es} Διεθνολογικές Συναντήσεις Ναυπλίου» και ιδιαίτερα τον φίλο Καθηγητή Στέλιο Περράκη για την πρόσκληση και την ευκαιρία που μου έδωσε να παρουσιάσω το θέμα της Εφαρμογής Δικαστικών Αποφάσεων Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και τις Συνέπειες στα Ατομικά Δικαιώματα των Πολιτών.

Στο τέλος της ανάλυσης αυτής, παραθέτω αυτούσιες τις διαφάνειες που χρησιμοποίησα οι οποίες ελπίζω να είναι βοηθητικές.

Στην παρουσίαση μου θέλω να δώσω μια γενική θεώρηση της εκτέλεσης των αποφάσεων και μετά να πάρω μερικά παραδείγματα από την κυπριακή πραγματικότητα.

2. Συστατικά Μέρη Απόφασης ΕΔΑΔ

Μια απόφαση του ΕΔΑΔ έχει τα ακόλουθα συστατικά μέρη:

- *Χρηματικές και μη χρηματικές αποζημιώσεις*
Στις αποζημιώσεις η προσπάθεια είναι ο Αιτητής να αποζημιωθεί με λεφτά για την ζημιά που έχει πάθει.
- *Ατομικά μέτρα*
Στο σημείο αυτό ο Αιτητής δικαιούται, σε ατομικό επίπεδο, να τύχει αποκατάστασης, δηλαδή, αν βρίσκεται στην φυλακή για παράδειγμα, να απελευθερωθεί.

- *Γενικά μέτρα*
Αφορά όλους όσοι είναι στην ίδια κατηγορία με τον Αιτητή και πρέπει να τύχουν της ίδιας μεταχείρισης δεδομένης της διαπίστωσης για παραβίαση.
- *Άρθρο 46 (1) της ΕΣΔΑ Υποχρέωση συμμόρφωσης σε αποφάσεις.*
Εδώ αξίζει να σημειώσουμε ότι σύμφωνα με το Άρθρο 46(1) ένα Κράτος έχει υποχρέωση συμμόρφωσης στις αποφάσεις που εκδίδονται εναντίον του.

«Άρθρο 46 - Υποχρεωτική ισχύς και εκτέλεση των αποφάσεων

1. Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις οριστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου επί των διαφορών στις οποίες είναι διάδικοι.»

3. Εποπτεία

Η Επιτροπή Αναπληρωτών Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (CMDH) είναι επιφορτισμένη, σύμφωνα με το Άρθρο 46 (2), στο να εποπτεύει την εκτέλεση των αποφάσεων.

«2. Η οριστική απόφαση του Δικαστηρίου διαβιβάζεται στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία εποπτεύει την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης.»

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η ίδια η CMDH δεν εκτελεί αποφάσεις. Απλά εποπτεύει την εκτέλεσή τους. Για τον σκοπό αυτό, τέσσερις φορές τον χρόνο, Μάρτη, Ιούνιο, Σεπτέμβριο και Δεκέμβριο υπάρχουν τριήμερες συνεδρίες.

Στην ημερήσια διάταξη συνήθως βρί-

σκονται αποφάσεις που έχουν εκδοθεί εναντίον κρατών μελών που πρέπει να καταθέσουν ένα σχέδιο δράσης (action plan), ήτοι, τον τρόπο εκτέλεσης της απόφασης και ακολούθως νέα επικαιροποιημένη έκθεση (action report) για την πρόοδο της εκτέλεσης.

Ο Αιτητής δικαιούται σύμφωνα με τον Κανονισμό 9 (1) να καταγράψει τις θέσεις του όσον αφορά την χρηματική αποζημίωση καθώς και τα ατομικά μέτρα. Δυστυχώς δεν του επιτρέπεται να σχολιάζει ή να προτείνει γενικά μέτρα. Αυτό όμως μπορεί να γίνει σύμφωνα με τον Κανονισμό 9 (2) από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ή από εθνικούς δικηγορικούς συλλόγους.

4. CMDH

Αφού η CMDH εξετάσει το σχέδιο δράσης και πληροφορήσει το Κράτος εναντίον του οποίου εκδόθηκε η απόφαση, μπορεί, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης να εκδώσει ενδιάμεσο ψήφισμα με το οποίο να καλεί το Κράτος σε συμμόρφωση.

Μάλιστα σύμφωνα με το Άρθρο 46(4) όταν διαπιστωθεί ότι υπάρχει άρνησης εκτέλεσης μπορεί η CMDH να παραπέμψει το θέμα ξανά στην Διοίκηση.

«4. Εάν η Επιτροπή Υπουργών κρίνει ότι ένα Υψηλό Συμβαλλόμενο Μέρος αρνείται να συμμορφωθεί με οριστική απόφαση σε υπόθεση στην οποία είναι μέρος, μπορεί, αφού προειδοποιήσει επισήμως το Μέρος αυτό και με απόφαση που λαμβάνεται με πλειοψηφία δύο τρίτων των εκπροσώπων που έχουν το δικαίωμα να μετέχουν στην Επιτροπή, να παραπέμψει στο Δικαστήριο το ζήτημα εάν το εν λόγω Μέρος έχει παραλείψει να

εκπληρώσει την υποχρέωση του δυνάμει της παραγράφου 1.»

Τέλος, εκδίδει ειδικό ψήφισμα με το οποίο κηρύσσει την λήξη της επόπτευσης της συγκεκριμένης απόφασης δεδομένης της συμμόρφωσης του κράτους μέλους.

Μήπως εκτός από την εποπτεία της CMDH υπάρχει και άλλος τρόπος εκτέλεσης;

Μέχρι τώρα οι Αιτητές εναπόθεταν τις ελπίδες του στην CMDH. Όμως, δεδομένης της αποτυχίας χωρών μελών να εκτελέσουν αποφάσεις, νέοι δημιουργικοί τρόποι αρχίζουν να διαφαίνονται. Αυτοί έχουν να κάνουν μόνο με το χρηματικό μέρος της απόφασης, το οποίο είναι αντικειμενικό και μπορεί να τύχει εκτέλεσης και σε τρίτη χώρα.

5. Διασυνοριακή Εκτέλεση

Μια τέτοια προσπάθεια εκτέλεσης είναι η υπόθεση Ραμόν ν Τουρκίας όπου το ΕΔΑΔ στις 26 Οκτωβρίου 2010 επιδίκασε για τον Δρ Ραμόν χρηματική αποζημίωση της τάξης των €450,000 πλέον τόκους για την απώλεια χρήσης της χειροπρακτικής κλινικής του στο Μπογάζι της Αμμοχώστου.

Η Τουρκία λοιπόν αρνήθηκε να εκτελέσει την απόφαση αυτή και έτσι ο Δρ Ραμόν σε μια προσπάθεια διασυνοριακής εκτέλεσης προσέφυγε στο Επαρχιακό Δικαστήριο Αμμοχώστου στην Κύπρο το οποίο έχει την καθ'όλη αρμοδιότητα για την περιουσία.

Η Αίτηση του ήταν για κατάσχεση λεφτών εις χείρας τρίτου, δηλαδή, όχι μόνο εναντίον της Τουρκίας αλλά και της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η λογική ήταν ότι εφόσον ο Δρ Ραμόν έχει να παίρνει λεφτά από την Τουρκία και εφόσον η Τουρκία έχει να παίρνει λεφτά από την Επιτροπή, θα

μπορούσε η Επιτροπή να πληρώσει το εξ αποφάσεως χρέος προς τον Δρ Ραμόν προτού προχωρήσει με τις σχετικές πληρωμές.

Το ενδιαφέρον είναι ότι πέτυχε ο Δρ Ραμόν και εξασφάλισε το διάταγμα αυτό στην Κύπρο, όμως σε δύο περιπτώσεις που προσπάθησε να προσφύγει σε Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για άρση της Επιτροπής δεν τα κατάφερε (<https://drramon.eu>).

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι αυτό το μοντέλο εκτέλεσης πιθανόν να είναι πρότυπο για την εκτέλεση και άλλων αποφάσεων του ΕΔΑΔ. Όπως για παράδειγμα, αποφάσεις Ρώσων εναντίον της Ρωσίας οι οποίες δεν μπορούν να εκτελεστούν μέσα στην ρωσική επικράτεια αλλά θα μπορούσαν να τύχουν αυτής της διασυνοριακής εκτέλεσης.

Άλλο παράδειγμα θα μπορούσε να είναι η διακρατική προσφυγή από την Γεωργία ή την Ουκρανία εναντίον της Ρωσίας όπου είτε έχει εξασφαλιστεί ήδη απόφαση από το ΕΔΑΔ είτε ακόμη εκκρεμεί η διαδικασία. Σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσαν να στοχεύσουν τα λεφτά (που είναι πάνω από €200 δισεκατομμύρια) τα οποία κρατά η Euroclear στις Βρυξέλλες. Μάλιστα, αντί να γίνεται προσπάθεια να ληφθούν οι τόκοι από το ποσό για να βοηθηθεί η Ουκρανία, θα μπορούσε κάλλιστα το ΕΔΑΔ είτε με μια τελική είτε με μια ενδιάμεση απόφαση κάτω από τον Κανονισμό 39 να παγώσει ή να πληρώσει με αυτά τα λεφτά αποφάσεις του ΕΔΑΔ. Πιστεύω ότι ο αμυντικός πόλεμος της Ουκρανίας είναι θέμα ύπαρξης της και θα μπορούσε να ικανοποιήσει τα κριτήρια του Κανονισμού 39.

Τελικά τα πιο πάνω εγείρουν το υπαρκτό ερώτημα του τι είναι μια απόφαση του ΕΔΑΔ;

6. Απόφαση ΕΔΑΔ

Δεν είναι μόνο μια διαταγή του Δικαστηρίου που δεσμεύει τον Αιτητή και το καθ'ού Κράτος. Είναι πιστεύω περισσότερο. Δημιουργεί μια σχέση μεταξύ του Αιτητή και του Κράτους η οποία θα μπορούσε (και αν με ρωτάτε θα έπρεπε) να τύχει αναγνώρισης από τρίτα Κράτη. Εδώ μια απόφαση δεν είναι από μόνη της δεσμευτική διότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του Άρθρου 46. Θα μπορούσε όμως να είναι δεσμευτική κάτω από το Άρθρο 1 της Σύμβασης, το οποίο επιβάλλει την υποχρέωση συμμόρφωσης με τα ανθρώπινα δικαιώματα και κατά συνέπεια και με την χρηματική απόφαση του ΕΔΑΔ εναντίον τρίτης χώρας.

7. Παραδείγματα

Ας πάρουμε τώρα και κάποια παραδείγματα που αφορούν ατομικές προσφυγές.

Έχουμε την Ομάδα Ξενίδη - Αρέστη ν Τουρκίας. Η Τουρκία πεισματικά αρνείται να εκτελέσει τις αποφάσεις από το 2006 προφασιζόμενη την ανάγκη καταχώρησης αίτησης στην Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας (EAI) προτού κάνει πληρωμή. Αυτό είναι βέβαια απαράδεκτο αφού οι αποφάσεις δημιουργούν υποχρεώσεις χωρίς όρους. Μάλιστα, τώρα ενώπιον της CMDH εγείρεται ακριβώς αυτό το θέμα. Δηλαδή, η αποτελεσματικότητα της EAI. Από την μια έγιναν συμφωνίες για αποζημιώσεις της τάξης των €553εκ και πληρώθηκαν περίπου €350εκ. Υπολοίπονται δηλαδή €200εκ. Είναι αυτό αποτελεσματική θεραπεία; Πιστεύω ότι είναι ένα θέμα που πρέπει να τύχει παρακολούθησης.

Δεύτερη ομάδα υποθέσεων, οι αγνοούμενοι, Βαρνάβα και Άλλοι ν Τουρ-

κίας όπου εκδόθηκε καταδικαστική απόφαση εναντίον της Τουρκίας η οποία όμως δεν έχει πληρώσει τις αποζημιώσεις. Δεν θα σταθώ στους τρόπους εκτέλεσης για αυτό το κομμάτι αλλά θα δώσω μια εισήγηση για τα γενικά μέτρα αντιμετώπισης της. Είμαι της άποψης ότι θα μπορούσε να γίνει μια Επιτροπή Αλήθειας που θα συνιστά αναβάθμιση της Επιτροπής Αγνοουμένων έτσι ώστε να πληροί της προϋποθέσεις εκτέλεσης τόσο στην Βαρνάβα όσο και στην 4^η Διακρατική Κύπρος εναντίον Τουρκίας. Μάλιστα με αυτό το τρίτο θα μπορεί να αρχίσει και η εκτέλεση της απόφασης Βασιλείου εναντίον Κύπρου όπου οικογένεια αγνοούμενου προσέφυγε εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας γιατί καθυστέρησε να διεξάγει έρευνα για τον αγαπημένο τους που πολέμησε στο αεροδρόμιο Λευκωσίας και τάφηκε στις ελεύθερες περιοχές το 1974 αλλά δεν έγινε εκταφή μέχρι το 1999.

8. Μέλλον

Πιστεύω ότι το θέμα της εκτέλεσης είναι το πιο επίκαιρο που αντιμετωπίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης και από την έκβαση του θα καθοριστεί και το μέλλον του.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Παραθέτω για ευκολία τις διαφάνειες της πιο πάνω παρουσίασης:

ΛΕΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Εφαρμογή Δικαστικών Αποφάσεων Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων και Συνέπειες στα Ατομικά Δικαιώματα των Πολιτών

Διεθνολογικές Συναντήσεις Ναυπλίου
19^η Περίοδος
27 - 29 Σεπτεμβρίου 2024

Αχιλλέας Δημητριάδης
Δικηγόρος
achilleas@idlaw.com.cy

1/8

ΛΕΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Συστατικά Μέρη Απόφασης ΕΔΑΔ

- Χρηματικές και μη-χρηματικές αποζημιώσεις
- Ατομικά Μέτρα
- Γενικά Μέτρα
- Άρθρο 46 (1) Υποχρέωση συμμόρφωσης σε αποφάσεις, για διάδικο Κράτος

2/8

ΛΕΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Εποπτεία

- Επιτροπή Αναπληρωτών Υπουργών (CMDH) εποπτεύει την εκτέλεση
- 4 φορές τον χρόνο
- Action Plan και Action Report
- Κανονισμός 9 (1) για Αιτητή, Μόνο Δίκαιη Ικανοποίηση και Ατομικά Μέτρα
- Κανονισμός 9 (2) ΜΚΟ – Εθνικοί Δικηγορικοί Σύλλογοι – Γενικά Μέτρα

3/8

ΛΕΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

CMDH

- Ενδιάμεσο Ψήφισμα
- Άρθρο 46 (4) – Άρνηση εκτέλεσης
- Υπάρχει άλλος τρόπος εκτέλεσης;
- Τελικό Ψήφισμα

4/8

ΛΕΛΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Διασυνοριακή Εκτέλεση

- Ραμόν ν Τουρκίας, ΕΔΑΔ, €450.000 ημερ. 26/10/2010 πλέον τόκους
- Αίτηση σε Κυπριακό Δικαστήριο για κατάσχεση λεφτών εις χείρας τρίτου
- Αντίδικοι – Επιτροπή της ΕΕ και Τουρκίας
- Αίτηση στο ΔΕΕ για άρση ασυλίας

5/8

ΛΕΛΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Παραδείγματα

- Ομάδα Ξενίδη – Αρέστη ν Τουρκίας (Περιουσίες) Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας, Όρος για πληρωμή;
- Βαρνάβα κ.α. ν Τουρκίας (Αγνοούμενοι) Επιτροπή Αλήθειας
- Βασιλείου ν Κύπρου (Αγνοούμενοι)
- 4^η Διακρατική Κύπρος ν Τουρκίας (Αγνοούμενοι και Περιουσίες), Γενικά Μέτρα

7/8

ΛΕΛΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Απόφαση ΕΔΑΔ

- Μόνο το Άρθρο 46 για εκτέλεση στην CMDH;
- Μήπως μια απόφαση δεν είναι μια σχέση Αιτητή και Καθ'ου Κράτους;
- Αυτή η σχέση είναι δεσμευτική για το Κράτος;
- Μήπως όμως και για τρίτα Κράτη κάτω από το Άρθρο 1;

6/8

ΛΕΛΩΣ Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.Π.Ε.

Ευχαριστώ

Ερωτήσεις & Απαντήσεις

Αχιλλέας Δημητριάδης
Δικηγόρος
achilleas@ldlaw.com.cy

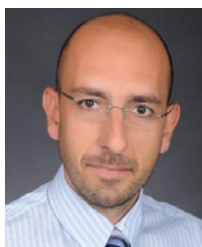
8/8

Προκλήσεις και προοπτικές για την προστασία των περιουσιών στην κατεχόμενη Κύπρο μετά την απόφαση «Δημόπουλος»

13

**Δρ. Θωμάς-
Νεκτάριος
Παπαναστασίου**

*Αν. Καθηγητής Δημοσίου
Διεθνούς Δικαίου Νομική
Σχολή, Πανεπιστήμιο
Νεάπολις, Πάφος*

1. Εισαγωγή

Μετά την απόφαση *Ξενίδης-Αρέστη*¹, η Τουρκία μέσω της υποτελούς σε αυτήν τουρκοκυπριακής διοίκησης προχώρησε το 2005 σε θέσπιση ενός νέου νόμου για τη σύσταση της Επιτροπής Ακίνητης Ιδιοκτησίας (ΕΑΙ).² Ο νέος νόμος τροποποίησε τον προηγούμενο, ρυθμίζοντας σε μεγάλο βαθμό τα αρνητικά σημεία που είχε τονίσει η απόφαση *Ξενίδης-Αρέστη* και σύστησε την τωρινή μορφή της ΕΑΙ η οποία ισχύει έως σήμερα.

Ως αποτέλεσμα αυτής της ρύθμισης και με αφορμή τη μεταγενέστερη απόφαση *Δημόπουλος* που εκδόθηκε το 2010,³ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) δέχθηκε ότι η προσφυγή στην ΕΑΙ (και τα όποια άλλα διαθέσιμα ένδικα μέσα στην «ΤΔΒΚ») αποτελεί ένα νόμιμο και συμβατό εσωτερικό ένδικο μέσο της Τουρκίας και, επομένως, οι Έλληνοκύπριοι πριν προσφύγουν στο ΕΔΔΑ, θα πρέπει να εξαντλούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα της Τουρκίας, όπως άλλωστε προβλέπεται και από τη διάταξη του άρθρου 35 παρά. 1 της ΕΣΔΑ.⁴

1. ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (επί της ουσίας), 22.12.2005.
2. Law No. 67/2005 (Law for the Compensation, Exchange and Restitution of Immovable Properties).
3. ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010.
4. ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρά. 103: *For the purposes of Article 35 § 1 of the Convention, remedies available in the "TRNC", in particular, the IPC procedure, may be regarded as "domestic remedies" of the respondent State. No ground for exemption of the appli-*

Αυτό είναι ένα ισχυρό δικονομικό πλεονέκτημα που δόθηκε στην Τουρκία με την απόφαση *Δημόπουλος*, κάτι που προκάλεσε (και εξακολουθεί να προκαλεί) στην ελληνοκυπριακή πλευρά διστακτικότητα ή ακόμα και άρνηση ως προς την προσφυγή στην ΕΑΙ και την επιτυχή κατάληξη της όποιας νομικής διεκδίκησης των ελληνοκυπριακών ιδιοκτησιών στην κατεχόμενη Κύπρο. Το ζήτημα, όμως, της αποτελεσματικότητας ενός εσωτερικού ένδικου μέσου εξυπακούεται ότι δεν κρίνεται «άπαξ και εις αεί», αλλά είναι ένα θέμα που πρέπει να εξετάζεται διαρκώς και σε κάθε περίπτωση, όπως εξάλλου έχει τονίσει και το Δικαστήριο (σε ευρεία σύνθεση) στην 4^η Διακρατική της Κύπρου κατά Τουρκίας.⁵ Αλλά και η ίδια η *Δημόπουλος*, παρά της όποιας δικαιολογημένης κριτικής έχει δεχθεί για αρκετά σημεία της απόφασης,⁶ δεν αποτελεί «ταφόπλακα» των νομικών διεκδικήσεων ενώπιον του ΕΔΔΑ, όπως αρνητικά έχει περάσει ως εντύπωση στην κοινή γνώμη σε Ελλάδα και Κύπρο. Απεναντίας, το ΕΔΔΑ κλήθηκε να αντιμετωπίσει ένα πρακτικό κυρίως πρόβλημα, αυτό της συρροής εκατοντάδων ομοειδών προσφυγών από

Έλληνοκύπριους, λόγω και της μαζικότητας των παραβιάσεων των δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο. Ως φυσικό επακόλουθο, το ΕΔΔΑ τόνισε επανειλημμένα (ήδη αρκετό καιρό πριν την *Δημόπουλος*), την ανάγκη ύπαρξης ενός κατάλληλου και αποτελεσματικού εσωτερικού ένδικου μέσου, το οποίο εντάσσεται στην υποχρέωση της Τουρκίας όχι μόνο να συμμορφωθεί σε μια συγκεκριμένη απόφαση εις βάρος της, αλλά και να λάβει όλα εκείνα τα γενικά ή και ατομικά μέτρα προκειμένου να θεραπευθούν οι συνέπειες της παραβίασης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) στην κατεχόμενη Κύπρο.

Έτι περισσότερο, από τη στιγμή που εκδόθηκε η απόφαση *Δημόπουλος*, έχουν περάσει 15 περίπου χρόνια, 20 περίπου χρόνια από την ίδρυση της ΕΑΙ, και έχουν επέλθει γεγονότα, όπως το παράνομο «άνοιγμα» της περικλειστής πόλης της Αμμοχώστου, ώστε να καθιστούν σήμερα αναγκαία και αναπόφευκτη την επανεξέταση της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών ενδίκων μέσων στην κατεχόμενη Κύπρο.⁷ Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να αναδείξει αφε-

cation of Article 35 § 1 of the Convention has been established. The Court will now turn to consider the effectiveness of Law 67/2005, and the IPC in particular. Το ίδιο και στην 4^η Διακρατική: ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκία* (Ευρεία Σύνθεση), 10.05.2001, παρά. 102.

5. *«The Court concludes accordingly that, for the purposes of former Article 26 (current Article 35 § 1) of the Convention, remedies available in the "TRNC" may be regarded as "domestic remedies" of the respondent State and that the question of their effectiveness is to be considered in the specific circumstances where it arises».* Βλ. ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκία* (Ευρεία Σύνθεση), 10.05.2001, παρά. 102.
6. Βλ. προηγούμενες μελέτες για το θέμα: L.G. Loukaides, «Is the European Court of Human Rights Still a Principled Court of Human Rights After the *Demopoulos Case?*», *Leiden Journal of International Law*, 2011, τ.24, σελ. 439-443; Θ.Ν. Παπαναστασίου, «Η Αποτελεσματικότητα της Απονομής Δικαιοσύνης στα Κατεχόμενα: Οι Αδικαιολόγητες Καθυστερήσεις της Επιτροπής Ακίνητης Ιδιοκτησίας», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 3, (2022), σ. 373-381; Θ.Ν. Παπαναστασίου, «Η Προστασία των Περιουσιών στην Κατεχόμενη Κύπρο μετά την Απόφαση *Δημόπουλος*. Κριτική Αποτίμηση της Αποτελεσματικότητας των Εσωτερικών Ενδίκων Μέσων της Τουρκίας», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 2, (2022), σ. 32-41.
7. Γενικά ως προς μια αποτίμηση σε σχέση με τα πολιτικά και νομικά δεδομένα της πορείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στα 60 χρόνια από την ίδρυσή της βλ. Στ. Περράκης, «Κυπρια-

νός, τις σημαντικότερες νομολογιακές «κατακτήσεις» της πολυετούς δικαστικής ιστορίας ελληνοκυπριακών υποθέσεων ενώπιον του ΕΔΔΑ (που επιβεβαιώνει και η απόφαση *Δημόπουλος*), όπως η αναγνώριση της εξω-εδαφικής δικαιοδοσίας και ευθύνης της Τουρκίας στην βόρεια Κύπρο,⁸ αντιμετωπίζοντας σταθερά και ομοίμορφα την «ΤΔΒΚ» ως υποτελή στην Τουρκία τοπική διοίκηση και την Κυπριακή Δημοκρατία ως την μια και μόνη αναγνωρισμένη κυβέρνηση στο νησί. Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να αναδείξει αφετέρου, κάποιες από τις σοβαρότερες παθογένειες της απονομής δικαιοσύνης στα κατεχόμενα, όπως είναι οι αδικαιολόγητα μεγάλες καθυστερήσεις στην εκδίκαση των υποθέσεων ενώπιον της ΕΑΙ και η αδυναμία αποκατάστασης της βλάβης των αιτούντων σε αυτή. Τα προβλήματα αυτά αποτελούν σημαντικό λόγο μη αποτελεσματικής λειτουργίας της ΕΑΙ, καθιστώντας απρόσφορη την προσήλυση στην αρχή της εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων και επιβάλλουν την επανεξέταση της αποτελεσματικότητας της ΕΑΙ συνολικά.

2. Η εξω-εδαφική δικαιοδοσία και ευθύνη της Τουρκίας κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ

Μια από τις σημαντικότερες νομολογιακές κατακτήσεις του ΕΔΔΑ, η

οποία συνέβαλε καθοριστικά στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο, είναι αδιαμφισβήτητη η κατοχύρωση της αρχής της εξω-εδαφικότητας, όπως διατυπώθηκε στην υπόθεση *Λοϊζίδου*, η οποία αποτέλεσε υπόθεση αναφοράς για όλες τις μετέπειτα αποφάσεις του ΕΔΔΑ για την κατεχόμενη Κύπρο. Η αρχή της εξω-εδαφικότητας συνίσταται στο γεγονός ότι ο αποτελεσματικός έλεγχος (effective control) από την Τουρκία των κατεχομένων εδαφών στη Κύπρο δικαιολογεί αφενός, την εξω-εδαφική δικαιοδοσία (*ratione loci*) ως προς την εκδίκαση υποθέσεων παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων στην κατεχόμενη Κύπρο και μπορεί να θεμελιώσει αφετέρου, την εξω-εδαφική ευθύνη της Τουρκίας. Από τον Μάρτιο του 1995 που εκδόθηκε η απόφαση για το παραδεκτό στην υπόθεση *Λοϊζίδου*,⁹ το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ανελλιπώς τα συμπεράσματά του ως προς την εξω-εδαφική δικαιοδοσία της Τουρκίας σε αντίστοιχες υποθέσεις παραβίασης του δικαιώματος στην περιουσία, απορρίπτοντας κάθε φορά τις προκαταρκτικές ενστάσεις της Τουρκίας, που εμμένει στη θέση της ότι το Δικαστήριο δεν έχει δικαιοδοσία να εξετάσει τις εν λόγω προσφυγές λόγω αναρμοδιότητας.¹⁰ Αυτό, όμως, που παρουσιάζεται ως αυτονόητη σήμερα αρχή, δεν ήταν καθόλου δεδομένο μέχρι την απόφαση επί του παραδεκτού στην υπόθεση *Λοϊζίδου* το 1995. Η αρχή της εξω-

εδαφικής δικαιοδοσίας των κρατών βασίστηκε στην ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ.¹¹ Το άρθρο 1 οριοθετεί για την ακρίβεια τη δικαιοδοσία του ΕΔΔΑ καθορίζοντας ποιες υποθέσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΕΣΔΑ (σε συνδυασμό με το άρθρο 32 της ΕΣΔΑ).

Καθοριστικό ρόλο για τον προσδιορισμό της δικαιοδοσίας (*ratione personae* και *ratione loci*) και τη ρύθμιση του πεδίου εφαρμογής της ΕΣΔΑ, διαδραμάτισε η φράση «*τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των κρατών πρόσωπα*» του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ. Καταρχάς, όπως όλα τα διεθνή συμβατικά κείμενα που αναφέρονται στην προάσπιση και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, έτσι και η ΕΣΔΑ με το άρθρο 1 δεν κάνει καμία διάκριση με βάση την ιθαγένεια των προστατευόμενων προσώπων, αλλά καθιστά τα κράτη-μέλη υπεύθυνα να αναγνωρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στην επικράτειά τους, ανεξάρτητα αν πρόκειται για πολίτες ή όχι, ημεδαπούς ή αλλοδαπούς, ανιθαγενείς, πρόσφυγες, νόμιμους ή παράτυπους μετανάστες. Επομένως, κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στην επικράτεια

ενός κράτους μέλους της ΕΣΔΑ, αποκτά ενεργητική νομιμοποίηση (*ratione personae*) να προσφύγει εναντίον του κράτους αυτού για παραβίαση οποιουδήποτε από τα ανθρώπινα δικαιώματα που εμπεριέχει η ΕΣΔΑ. Το καθοριστικό όριο που θέτει, λοιπόν, το άρθρο 1 για το πεδίο της εφαρμογής του, είναι ο προσδιορισμός της δικαιοδοσίας των κρατών βάσει το εδαφικό κριτήριο.¹²

Σύμφωνα με την πάγια πλέον νομολογία του ΕΔΔΑ, καθώς είχε αποκλίνει από την αρχική του θέση στην υπόθεση *Bankovic*,¹³ το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης δεν περιορίζεται μόνο σε περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός της εδαφικής επικράτειας των κρατών – μελών, αλλά επεκτείνεται και για πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων της κρατικής εξουσίας (π.χ. των ενόπλων δυνάμεων), που διαπράχθηκαν εκτός της επικράτειας του κράτους και, επομένως, συνενάγεται η ευθύνη του κράτους. Βέβαια, για να υπέχει ένα κράτος εξω-εδαφική (διεθνή) ευθύνη για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα πρέπει είτε τα όργανά του να ασκούν με κάποιο τρόπο φυσική εξουσία και έλεγχο πάνω στα πρόσω-

11. Άρθρο 1. *Τα υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναγνωρίζουν, εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της παρούσης Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίες.*

12. ΕΔΔΑ, *Soering κ. Ηνωμένου Βασιλείου*, 7.7.1989, παρ. 86.

13. ΕΔΔΑ, *Bankovic κ.ά. κ. Βελγίου κ.ά.* (Ευρεία Σύνθεση – Απόφαση επί του παραδεκτού), 12.12.2001. Στην υπόθεση αυτή το ΕΔΔΑ, αποφάνθηκε ότι η ΕΣΔΑ δεν ήταν εφαρμοστέα *ratione loci*, λόγω εδαφικής αναρμοδιότητας στο έδαφος της Σερβίας, και ότι δεν είχαν τα κράτη που συμμετείχαν στους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ καμία δικαιοδοσία επί του εδάφους της πρ. Γιουγκοσλαβίας για λόγους όπως ότι η πρ. Γιουγκοσλαβία δεν ήταν μέλος του ΣοΕ, και άρα δεν δεσμεύονται και οι ενέργειες των κρατών-μελών του ΣοΕ επί του εδάφους της πρ. Γιουγκοσλαβίας από την ΕΣΔΑ, ή ότι οι αεροπορικές δυνάμεις των κρατών που βομβάρδισαν την πρ. Γιουγκοσλαβία δεν είχαν τον απαιτούμενο βαθμό ελέγχου της χώρας αυτής ώστε να δικαιολογεί κάποια δικαιοδοσία των πρώτων επί του εδάφους της δεύτερης. Για λεπτομερή ανάλυση της υπόθεσης βλ. Λ.Α. Σισιλιάνος, «Υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Λ.Α. Σισιλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση 2017, σελ. 48-52.

κή Δημοκρατία 60χρονη. Ματιές στο χτες και οι προκλήσεις στις προοπτικές διευθέτησης του Κυπριακού», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Τ. 1, 2021, σελ. 38-44.

8. Όπως διατυπώθηκε στην υπόθεση *Λοϊζίδου* και αποτέλεσε υπόθεση αναφοράς για όλες τις μετέπειτα αποφάσεις του ΕΔΔΑ για την κατεχόμενη Κύπρο.

9. ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (προκαταρκτικές ενστάσεις), 23.3.1995.

10. Για παράδειγμα βλ. ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (επί της ουσίας), 18 December 1996, §§ 69-81, *Reports* 1996-VI; *Cyprus v. Turkey* [GC], no. 25781/94, §§ 69-81, ECHR 2001-IV; and *Xenides-Arestis v. Turkey* (dec.), no. 46347/99, 14 March 2005.

πα (ή τις περιουσίες τους) των οποίων τα δικαιώματα παραβιάστηκαν,¹⁴ είτε να ασκεί στην πράξη γενικό και αποτελεσματικό έλεγχο μιας περιοχής που βρίσκεται εκτός της επικράτειάς του.¹⁵ Εν προκειμένω, το κριτήριο του ελέγχου χρησιμοποιείται από το ΕΔΔΑ για να διαπιστωθεί κατά πόσο ένα κράτος-μέλος έχει αρχικά δικαιοδοσία εκτός της επικράτειάς του, για να του αποδοθεί τελικά η διεθνής ευθύνη.¹⁶

Ειδικά, όσο αφορά τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο, το ΕΔΔΑ χρησιμοποίησε ανελλιπώς, για όλες τις σχετικές υποθέσεις που έχει εκδικάσει έως σήμερα, το κριτήριο του αποτελεσματικού ελέγχου της Βορείου Κύπρου από την Τουρκία. Η συνεχιζόμενη δηλαδή, παρουσία των τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων στην κατεχόμενη Κύπρο αποτελεί επαρκή λόγο για να θεμελιώσει την εξω-εδαφική δικαιοδοσία και ευθύνη της Τουρκίας. Ήδη, από τις πρώτες τρεις διακρατικές προσφυγές της Κ.Δ. κατά τις Τουρκίας, που είχαν ως αντικείμενο τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την εισβολή και τις συνέπειες αυτής κατά το πρώτο διάστημα μετά την εισβολή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ)

έκρινε ότι η Τουρκία είχε δικαιοδοσία στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, δεδομένης της στρατιωτικής επιχείρησης του τουρκικού στρατού το 1974 και της μετέπειτα συνεχιζόμενης παρουσίας και δράσης των στρατευμάτων της στην Κύπρο. Επιπρόσθετα, η Επιτροπή δέχθηκε με τις εκθέσεις της, την ευθύνη της Τουρκίας για σωρεία παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ελληνοκυπρίων, καθώς αυτοί βρίσκονταν κάτω από τον πραγματικό έλεγχο των στρατιωτικών δυνάμεων της Τουρκίας, οι οποίες στην ουσία απέτρεψαν από την προσφεύγουσα Κ.Δ. να ασκήσει τη δικαιοδοσία της στο κατεχόμενο τμήμα.¹⁷

Την πλέον ξεκάθαρη θέση επί των ενστάσεων της Τουρκίας περί τοπικής αναρμοδιότητας στις εναντίον της ατομικές προσφυγές για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο, έχουμε στην υπόθεση *Λοϊζίδου* κατά Τουρκίας από το ίδιο το Δικαστήριο. Στην απόφαση επί των ενστάσεων, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι μόνο το γεγονός της συνεχιζόμενης κατοχής και ελέγχου από τα τουρκικά στρατεύματα των εδαφών της Βορείου Κύπρου, σε συνδυασμό με την παρεμπόδιση απόλαυσης του δικαιώματος ιδιοκτησίας της αιτούσας, αποτελεί ικανό λόγο για να θεμελιωθεί η

εξω-εδαφική δικαιοδοσία της Τουρκίας σύμφωνα με το άρθρο 1 της ΕΣΔΑ.¹⁸ Περαιτέρω, στην απόφαση επί της ουσίας έκρινε, ότι προκειμένου να επέλθει ο καταλογισμός στην Τουρκία των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο, δεν χρειάζεται να αποδειχθεί ότι η Τουρκία ασκεί λεπτομερή έλεγχο στις πολιτικές και δράσεις των αρχών της λεγόμενης Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου ("ΤΔΒΚ"). Μόνο και μόνο η ύπαρξη τόσο μεγάλου αριθμού τουρκικών στρατευμάτων στο νησί, αρκεί προκειμένου να διαπιστωθεί ότι ασκεί αποτελεσματικό και συνολικό έλεγχο (*effective overall control*) στο βόρειο μέρος του νησιού και, επομένως, καθίσταται διεθνώς υπεύθυνη η Τουρκία για κάθε επιμέρους παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή αυτή.¹⁹ Παρά το γεγονός ότι η Τουρκία σχεδόν σε όλες τις παρόμοιες με την *Λοϊζίδου* προσφυγές, επικαλείται ένσταση δικαιοδοσίας λόγω αναρμοδιότητας (*rationae loci*), ενδιαφέρον έχει η παρατήρηση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Δημόπουλος*, ότι η Τουρκία δεν αμφισβητεί πλέον την (εξω-εδαφική) δικαιοδοσία και ευθύνη της βάσει την ΕΣΔΑ, για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις περιοχές που υπάγονται στον έλεγχο της «ΤΔΒΚ».²⁰

Βέβαια, σχετικός με την παραπάνω ένσταση αναρμοδιότητας είναι και ο ισχυρισμός της Τουρκίας, ότι οι καταγγελλόμενες πράξεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην βόρεια Κύπρο αφορούν αποκλειστικά την «ΤΔΒΚ», η οποία αποτελεί ένα ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος που συστάθηκε από την τούρκο-κυπριακή κοινότητα και κακώς το Δικαστήριο στην υπόθεση *Λοϊζίδου* έκρινε ότι είναι μια υποτελής στην Τουρκία τοπική διοίκηση. Επομένως, η Τουρκία ισχυρίζεται ότι η ευθύνη των πράξεων αυτών δεν θα έπρεπε σε καμία των περιπτώσεων να αποδοθεί σε αυτή.²¹ Αυτός ο ισχυρισμός, αν και επαναλαμβανόμενος από την Τουρκία σε κάθε υπόθεση παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο, απορρίπτεται πάντα από το ΕΔΔΑ, καθώς σταθερά αντιμετωπίζει την ΤΔΒΚ ως υποτελή στην Τουρκία τοπική διοίκηση,²² υπενθυμίζοντας το Ψήφισμα 541 (1983) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, που κηρύσσει τη διακήρυξη της ίδρυσης της «ΤΔΒΚ» ως νομικά άκυρη και καλεί όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν κανένα κυπριακό κράτος εκτός από την Κυπριακή Δημοκρατία (παρόμοιο το Ψήφισμα 550 του Σ.Α. στις 11 Μαΐου 1984).²³

Η Τουρκία προσπάθησε επίσης, να

14. Βλ. ενδεικτικά: ΕΔΔΑ, *Issa κ.ά. κ. Τουρκίας*, 16.11.2004, παρ. 70-71; ΕΔΔΑ, *Ocalan κ. Τουρκίας* (Ευρεία Σύνθεση), 12.5.2005, παρ. 91; .

15. Βλ. ενδεικτικά: ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (προκαταρκτικές ενστάσεις), 23.3.1995, παρ. 63; ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκίας* (Ευρεία Σύνθεση), 10.5.2001, παρ. 77; ΕΔΔΑ, *Al-Skeini κ.ά. κ. Ηνωμένου Βασιλείου* (Ευρεία Σύνθεση), 7.7.2011, παρ. 133 επ.

16. Λ.Α. Σισιλιάνος, «Υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου», στο Λ.Α. Σισιλιάνος, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση 2017, σ. 49-64; V.P. Tzevelekos, «Reconstructing the Effective Control Criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and Concurrent Responsibility», *Michigan Journal of International Law*, 2014, τ.36, σελ. 129-178.

17. Σχετικά με τις 3 προσφυγές 6780/74, 6950/75 και 8007/77 ενώπιον της ΕΕΔΑ και τα αντίστοιχα Ψηφίσματα DH (79)1 για 2 πρώτες προσφυγές και Ψήφισμα DH (92)12 για την Τρίτη. Βλ. Nos. 6780/74 and 6950/75, *Cyprus v. Turkey*, 26 May 1975, *Decisions and Reports (DR)* 2, p. 125, at pp. 135-36; no. 8007/77, *Cyprus v. Turkey*, 10 July 1978, *DR* 13.

18. ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (προκαταρκτικές ενστάσεις), 23.3.1995, παρ. 63-64.

19. ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (επί της ουσίας), 18.12.1996, παρ. 56. Παρόμοιο σκεπτικό αναπτύσσεται και σε όλες τις μετέπειτα ατομικές προσφυγές Ελληνοκυπρίων για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατεχόμενη Κύπρο όπως για παράδειγμα: ΕΔΔΑ, *Ξενίδη-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 17-18; ΕΔΔΑ, *Λόρδος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 27.06.2000, σελ. 18; Παρομοίως και στην 4^η Διακρατική, βλ. ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκία* (Ευρεία Σύνθεση), 10.05.2001, παρ. 75-81.

20. ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρ. 108.

21. Βλ. για παράδειγμα ΕΔΔΑ, *Ξενίδη-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 11-12; ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκία* (Ευρεία Σύνθεση), 10.05.2001, παρ. 69.

22. Βλ. για παράδειγμα ΕΔΔΑ, *Λόρδος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 27.06.2000, σελ. 18.

23. Βλ. ενδεικτικά: ΕΔΔΑ, *Λοϊζίδου κ. Τουρκίας* (επί της ουσίας), 18.12.1996, παρ. 42-45; ΕΔΔΑ, *Κύπρος κ. Τουρκία*, 10.05.2001 (Ευρεία Σύνθεση), παρ. 14-15 & 61; ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρ. 5-6 & 107.

αποδείξει την ανεξαρτησία της ΤΔΒΚ στην υπόθεση *Ξενίδης-Αρέστη*, εκμεταλλευόμενη τις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού με βάση το Σχέδιο Αννάν, δηλώνοντας ότι η ισότιμη συμμετοχή της τούρκο-κυπριακής κοινότητας σε αυτές και οι διάφορες δηλώσεις ξένων ηγετών περί μη αναστρέψιμης και αποδεκτής πραγματικής κατάστασης που έχει πλέον δημιουργηθεί στο νησί, αποτελεί μια έμμεση αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα της ύπαρξης ανεξάρτητης οντότητας στο βόρειο μέρος του νησιού.²⁴ Το ΕΔΔΑ εύλογα έκρινε ότι η ισότιμη μεταχείριση των δύο κοινοτήτων στις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν το 2004 στα δύο χωριστά δημοψηφίσματα δεν συνεπάγεται καμία αναγνώριση (άμεση ή έμμεση) της κρατικής κυριαρχίας της ΤΔΒΚ και το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι απέρριψαν τελικά το σχέδιο Αννάν, δεν φέρει καμία νομική συνέπεια μιας και η Τουρκία εξακολουθεί να ασκεί το συνολικό στρατιωτικό έλεγχο στη βόρεια Κύπρο.²⁵

Τέλος, με την απόφαση *Δημόπουλος* το 2010, εάν και το Δικαστήριο άλλαξε στάση ως προς την έως τότε αποδοχή των απευθείας ατομικών προσφυγών στο ΕΔΔΑ,²⁶ υπογράμμισε ότι το γεγονός αυτό δεν αμφισβητεί επ' ουδενί την παγιωμένη θέση της διεθνούς κοινότητας περί μη αναγνώρισης της «ΤΔΒΚ», και ότι μια και μόνη αναγνωρισμένη κυβέρνηση στο νησί παραμένει η Κυπριακή Δημοκρατία.²⁷ Είναι σημαντικό, δηλαδή, να τονιστεί (προς αποφυγή κάθε αμφισβήτησης και υπόνοιας που τίθεται είτε από άγνοια είτε από πολιτικές σκοπιμότητες), ότι η προσφυγή στην ΕΑΙ αποτελεί διαδικασία του εναγόμενου κράτους (δηλαδή, της Τουρκίας) προκειμένου να διορθώσει τα λάθη και να άρει τις παραβιάσεις του στην βόρεια Κύπρο. Το Δικαστήριο εξάλλου, έχει επιβεβαιώσει σε όλες τις αποφάσεις του, ότι η νομιμοποίηση των ενδίκων μέσων που είναι διαθέσιμα στην «ΤΔΒΚ», δεν συνεπάγεται την έμμεση νομιμοποίηση ενός παράνομου σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο καθεστώτος.²⁸

24. ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 12.

25. ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 18.

26. Το ΕΔΔΑ με την απόφαση στην υπόθεση *Δημόπουλος*, δέχθηκε για πρώτη φορά ότι η προσφυγή στην Επιτροπή Ακίνητης Ιδιοκτησίας (ΕΑΙ) αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων του άρθρου 35 παρά. 1 της ΕΣΔΑ, θεωρώντας ότι είναι νόμιμο ένδικο μέσο της Τουρκίας για την εξέταση των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κατεχόμενα. Βέβαια, η απόφαση στη υπόθεση *Δημόπουλος* δέχθηκε κριτική, κυρίως ως προς την αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου ενδίκου μέσου ενώπιον της ΕΑΙ ως τρόπος θεραπείας για τους Ελληνοκύπριους που εκδιώχθηκαν από τις περιουσίες τους στο βόρειο μέρος του νησιού. Ενδ. Βλ. L.G. Loukaides, «Is the European Court of Human Rights Still a Principled Court of Human Rights After the *Demopoulos* Case?», *Leiden Journal of International Law*, 2011, τ.24, σελ. 435-465; E. Katselli-Proukaki, «The Right of Displaced Persons to Property and to Return Home after *Demopoulos*», *Human Rights Law Review*, 2014, τ.14(4), σελ. 713 και 731.

27. «...As has been consistently emphasised, this conclusion does not in any way put in doubt the view adopted by the international community regarding the establishment of the "TRNC" or the fact that the government of the Republic of Cyprus remains the sole legitimate government of Cyprus (see *Foka*, cited above, § 84). *The Court maintains its opinion that allowing the respondent State to correct wrongs imputable to it does not amount to an indirect legitimisation of a regime unlawful under international law*»; ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρά. 96.

28. ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρά. 96; Βλ. επίσης ΕΔΔΑ,

Η λανθασμένη στρατηγική των Ελληνοκυπρίων στην υπόθεση *Δημόπουλος*, να επιμένουν στα επιχειρήματά τους, σχετικά με την έλλειψη νομιμότητας της ΕΑΙ ως ένδικο μέσο της Τουρκίας στα κατεχόμενα και άρα, να αμφισβητήσουν την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την υποχρέωση του εγκαλούμενου κράτους να λάβει γενικά μέτρα για θεραπεία των παραβιάσεων, ίσως να οδήγησε τελικά και στις αρνητικές τοποθετήσεις του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή και να άφησε ελλιπή την επιχειρηματολογία σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της ΕΑΙ.²⁹

3. Η αποτελεσματικότητα των ενδίκων μέσων σε σχέση με την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ – Η απόφαση *Ιωάννου*³⁰

Ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους που καθιστούν την όλη λειτουργία της ΕΑΙ προβληματική και την άσκηση προσφυγής ενώπιον της αναποτελεσματική, είναι η υπερβολι-

κή διάρκεια της διαδικασίας, που έχει παρατηρηθεί στην εκδίκαση προσφυγών Ελληνοκυπρίων ενώπιον της ΕΑΙ. Δηλαδή, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων ελληνοκυπριακών προσφυγών ενώπιον της ΕΑΙ, παρατηρείται υπερβολικά μεγάλη διάρκεια τόσο στην προδικασία όσο και στην εκδίκαση των υποθέσεων. Πριν, όμως, παρατεθούν κάποια παραδείγματα από τη μέχρι σήμερα λειτουργία της ΕΑΙ, είναι χρήσιμο να αναφερθούν κάποια γενικά συμπεράσματα που συνάγονται από την υπόθεση *Ιωάννου*.³¹

3.1. Η υπόθεση *Ιωάννου*

Στην υπόθεση *Ιωάννου* είναι η πρώτη φορά (και η μοναδική) μετά την υπόθεση *Δημόπουλος* το 2010 και την έγκριση της ΕΑΙ ως νόμιμο εσωτερικό ένδικο μέσο της Τουρκίας, που το ΕΔΔΑ δέχτηκε να εξετάσει μια προσφυγή στην ουσία της,³² θεωρώντας ότι λόγω της υπερβολικής καθυστέρησης της υπόθεσης ενώπιον της ΕΑΙ δεν χρειαζόταν να εξαντληθούν τα εσωτερικά ένδικα μέσα της Τουρκίας.³³ Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι η ΕΑΙ δεν ενήργησε με τη δέουσα επιμέλεια και με την αναγκαία ταχύτητα για την επανόρθωση της

Κύπρος κ. Τουρκία (Ευρεία Σύμβαση), 10.05.2001, παρά. 101, 102, 194; ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 44.

29. Κ. Παρασκευά, «Η εκτέλεση των αποφάσεων του ΕΔΑΔ για τις κυπριακές υποθέσεις περιουσιών», στο Αν. Σαμαρά-Κρίσπη, Αρ. Κωνσταντινίδης (επ.), Το Κυπριακό Πρόβλημα σε Εξέλιξη - Διεθνής Διάσταση, Ζητήματα Διακυβέρνησης, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη) 2011, σελ. 232-236.

30. Η ενότητα αυτή αποτελεί τμήμα μελέτης που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση με τίτλο*: Θ.Ν. Παπαναστασίου, «Η Αποτελεσματικότητα της Απονομής Δικαιοσύνης στα Κατεχόμενα: Οι Αδικαιολόγητες Καθυστερήσεις της Επιτροπής Ακίνητης Ιδιοκτησίας», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 3, (2022), σ. 373-381.

31. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017.

32. Μετά τη υπόθεση *Δημόπουλος* όσες προσφυγές Ελληνοκυπρίων ασκήθηκαν απευθείας στο ΕΔΔΑ, απορρίφθηκαν ως απαράδεκτες λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων σύμφωνα με το άρθρο 35 παρά. 1 της ΕΣΔΑ. Για παράδειγμα, βλ. *Meleagrou κ.ά. κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 02.04.2013.

33. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 63-64.

ισχυριζόμενης παραβίασης του δικαιώματος στην περιουσία του άρθρου 1 του Α' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.³⁴ Απεναντίας, όμως, σε σχέση με τον ισχυρισμό περί αναποτελεσματικότητας του ένδικου μέσου της ΕΑΙ λόγω και του μεγάλου όγκου προσφυγών που εκκρεμούν ενώπιον της, το Δικαστήριο θεώρησε ότι δεν μπορούσε να προβεί σε γενικές εκτιμήσεις. Με βάση τα δεδομένα που είχε, έκρινε ότι έπρεπε να περιορισθεί στη συγκεκριμένη μόνο υπόθεση χωρίς να μπει στην εξέταση συνολικά του τρόπου λειτουργίας της ΕΑΙ, έστω και εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δέχθηκε την ακαταλληλότητα της διαδικασίας.³⁵ Θεώρησε ότι «η έλλειψη συνοχής, επιμέλειας και κατάλληλης ταχύτητας» της ΕΑΙ παραβίασε διαδικαστικά μόνο και όχι ουσιαστικά το δικαίωμα στην περιουσία.³⁶ Για τους λόγους αυτούς δεν επιδίκασε αποζημίωση (παρά μόνο για λόγους ηθικής βλάβης), κρίνοντας ότι για κάθε αξίωση αποζημίωσης λόγω περιουσιακής βλάβης θα μπορούσε η αιτούσα ανά πάσα στιγμή να κάνει χρήση της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ και να λάβει αποζημίωση σύμφωνα με τις απαιτή-

σεις του άρθρου 1 του Α' Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.³⁷ Αναμφίβολα, από τη στιγμή που το Δικαστήριο διέκρινε ως ακατάλληλη τη διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ στην υπόθεση *Ιωάννου*,³⁸ θα έπρεπε να προχωρήσει ένα βήμα παραπέρα και να διερευνήσει περισσότερο τις εγγενείς αδυναμίες και καθυστερήσεις που παρουσιάζονται σε πολλές άλλες ανάλογες περιπτώσεις που εκκρεμούν ενώπιον της.³⁹ Όπως, εξάλλου, αναφέρεται και στην αντίθετη γνώμη του Δικαστή Bianku,⁴⁰ το Δικαστήριο δεν έλαβε επαρκώς υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης. Το Δικαστήριο θα έπρεπε να αποφανθεί με μια νέα απόφαση σχετικά με την αξίωση του αιτούντος για χρηματική αποζημίωση, σύμφωνα με το άρθρο 41 της ΕΣΔΑ, ειδικά στην περίπτωση που η διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ συνέχιζε να είναι αναποτελεσματική, ακολουθώντας τη νομολογία του, σε αντίστοιχες υποθέσεις παραβίασης του δικαιώματος στη περιουσία λόγω καταστάσεων που προέκυψαν από ένοπλες συγκρούσεις.⁴¹ Αλλά, και εάν αυτό δεν ήταν εφικτό, λόγω έλλειψης επαρκούς αποδεικτικού υλικού όπως σημείωσε,⁴² θα μπο-

34. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 104.

35. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 83.

36. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 116.

37. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 116.

38. Η όλη διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ κράτησε πάνω από 9 χρόνια. Βλ. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 94.

39. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι στην υπόθεση *Ιωάννου*, η Κυπριακή Δημοκρατία εάν και κλήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία να παραστεί ως ενδιαφερόμενο τρίτο μέρος, δεν υπέβαλε προτάσεις, σε αντίθεση με την έως τότε πάγια τακτική της προς υποστήριξη των ελληνοκυπριακών προσφυγών ενώπιον του Δικαστηρίου. Εάν το έκανε, σίγουρα η συμμετοχή της στη διαδικασία θα πρόσδιδε κάποια επιπλέον βαρύτητα στα επιχειρήματα της αιτήτριας και ίσως με τη συνδρομή του Κυπριακού Κράτους, η απόφαση του Δικαστηρίου να ήταν διαφορετική ως προς το θέμα της αποτελεσματικότητας της ΕΑΙ.

40. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, "Partly Dissenting Opinion of Judge Bianku", σελ. 36.

41. Βλ. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, "Partly Dissenting Opinion of Judge Bianku", σελ. 36.

42. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 83.

ρούσε τουλάχιστον το Δικαστήριο να ζητήσει από την Επιτροπή να υιοθετήσει διαδικασίες που να εγγυώνται μεγαλύτερη διαφάνεια στον τρόπο αποτελεσματικής θεραπείας των παραβιάσεων που έχει ήδη διαπιστώσει και ειδικότερα του τρόπου υπολογισμού της αποζημίωσης.⁴³ Παρόλα αυτά, όμως, η υπόθεση *Ιωάννου* είναι σημαντική για δύο λόγους. Αφενός, γιατί επιβεβαίωσε τα βασικά κριτήρια (όπως αυτά έχουν αναπτυχθεί από την πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ), τα οποία καθορίζουν την εκτίμηση του Δικαστηρίου ως προς τον εύλογο ή μη της διάρκειας μιας δίκης και, επομένως, εάν ένα εσωτερικό ένδικο μέσο είναι αποτελεσματικό ή όχι. Αυτά τα κριτήρια έχουν να κάνουν με την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, τη συμπεριφορά του προσφεύγοντος, τη στάση των αρμόδιων αρχών και τέλος, το διακύβευμα της υπόθεσης για τον προσφεύγοντα.⁴⁴ Αφετέρου, είναι σημαντική γιατί επιβεβαιώνει την ετοιμότητα του Δικαστηρίου να ελέγχει διαρκώς την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της ΕΑΙ στην κάθε υπόθεση, έστω και εάν γενικά, έχει κρίνει ότι αποτελεί ένα αποτελεσματικό εσωτερικό ένδικο μέσο.⁴⁵

3.2. Το ζήτημα της εύλογης διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ

Ένα από τα κριτήρια που έχει θέσει το ΕΔΔΑ για την εκτίμηση της ταχύτητας στην απονομή της δικαιοσύνης (εύλογη διάρκεια δίκης) είναι η ακρόαση του αιτήματος να πραγματοποιείται μέσα σε εύλογο χρόνο.⁴⁶ Αυτό εξυπακούεται ότι συνδέεται και με την πρώτη τοποθέτηση των αρμόδιων αρχών ως προς το αίτημα. Ειδικά στην περίπτωση της ΕΑΙ, τα χρονικά όρια απάντησης που τίθενται είναι συγκεκριμένα, καθώς σύμφωνα με τον Κανονισμό της ΕΑΙ του 2006 (άρθρο 3 παρά. 8), οι αρμόδιες αρχές της «ΤΔΒΚ» οφείλουν να υποβάλλουν τις αρχικές τους παρατηρήσεις σχετικά με την αξίωση του αιτούντος εντός 30 εργάσιμων ημερών από την υποβολή της αξίωσης. Ωστόσο, παρατηρείται ότι η παραπάνω προθεσμία δεν τηρείται και σε πολλές περιπτώσεις οι αρμόδιες αρχές καθυστερούν υπερβολικά να απαντήσουν ή απαντούν όταν πλέον ο αιτών αποφασίζει να προσφύγει στο ΕΔΔΑ. Τέτοια, για παράδειγμα, ήταν και η περίπτωση στην υπόθεση *Ιωάννου*, στην οποία το Δικαστήριο δή-

43. Από στατιστικά δεδομένα που δημοσιοποιεί η ΕΑΙ στις ετήσιες εκθέσεις της φαίνεται ότι στη συντριπτική πλειοψηφία όσων υποθέσεων έχουν διευθετηθεί, αυτό έγινε μέσω ανεπίσημων διαπραγματεύσεων, ενώ ελάχιστες υποθέσεις έχουν εξεταστεί έως τέλους, όπως τουλάχιστον ορίζει η εσωτερική νομοθεσία (Νόμο 67/2005). Αυτό υποστηρίζεται ότι θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αντίθετο στη γενική αρχή για δίκαιη δίκη, που απαιτεί η εσωτερική νομοθεσία να εφαρμόζεται με ακρίβεια και προβλέψιμα. Επιπλέον, η ΕΑΙ κατηγορείται ότι για όσες αποζημιώσεις έχει προσφέρει, αυτές είναι μακράν πολύ χαμηλότερου ποσού από αυτό που ζητήθηκε. Βλ. N. Hadjigeorgiou, «Joannou v. Turkey: an important legal development and a missed opportunity», 2 *European Human Rights Law Review*, τ.2, 2018, σελ. 168-174.

44. Ενδεικτικά, βλ. *Frydlander κ. Γαλλίας* (Ευρεία Σύμβαση), 27.06.2000, παρά. 43. *Jama κ. Σλοβενίας*, 19.07.2012, παρά. 33.

45. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 86: "Nevertheless, the Court would stress that it remains attentive to the developments in the functioning of the IPC remedy and its ability to effectively address Greek Cypriot property claims". Βλ. επίσης σχετικά σε N. Hadjigeorgiou, «Joannou v Turkey: an important legal development and a missed opportunity», 2 *European Human Rights Law Review*, τ.2, 2018, σελ. 168-174.

46. ΕΔΔΑ, *Burdov κ. Ρωσίας*, 15.01.2009, παρά. 99-100.

λωσε ότι η υπερβολική καθυστέρηση στην τοποθέτηση των αρχών ως προς την αξίωση του προσφεύγοντος μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του ένδικου μέσου και γενικότερα της απονομής της δικαιοσύνης.⁴⁷ Το ίδιο συνέβη και με τρεις από τις πιο πρόσφατες ελληνοκυπριακές προσφυγές στο ΕΔΔΑ, όπου η Τουρκία σε μία από αυτές κατέθεσε τις δικές της προτάσεις ενώπιον της ΕΑΙ 9 χρόνια περίπου αφότου έγινε η αρχική αίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας.⁴⁸

Όσοι ασκούν προσφυγή ενώπιον της ΕΑΙ και η εκδίκαση της υπόθεσής τους καθυστερεί λόγω των αλληπάλληλων αναβολών, έχουν να αντιμετωπίσουν άλλο ένα σημαντικό διαδικαστικό εμπόδιο. Οι αιτούντες δεν δικαιούνται να ασκήσουν έφεση στα τοπικά δικαστήρια της «ΤΔΒΚ» εναντίον των αποφάσεων της ΕΑΙ που ορίζουν αναβολή της εκδίκασης ή που γενικά καθυστερούν, διότι τα δικαστήρια της «ΤΔΒΚ» επικαλούνται έλλειψη αρμοδιότητας να εξετάσουν τους λόγους αυτούς, με βάση το Σύνταγμα του

ψευδοκράτους. Ισχυρίζονται, δηλαδή, ότι οι αποφάσεις της ΕΑΙ για αναβολή δεν υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, καθώς δεν μπορούν να θεωρηθούν εκτελεστές σύμφωνα με το άρθρο 152 του Συντάγματος του ψευδοκράτους, και άρα δεν είναι αρμόδια να δεχθούν έφεση επί των αποφάσεων αναβολής.⁴⁹ Αυτό επιβεβαιώνεται και με απόφαση του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της «ΤΔΒΚ», το οποίο ενώ αποδέχτηκε ότι έχει αρμοδιότητα να δικάζει για οποιοδήποτε θέμα που σχετίζεται με τη διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ, έκρινε ότι τα παράπονα σχετικά με την υπερβολική καθυστέρηση της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ και τις αλληπάλληλες αναβολές δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο του δικαστικού ελέγχου λόγω του άρθρου 152 του Συντάγματος.⁵⁰ Θα μπορούσε, λοιπόν, να θεωρηθεί ότι η ανυπαρξία ενός αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος σε σχέση με την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας και τις αλληπάλληλες αναβολές ισοδυναμεί με παραβίαση των άρθρων 13 και 6 της ΕΣΔΑ (εύλογη διάρκεια) και καθιστά

47. Στην υπόθεση Ιωάννου, πήρε 2 χρόνια στον Γενικό Εισαγγελέα να απαντήσει στην αξίωση της προσφεύγουσας. Βλ. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 95-96.

48. Το ΕΔΔΑ κοινοποίησε στην Τουρκική Κυβέρνηση τρεις υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία της ΕΑΙ: *Panagi and Shiartou κ. Τουρκίας*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192391>. *K.V. Mediterranean Tours Limited κ. Τουρκίας*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192540> και *Kyriakides κ. Τουρκίας*, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192542>. Βλ. In-Cyprus, "Three more applications to the European Court point to IPC ineffectiveness", 8 May 2019, διαθέσιμο στο: <https://in-cyprus.philenews.com/news/local/three-more-applications-to-the-european-court-point-to-ipc-ineffectiveness-cna-says/>

49. Το άρθρο 152 παρά. 1 του Σ. σχετικά με τις εξουσίες του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της «ΤΔΒΚ» ορίζει: «The High Administrative Court, shall have exclusive jurisdiction to adjudicate finally on a recourse made to it on a complaint that a decision, an act or omission of any organ, authority or person exercising any executive or administrative authority is contrary to any of the provisions of this Constitution, or of any law or of any subsidiary legislation made thereunder, or is made in excess or in abuse of powers vested in such organ or authority or person».

50. Απόφαση του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου της «ΤΔΒΚ», της 29.11.2016, YIM Case No. 262/2012. Κατ' έφεση διαδικασία που αφορά ελληνοκυπριακή προσφυγή ενώπιον της ΕΑΙ. Βλ. Υπόθεση *K.V. Mediterranean Tours Ltd. Κ. Τουρκίας*, Application no. 41120/17. Statement of Facts: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192540>.

την όλη διαδικασία της ΕΑΙ ως μη αποτελεσματική.⁵¹

Το θέμα της μη αποτελεσματικής εξέτασης των προσφυγών ενώπιον της ΕΑΙ είναι γενικευμένο, καθώς παρατηρείται στο σύνολο των υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον της, κάτι που καταδεικνύει ότι το πρόβλημα είναι συστημικό. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη μηνιαία περιοδική έκδοση (Νοεμβρίου 2024) των πεπραγμένων της ΕΑΙ 2024, φαίνεται ότι κατά τα τελευταία 18 χρόνια της λειτουργίας της ΕΑΙ, μόλις 34 υποθέσεις υπολογίζεται ότι έχουν ολοκληρωθεί μέσω της διαδικασίας που προβλέπει ο Κανονισμός της ΕΑΙ (από το σύνολο των 1,880 που επικαλείται η Επιτροπή ότι έχουν ολοκληρωθεί γενικά, μέσω κυρίως διαπραγματεύσεων και συμβιβασμού), ενώ εκκρεμούν πάνω από 6,000 υποθέσεις.⁵² Εξάλλου, έχει κριθεί ότι ο υπερβολικός φόρτος υποθέσεων ή η μη επαρκής στελέχωση των δικαστηρίων δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο που να δικαιολογεί την υπερβολική καθυστέρηση και εν γένει κακή λειτουργία στην απονομή της δικαιοσύνης.⁵³

Το επιχείρημα, εξάλλου, της Τουρκίας ότι η αιτία της μεγάλης διάρκειας στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης οφείλεται στο γεγονός ότι οι αιτού-

ντες σε πολλές περιπτώσεις ασκούν όλα τα διαθέσιμα ένδικα μέσα που προβλέπονται σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας ενώπιον των δικαστηρίων της «ΤΔΒΚ», δεν ευσταθεί. Όπως έχει αποφανθεί το ΕΔΔΑ, δεν μπορεί να αποδοθεί ευθύνη στους αιτούντες για το λόγο ότι εξαντλούν όλα τα ένδικα μέσα που τους προσφέρονται στο πλαίσιο μιας εθνικής δικαιοδοσίας.⁵⁴ Δεν μπορεί, δηλαδή, η άσκηση όλων των διαθέσιμων δικονομικών «όπλων» να αποβεί εις βάρος του προσφεύγοντος, αλλά είναι ευθύνη του εγκλωυμένου κράτους να οργανώσει τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης με τη δέουσα επιμέλεια και την κατάλληλη ταχύτητα.⁵⁵

Τέλος, θα μπορούσε να διατυπωθεί και η άποψη ότι οι καθυστερήσεις και τα προβλήματα που εμφανίζει η όλη διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ γίνονται σκόπιμα. Εάν, δηλαδή, αναλογιστούμε την τοποθέτηση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Δημόπουλος*, που αναγνωρίζει ότι με την πάροδο του χρόνου, η κατοχή ενός τίτλου μπορεί να αποδυναμωθεί πρακτικά από κάθε ωφέλεια,⁵⁶ τότε σίγουρα η Τουρκία έχει κάθε λόγο να θέλει να δρα παρελκυστικά. Μέσω, δηλαδή, των αλληπάλληλων καθυστερήσεων και αναβολών της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ, και το πέ-

51. Για τις περιπτώσεις ανυπαρξίας αποτελεσματικού ένδικου βοηθήματος σε σχέση με την υπερβολική διάρκεια των διοικητικών διαδικασιών, βλ. ΕΔΔΑ, *Βασίλειος Αθανασίου κ.ά. κ. Ελλάδας*, 21.12.2010, παρά. 33-35.

52. IPC, Monthly Bulletin, Issue 202 (08.11.2024), διαθέσιμο στο: <https://tamk.gov.ct.tr/en-us/>.

53. Βλ. ΕΔΔΑ, *Vocaturο κ. Ιταλίας*, 24.05.1991, παρά. 17.

54. Βλ. ΕΔΔΑ, *Erkner and Hofauer κ. Αυστρίας*, 23.04.1987, παρά. 68 σε Δ. Βασιλειάδης, «Η εύλογη διάρκεια της δίκης» σε Ι. Σαρμάς, Ξ. Κοντιάδης και Χ. Ανθόπουλος (επ.), ΕΣΔΑ – Κατ' άρθρο ερμηνεία, Εκδόσεις Σάκκουλα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη), 2021, σελ. 290.

55. ΕΔΔΑ, *Ιωάννου κ. Τουρκίας*, 12.12.2017, παρά. 116.

56. Βλ. ΕΔΔΑ, *Δημόπουλος κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 01.03.2010, παρά. 111: «There has, it may be recalled, always been a strong legal and factual link between ownership and possession (see, for example, *J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom* [GC], no. 44302/02, ECHR 2007-III concerning extinction of title in adverse possession cases) and it must be recognised that with the passage of time the holding of a title may be emptied of any practical consequences».

ρας μεγάλου χρονικού διαστήματος, επιδιώκει να νομιμοποιήσει τα αποτελέσματα της παράνομης κατοχής και χρήσης περιουσιών στα κατεχόμενα εδάφη της Βορείου Κύπρου.⁵⁷

4. Η αποτελεσματικότητα των ενδίκων μέσων σε σχέση με την αδυναμία επαρκούς αποκατάστασης των θυμάτων ενώπιον της ΕΑΙ⁵⁸

Θεμελιώδους σημασίας θέμα στην θεραπεία μιας παραβίασης είναι η δίκαιη ικανοποίηση του παθόντος (άρθρο 41 της ΕΣΔΑ).⁵⁹ Για να μπορεί, επομένως, το Δικαστήριο να κρίνει ότι ένα εσωτερικό ένδικο μέσο είναι κα-

τάλληλο και αποτελεσματικό, θα πρέπει ανάμεσα σε άλλες προϋποθέσεις να διαπιστώσει, μέσω της εθνικής νομολογίας του εγκαλούμενου κράτους, ότι μπορεί το μέσο αυτό να οδηγήσει σε επαρκή αποκατάσταση μιας παραβίασης, στην οποία εμπεριέχεται η δίκαιη ικανοποίηση.⁶⁰ Ειδικά, όσο αφορά την προστασία της ιδιοκτησίας του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, εξετάζεται όχι μόνο η δικονομική προστασία, αλλά και η ουσιαστική προστασία που παρέχεται. Η ουσιαστική προστασία συνίσταται τόσο στην απονομή κατάλληλης χρηματικής αποζημίωσης, όσο και στην πλήρη αποκατάσταση (υπό τις απαραίτητες περιστάσεις), δηλαδή, στο δικαίωμα επιστροφής της ιδιοκτησίας στον θιγόμενο ή αλλιώς το δικαίωμα για αποκατάσταση (*restitutio in integrum*).⁶¹

57. Η απόφαση *Δημόπουλος* δέχθηκε εξάλλου μεγάλη κριτική για την επιχειρηματολογία της σχετικά με τις επιπτώσεις που έχει η πάροδος του χρόνου στο δικαίωμα ιδιοκτησίας, κυρίως γιατί η απόφαση του Δικαστηρίου επηρεάστηκε αρνητικά από το πολιτικό πρόβλημα της μη επίλυσης του Κυπριακού. Βλ. για παράδειγμα, L.G. Loukaides, «Is the European Court of Human Rights Still a Principled Court of Human Rights After the *Demopoulos* Case?», *Leiden Journal of International Law*, 2011, τ.24, σελ. 439-443.

58. Η ενόπτη αυτή αποτελεί εξέλιξη μελέτης που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση με τίτλο*: Θ.Ν. Παπαναστασίου, «Η Προστασία των Περιουσιών στην Κατεχόμενη Κύπρο μετά την Απόφαση *Δημόπουλος*. Κριτική Αποτίμηση της Αποτελεσματικότητας των Εσωτερικών Ενδίκων Μέσων της Τουρκίας», *Κυπριακή Νομική Επιθεώρηση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 2, (2022), σ. 32-41.

59. Η δίκαιη ικανοποίηση ως έννοια εμπεριέχεται στο πλαίσιο του δικαίου της διεθνούς ευθύνης και αποτελεί ένα τύπο επανόρθωσης. Ειδικά, στις περιπτώσεις παραβίασης ιδιοκτησιών, η δίκαιη ικανοποίηση συνίσταται συνήθως σε επιδίκαση αποζημίωσης που δεν οδηγεί όμως, σε πλήρη επανόρθωση, καθώς αυτή επιτυγχάνεται μόνο με την αποκατάσταση (*restitutio in integrum*). Το ΕΔΔΑ ανέλαβε για πρώτη φορά να συνδέσει το άρθρο 46 με το άρθρο 41 της ΕΣΔΑ στην υπόθεση *Broniowski κ. Πολωνίας*, όπου διαπίστωσε ότι η παραβίαση της περιουσίας του παθόντος οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό σε μια γενικότερη πρακτική της Πολωνίας η οποία θα μπορούσε να πλήξει μια μεγάλη κατηγορία πολιτών, και για αυτό το λόγο θα έπρεπε η Πολωνία να λάβει γενικά μέτρα ώστε να μην επαναληφθεί η παραβίαση και σε άλλους θιγόμενους πολίτες. Βλ. ΕΔΔΑ, *Broniowski κ. Πολωνίας* (Ευρεία Σύμβαση), 22.06.2004.

60. Βλ. Ε. Μίχα, «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής», στο Λ.Α. Σισιλιάνος (επ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση 2017, σελ. 574-575 & 587.

61. Η αρχή *restitutio in integrum* είναι μια βασική αρχή του διεθνούς δικαίου που επιβάλλει την αποκατάσταση του θύματος στην προηγούμενη της παραβίασης κατάσταση. Για παραβιάσεις δικαιώματος ιδιοκτησίας, η αποκατάσταση συνίσταται σε επιστροφή της περι-

Ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους που στην υπόθεση *Ξενίδης-Αρέστη*, το Δικαστήριο έκρινε ως μη αποτελεσματικό το ένδικο μέσο που πρόσφερε η Τουρκία στα κατεχόμενα, ήταν γιατί προέβλεπε ως μέσο θεραπείας μόνο την αποζημίωση, χωρίς να κάνει λόγο για αποκατάσταση.⁶²

Για αυτό το λόγο, με τη θέσπιση της νέας νομοθεσίας για την ΕΑΙ (Ν. 67/2005) και ειδικά σε σχέση με την επανόρθωση της βλάβης από την παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, προβλέπονται εναλλακτικά όλες οι θεραπείες όπως είναι, το δικαίωμα της αποκατάστασης, η χρηματική αποζημίωση για απώλεια της ιδιοκτησίας και συμπληρωματικά για απώλεια χρήσης, ακόμα και η ανταλλαγή περιουσιών.⁶³ Το Δικαστήριο θεώρησε τα μέσα αυτά ως ισοδύναμα και αναγνώρισε με αυτόν τον τρόπο στην Τουρκία, τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξει ένα ή περισσότερα από αυτά (ακολουθώντας με τον τρόπο αυτό μια πάγια θέση που σχετικά με το δικαίωμα του εγκαλούμενου κράτους να επιλέγει τον τρόπο δίκαιης ικανοποίησης), ανάλογα με την περίπτωση και τις ανάγκες που θα προκύπτουν κάθε φορά.⁶⁴ Σε καμία, όμως περίπτωση, η διακριτική ευχέρεια της Τουρκίας για επιλογή του προσφορότερου

μέσου δίκαιης ικανοποίησης δεν σημαίνει εξάλειψη ή αποδυνάμωση του δικαιώματος αποκατάστασης, κάτι που όπως εξηγείται παρακάτω, τελικά συμβαίνει.

4.1. Περιορισμοί του δικαιώματος αποκατάστασης

Οι κανονισμοί της ΕΑΙ, θέτουν στην ουσία περιορισμούς ως προς την επιλογή του μέτρου της αποκατάστασης. Ειδικότερα, το άρθρο 8 του Ν. 67/2005 ορίζει ότι το μέτρο της αποκατάστασης της ιδιοκτησίας, μπορεί να επιτραπεί μόνο στις περιπτώσεις που δεν τίθεται κίνδυνος εθνικής ασφάλειας, δημόσιας τάξης ή εφόσον η υπό κρίση ιδιοκτησία δεν χρησιμοποιείται για δημόσιο σκοπό ή δεν βρίσκεται σε στρατικοποιημένη ζώνη.⁶⁵ Στην πράξη, όμως, το δικαίωμα στην αποκατάσταση τίθεται σε αμφιβολία ακόμα και για τις περιπτώσεις που δεν ισχύουν οι περιορισμοί του άρθρου 8 της ΕΑΙ, καθιστώντας τη δυνατότητα για επιστροφή των θυμάτων στις περιουσίες τους εξαιρετικά δύσκολη περίπτωση. Αυτό φαίνεται και από τα στατιστικά στοιχεία που ανακοινώνονται στη μηνιαία περιοδική έκδοση των πεπραγμένων της ΕΑΙ, του μηνός Νοεμβρίου 2024, όπου κατά τα τελευταία

ουσίας «στα χέρια» του θιγόμενου, εκτός εάν αυτό δεν μπορεί να συμβεί λόγω των περιστάσεων, οπότε εναλλακτικά η δίκαιη ικανοποίηση συνίσταται συνήθως σε χρηματική αποζημίωση για την απώλεια του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Βλ. Ν. Σανσονέτης, «Άρθρο 41: Δίκαιη Ικανοποίηση» στο Λ.Α. Σισιλιάνος, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η Έκδοση 2017, σ.713-721; Βλ. επίσης, L.G. Loukaides, «Reparation of Violations of Human Rights under the European Convention and Restitutio in Integrum», *European Human Rights Law Review*, Vol. 2, 2008, σελ. 182-192.

62. ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (παραδεκτό), 14.03.2005, σελ. 44-45.

63. Εφόσον οι αιτούντες αποδεικνύουν ότι ήταν κάτοχοι της περιουσίας τους πριν τον Ιούλιο του 1974. Βλ. άρθρο 6 & 8 του Νόμου 67/2005; Διαθέσιμο στο: <http://www.tamk.gov.ct.tr/dokuman/67-2005yasalNG.pdf>

64. ΕΔΔΑ, *Demopoulos κ.α. κ. Τουρκίας* (απόφαση επί του παραδεκτού), 1.3.2010, παρά 114.

65. Άρθρο 8 του Νόμου 67/2005; Διαθέσιμο στο: <http://www.tamk.gov.ct.tr/dokuman/67-2005yasalNG.pdf>

18 χρόνια της λειτουργίας της ΕΑΙ, σε 13 μόνο υποθέσεις έχει επιλεγεί η αποκατάσταση ως μέσο θεραπείας, ενώ εκκρεμούν πάνω από 6,000 υποθέσεις.⁶⁶ Από τα επίσημα στατιστικά, επομένως, της ίδιας της ΕΑΙ, αποδεικνύεται ότι στην πραγματικότητα η αποκατάσταση είναι ένα εξαιρετικά σπάνιο μέτρο, αν αναλογιστεί κανείς τις χιλιάδες των προσφυγών ενώπιον της ΕΑΙ. Αυτή η πραγματικότητα αναιρεί στην ουσία, μια βασική προϋπόθεση της αποτελεσματικότητας ενός εσωτερικού ένδικου μέσου, όπως εξάλλου είχε κρίνει το ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Ξενίδη-Αρέστη*, δηλαδή την αδυναμία επαρκούς αποκατάστασης των θυμάτων.

4.2. Συστημικά προβλήματα στη λειτουργία της ΕΑΙ

Εξίσου προβληματικό για την αποτελεσματικότητα της ΕΑΙ, είναι το γεγονός ότι το έργο της σχεδόν εξολοκλήρου, βασίζεται σε ανεπίσημες διαπραγματεύσεις, αποφεύγοντας τη διαδικασία επίλυσης που προβλέπεται από τον Κανονισμό της. Σύμφωνα με την περιοδική έκδοση των πεπραγμένων της ΕΑΙ, αναφέρεται ότι 1,880 υποθέσεις έχουν διεκπεραιωθεί. Από αυτές, όμως, υπολογίζεται ότι μόλις οι 34 εκδικάστηκαν ενώπιον της, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία αφορά υποθέσεις που λύθηκαν μέσω δι-

απραγματεύσεων.⁶⁷ Το να επιλύονται κάποιες υποθέσεις μέσω διαπραγματεύσεων δεν είναι κάτι το μεμπτό. Αυτό, όμως, που δημιουργεί προβληματισμό, είναι ότι η μέθοδος επίλυσης μέσω διαπραγματεύσεων χρησιμοποιείται σχεδόν εξ ολοκλήρου από την ΕΑΙ, χωρίς όμως, να περιγράφεται η διαδικασία και οι απαραίτητες διασφαλίσεις πουθενά στον σχετικό περί της ΕΑΙ νόμο.⁶⁸

Η πρακτική αυτή που ακολουθείται έρχεται σε αντίθεση με την ΕΣΔΑ, καθώς απαιτεί για κάθε εσωτερικό νόμο ή διοικητική διαδικασία που εισαγάγει περιορισμούς στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας του άρθρου 1 του Ά Προσθετου Πρωτοκόλλου, να υπάρχει απόλυτη διαφάνεια, ακρίβεια, προβλεψιμότητα και προσβασιμότητα.⁶⁹ Επομένως, εφόσον διαπιστώνεται ασυνέπεια μεταξύ αυτών που περιγράφονται στο Νόμο της ΕΑΙ και όσων τελούνται στην πράξη, θα μπορούσε να υποστηριχθεί αφενός η παραβίαση του άρθρου 1 του Ά Προσθετου Πρωτοκόλλου,⁷⁰ και αφετέρου η αποτελεσματικότητα της όλης διαδικασίας της ΕΑΙ.⁷¹

Εξίσου προβληματικό στοιχείο στη διαδικασία της ΕΑΙ, είναι το γεγονός ότι για τις αποζημιώσεις που αναφέρονται ότι έχουν δοθεί μέσω των ανεπίσημων διαπραγματεύσεων, αυτές δεν αφορούν την απώλεια προηγούμενης χρήσης αλλά την απώλεια της περιουσίας των αιτούντων.⁷² Αυτό εξάλλου

ορίζει και το άρθρο 10 παράγραφος 1 του Νόμου της ΕΑΙ σύμφωνα με το οποίο όσοι έχουν λάβει αποζημίωση, χάνουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας στην ακίνητη περιουσία τους.⁷³ Κατά τον τρόπο αυτό, περιορίζεται σημαντικά η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της ΕΑΙ, καθώς περιορίζεται τόσο το δικαίωμα των αιτούντων να παραμείνουν κύριοι των ιδιοκτησιών τους, όσο και το δικαίωμα να επιστρέψουν στις περιουσίες τους στα κατεχόμενα.

Στην περίπτωση των Βαρωσιών γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο, ότι κανένας από τους περιορισμούς, που αναφέρονται στο νόμο της ΕΑΙ ή στο σκεπτικό της απόφασης *Δημόπουλος* για την πλήρη αποκατάσταση των αιτούντων και την επιστροφή των περιουσιών, δεν ισχύει μιας και από το καλοκαίρι του '74 δεν έχει εγκατασταθεί κανείς «χρήστης» στις εγκαταλελειμμένες περιοχές της πόλης. Αντ' αυτού όμως, η Τουρκία «ανακάλυψε» ότι στο μεγαλύτερο μέρος της περικλειστης πόλης, ο νόμιμος δικαιούχος των εγκαταλελειμμένων ιδιοκτησιών είναι το βακουφικό

ίδρυμα ΕΒΚΑΦ. Είναι φανερό ότι το επιχείρημα αυτό, εκτός από ανυπόστατο,⁷⁴ έχει ως στόχο να καταστήσει το ΕΒΚΑΦ ως τρίτο ενδιαφερόμενο μέρος σε όσες προσφυγές εκκρεμούν ενώπιον της ΕΑΙ και έχουν ως αντικείμενο ακίνητες ιδιοκτησίες στο Βαρώσι.⁷⁵ Με αυτό τον τρόπο, σκοπεύει να αναγνωρίσει δικαιώματα ιδιοκτησίας στο ΕΒΚΑΦ και, επομένως, να αποκλείσει (για μια ακόμα φορά) το δικαίωμα στην αποκατάσταση για τους Ελληνοκύπριους νόμιμους κατοίκους της πόλης της Αμμοχώστου.⁷⁶

5. Επίλογος

Όπως αναλύθηκε από την παρούσα μελέτη, προκειμένου η διαδικασία ενώπιον της ΕΑΙ να μπορεί να θεωρηθεί ως αποτελεσματική, θα έπρεπε, στην ήδη μεγάλη χρονικά καταγεγραμμένη λειτουργία της, να επιδεικνύει έναν μακρύ κατάλογο υποθέσεων που θα είχε επιτυχώς επιλύσει, χωρίς τις υπερβολικές καθυστερήσεις

73. Άρθρο 10 του Νόμου 67/2005: «Applicants who receive compensation in return for their rights over immovable properties in virtue of the application of the provisions this Law, can under no condition, make a claim of right of ownership over immovable property for which they have received compensation». Διαθέσιμο στο: <http://www.tamk.gov.ct.tr/dokuman/67-2005yasa1NG.pdf>

74. Το ζήτημα εξάλλου της διεκδίκησης ιδιοκτησιών από το ΕΒΚΑΦ έχει εγερθεί ενώπιον του ΕΔΔΑ. Δύο φορές στην υπόθεση *Ξενίδη-Αρέστη*: ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (απόφαση επί του παραδεκτού), 14.03.2005, σελ. 18-19 & ΕΔΔΑ, *Ξενίδης-Αρέστη κ. Τουρκίας* (απόφαση επί της ουσίας), 22/12/2005, παρά. 14-15, όπου το Δικαστήριο απέρριψε τις ενστάσεις της Τουρκίας σχετικά με τη νομιμότητα των τίτλων του αιτούντος και την παρουσία του ΕΒΚΑΦ ως δικαιούχου των ιδιοκτησιών. Επίσης, άλλη μια φορά στην υπόθεση *Λόρδος*, όπου το Δικαστήριο αρνήθηκε το αίτημα παρέμβασης του ΕΒΚΑΦ στη διαδικασία, κρίνοντας την παρέμβασή του ως μη αναγκαία; Βλ. ΕΔΔΑ, *Λόρδος κ.α. κ. Τουρκίας*, (απόφαση επί της ουσίας), 02/11/2010, παρά. 9.

75. Φιλελεύθερος, «Τουρκικές κινήσεις στην περικλειστη Αμμόχωστο» (14/08/2020). Διαθέσιμο στο: <https://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/997985#.XzZK10sZCYE>. twitter ; Αχ. Δημητριάδης, «Αμμόχωστος: Από τις ευκαιρίες να περάσουμε στις δράσεις», Καθημερινή (17/08/2020). Διαθέσιμο στο: <https://m.kathimerini.com.cy/gr/politiki/ammoxostos-apo-tis-eykairies-na-perasoyme-stis-drasesis#.Xzpv4q4SBDw.twitter>

76. Με συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων 7 και 8 του Ν. 67/2005, η αποδοχή του Ενκaf ως τρίτο μέρος στις διαδικασίες δίνει το δικαίωμα στην ΕΑΙ να αποκλείσει το δικαίωμα αποκατάστασης από τα μέτρα επανόρθωσης απέναντι στους αιτούντες.

66. IPC, Monthly Bulletin, Issue 202 (08.11.2024), διαθέσιμο στο: <https://tamk.gov.ct.tr/en-us/>.

67. IPC, Monthly Bulletin, Issue 202 (08.11.2024), διαθέσιμο στο: <https://tamk.gov.ct.tr/en-us/>.

68. N. Hadjigeorgiou, "Remedying Displacement in Frozen Conflicts: Lessons from the Case of Cyprus", Cambridge Yearbook of European Legal Studies Vol. 18 (2016), p. 152

69. ΕΔΔΑ, *Carbonara and Ventura κ. Ιταλίας* (επί της ουσίας), 30/05/2000, παρά. 64.

70. ΕΔΔΑ, *Baklanov κ. Ρωσίας* (επί της ουσίας), 09/06/2005, παρά. 46, στο N. Hadjigeorgiou, «Joannou v Turkey: an important legal development and a missed opportunity», 2 European Human Rights Law Review, τ.2, 2018, σελ.168-174.

71. N. Hadjigeorgiou, «Joannou v Turkey: an important legal development and a missed opportunity», 2 European Human Rights Law Review, τ.2, 2018, σελ.168-174.

72. E. Proukaki, «The Right of Displaced Persons to Property and to Return Home after Demopoulos», Human Rights Law Review Vol. 14, Issue 4 (2014), p. 716

της διαδικασίας επίλυσης και έναν ικανοποιητικό αριθμό προσφυγών, έχοντας αποδώσει πλήρη θεραπεία της παραβίασης μέσω του δικαιώματος αποκατάστασης των θυμάτων (όπου αυτό θα θεωρούταν εφικτό).

Αντιθέτως, τα επίσημα στατιστικά της ΕΑΙ καταδεικνύουν ότι, ενώ χιλιάδες υποθέσεις εκκρεμούν έως σήμερα, ελάχιστες έχουν επιλυθεί με τον τρόπο που ορίζει ο κανονισμός της, κάποιες άλλες τερματίστηκαν μέσω άτυπων διαπραγματεύσεων, ενώ το δικαίωμα αποκατάστασης ως μέσο θεραπείας αποτελεί μια σχεδόν ανύπαρκτη περίπτωση. Τέλος, εάν υπολογίσουμε τις ελάχιστες (σε σχέση με το σύνολο των αιτήσεων που εκκρεμούν) περιπτώσεις επιδίκασης αποζημιώσεων μέσω άτυπων διαπραγματεύσεων και τις πρόσφατες παράνομες κινήσεις της Τουρκίας για ιδιωτική εκμετάλλευση μέρους της περικλειστής πόλης της Αμμοχώστου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Τουρκία χρησιμοποιεί τη διαδικασία της ΕΑΙ παρελκυστικά, χωρίς να επιδεικνύει οποιαδήποτε θέληση για ουσιαστική συμμόρφωση με τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ για απονομή δίκαιης ικανοποίησης στα θύματα των παραβιάσεων. Για τους λόγους αυτούς, η προσήλωση στην αρχή της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων στην περίπτωση των ελληνοκυπριακών προσφυγών κρίνεται απρόσφορη, και θεωρείται αναγκαία η ουσιαστική επανεξέταση από το ΕΔΔΑ της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας ενώπιον της ΕΑΙ.

50 Χρόνια από την Τουρκική Εισβολή και Κατοχή - Αναστοχασμός και Επανατοποθέτηση των Νομικών μας Επιλογών

14

Δρ Μιχάλης Σταυρινός

*Πρέσβης ε.τ., Διδάσκων
Διεθνούς Δικαίου
και Διεθνών Σχέσεων
στο Ευρωπαϊκό
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Υποστηρίζεται από την τουρκική πλευρά ότι, οι πράξεις στις οποίες προέβη το Καλοκαίρι του 1974, καθώς και η από τότε συνεχιζόμενη μέχρι σήμερα, παράνομη εισβολή και κατοχή εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι νόμιμη και σύμφωνη με το Διεθνές Δίκαιο, επειδή, δήθεν, ενήργησε, σύμφωνα με τη Συνθήκη Εγγυήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με την τραγική αφορμή, της συμπλήρωσης 50 χρόνων από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, θα εξεταστούν οι νομικές πτυχές των γεγονότων του 1974, αλλά και αυτών που ακολούθησαν. Επίσης, υποβάλλονται εισηγήσεις για σύννομους τρόπους επιδίωξης αποκατάστασης της νομιμότητας στην επικράτεια της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Α) **Εισβολή:** Η Τουρκική θέση περί, δήθεν, νόμιμης επέμβασης στο ανεξάρτητο Κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας, εδράζεται σε μια σαθρή παρερμηνεία των προνοιών του άρθρου 4, δεύτερη παράγραφος, της Συνθήκης Εγγυήσεως του 1960.

Το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρει ότι: «αν παραβιαστούν οι πρόνοιες της Συνθήκης, τα συμβαλλόμενα μέρη, η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οφείλουν να διαβουλευτούν μεταξύ τους για να διασφαλίσουν την τήρηση των προνοιών της Συμφωνίας. Αν η συμφωνία για κοινή δράση δεν καταστεί εφικτή, τότε, κάθε ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη, δύναται να προβεί μόνο του σε ενέργειες, (και ασφαλώς όχι σε στρατιωτική επέμβαση), που μοναδικό σκοπό έχουν την αποκατάσταση του status quo ante, δηλαδή, την επαναφορά της συνταγματικής τάξης στην Κυπριακή Δημοκρατία, όπως αυτή καθορίζεται

από τις Συνθήκες Εγγυήσεως, Εγκαθίδρυσης και Συμμαχίας».

Καταρχάς, από νομική άποψης, είναι σαφές ότι, η τουρκική εισβολή, δεν είχε στόχο την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης, αλλά, την διχοτόμηση του νησιού. Αυτό αποδείχθηκε από τις μεθοδευμένες και χρονικά εξελικτικές αναβαθμίσεις των αποσχιστικών της δράσεων στα κατεχόμενα. Επίσης, αναιρείται η συναφής τουρκική επιχειρηματολογία, εξαιτίας και της εθνοκάθαρσης σε βάρος των Ελληνοκυπρίων και της συνολικής αλλαγής του status quo στο νησί, που μεθοδευμένα υλοποιεί η Άγκυρα, όπως καταδεικνύουν και οι συναφείς Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αν, όπως ισχυρίζεται η τουρκική πλευρά, ο μόνος στόχος ήταν η αποκατάσταση της συνταγματικής νομιμότητας, τότε, δεν θα επιδίωκε και την από-αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αφού και το Ηνωμένο Βασίλειο, ο άλλος εγγυητής, στηρίζει τη νομιμότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Επίσης, η δέθεν επίκληση της επέμβασης για αποκατάσταση της συνταγματικής νομιμότητας, ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δεν ευσταθεί, δεδομένου ότι, η συνταγματική τάξη στην Κύπρο αποκαταστάθηκε στις 23 Ιουλίου 1974, μόνο οκτώ ημέρες, μετά το Πραξικόπημα, αφού η πραξικοπηματική κυβέρνηση παραιτήθηκε και ανέλαβε ως προεδρεύων ο Γλαύκος Κληρίδης, υπό την ιδιότητά του ως Πρόεδρος της Βουλής, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπρια-

κής Δημοκρατίας. Άρα, και να είχε η Τουρκία κάποιο νομιμοφανές δικαίωμα παρέμβασης, που στην πραγματικότητα δεν είχε, αυτό εξέλειπε στις 23 Ιουλίου 1974, οπότε και έπρεπε να αποσύρει τα στρατεύματα της από την Κύπρο. Επίσης, η εισβολή συνεχίστηκε, παρά την αποκατάσταση της Συνταγματικής Τάξης, όταν στις 14 Αυγούστου 1974, η Τουρκία εξαπέλυσε εκ νέου επίθεση, καταλαμβάνοντας το 36.4% της Κύπρου. Έτσι, καθίσταται σαφές πως η Τουρκία δεν ενήργησε, όπως το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως όριζε, αντίθετα παραβίασε κατάφορα το άρθρο 2 της Συνθήκης Εγγυήσεως, το οποίο προβλέπει πως, «οι εγγυήτριες δυνάμεις οφείλουν να αναγνωρίζουν και να εγγυούνται την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας»^{1,2}

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 103 του Χάρτη του ΟΗΕ: «Αν υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στις υποχρεώσεις που έχουν τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με αυτόν το Χάρτη, και στις υποχρεώσεις που πηγάζουν από οποιαδήποτε άλλη διεθνή συμφωνία, (π.χ. την Συνθήκη Εγγυήσεως), θα υπερισχύουν οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από αυτόν το Χάρτη». Έτσι, γίνεται κατανοητό πως, ακόμη και σε περίπτωση που θα υπήρχε κάποια διεθνής συνθήκη, που θα έδινε το δικαίωμα στην Τουρκία να παρέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο, η πρόβλεψη αυτή θα ήταν άκυρη, καθώς έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις υπέρτερες πρόνοιες του Χάρτη του ΟΗΕ.

Υποστηρίζεται επίσης, από την Τουρκία ότι, η εισβολή ήταν «ανθρωπιστική παρέμβαση», με σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων. Αρχικά, γίνεται αποδεκτό πως τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων δεν παραβιάστηκαν, ούτε σε μία περίπτωση, κατά την περίοδο αυτή, των οκτώ ημερών του πραξικοπήματος. Συγκεκριμένα, δεν σημειώθηκε, ούτε μία δολοφονία μέλους της τουρκοκυπριακής κοινότητας, ούτε καμία επίθεση σε βάρος Τουρκοκυπρίου. Επομένως, δεν υφίστατο αιτία ή αφορμή, για τέτοιου είδους “ανθρωπιστική παρέμβαση”. Το επιχείρημα αυτό, όμως, στερείται παντελώς και νομική βάση, αφού δεν υπάρχει στον Χάρτη του ΟΗΕ άρθρο, που να επιτρέπει την ανθρωπιστική παρέμβαση. Σε κάθε περίπτωση, η εισβολή στην Κύπρο από την Τουρκία δεν πληρούσε τα κριτήριά της ανθρωπιστικής παρέμβασης. Όπως αυτά αναλύονται από τον Α. Pauer³, συνίστανται, σε σοβαρή παραβίαση των ανθρωπιστικών αρχών και απάνθρωπη μεταχείριση ανθρώπων, η οποία πρέπει να γίνεται σε μεγάλη κλίμακα, πράγμα που δεν τεκμηριώνεται ότι συνέβηκε⁴, στην περίπτωση των γεγονότων της Κύπρου του 1974.

Β) Εθνοκάθαρση και Εγκλήματα Πολέμου, όπως και Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας:

Τα τουρκικά στρατεύματα, κατά την διάρκεια της εισβολής, αλλά και μετά από αυτή, επιδόθηκαν στην προσπάθεια εθνοκάθαρσης του κατεχόμενου μέρους του νησιού. Χιλιάδες Ελληνοκύπριοι δολοφονήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων αμάχων, γυναικών

και παιδιών. Επίσης, χιλιάδες άμαχοι Ελληνοκύπριοι απίχθησαν από τον τουρκικό στρατό και η τύχη τους παραμένει άγνωστη, σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, εκτοπίστηκαν υπό καθεστώς βίας και τρομοκρατίας 162.000 Ελληνοκύπριοι από τις πατρογονικές τους εστίες, επιδιώκοντας η Τουρκία, μέσω μιας τέτοιας πολιτικής, την αλλοίωση της πληθυσμιακής σύστασης του νησιού. Τον ίδιο σκοπό, προσπαθεί η Τουρκία να πετύχει και με τον παράλληλο παράνομο εποικισμό των κατεχομένων, ένα άλλο Έγκλημα Πολέμου. Το Έγκλημα της Εθνοκάθαρσης, εμπίπτει νομικά στα Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 7 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Διαπράχθηκαν επίσης από την επιτιθέμενη παρανόμως Τουρκία και άλλα Εγκλήματα Πολέμου, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, (δολοφονίες αστικού πληθυσμού, δολοφονίες αιχμαλώτων, καταστροφή νοσοκομείων και μη στρατιωτικών στόχων, βασανισμοί, βιασμοί, απάνθρωπη μεταχείριση, κ.ο.κ.).

Επίσης, με τις φρικτές πράξεις της, η Τουρκία παραβίασε και τις πρόνοιες για την προστασία των αμάχων σε εμπόλεμη ζώνη της 4ης Σύμβασης της Γενεύης του 1949. Η Σύμβαση αυτή είναι εφαρμοστέα και στην περίπτωση της Κύπρου, καθώς, όπως προβλέπεται από το άρθρο 2 της Σύμβασης: «η παρούσα Σύμβαση θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις πολέμου που έχει κηρυχθεί ή άλλου είδους στρατιωτικής σύγκρουσης

1. Cyprus / Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs (mfa.gov.tr) [6] Kypros Chrysostomides, The Republic of Cyprus, A study on International Law, Martinus Nijhoff Publishers, 2000, σελ. 131.

2. A. Randelzhofer, In B. Simma, The Charter of the United Nations, A commentary, English Edition, σελ. 123-124. « η Τουρκία δεν ενήργησε όπως το άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως όριζε, αντίθετα παραβίασε κατάφορα το άρθρο 2 της Συνθήκης Εγγυήσεως» Μαΐου 2024, νθα “50 Χρόνια από την Τουρκική Εισβολή και Κατοχή”.

3. A. Pauer, Die Humanitäre Intervention, σελ. 14- 23, 197-207.

4. Kypros Chrysostomides, The Republic of Cyprus, A study on International Law, Martinus Nijhoff Publishers, 2000, σελ. 132.

... ακόμα και αν η κατάσταση πολέμου δεν αναγνωρίζεται από ένα από τα αντιμαχόμενα μέρη». Έτσι, ακόμη και αν η Τουρκία, δεν αναγνωρίζει την εμπόλεμη κατάσταση με την Κυπριακή Δημοκρατία, οι πράξεις της κρίνονται παράνομες, βάσει της Σύμβασης της Γενεύης.

A) Κατοχή: Η τουρκική πλευρά ισχυρίζεται πως, δεν υφίσταται κατοχή εδάφους ξένου κράτους, αλλά, στηριζόμενη στο «επιχείρημά» της ότι, η εισβολή δήθεν ήταν νόμιμη, επικαλείται ότι τα κατοχικά στρατεύματα παραμένουν στην Κύπρο για την προστασία των Τουρκοκυπρίων. Η θέση αυτή δεν έχει απολύτως καμία νομική βάση. Σύμφωνα με το άρθρο 42 των Πρωτοκόλλων της Σύμβασης της Χάγης του 1907: «Κομμάτι εδάφους θεωρείται κατεχόμενο, όταν πραγματικά έχει τεθεί υπό την εξουσία εχθρικού στρατού. Η κατοχή εκτείνεται μόνο στο έδαφος, στο οποίο τέτοια εξουσία έχει εγκαθιδρυθεί, και δύναται να ασκηθεί». Είναι σαφές πως ο έλεγχος που ασκεί σήμερα η Τουρκία, με τις 40.000 περίπου κατοχικά στρατεύματα, στα κατεχόμενα, εμπίπτει ακριβώς στο ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης αυτής.

Επιπλέον, με βάση το Διεθνές Δίκαιο, ξένος στρατός δεν επιτρέπεται να έχει παρουσία στο έδαφος ενός κράτους, χωρίς την συγκατάθεση του νόμιμου κράτους, σε αυτή την περίπτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η δήθεν επίκληση από την Τουρκία, ότι βρίσκεται ο στρατός της στην Κύπρο, κατόπιν πρόσκλησης του ψευδοκράτους, δεν έχει εφαρμογή, αφού αυτό το παράνομο μόρφωμα έχει κηρυχθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του

ΟΗΕ, παράνομο, άκυρο και άνευ νομικής επίπτωσης, (Ψηφίσματα 541/83 και 550/84). Η ύπαρξη της παράνομης στρατιωτικής κατοχής από την Τουρκία σε εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας γίνεται ευρέως αποδεκτή. Ειδικότερα, την θέση αυτή υιοθετεί η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ σε πολλαπλά της Ψηφίσματα, ιδίως: το Ψήφισμα 33/15 του 1978 και το Ψήφισμα 37/252 του 1983. Επίσης, την συγκεκριμένη κατάσταση, αναγνωρίζουν ως Κατοχή, το σύνολο της επιστημονικής κοινότητας του Διεθνούς Δικαίου, παραδείγματος χάριν, οι διεθνούς κύρους Καθηγητές: Brownlie, Dugard και Macdonald⁵. Επομένως, η τουρκική συνεχιζόμενη κατοχή είναι παράνομη, σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 2 παρ. 4, του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

B) Ανακήρυξη του ψευδοκράτους. Στις 15 Νοεμβρίου 1983, η τουρκική πλευρά προχώρησε σε μονομερή ανακήρυξη ανεξαρτησίας του ψευδοκράτους στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Η ανακήρυξη αυτή είναι ευθέως αντίθετη και παραβιάζει προκλητικά τις Συνθήκες Εγγυήσεως, Εγκαθίδρυσης και Συμμαχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, που οι ίδιοι οι Τούρκοι επικαλούνται, στην προσπάθεια να «εμφανίσουν» ως δήθεν νόμιμη, την καθόλα παράνομη, εισβολή. Συγκεκριμένα, η ανακήρυξη του ψευδοκράτους, παραβιάζει το άρθρο 2 της Συνθήκης Εγγυήσεως, αφού διαρρηγνύει την εδαφική ακεραιότητα και καταλύει την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ 541 του 1983 αναφέρεται πως, η ανακήρυξη του ψευδοκράτους ως ανεξάρτητο κράτος, είναι μη σύμφωνη και παρα-

βιάζει την Συνθήκη Εγγυήσεως του 1960, ενώ χαρακτηρίζει την προσπάθεια ίδρυσης ανεξάρτητου κράτους ως άκυρη. Επίσης, καλεί όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ, άρα και την Τουρκία, να μην αναγνωρίσουν κανένα, άλλο κράτος στην Κύπρο, εκτός από την Κυπριακή Δημοκρατία⁶. Οι παραπάνω θέσεις επαναβεβαιώνονται και με το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ 550 του 1984.

Γ) Ο Εποικισμός: Η Τουρκία, ανάμεσα στα υπόλοιπα Εγκλήματα του Διεθνούς Δικαίου, που έχει διαπράξει, και συνεχίζει να διαπράττει στην Κύπρο, επιτελεί και το Έγκλημα του Εποικισμού. Στο άρθρο 49 παρ. 6 της Σύμβασης της Γενεύης του 1949 αναφέρεται: «Η κατοχική δύναμη θα πρέπει να μην πραγματοποιεί διωγμούς, (εννοείται: των ανθρώπων που διαμένουν στην κατεχόμενη περιοχή), ή να μεταφέρει ομάδες του δικού της άμαχου πληθυσμού στην κατεχόμενη περιοχή». Η Τουρκία έχει παραβιάσει και τις δύο πρόνοιες αυτού του άρθρου. Ως αποτέλεσμα της παράνομης εισβολής και της καλλιέργειας συνθηκών τρομοκρατίας από την Τουρκία, επακολούθησε η εκδίωξη 162.000 Ελληνοκυπρίων από το κατεχόμενο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Παράλληλα όμως, η Τουρκία ασκεί εκτεταμένες και μεθοδευμένες εκστρατείες εποικισμού, στα κατεχόμενα. Συγκεκριμένα, υπολογίζεται πως οι Τούρκοι έποικοι έχουν σήμερα ξεπεράσει σε αριθμό τους Τουρκοκυπρίους. Η δημογραφική σύσταση έχει αλλάξει ριζικά.

Συμπεράσματα:

1) Όπως γίνεται κατανοητό, από όλα τα προαναφερθέντα, το Έγκλημα

της Επιθετικότητας, η εθνοκάθαρση, ο εποικισμός και τα Εγκλήματα Πολέμου, όπως και τα Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας, που διαπράχθηκαν και διαπράττονται ακόμα, από την Τουρκία, καθώς και η ίδια η τουρκική εισβολή και κατοχή, αποτελούν κατάφορες παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου.

2) Βασική αρχή του Διεθνούς Δικαίου αποτελεί ο κανόνας ότι, «η παρανομία δεν μπορεί να δημιουργήσει νομιμότητα», “Ex Turpi Causa Non Oritur Actio”. Η αρχή αυτή βρίσκει εφαρμογή και στην περίπτωση της παράνομης εισβολής και κατοχής του νησιού από την Τουρκία. Δεν θα ήταν ποτέ δυνατό και θα ήταν εγκληματικό λάθος, τόσο νομικά, όσο και για τις διεθνείς σχέσεις, γενικότερα, οι παράνομες πράξεις και τα εγκλήματα που διέπραξε η Τουρκία, ή και οποιοδήποτε άλλο κράτος, να παράξουν νόμιμα αποτελέσματα. Η διεκδίκηση της Τουρκίας για λύση δύο κρατών ή αναγνώριση κυριαρχικής ισότητας στις δύο κοινότητες της Κύπρου, για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος, απλά επιδιώκει την νομιμοποίηση των κατάφορων παρανομιών της στην Κύπρο, υπό το επικάλυμμα της δήθεν «αναγνώρισης των πραγματικότητων επί του εδάφους».

3) Το Κυπριακό ζήτημα, από πλευράς Διεθνούς Δικαιοταξίας, αποτελεί ένα διεθνές ζήτημα, παραβίασης θεμελιωδών αρχών και κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, καθώς και: «ζήτημα εισβολής και κατοχής».

Επίμετρο: - Εισιγήσεις για Καταδίκη της Τουρκίας και νόμιμη επίλυση του Κυπριακού.

5. Για τους Dugard και Macdonald: „Kypros Chrysostomides, The Republic of Cyprus, A study on International Law, Martinus Nijhoff Publishers, 2000, σελ. 144.

6. Ψήφισμα 13 της 24ης Νοεμβρίου του 1983, της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και Kypros Chrysostomides, The Republic of Cyprus, A study on International Law, Martinus Nijhoff Publishers, 2000, σελ. 244.

Η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας ή η Ελληνική Κυβέρνηση, (ως Εγγυήτρια), ή από κοινού και οι δύο χώρες, οφείλουν να προσφύγουν στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ή στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης, καταγγέλλοντας τα τουρκικά Εγκλήματα και ζητώντας αποκατάσταση της νομιμότητας στην Κύπρο.

Οι πρόσφατες εξελίξεις, με τις κατηγορίες επιτέλεσης Εγκλημάτων, αρμοδιότητας αυτών των Διεθνών Δικαστικών Σωμάτων, που εξαγγέλθηκαν για τις Συγκρούσεις στην Ουκρανία και στην Γάζα, να γίνονται αποδεκτές, καταδεικνύουν το επιβεβλημένο και το υλοποιήσιμο τέτοιων προσεγγίσεων.

Σύμφωνα με την Απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, από την στιγμή που, στο έδαφος ενός κράτους μέλους στο Καταστατικό του Δικαστηρίου, τελούνται εγκλήματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, τότε έχει δικαιοδοσία να επιληφθεί της εξέτασης και δίωξής τους. (Παλαιστήνη, άρα και Κύπρος, η οποία αποτελεί μέρος στο Καταστατικό του Δικαστηρίου από τις 7 Μαρτίου 2002). Τα συναφή Εγκλήματα στην Κύπρο, ιδίως της Επιθετικότητας, αποτελούν Διαρκή και Συνεχιζόμενα Εγκλήματα, και άρα, ακόμα και σήμερα, μπορούν να διωχθούν. Όπως ορίζει το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να επιληφθεί Εγκλημάτων που διαπράχθηκαν μετά την 1η Ιουλίου 2002. Επομένως, για την περίπτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας, μπορεί να επιληφθεί, όσων τέτοιων Εγκλημάτων, συνεχίζεται, μετά την 1η Ιουλίου 2002, η διάπραξή τους. Ορισμένα από αυτά είναι: 1) το Έγκλημα της Επιθετικότητας, το οποίο συνεχίζεται και

μετά από την πιο πάνω ημερομηνία, μέσω της παράνομης, στρατιωτικής κατοχής⁷, 2) η μη αποκάλυψη της τύχης των Αγνοουμένων, μετά από την πιο πάνω ημερομηνία, από τη στιγμή που η Τουρκία, μέσω των στρατιωτικών της αρχείων, είναι σε θέση να προσδιορίσει την τύχη τους, 3) η συνέχιση του εκτοπισμού των προσφύγων, μέσω της συνεχιζόμενης απαγόρευσης της επανεγκατάστασής τους στις πατρογονικές τους εστίες, 4) το συνεχιζόμενο Έγκλημα του Εποικισμού, κ.ο.κ.

Οφείλουν, επομένως, Κυπριακή Δημοκρατία και Ελλάδα, να μελετήσουν άμεσα, μέσω διεθνούς κύρους Διεθνολόγων, ένα τέτοιο εγχείρημα, και να το υλοποιήσουν, χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση. [Ήδη, υπάρχουν συναφείς μελέτες, τόσο από Κύπριους εμπειρογνώμονες, όσο και από διεθνούς κύρους Διεθνολόγους, (π.χ. Mendelson), που υποδεικνύουν το επιβεβλημένο τέτοιων προσεγγίσεων. Μια τέτοια ενέργεια, θα αποτελέσει την καλύτερη σπονδή, για τα αθώα θύματα της τουρκικής επεκτατικότητας και ένα πρακτικό βήμα, επιβεβλημένης επανόρθωσης, της αποκατάστασης επί του εδάφους, της Συνταγματικής Τάξης, σε ολόκληρη την επικράτεια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Παράλληλα, θα αποτρέψει οριστικά τις πλέον μεθοδευμένες προσπάθειες της Τουρκίας τον τελευταίο καιρό, για αναβάθμιση ή/και αναγνώριση του ψευδοκράτους. Τέλος, από πολιτικής σκοπιάς, θα επιφέρει περαιτέρω ουσιαστική διεθνή εμπλοκή, για μια σύνομη επίλυση του Κυπριακού!

Σας ευχαριστώ.

7. «Το Κυπριακό είναι ένα διεθνές ζήτημα παραβίασης θεμελιωδών αρχών του Διεθνούς Δικαίου», Μαΐου 2024, ένθα: «50 Χρόνια από την Τουρκική Εισβολή και Κατοχή».

Μερικές σκέψεις για τις δυνατότητες μιας «ευρωπαϊκής λύσης» του Κυπριακού. Πολιτική και δυνατότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

15

Δρ Στυλιανός Πολίτης

Αντιναύαρχος ε.α.

Εισήγηση στην ΕΕΔΔΔΣ και Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Λευκωσίας για τα 20χρονα της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ 10 Μαΐου 2024

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μία μοναδική πολιτικοοικονομική ένωση 27 ευρωπαϊκών χωρών. Θεμελιώδεις αξίες της είναι η ελευθερία, η δημοκρατία, η ισότητα, το κράτος δικαίου και η προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας ώστε να μπορούν τα κράτη μέλη της να συνεργάζονται εποικοδομητικά μέσα σε ένα γενικό πλαίσιο αποτελεσματικής πολιτικής για τον έλεγχο των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων, την παροχή ασύλου, τη μετανάστευση, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις καθώς και τη διακρατική αστυνομική συνδρομή. Στην κατεύθυνση αυτή προωθείται σε διακυβερνητικό επίπεδο μια κοινή εξωτερική πολιτική ιδίως στον τομέα της ασφάλειας¹.

Η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έδειξε δύο πράγματα: Πρώτον: ότι είναι απόλυτα πιστή στις αρχές της και δεύτερον: ότι η δύναμη της στις μέρες μας είναι πολύ μεγάλη και αποτελεσματική². Τι θα μπορούσε

1. Cf. ΚΑΡΑΜΠΑΡΜΠΟΥΝΗ Χ., «Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο του Κυπριακού προβλήματος», σελ. 58-62.
2. Η Ουκρανία στις 28 Φεβρουαρίου 2022, μετά την εισβολή της Ρωσίας υπέβαλλε αίτηση για άμεση ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο μιας «νέας ειδικής διαδικασίας». Η Ευρωπαϊκή Ένωση με βάση τις αξίες της, δεν δίστασε να συμπαρασταθεί ενεργά στην Ουκρανία και μάλιστα από κοινού με τους διεθνείς εταίρους της. Κήρυξε κυριολεκτικά οικονομικό πόλεμο αντιμετώπισε με σθένος την κατάσταση, σε αντίθεση με τη στάση της στο παρελθόν όπως π.χ. στη διεθνή κρίση στο Ιράκ. Βλ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ Ν., «Οι κυρώσεις εναντίον της Ρωσικής Ομοσπονδίας και οι επιπτώσεις στην Διεθνή Διαιτησία Επενδύσεων», σελ. 644-46. ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ Χ., «Η διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος μετά το ΟΧΙ

όμως να κάνει για να δοθεί μια δίκαιη και βιώσιμη λύση στο Κυπριακό; Δύναται να υπάρξει μια ευρωπαϊκή λύση; Μήπως η πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να περάσει μέσα από τη λύση του Κυπριακού; Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει προϋπόθεση, αλλά η εφαρμογή του συναντά τεράστια εμπόδια. Η Τουρκία έλαβε καθεστώς χώρας υποψήφιας προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση το Δεκέμβριο του 1999 και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2005. Η συνεχιζόμενη οπισθοδρόμηση της όμως σε θέματα δημοκρατίας, κράτους δικαίου και θεμελιωδών δικαιωμάτων, οδήγησαν σε αναστολή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Η Τουρκία ακόμα και τώρα δεν δείχνει την παραμικρή διάθεση να περιορίσει την οπισθοδρομική της πολιτική. Θυμόμαστε ότι μετά την εισβολή στο μαρτυρικό νησί, η Τουρκία προσπάθησε να επιβάλει σαν λύση τη συνομοσπονδία με απώτερο σκοπό να καταργηθεί η Κυπριακή Δημοκρατία και να δημιουργηθεί σταδιακά ένα κράτος απόλυτα ελεγχόμενο απ' αυτή. Όπως διακήρυξαν κατ' επανάληψη οι Τούρκοι ηγέτες, σκοπός της Τουρκίας είναι ο πλήρης στρατηγικός έλεγχος της νήσου. Ούτε η «*δικοινοτική-διζωνική ομοσπονδία*» θα οδηγούσε σε βιώσιμη λύση. Αντίθετα μάλιστα το πιθανότερο θα κατέληγε σε όξυνση των τουρκικών αξιώσεων με αποτέλεσμα τη διχοτόμηση του νησιού. Οποιαδήποτε λύση για να μπορέσει να σταθεί απαιτεί ενιαίο κράτος με ενιαία κυριαρχία, πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ισότητα των πολιτών, αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής και των εποίκων, κατάργηση του καθεστώτος της Ζυρίχης και επιστρο-

φή των προσφύγων στις εστίες τους, με ικανοποιητικές εγγυήσεις από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η «*ευρωπαϊκή λύση*» του κυπριακού προβλήματος πρέπει να είναι η μοναδική διέξοδος. Πολλοί ήταν εκείνοι που πίστευαν ότι η αίτηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα ήταν το μέσο που θα ακύρωνε το αδιέξοδο και θα οδηγούσε αναγκαστικά την Τουρκία σε μια ορθολογιστική θεώρηση της κυπριακής πολιτικής και των ελληνοτουρκικών θέσεων συνολικά με εφαρμογή της κοινοτικής έννομης τάξης σε ολόκληρη την Κύπρο και την εφαρμογή του κοινοτικού πολιτικού και νομικού πλαισίου με ιδιαίτερο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο στάδιο όμως των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Κύπρου το 2001 και 2002, η διπλωματική πρωτοβουλία των κινήσεων μας τόσο στην Ευρώπη όσο και στα Ηνωμένα Έθνη δεν ήταν όσο θα θέλαμε αποτελεσματική και δεν τέθηκαν επαρκώς στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών που επεξεργαζόταν το θέμα, οι επισημάνσεις για την ανάγκη εγγυήσεων, την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής, τα ανθρώπινα δικαιώματα και γενικά όλες οι προϋποθέσεις για να προταθεί μια λύση λειτουργική σε πλήρη αρμονία με τις θεμελιώδεις πρόνοιες του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πρόταση για την επίλυση του Κυπριακού είχε υποβληθεί και από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Κόφι Ανάν, γνωστό σε όλους μας Σχέδιο Ανάν με τις διαδοχικές εκδοχές του, που εξετέθησαν από το 2002 ως το 2004. Με το σχέδιο αυτό τα Ηνωμένα Έθνη αποπειράθηκαν να ισορροπήσουν τα ασυμβί-

βαστα δημιουργώντας μια Κυπριακή Δημοκρατία που δεν θα ήταν ούτε η συνέχεια της υπάρχουσας αλλά ούτε ένα νέο κράτος, δείχνοντας για μια ακόμη φορά ότι η πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση της νόμιμης ενιαίας Κυπριακής Δημοκρατίας όπως αυτή είναι διεθνώς αναγνωρισμένη είναι η μοναδική συμβιβαστική λύση του Κυπριακού. Η Κυπριακή Δημοκρατία είχε δείξει τότε αυτοσυγκράτηση και διαλλακτικότητα. Έφθασε στο σημείο να εξαντλήσει όλα τα περιθώρια, χωρίς να μπορεί να κάνει καμία άλλη υποχώρηση. Αναμφίβολα πρέπει η κοινοτική έννομη τάξη και η λαϊκή κυριαρχία στη νήσο να είναι αδιαπραγμάτευτη. Πρέπει επίσης να αποκλείσουμε τη στέρση της εσωτερικής και εξωτερικής κρατικής κυριαρχίας και την καταστολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε συμμόρφωση ασφαλώς με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, χωρίς αποικιακού χαρακτήρα «*εγγυητικές ρήτρες*», με επιρροή στην εσωτερική έννομη τάξη και βεβαίως με απομάκρυνση των στρατευμάτων κατοχής³. Σημαντική ήταν και η συμβολή της «*Πανελληνίας Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή Λύση στην Κύπρο*». Ένα σωματείο αδέσμευτο, ανεξάρτητο και

μακριά από κομματικές επιρροές που ιδρύθηκε το 2004, όπου συμμετείχαν διακεκριμένοι επιστήμονες και άλλες προσωπικότητες που μοιραζόνταν κοινές αξίες, προσβλέποντας στην επίτευξη μιας ικανοποιητικής λύσης «*για όλους τους κατοίκους του νησιού ανεξάρτητα από εθνική καταγωγή ή θρήσκευμα-όλων των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το ευρωπαϊκό δικαιοσύνη σύστημα*». Πρόεδρος της «*Επιστημονικής Επιτροπής*» που δημιουργήθηκε ανέλαβε ο Ομότιμος Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Γιώργος Κασιμάτης με μέλη τους Καθηγητές του Παντείου Πανεπιστημίου Στέλιο Περράκη, Παναγιώτη Ήφαιστο και Χριστόδουλο Γιαλλουρίδη καθώς και τον Περικλή Νεάρχου, πρώην σύμβουλο επί διπλωματικών θεμάτων του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου. Με την Επιστημονική Επιτροπή, επίσης, συνεργάστηκαν τα μέλη του «*Διεθνούς Συνδέσμου για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο*». Συγκλήθηκε για το σκοπό αυτό ένα διεθνές panel με οκτώ διπλωματικούς Καθηγητές Πανεπιστημίων από επτά χώρες με μεγάλη εμπειρία συμμετοχής σε διεθνή όργανα και διαδικασίες επιπέδου Ηνωμένων Εθνών και περιφερειακών διεθνών θεσμών.

3. ΗΦΑΙΣΤΟΥ Π., «*Κυπριακό Πρόβλημα και Ευρωπαϊκή Προοπτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, Διαδρομή, Σκοποί και Αποτελέσματα*», σελ. 33-44. ΚΛΑΨΗ Α., «*Το κυπριακό ζήτημα από την εγκαθίδρυση της βρετανικής διοίκησης έως σήμερα*», σελ. 93-4. «*Πολιτικές τάσεις και εξελίξεις στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου*», σελ. 81-3. ΒΑΛΙΝΑΚΗ Ι., «*Το σχέδιο Ανάν για το Κυπριακό*», σελ. 29-37. Cf. ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ-ΓΑΣΠΑΡΙΝΑΤΟΥ Μ., «*Τουρκία και Ευρωπαϊκή Ένωση*», σελ. 34-6. ΚΡΙΣΠΗΣ Η., «*Μερικές νομικές απόψεις σχετικές με όλη την ανάμιξη Ανάν*», σελ. 45-51. Ο Τουρκικός εποικισμός στα κατεχόμενα είναι παράνομος και η γενική πρακτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει δείξει ότι δεν την κάνει δεκτή ούτε σε πολιτικό, ούτε σε νομικό επίπεδο με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει καλέσει την Τουρκία να αποσύρει τα στρατεύματα της και τους εποίκους από τη νήσο και έχει εκφράσει την ανησυχία της για τον συνεχιζόμενο εποικισμό. Βλ. ΜΠΡΕΔΗΜΑ Α., «*Το ζήτημα των Τούρκων εποίκων υπό το πρίσμα του διεθνούς αλλά και ενωσιακού κεκτημένου*», σελ. 163-6. Cf. ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ Χ., «*Η αυτοδιάθεση στην τουρκική κατοχή: η Κύπρος σε αναζήτηση ελευθερίας*», σελ. 66 et seq και ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ Μ., «*Ομοσπονδοποίηση του κυπριακού χώρου: Θεωρητική προσέγγιση και αφηγηματικές στιγμές ιστορικού διαγράμματος*», σελ. 71-2 και ΤΣΑΡΔΑΝΙΔΗ Χ., «*Μικρά Κράτη στη Μεσόγειο: Η εξωτερική πολιτική της Κύπρου 1960-1963*», 89-94.

στο Σχέδιο Ανάν και η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση», σελ. 84-81.

Το panel κατέληξε στην έκθεση/πρόταση μιας «*principled basis for a just lasting Cyprus settlement in the light of International and European Law*». Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε στις 12 Οκτωβρίου στο Ευρωκοινοβούλιο για αναζήτηση υποστήριξης εκ μέρους των Ευρωπαϊκών Θεσμών, επισημαίνοντας ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μεγάλη ευθύνη για την εφαρμογή των αξιών και των αρχών της καθώς και το Διεθνές Δίκαιο στο έδαφος των κρατών μερών της⁴.

Παρά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν για τη δημιουργία μιας Ομοσπονδιακής Πολιτείας στην Κύπρο, αυτό παραμένει με παραλλαγές στο επίκεντρο στις μετέπειτα εξελίξεις και διαπραγματεύσεις. Η δημιουργία όμως μιας διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας που υποστηρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη, την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και από κάποιες πολιτικές δυνάμεις Ελληνικού και Κυπριακού Κράτους, είναι μια ασαφής προοπτική με ριψοκίνδυνο δικαιιοθεσμικά χαρακτηρισμό στην εξέλιξη ενός τέτοιου μορφώματος. Η ανεπάρκεια του Σχεδίου Ανάν αναδείχθηκε μέσα από το κείμενο του panel που εξέτασε τα ζητήματα της θέσης της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Διεθνή δικαιοταξία και έναντι του Ευρωπαϊκού Δικαίου. Ειδικά μάλιστα αναφέρθηκε στο δικαίωμα επέμβασης εγγυητριών δυνάμεων που αποτελεί «*σημαντικό περιορισμό της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας της Κύπρου και προκαλεί τη Διεθνή και Ευρωπαϊκή έννομη τάξη*», όπως και στη δημιουργία «*Επιτροπής Επιτήρησης της εφαρμογής του Σχεδίου Ανάν*». Ένα άλλο ζήτημα που απασχόλησε την Επιτροπή είναι το θέμα που τέθηκε

για αποστρατιωτικοποίηση της «*νέας Κυπριακής Δημοκρατίας*» που θα της στερούσε τη δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας, το ζήτημα του καθεστώτος των κυρίαρχων βρετανικών βάσεων, ενώ επισημάνθηκε το παράνομο status του ψευδοκράτους στα κατεχόμενα της Νήσου και τις συνέπειες του στον Κυπριακό Λαό. Σε τελική ανάλυση η Επιτροπή με τα επιχειρήματα της αποδομώσε το Σχέδιο Ανάν που δεν θα μπορούσε να καταργήσει τη μορφή της Κυπριακής Δημοκρατίας χωρίς να προηγηθεί αναθεώρηση των υφισταμένων συνθηκών⁵.

Το γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι σήμερα πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η Τουρκία αγωνίζεται για να επιτύχει τη συμμετοχή της στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα έχει καταστήσει το κυπριακό πρόβλημα εσωτερικό ζήτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Κυπριακό εξακολουθεί να παραμένει εμπόδιο στην ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που από την εισβολή και μετά επιμένει να αναγνωρίζει μόνο τα Κατεχόμενα ως νόμιμο διάδοχο του ανεξάρτητου κυπριακού Κράτους, ενώ αρνείται την αναγνώριση της επίσημης Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς να έχει διπλωματικές σχέσεις με ένα από τα κράτη-μέλη αποτελεί σημαντικό εμπόδιο. Η αναφορά στην παράγραφο 24 των Συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (23-24 Οκτωβρίου 2014) για τις παραβιάσεις της Τουρκίας στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Εκφράζοντας

σοβαρή ανησυχία για κάθε είδους ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο το Συμβούλιο, κάλεσε την Τουρκία να σεβαστεί την κυπριακή κυριαρχία και τα κυριαρχικά της δικαιώματα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες. Στα Συμπεράσματα του Συμβουλίου γίνεται επίσης ιδιαίτερη αναφορά στη Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών-μελών της στις 21^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 για τη στάση της Τουρκίας καθώς εξακολουθεί να μην αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία⁶. Αυτή ήταν μια ηχηρή απάντηση στη Διακήρυξη της Τουρκίας κατά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Άγκυρας της 29^{ης} Ιουλίου του 2005, με την οποία δήλωνε ότι δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία και ότι οι πρόνοιες του Πρωτοκόλλου της Άγκυρας δεν ισχύουν σε σχέση με την Κύπρο⁷. Τότε, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέρη της με τη Διακήρυξη της 21^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 είχαν φροντίσει να επισημάνουν χαρακτηριστικά την ανάγκη αναγνώρισης της Κυπριακής Δημοκρατίας από όλα τα κράτη ως μοναδικό υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου. Κατά συνέπεια οι δηλώσεις της Τουρκίας στο Πρωτόκολλο της Άγκυρας δεν δύναται να εναρμονισθούν με τη Συμφωνία Σύνδεσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας. Η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να τηρήσει όλες τις συμβατικές της υποχρεώσεις με την Ένωση και με όλα ανεξαιρέτως τα κράτη-μέλη της, η αναγνώριση των οποίων αποτελεί βασική προϋπόθεση

για τη προσχώρηση της.

Πρόσφατα αναβαθμίστηκε ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για την αντιμετώπιση του Κυπριακού Ζητήματος στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και είχαμε ένα πολύ θετικό αποτέλεσμα στις 30 Ιουνίου 2023. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στα Συμπεράσματα του για την Ανατολική Μεσόγειο με αριθμό 41 και 42, δήλωσε ότι παραμένει πλήρως προσηλωμένο στη συνολική διευθέτηση του Κυπριακού, στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και τηρουμένων των αρχών στις οποίες θεμελιώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ζητά την ταχεία επανέναρξη των διαπραγματεύσεων και δηλώνει έτοιμο να συμβάλει ενεργά στην υποστήριξη όλων των σταδίων της διαδικασίας με όλα τα κατάλληλα μέσα που διαθέτει υπό την αιγίδα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επίσης αναφέρθηκε σε προηγούμενα συμπεράσματά του για τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία και κάλεσε τον Υπάτο Εκπρόσωπο και την Επιτροπή να υποβάλουν έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχετικά με την κατάσταση των σχέσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας, με βάση τα μέσα και τις επιλογές που έχουν προσδιοριστεί, με σκοπό τα επόμενα βήματα να γίνουν με στρατηγικό και μακρόπνοο τρόπο⁸.

6. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Α., «*Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου*».

7. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, ENLARGEMENT: TURKEY DECLARATION BY THE EUROPEAN COMMUNITY AND ITS MEMBER STATES, Brussels, 21 September 2005 12541/05 (Presse 243), Official Journal of the European Union, ADDITIONAL PROTOCOL to the Agreement establishing an Association between the European Economic Community and Turkey following the enlargement of the European Union, L 254/58, 30.9.2005.

8. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, CO EUR 5, CONCL 3, EUCO 7/23, Βρυξέλλες, 30 Ιουνίου 2023 (OR. en). Είχε προηγηθεί το Statement of the Members of the European Council, SN 18/21, Brussels, 25 March 2021 (OR. en)

4. ΠΕΡΡΑΚΗ Σ., «*Τελικά πόσο διεθνές δικαίο πρέπει/μπορεί να περιέχει η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος; Μια αναφορά στην παρέμβαση της "Κίνησης για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού"*», σελ. 46-51.

5. ΗΦΑΙΣΤΟΥ Π., «*Πλαίσιο Αρχών για μια δίκαιη λύση και βιώσιμη λύση του Κυπριακού με γνώμονα το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο*». Βλ. Παράρτημα «Α».

Αρωγός σε αυτές τις προσπάθειες είναι και η Ελλάδα που έχει θέσει το κυπριακό ως κορυφαία εθνική προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της. Το διαρκές της μέλημα είναι ο τερματισμός της τουρκικής κατοχής σε μεγάλο τμήμα της Νήσου και στη συνέχεια η εξεύρεση μιας δίκαιης βιώσιμης και λειτουργικής λύσης στο πλαίσιο των υφισταμένων αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και του ευρωπαϊκού κεκτημένου⁹.

Από τα παραπάνω κυρίως, αλλά και από πολλά άλλα φαίνεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αντιληφθεί πλήρως ότι οι προκλητικές και παράνομες ενέργειες της Τουρκίας τερματίζουν κάθε προσπάθεια για την εξασφάλιση θετικού κλίματος στην περιοχή. Παράλληλα με το να μην αναγνωρίζει η Τουρκία την Κυπριακή Δημοκρατία ως ένα νόμιμο και διεθνώς αναγνωρισμένο κράτος, τηρώντας μια στάση αμφισβητήσεων κυριαρχικών της δικαιωμάτων, θέτει η ίδια ανυπέβλητα εμπόδια στην πορεία της προς την Ευρώπη. Μέχρι στιγμής το λευκό περιστέρι της ειρήνης δεν έχει καταφέρει να διέλθει από τις συμπληγάδες της τουρκικής αδιαλλαξίας και των παράνομων απαιτήσεων. Ο Ελληνισμός βρίσκεται σε διπλωματική εγρήγορση για να αντικρούσει κάθε προσπάθεια της Τουρκίας με την ενεργό υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν έχει επιτευχθεί μέχρι στιγμής μια ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού, αλλά είναι πλέον καταφανές πως η πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, που τόσο πολύ επιθυμεί, περνάει μέσα από την δίκαιη και βιώσιμη επίλυση του.

9. Cf. ΤΡΙΤΑΡΗ Κ., «Η πτυχή εγγυήσεων-ασφαλείας: Ιστορικό του θέματος-οι προτάσεις Γενικού Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών-οι σχετικές διατάξεις του τελικού Σχεδίου Αννάν-οι ελληνικές θέσεις», σελ. 141-2. Βλ. ΥΠΕΞ: Το Κυπριακό ζήτημα σήμερα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

Πηγή: ΗΦΑΙΣΤΟΣ Π., «Πλαίσιο Αρχών για μια δίκαιη λύση και βιώσιμη λύση του Κυπριακού με γνώμονα το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο», <https://ifestos.edu.gr/international-and-european-rule-of-law-2-%ce%b4%ce%b9%ce%b5%ce%b8%ce%bd%ce%ae%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b5%cf%85%cf%81%cf%89%cf%80%ce%b1%cf%8a%ce%ba%ce%ae-%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%bc/>, <https://ifestos.edu.gr/?s=%CE%A0%CE%B5%CF%81%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82&x=6&y=12>

Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομώνων Συγκληθέν από την Επιτροπή για Ευρωπαϊκή Λύση στην Κύπρο

Πλαίσιο αρχών για μια δίκαιη
και βιώσιμη λύση του Κυπριακού
με γνώμονα το Διεθνές και
Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Προοίμιο

1. Ο σκοπός της έκθεσης αυτής, που ετοιμάστηκε από ένα Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομώνων είναι η αναζήτηση μια δίκαιης διευθέτησης του Κυπριακού, η οποία να προσφέρει ένα ειρηνικό και ευήμερο μέλλον για όλους τους κατοίκους του νησιού. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο πρέπει να εφαρμοστούν οι πρωταρχικές αρχές

του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου που αφορούν στην επίλυση διεθνών διενέξεων, συμπεριλαμβανομένων των διενέξεων που αφορούν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αρχές αυτές βρίσκονται στην καρδιά του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου. Η μη συμμόρφωση προς αυτές τις αρχές μπορεί όχι μόνον να θέσει σε κίνδυνο την επιτυχία οποιουδήποτε σχεδίου επίλυσης, ενσωματώνοντας σε αυτό στοιχεία αντικρουόμενα με το διεθνές δίκαιο και αποδυναμώνοντας την βιωσιμότητά του, αλλά και να αποτελέσει αποσταθεροποιητικό στοιχείο στο μέλλον. Μια πολιτική επίλυση αντίθετη με τις γενικά παραδεδεδεγμένες αρχές του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου μπορεί να αποτελέσει «προηγούμενο» σε άλλες περιπτώσεις διενέξεων με σοβαρές επιπτώσεις για την σταθερότητα της διεθνούς τάξης.

2. Οι θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου προσφέρουν ένα μοναδικό οδηγό και μια μεθοδολογία για την έναρξη και επιτυχή κατάληξη μιας διαδικασίας, η οποία να οδηγεί σε μία διευθέτηση του Κυπριακού μέσα στα πλαίσια ενός νέου και γνήσια Κυπριακού Συντάγματος σύμφωνα με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Αυτή η διαδικασία βρίσκεται στον πυρήνα μιας Ευρωπαϊκής λύσης για την Κύπρο η οποία να είναι συμβατή με το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

3. Η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος πρέπει να εξευρεθεί υιοθετώντας και εφαρμόζοντας τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται το Διεθνές Δίκαιο και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτές είναι, συνοπτικά, η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, η κυριαρχία, ανεξαρτησία και ισότητα των κρατών, η απαγόρευση της επίθεσης και η μη αναγνώριση των συνεπειών της και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ελευθερίας, της δη-

μοκρατίας και της αρχής του κράτους δικαίου. Τόσο η σημερινή τάξη των πραγμάτων στην Κύπρο, όσο και οι όροι που εμπεριέχονται στο τελευταίο Σχέδιο Αννάν δεν είναι συμβατοί με αυτές τις θεμελιώδεις αρχές. Είναι επίσης αναγκαίο να επιτευχθεί μία λύση η οποία να σέβεται πλήρως την ανάγκη για συμφιλίωση και συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων και όλων των ενδιαφερομένων πλευρών.

4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αδράξει αυτή την ιστορική ευκαιρία και να αναλάβει την ειδική ευθύνη της να βοηθήσει ενεργά την δρομολόγηση μιας διαδικασίας εκπόνησης Συντάγματος, η οποία θα επιτρέψει εν τέλει στην Κυπριακή Δημοκρατία, ως κράτος-μέλος, να επανακτήσει πλήρη κυριαρχία και ανεξαρτησία και να εγκαθιδρύσει ειρηνικά μια συνταγματική τάξη σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές και βασισμένη στον πλήρη σεβασμό της διαφορετικότητας.

Βασικά Δεδομένα

5. Η Δημοκρατία της Κύπρου απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1960 δυνάμει μιας σειράς διεθνών συμφωνιών. Εντούτοις, σε αντίθεση με άλλες αποικιακές χώρες που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, η Κύπρος υπόκειντο σε Συνθήκη με προβλέψεις εγγυήσεων υπέρ του Ηνωμένου Βασιλείου, της Τουρκίας και της Ελλάδας. Το 1974 η Τουρκία, επικαλούμενη το πραξικόπημα της Ελληνικής χούντας εναντίον της νόμιμης Κυπριακής κυβέρνησης του Αρχιεπίσκοπου Μακαρίου, εισέβαλε στην Κύπρο και προχώρησε σε κατάληψη του Βόρειου τμήματος της. Αυτή η αρχική ενέργεια εξελίχθηκε σε μια παρατεταμένη και συνεχιζόμενη ακόμη κατοχή, που διαρκεί ήδη πάνω από 30 χρόνια και η οποία έχει

προκαλέσει μια σειρά παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως επιβεβαιώνουν τα όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα^[1]. Από το 1974 η Κύπρος είναι *de facto* διαιρεμένη στη διεθνώς αναγνωρισμένη Κυπριακή Δημοκρατία και την «Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου», μια οντότητα^[2] η οποία κηρύχθηκε ανίσχυρη από τις αποφάσεις 541(1983) και 550 (1984) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και η οποία αναγνωρίζεται και συντηρείται μόνο από την Τουρκία. Ενώ περίπου ο μισός τουρκοκυπριακός πληθυσμός μετανάστευσε μετά τα γεγονότα του 1974, με προορισμό κυρίως το Ηνωμένο Βασίλειο, πάνω από 120.000 Τούρκοι έποικοι ζούνε σήμερα στη βόρεια Κύπρο, μετατρέποντας τους Τουρκοκύπριους σε μειονότητα μέσα στη δική τους κοινότητα. Ο πληθυσμός της Κύπρου σήμερα (χωρίς τους έποικους) είναι 802.500 εκ των οποίων το 80% είναι Ελληνοκύπριοι, το 11% Τουρκοκύπριοι (έναντι 18% το 1974) και 9% Αρμένιοι, Μαρωνίτες, Λατίνοι και ξένοι διαμένοντες στην Κύπρο.

6. Το Σχέδιο Αννάν, όπως παρουσιάστηκε στην τελευταία του εκδοχή από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ στις 31 Μαρτίου 2004, προέβλεπε ένα ομοσπονδιακό κράτος, την «*Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου*», αντικαθιστώντας και καταργώντας την υπάρχουσα Κυπριακή Δημοκρατία και ενσωματώνοντας τα κατεχόμενα εδάφη του βορρά. Στις 24 Απριλίου 2004, διεξήχθησαν δυο ξεχωριστά δημοψηφίσματα. Ενώ 65% των Τουρκοκυπρίων και εποίκων ψηφοφόρων στον κατεχόμενο βορρά απεδέχθησαν το Σχέδιο Αννάν, 76% των Ελληνοκύπριων κατοίκων της Κυπριακής Δημοκρατίας το απέρριψαν. Την 1η Μαΐου 2004 η Κυπριακή Δημοκρατία, στο σύνολο

της, έγινε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με ένα Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην Συνθήκη Προσχώρησης ανεστάλη προσωρινά η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου στην κατεχόμενη περιοχή. Η έναρξη των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Τουρκίας αναμένεται σύντομα.

Οι Θεμελιώδεις Αρχές

1. Η Ειρηνική Επίλυση των Διαφορών

α) Η Έννοια της Αρχής

7. Το Άρθρο 2(3) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει ότι «*Όλα τα μέλη θα διευθετούν τις διεθνείς διενέξεις τους με ειρηνικά μέσα και με τέτοιο τρόπο ώστε να μην διακινδυνεύονται η διεθνής ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη*». Κατά συνέπεια, ένας διακανονισμός που θέτει, ή μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και σταθερότητα και δε συμβαδίζει με τα αποδεκτά πρότυπα δικαιοσύνης, δεν μπορεί να είναι συμβατός με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Χάρτη^[3] για όλα τα κράτη.

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

8. Οι όροι του Σχεδίου Αννάν στην πραγματικότητα θα ενέκλειαν την αστάθεια στον πυρήνα της επίλυσης του Κυπριακού και θα οδηγούσαν αναπόφευκτα σε αυξημένες τριβές και αποσταθεροποίηση. Αυτό υπογραμμίζεται από τις προβλέψεις σχετικά με τη θέση ξένων υπηκόων (μη Κυπρίων), οι οποίοι θα ασκούσαν αποφασιστικό έλεγχο σε βασικούς τομείς κυβερνητικής δραστηριότητας στην Κύπρο. Παραδείγματα όπου μη-Κύπριοι θα είχαν (σε περίπτωση

διαφωνίας μεταξύ ίσου αριθμού Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων) αποτελεσματικό έλεγχο φαίνεται να αποτελούν η Επιτροπή Συμφιλίωσης, το Ανώτατο Δικαστήριο με νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, η Κεντρική Τράπεζα, το Συμβούλιο Επαναπατριsmού, το Δικαστήριο Περιουσιών και τα όργανα του Συμβουλίου Περιουσιών. Λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες της περιόδου 1960-63, η ανάγκη για σταθερότητα στη διάταξη των κυβερνητικών δραστηριοτήτων είναι κρίσιμη. Επιπλέον, οι παραπάνω αλλοδαποί υπήκοοι δεν θα ήταν δημοκρατικά υπόλογοι προς το λαό της Κύπρου.

9. Οποιαδήποτε διευθέτηση μιας διεθνούς διαφοράς πρέπει να είναι συμβατή με τη δικαιοσύνη. Αυτό επισημαίνεται παρακάτω (παράγραφος 15) σε συσχέτιση με τη θεμελιώδη αρχή του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2. Η Κυριαρχία, Ανεξαρτησία και Ισότητα των Κρατών

α) Η Έννοια της Αρχής

10. Το διεθνές δίκαιο, καθώς και το δίκαιο της ΕΕ, βασίζεται στην αναγνώριση ανεξάρτητων και κυρίαρχων κρατών. Στις σχετικές αρχές συμπεριλαμβάνονται η υποχρέωση μη-επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών και ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας όλων των κρατών^[4]. Επιπλέον, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης προβλέπει ότι ενόσω ο λαός ενός κράτους έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση του κράτους αυτού, η ελεύθερη επιλογή του λαού του κράτους, σύμφωνα με τις βασικές διεθνείς και ευρωπαϊκές αξίες, πρέπει

να γίνεται σεβαστή σε διεθνές επίπεδο.

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

11. Το Σχέδιο Αννάν βασίζεται πάνω στη κατάργηση της νόμιμης και αναγνωρισμένης Κυπριακής Δημοκρατίας. Επιπλέον, το δικαίωμα της επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις της Κύπρου, το οποίο διατηρούν η Ελλάδα, η Τουρκία και η Μεγάλη Βρετανία ως εγγυήτριες δυνάμεις σύμφωνα με την Ιδρυτική Συνθήκη της 16 Αυγούστου 1960 και το οποίο με το Σχέδιο Αννάν επεκτείνεται έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει την εδαφική ακεραιότητα, την ασφάλεια και την συνταγματική τάξη τόσο της ομοσπονδιακής «Ενωμένης Δημοκρατίας της Κύπρου» όσο και των ομόσπονδων κρατιδίων, αποτελεί σημαντικό περιορισμό της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας της Κύπρου και προσβολή της διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης. Αυτό γίνεται ακόμα πιο αισθητό με την προτεινόμενη δημιουργία μιας Εποπτικής Επιτροπής, αποτελούμενης από αντιπροσώπους των εγγυητριών δυνάμεων, των ομόσπονδων κρατών και του ΟΗΕ, για να επιβλέπει την εφαρμογή της διευθέτησης του Σχεδίου Αννάν και με την δυνατότητα να κάνει συστάσεις. Επιπλέον, το Σχέδιο Αννάν προέβλεπε την μόνιμη αποστρατικοποίηση και τον αφοπλισμό του νέου Κυπριακού κράτους, δημιουργώντας ερωτήματα σχετικά με το δικαίωμα της αυτοάμυνας.

12. Επιπλέον, παρατηρεί κανείς στο σχέδιο Αννάν το δικαίωμα του Ηνωμένου Βασιλείου σε ολοκληρωτική και ανεμπόδιστη πρόσβαση για οποιονδήποτε λόγο στα ύδατα που περιλαμβάνονται μεταξύ των περιοχών των κυρίαρχων βάσεων καθώς και το γε-

γονός ότι οι διαδικασίες διεθνούς δικαστικής επίλυσης ή επίλυσης μέσω τρίτου διαμεσολαβητή απαγορεύονται ρητά όταν οι διενέξεις αφορούν τις περιοχές των βάσεων. Τέτοιες διαφωνίες θα επιλύοντο από διαμεσολαβητή που θα διόριζαν οι αρχές των βάσεων.

3. Η Απαγόρευση των Πράξεων και Συνεπειών της Επίθεσης

α) Η Έννοια της Αρχής

13. Η απαγόρευση της επίθεσης βρίσκεται στον πυρήνα της διεθνούς έννομης τάξης. Είναι ενσωματωμένη στο ευρύτερο διεθνές δίκαιο^[5], στο διεθνές ποινικό δίκαιο^[6], και σε αναφορά με συγκεκριμένες καταστάσεις. Η απαγόρευση των συνεπειών της επίθεσης σημαίνει το απαράδεκτο των πλεονεκτημάτων που έχουν αποκτηθεί με τη χρήση παράνομης βίας και βρίσκεται ενσωματωμένη, για παράδειγμα, στον κανόνα αναγκαστικού δικαίου περί της μη απόκτησης περιουσιακού τίτλου που είναι αποτέλεσμα βίας. Σε σχέση με την Κύπρο το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ υιοθέτησε τις αποφάσεις 541(1983) και 550 (1984), κηρύσσοντας την υποτιθέμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου» (ΤΔΒΚ) παράνομη και καλώντας όλα τα κράτη να μην την αναγνωρίσουν^[7]. Επιπλέον, η εγκατάσταση Τούρκων εποίκων, σε μια προσπάθεια αλλοίωσης της δημογραφίας της νήσου Κύπρου, αντιτίθεται στις αρχές του διεθνούς δικαίου, ειδικά σε όσες είναι σχετικές με την αυτοδιάθεση και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 49 της IV Σύμβασης της Γενεύης περί Προστασίας των Πολιτών του 1949 (η οποία επικυρώθηκε

από την Κύπρο και την Τουρκία) απαγορεύει σε κατοχική δύναμη τη μεταφορά μέρους του πληθυσμού της στα κατεχόμενα εδάφη. Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι κατόπιν της κατοχύρωσης της θέσης των εποίκων ως παράνομης, θα παραμένει το θέμα του τι θα απογίνει με τους εποίκους και τις οικογένειες τους προς διευθέτηση από τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσα στο πλαίσιο μιας συνολικά δίκαιης και λογικής επίλυσης και με τρόπο συναφή προς το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο.

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

14. Το Σχέδιο Αννάν προέβλεπε τη νομιμοποίηση των πράξεων της «ΤΔΒΚ» και κατά προέκταση της ίδιας της «ΤΔΒΚ». Το Σχέδιο διακήρυττε ότι όλες οι πράξεις οποιασδήποτε αρχής στην νήσο Κύπρο (με την εξαίρεση των περιοχών των Αγγλικών βάσεων) θα αναγνωρίζονταν ως έγκυρες, εκτός αν η υπό εξέταση συγκεκριμένη πράξη ήταν ασύμβατη με το διεθνές δίκαιο, ανεξάρτητα από το ζήτημα της νομιμότητας της σχετικής αρχής. Εξίσου σοβαρό είναι το ότι οι προβλέψεις του Σχεδίου σχετικά με τους Τούρκους εποίκους δε φαίνεται να ήταν συμβατές με το διεθνές δίκαιο^[8]. Κατ' αρχήν, το Σχέδιο επέτρεπε στους εποίκους να ψηφίσουν στο Τουρκοκυπριακό δημοψήφισμα, παρόλο που οι έποικοι συνιστούν πλέον την πλειοψηφία των κατοίκων του βορρά και παρόλο που με αυτό αναγνωριζόταν με συνταγματική ισχύ μια παράνομη συνέπεια μιας παράνομης επίθεσης. Ο ΟΗΕ δεν έχει δεχθεί εποίκους να ψηφίζουν σε εσωτερικές εκλογές αυτοδιάθεσης σε άλλες περιπτώσεις, όπως στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, στη Δυτική Σαχάρα και στο Ανατολικό Τιμόρ. Κατά δεύτερον, η κατάσταση

των εποίκων νομιμοποιείται επιπλέον από το γεγονός ότι επιτρέπεται σε ένα μεγάλο αριθμό από αυτούς να παραμείνουν στο βορρά. Είναι προφανές ότι σε οποιαδήποτε επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς, οι έποικοι πρέπει να αντιμετωπίζονται με τρόπο συνεπή προς το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εκ των πραγμάτων το θέμα των εποίκων είναι διαφορετικό από αυτό του σημαντικού αριθμού Τουρκικών στρατευμάτων στην κατεχόμενη Βόρεια Κύπρο. Η παρουσία τέτοιων στρατευμάτων υπό την παρούσα κατάσταση αποτελεί ξεκάθαρη προσβολή προς τις αρχές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και σύμβολο επιθετικότητας. Θα πρέπει να αποσυρθούν.

4. Ο Σεβασμός των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

α) Η Έννοια της Αρχής

15. Η Αρχή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαιτεί η κυβέρνηση να προωθεί και να σέβεται πλήρως τα βασικά ατομικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες που απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις, την ευρωπαϊκή έννομη τάξη και από τα εθνικά συντάγματα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παίζουν έναν κρίσιμο ρόλο στο διεθνές δίκαιο και στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα δεσμεύει την Κύπρο και την Τουρκία. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει υποστηρίξει σε αρκετές περιπτώσεις ότι από το 1974 η Τουρκία είναι άμεσα υπεύθυνη για συνεχείς παραβιάσεις βασικών θεμελιωδών δικαιωμάτων με την κατοχή του βορείου τμήματος της Κύπρου, την παρεμπόδιση εκτοπισμένων Ελληνοκύπριων πο-

λιτών να επιστρέψουν στα σπίτια και στην ιδιοκτησία τους ή να έχουν πρόσβαση σε αυτά και να τα απολαμβάνουν, με την έλλειψη έρευνας για τη τύχη των χιλιάδων αγνοουμένων και με την αποτυχία της να προστατέψει την ανεξιθρησκία και την ελευθερία έκφρασης. Αυτές οι αποφάσεις, των οποίων το εύρος και η βαρύτητα είναι πρωτοφανή, δεν έχουν υλοποιηθεί ακόμη^[9]. Επιπλέον, τα δικαιώματα που βρίσκονται ενσωματωμένα στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση αποτελούν θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα και στο κράτος δικαίου^[10]. Η Ευρωπαϊκή έννομη τάξη, κατά συνέπεια, τόσο μέσα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, όσο και μέσα από το κοινοτικό κεκτημένο, μας εφοδιάζει με το πιο αυστηρό και πιο αποτελεσματικό σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των μειονοτήτων διεθνώς. Επιπλέον, τόσο η Κύπρος όσο και η Τουρκία μετέχουν στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη, της οποίας το άρθρο 1 κατοχυρώνει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, και στη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων.

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

16. Με το Σχέδιο Αννάν, σοβαροί περιορισμοί πολιτικών και αστικών δικαιωμάτων και της ελευθερίας εγκατάστασης, παραβιάσεις της απαγόρευσης φυλετικών διακρίσεων και έντονες παραβιάσεις δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και σεβασμού της κατοικίας, θα διατηρούνταν, ακόμα και θα διαιωνίζονταν, για όλους τους Κύπριους πολίτες και για πολλές δεκαετίες. Σε κάποιες δε

περιπτώσεις, ακόμα και μόνιμα (π.χ. σε ότι αφορά το δικαίωμα επιλογής τόπου διαμονής και το δικαίωμα επιστροφής στην κατοικία). Το θέμα των εποίκων έχει αναφερθεί παραπάνω (παράγραφος 14). Το Σχέδιο Αννάν θα εμπόδιζε το δικαίωμα όλων των εκτοπισμένων Ελληνοκύπριων να επιστρέψουν στα σπίτια τους και θα μείωνε σημαντικά το δικαίωμα των Ελληνοκυπρίων οι οποίοι έχουν παρουσία στο βορρά να ανακτήσουν την περιουσία τους^[11]. Επιπλέον το Σχέδιο Αννάν επιχειρούσε να αρνηθεί και να καταργήσει το δικαίωμα προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από τους κατόχους περιουσίας οι οποίοι είχαν στερηθεί των δικαιωμάτων τους (όπως καθόρισε το Δικαστήριο), ανακηρύσσοντας την «Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου» ως υπεύθυνο αρμόδιο κράτος, απαλλάσσοντας έτσι την Τουρκία και ορίζοντας ότι οι ήδη υπάρχουσες πρόσφυγες θα πρέπει να παραγραφούν με το επιχείρημα ότι με το Σχέδιο Αννάν προβλέπονταν επαρκείς αποζημιώσεις. Παράλληλα, το Άρθρο 6 του Παραρτήματος ΙΧ της Ιδρυτικής Συμφωνίας που περιέχεται στο Σχέδιο Αννάν προέβλεπε να ζητηθεί η επικύρωση του σχεδίου από την ΕΕ, όπως αυτό θα γινόταν αποδεκτό από τα ενδιαφερόμενα μέρη, και η υιοθέτησή του ως πρωτογενούς δικαίου. Κάτι τέτοιο αποσκοπούσε στο να αποκλείσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να κρίνει τη συμβατότητα του Σχεδίου με τις θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ.

5. Δημοκρατία

α) Η Σημασία της Αρχής

17. Η δημοκρατία αφορά στην εγκαθίδρυση και συνεχή ύπαρξη μιας γνή-

σια αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης υπόλογης στο λαό. Απαιτεί την αποδοχή από τους πολίτες των βασικών κανόνων που διέπουν τη δημιουργία και οργάνωση ενός κράτους και τις σχέσεις του με τους πολίτες. Απαιτεί επιπλέον τον πλήρη σεβασμό της βούλησης του λαού, όπως αυτή εκφράζεται από τους ψηφοφόρους και/ή από τους νόμιμους αντιπροσώπους τους. Η δημοκρατία βασίζεται στον κανόνα της πλειοψηφίας, με πλήρη αναγνώριση και εφαρμογή των δικαιωμάτων του ατόμου, των μειονοτήτων και των ομάδων, όπως απαιτείται. Η αρχή της δημοκρατίας αποτελεί ένα συνεχώς αυξανόμενης σημασίας μέρος του διεθνούς δικαίου και βρίσκεται στην καρδιά του ευρωπαϊκού δικαίου. Το Άρθρο 3 του Καταστατικού Χάρτη αναφέρεται σε πλουραλιστική δημοκρατία, σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου ως αρχές του συστήματος του Συμβουλίου της Ευρώπης^[12], ενώ το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση διακηρύσσει τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα και του κράτους δικαίου ως θεμελιώδεις αρχές της Ένωσης^[13].

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

18. Η διαδικασία του Σχεδίου Αννάν, σύμφωνα με την οποία συμφωνίες, συντάγματα και νόμοι επιζητείται να επιβληθούν σε ένα ανεξάρτητο κράτος χωρίς να είναι το αποτέλεσμα μιας δημοκρατικής νομοθετικής διαδικασίας ή διαλόγου, δεν μπορεί να είναι σύμφωνη με την αρχή της δημοκρατίας. Όπως σύμφωνη με την αρχή αυτή δεν μπορεί να είναι ούτε η αριθμητική εξίσωση μεταξύ δυο δημογραφικά άνισων κοινοτήτων^[14]. Ένα

συνταγματικό και θεσμικό πλαίσιο το οποίο απαιτεί την αμοιβαία συναίνεση των αντιπροσώπων και των δύο εθνικών κοινοτήτων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και σε κάθε μία από τις τρεις παραδοσιακές εξουσίες (νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική) εξασφαλίζει μόνιμο δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) τόσο στην πλειοψηφία όσο και στην μειοψηφία. Η μετάθεση της τελικής απόφασης σε ξένους πολίτες σε περίπτωση αδιεξόδου μέσα σε όργανα βαρυσήμαντα όπως το Ανώτατο Δικαστήριο και άλλα^[15] βρίσκεται σε πλήρη αντίφαση με την αρχή της δημοκρατίας. 19. Στις 24 Απριλίου 2004 76% των ψηφοφόρων της Κυπριακής Δημοκρατίας στην περιοχή που ελέγχεται από την Κυβέρνηση απέρριψαν το Σχέδιο Αννάν. Αυτή η απόφαση πρέπει να γίνει αποδεκτή από όλους ως μια έγκυρη άσκηση της δημοκρατίας και του δικαιώματος αυτοδιάθεσης.

6. Το Κράτος Δικαίου

α) Η Έννοια της Αρχής

20. Το κράτος δικαίου στο διεθνές δικαιο προβλέπει ότι όλες οι επίσημες δραστηριότητες πρέπει να επιχειρούνται με τρόπο συμβατό με τις αρχές του δικαίου. Επίσης σημαίνει ότι νόμιμες διαδικασίες πρέπει να καθιερώνονται και να γίνονται σεβαστές προκειμένου οι αρχές του δικαίου να λειτουργούν αποτελεσματικά, έτσι ώστε, για παράδειγμα, η αρχή της δίκαιης δίκης να είναι ουσιαστική. Όπως έχει σημειωθεί παραπάνω (παράγραφος 15), τόσο το Συμβούλιο της Ευρώπης, όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζονται μεταξύ άλλων πάνω στην αρχή του κράτους δικαίου.

21. Δεν μπορεί να υπάρξει διεθνής νο-

μιμότητα σε έδαφος παράνομα κατεχόμενο από ξένη δύναμη. Πράγματι, το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμποδίζεται από την άσκηση της κυριαρχίας πάνω σε μέρος του διεθνώς αναγνωρισμένου εδάφους του θέτει σε αμφισβήτηση την ίδια την Ευρωπαϊκή νομιμότητα.

β) Οι ανεπάρκειες του Σχεδίου Αννάν

22. Το Σχέδιο Αννάν πρότεινε την αντικατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας με ένα νέο κράτος το οποίο δύσκολα θα μπορούσε να προσφέρει μια σταθερή κυβέρνηση, καθώς θα ενείχε το στοιχείο της αστάθειας, όπως έχει σημειωθεί παραπάνω. Επιπλέον, οι περιορισμοί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δυνατότητας ελεύθερης επιδίωξής τους σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και υπό το καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που απορρέουν από τις διεθνείς συνθήκες που δεσμεύουν την Κύπρο (π.χ. Διεθνείς Συμβάσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα), θα προσέβαλλαν σοβαρώς τις έννοιες της ορθής απονομής δικαιοσύνης και του κράτους δικαίου.

Ο Δρόμος προς τα Εμπρός: Μια Συντακτική Συνέλευση για την Κύπρο

23. Με βάση το Σύνταγμα του 1960, η Κυπριακή Δημοκρατία είναι το μόνο διεθνώς αναγνωρισμένο και νόμιμο πολιτειακό σύστημα διακυβέρνησης της νήσου Κύπρου. Η ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση την έχει θέσει υπό την προστασία της, έτσι ώστε οποια-

δήποτε λύση του Κυπριακού να πρέπει να αρχίζει με βάση τους υπάρχοντες θεσμούς και την έννομη τάξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως αυτή είναι αποδεκτή από το λαό της και διεθνώς νομιμοποιημένη. Από εκεί και πέρα πρέπει να βρεθούν πρόσφοροι τρόποι και μέσα για να προσαρμόσουν τους ήδη υπάρχοντες θεσμούς και το δίκαιο, λαμβάνοντας υπόψη τη βούληση του λαού ως συνόλου περιλαμβάνοντας όλες τις κοινότητες, έτσι ώστε να ανακτηθεί η δημοκρατική βάση και η πλήρης κυριαρχία στο διεθνώς αναγνωρισμένο έδαφος της Δημοκρατίας.

24. Μια δημοκρατική διαδικασία αυτόνομης σύνταξης Συντάγματος, η οποία να συμπεριλαμβάνει διάφορα βήματα, θα επέτρεπε στο λαό της Κύπρου να ξεπεράσει το παρόν αδιέξοδο και να ανακαλύψει μέσα και μέτρα τα οποία τελικά θα οδηγήσουν σε επανασύνδεση και συμφιλίωση σύμφωνα με τις προαναφερθείσες θεμελιώδεις αρχές. Η Συντακτική Συνέλευση ως όργανο δημοκρατικής συντακτικής εξουσίας έχει ήδη χρησιμοποιηθεί με επιτυχία, κυρίως στην διαδικασία αποapoικιοποίησης. Η σύνταξη Συντάγματος πρέπει να εντάσσεται σε δημοκρατικές πολιτικές διαδικασίες και όχι χωρίς αυτές.

25. Μια Συντακτική Συνέλευση για την Κύπρο, είτε δημοκρατικά εκλεγμένη, είτε ορισμένη έτσι ώστε να αντικατοπτρίζει ορθά την βούληση των ψηφοφόρων και την προοπτική διαφορετικών κοινοτήτων όλου του νησιού, πρέπει να έχει την αποκλειστική ευθύνη για την σύνταξη και υιοθέτηση ενός νέου Συντάγματος για την Κύπρο, το οποίο να βασίζεται στο ήδη υπάρχον Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960 και το οποίο τελικά να τροποποιεί ή να υποκαθιστά.

26. Τα μέλη της Συντακτικής Συνέλευ-

σης πρέπει να έχουν απόλυτη ελευθερία και ευθύνη ως προς την επιλογή του πολιτεύματος, είτε αυτό είναι προεδρικό, κοινοβουλευτικό, ή ένας συνδυασμός των δύο· ως προς την εξεύρεση εδαφικών διευθετήσεων μέσω ενός κατάλληλου σχεδίου αποκέντρωσης- σε περιοχές, περιφέρειες, κοινότητες ή παρεμφερή- και ως προς την διαμόρφωση διαδικασιών ικανών να προστατεύσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματα των μειονοτήτων και των ανθρώπων, προς όφελος του λαού όλων των κοινοτήτων της Κύπρου. Γνωματεύσεις και βοήθεια για την Συνέλευση ή τα μέλη της μπορούν να αναζητηθούν από εμπειρογνώμονες από το εσωτερικό της Κύπρου και το εξωτερικό. Τα μόνα νομικά όρια της κυρίαρχης συντακτικής εξουσίας της Συνέλευσης είναι η αυστηρή συμμόρφωση με τις Ευρωπαϊκές αρχές και το κοινοτικό κεκτημένο, και με τα διεθνή πρότυπα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και την προστασία των μειονοτήτων που πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα Ευρωπαϊκά θεσμικά μέσα^[6].

27. Το νέο Σύνταγμα, όπως θα διαμορφωθεί από τη Συνέλευση, θα πρέπει να υποβληθεί σε ξεχωριστά παράλληλα δημοψηφίσματα, τα οποία θα διεξαχθούν στις δύο μεριές του νησιού, σύμφωνα με την εμπειρία της 24 Απριλίου 2004^[7]. Μόνο ο λαός της Κύπρου μπορεί να επιφέρει την νομιμότητα που είναι αναγκαία για μια νέα αρχή. Οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού πρέπει να είναι νόμιμη και νομιμοποιημένη και πρέπει να βασίζεται πάνω στη μόνη ισχύουσα συνταγματική βάση που αναγνωρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από την διεθνή κοινότητα, και αυτό είναι το Σύνταγμα

της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960. Οι διαδικασίες που θα ρυθμίζουν την εκλογή ή τον ορισμό της Συντακτικής Συνέλευσης, τη σύνθεση της και τη λειτουργία της, καθώς και την διεξαγωγή των δημοψηφισμάτων για το Σύνταγμα, θα πρέπει να προβλέπονται από τροπολογίες στο Σύνταγμα του 1960. Προτείνεται επιπλέον η διαδικασία της Συντακτικής Συνέλευσης να διεξαχθεί υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συστάσεις

28. Το Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομένων αναζητά μια δίκαιη και έντιμη λύση για την Κύπρο, η οποία να επιτρέπει στις κοινότητες να επιτύχουν συμφιλίωση και ένα ειρηνικό και ευήμερο μέλλον. Κατά συνέπεια συνιστά την τήρηση των Θεμελιωδών Αρχών του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου όπως αναφέρονται παραπάνω σε όλους τους αρμόδιους διεθνείς θεσμούς, συμπεριλαμβανόμενου του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, αλλά ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό το πρίσμα της ιστορικής ευκαιρίας που της παρουσιάζεται με την πρόσφατη ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας και την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία.

29. Το Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομένων συνιστά:

α) Την αναγνώριση των παραπάνω Θεμελιωδών Αρχών από τα μέρη τα οποία εμπλέκονται στην αναζήτηση ειρήνης, δικαιοσύνης και ασφάλειας στην Κύπρο.

β) Την υιοθέτηση ενός ψηφίσματος από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (και άλλους αρμόδιους διεθνείς θεσμούς)

στο οποίο να επαναβεβαιώνονται οι Θεμελιώδεις Αρχές.

γ) Τη σύσταση μέσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (και σε άλλους αρμόδιους διεθνείς θεσμούς) ενός εποπτικού μηχανισμού μέσω του οποίου να διασφαλίζεται η συμβατότητα με τις Θεμελιώδεις Αρχές οποιουδήποτε διακανονισμού προτείνεται για την Κύπρο.

δ) Τη δημιουργία μιας Συντακτικής Συνέλευσης υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη βάση του Κυπριακού Συντάγματος του 1960, η οποία να φέρει σε επαφή τα άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη με σκοπό την εξεύρεση μιας επίλυσης συμβατής με τις Θεμελιώδεις Αρχές.

Συμπέρασμα

30. Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μεταβάλει ριζικά τους εσωτερικούς όσο και εξωτερικούς παράγοντες του Κυπριακού. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι είναι τώρα πια πολίτες της Ένωσης, απολαμβάνουν τα δικαιώματα που πηγάζουν από την Ευρωπαϊκή έννομη τάξη και υπόκεινται στα καθήκοντα που πηγάζουν από αυτή. Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι κράτος-μέλος και κατά συνέπεια είναι μία από τους «Κύριους των Συνθηκών».

31. Εάν το Σχέδιο Αννάν είχε γίνει αποδεκτό και είχε τεθεί σε εφαρμογή πριν από την ένταξη, η ίδια η ένταξη θα είχε στηριχτεί σε πολύ ασταθείς νομικές βάσεις, καθώς η Ένωση θα είχε ενσωματώσει ένα νέο κράτος-μέλος το οποίο δεν θα είχε καν υπογράψει τη συμφωνία ένταξης, ενώ παράλληλα η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία θα είχε υπογράψει τη συμφωνία, θα είχε πάψει να υπάρχει. Τώρα που η ένταξη έχει γίνει πραγματικότητα

τα, η κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω ενός αναθεωρημένου Σχεδίου Αννάν είναι εκ των πραγμάτων αδύνατη λόγω της ύπαρξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

32. Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται αντιμέτωπη με την ιστορική ευκαιρία και την ειδική ευθύνη να προωθήσει μια νέα διαδικασία δημοκρατικής συντακτικής διαδικασίας στην Κύπρο και να πείσει όλες τις κοινότητες να λάβουν μέρος σε αυτή τη διαδικασία. Κατ'αυτόν τον τρόπο η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξασφάλιζε την εφαρμογή των δικών της αρχών και αξιών, καθώς και αυτών του διεθνούς δικαίου γενικότερα, μέσα στα εδάφη ενός κράτους-μέλους της.

Υποσημειώσεις

^[1] Βλ. την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που αναφερόταν σε τουρκικές παραβιάσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στις πρώτες δύο προσφυγές της Κύπρου κατά της Τουρκίας, 10 Ιουλίου 1976 και στην τρίτη προσφυγή, 4 Οκτωβρίου 1983 (δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή Υπουργών το 1992) και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην απόφαση του σχετικά με την τέταρτη προσφυγή Κύπρου κατά Τουρκίας, 10 Μαΐου 2001. Βλ. Επίσης παρακάτω, παρ.15.

^[2] Οντότητα η οποία αναφέρεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως «υφιστάμενη τοπική διοίκηση» της Τουρκίας, Λοϊζίδου κατά Τουρκίας, απόφαση 23 Φεβρουαρίου 1995, παρ.62.

^[3] Βλ. Επίσης την Διακήρυξη των Αρχών του Διεθνούς Δικαίου Σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις, του 1970, απόφαση 2625 (XXV), και την Διακήρυξη της Μανίλας περί Ειρηνικής Διευθέτησης των Διεθνών Διαφορών, απόφαση 37/590.

^[4] Βλ. Το άρθρο 2 του Χάρτη ΟΗΕ και την Διακήρυξη των Αρχών του Διεθνούς Δικαίου Σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις του 1970.

^[5] Βλ. Το Άρθρο 2(4) του Χάρτη ΟΗΕ, Κεφάλαιο VII του Χάρτη ΟΗΕ και την απόφαση 3314(XXIX) περί Ορισμού της Επίθεσης

^[6] Βλ. Τις Αρχές της Νυρεμβέργης και τα κα-

ταστατικά των Δικαστηρίων για τα Εγκλήματα Πολέμου για την πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

^[7] Βλ. Επίσης την απόφαση 83(13) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση Κύπρος κατά Τουρκίας, 10 Μαΐου 2001.

^[8] Βλ. Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τις Νόμιμες Συνέπειες της Οικοδόμησης Τείχους στα Κατεχόμενα Εδάφη της Παλαιστίνης, 9 Ιουλίου 2004, παρ. 119 και ακόλουθες.

^[9] Πιο σημαντική, η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Κύπρος εναντίον Τουρκίας, 10 Μαΐου 2001.

^[10] Βλ. την υπόθεση Rutili, 1975, ΕΔΑΔ 1219 και άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 1999 (βλ. και Παράρτημα αυτού του κειμένου).

^[11] Αυτή η κατάσταση θα ερχόταν επίσης σε σύγκρουση με αρκετές αποφάσεις του ΟΗΕ σχετικά με το δικαίωμα επιστροφής, βλ. ειδικότερα την μελέτη της Υπό-Επιτροπής του ΟΗΕ για την Προώθηση και Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ειδικού Εισηγητή Awn Shawkat Al Kassawneh περί της «Διάστασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις Μετακινήσεις Πληθυσμών», E/CN.4/Sub.2/1997/23.

^[12] Βλ. επίσης τον Χάρτη των Παρισίων, 1990.

^[13] Το οποίο αναπαράγεται στο Παράρτημα αυτού του κειμένου. Βλ. επίσης την Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την Αναγνώριση Νέων Κρατών, 1991.

^[14] Βλ. παραπάνω, παρ.5.

^[15] Βλ. παραπάνω, παρ. 8.

^[16] Για παράδειγμα η Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, 1995, στην οποία η Κύπρος είναι συμβαλλόμενο μέρος.

^[17] Αλλά χωρίς τη συμμετοχή των Τούρκων εποίκων, βλ. παραπάνω παρ.14

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «B»

Άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

1. Η Ένωση βασίζεται στις αρχές της

ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη.
2. Η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.
3. Η Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών της.
4. Η Ένωση διαθέτει τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της και για την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»

Πηγή: ΗΦΑΙΣΤΟΣ Π., «Πλαίσιο Αρχών για μια δίκαιη λύση και βιώσιμη λύση του Κυπριακού με γνώμονα το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο», <https://ifestos.edu.gr/1international-and-european-rule-of-law-2-%ce%b4%ce%b9%ce%b5%ce%b8%ce%bd%ce%ae%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b5%cf%85%cf%81%cf%89%cf%80%ce%b1%cf%8a%ce%ba%ce%ae-%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%bc/>, <https://ifestos.edu.gr/?s=%CE%A0%CE%B5%CF%81%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82&x=6&y=12>

Σύνθεση Διεθνούς Συμβουλίου Εμπειρογνομών¹⁰

- Professor Auer Andreas, Switzerland**
Professor of Constitutional Law, University of Geneva
- Professor Bossuyt Mark, Belgium**
Professor of International Law, University of Antwerp
- Professor Burns Peter, Canada**
Former Dean of the UBC Law Faculty, Professor of Law, University of British Columbia, Vancouver
- Professor Dr. Alfred De Zayas, United States of America**
Geneva School of Diplomacy
Former Secretary, UN Human Rights Committee
- Professor Helmons Silvio-Marcus, Belgium**
Emeritus Professor of Universite Catholique de Louvain, Public International Law and Human Rights
- Professor Dr. Dr.h.c. Oberndorfer Dieter, Germany**
Professor Emeritus, Political Science, University of Freiburg
- Professor Malcolm N Shaw QC, United Kingdom**
The Sir Robert Jennings Professor of International Law, University of Leicester
Τα μέλη της Επιστημονικής Ομάδας της Πανελλήνιας Επιτροπής για Ευρωπαϊκή Λύση στην Κύπρο που συμμετείχαν στο διεθνές συμβούλιο:

10. Σε μερικές συνεδριάσεις συμμετείχαν, επίσης ο Δικαστής Λουκής Λουκαϊδης και μέλη του «Διεθνούς Συνδέσμου για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο».

1. **Γιώργος Κασσιμάτης**, Πρόεδρος της Επιτροπής, Ομότιμος Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου
2. **Παναγιώτης Ήφαιστος**, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων
3. **Στέλιος Περράκης**, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου
4. **Χριστόδουλος Γαλλουρίδης**, Αναπλ. Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής
5. **Περικλής Νεάρχου**, Φιλολόγος, Συντονιστής της Ομάδας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ Μ., «Ομοσπονδοποίηση του κυπριακού χώρου: Θεωρητική προσέγγιση και αφετηριακές στιγμές ιστορικού διαγράμματος», Σ. Περράκη, Γ. Τσάλτα, Β. Κεφαλά (επιμέλεια), *Διεθνής Πολιτική & Διεθνείς Θεσμοί σε ένα Κόσμο που Αλλάζει*, έκδοση Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2023.
- ΒΑΛΙΝΑΚΗ Ι., «Το σχέδιο Ανάν για το Κυπριακό», *Εξωτερικά Θέματα*, τεύχος 8, Ιανουάριος 2003.
- ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ Χ., «Η αυτοδιάθεση στην τουρκική κατοχή: η Κύπρος σε αναζήτηση ελευθερίας», *Η Έννοια της Κρατικής Κυριαρχίας και Αυτοδιάθεσως στο Διεθνές Δίκαιο*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 2016.
- ΓΙΑΛΟΥΡΙΔΗ Χ., «Η διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος μετά το ΟΧΙ στο Σχέδιο Ανάν και η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ-ΓΑΣΠΑΡΙΝΑΤΟΥ Μ., «*Τουρκία και Ευρωπαϊκή Ένωση*», *Εξωτερικά Θέματα*, τεύχος 2, Ιούλιος 2001.
- ΗΦΑΙΣΤΟΥ Π., «*Κυπριακό Πρόβλημα και Ευρωπαϊκή προοπτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, διαδρομή, σκοποί και αποτελέσματα*», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΗΦΑΙΣΤΟΥ Π., «*Πλαίσιο Αρχών για μια δίκαιη λύση και βιώσιμη λύση του Κυπριακού με γνώμονα το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο*», από το Διεθνές Συμβούλιο Εμπειρογνομόνων Συγκληθέν από την Επιτροπή για Ευρωπαϊκή Λύση στην Κύπρο, <https://ifestos.edu.gr/?s=%CE%A0%CE%B5%CF%81%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82&x=6&y=12>
- ΚΑΡΑΜΠΑΡΜΠΟΥΝΗ Χ., «*Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο του Κυπριακού προβλήματος*», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΚΛΑΨΗ Α., «*Το κυπριακό ζήτημα από την εγκαθίδρυση της βρετανικής διοίκησης έως σήμερα*», *Εξωτερικά Θέματα*, τεύχος 13, Απρίλιος 2004.
- ΚΡΙΣΠΗ Η., «*Μερικές νομικές απόψεις σχετικές με όλη την ανάμιξη Ανάν*», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΜΠΡΕΔΗΜΑ Α., «*Το ζήτημα των Τούρκων εποίκων υπό το πρίσμα του διεθνούς αλλά και ενωσιακού κεκτημένου*», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*,
- Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΠΕΡΡΑΚΗ Σ., «*Τελικά πόσο διεθνές δίκαιο πρέπει/μπορεί να περιέχει η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος; Μια αναφορά στην παρέμβαση της "Κίνησης για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού"*», Σ. Περράκη, Γ. Τσάλτα, Β. Κεφαλά (επιμέλεια), *Διεθνής Πολιτική & Διεθνείς Θεσμοί σε ένα Κόσμο που Αλλάζει*, έκδοση Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2023.
- ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Α., «*Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου*», *η σημερινή*, 28 Οκτωβρίου 2014, [HTTPS://SIMERINI.SIGMALIVE.COM/ARTICLE/2014/10/28/E-APORHASE-TOU-EUROPAIKOU-SUMBOULIOU/](https://simerini.sigmalive.com/article/2014/10/28/e-aporhase-tou-europaiκου-symbovliou/), *Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (sigmalive.com)*.
- ΤΡΙΤΑΡΗ Κ., «*Η πτυχή εγγυήσεων-ασφαλείας: Ιστορικό του θέματος-οι προτάσεις Γενικού Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών-οι σχετικές διατάξεις του τελικού Σχεδίου Ανάν-οι ελληνικές θέσεις*», *Εισήγηση στην Ημερίδα: Η Κύπρος σήμερα μετά το σχέδιο Ανάν*, Ίδρυμα Διεθνών Νομικών Μελετών Καθηγητού Ηλία Κρίσπη και Δρ Α. Σαμαρά Κρίσπη, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
- ΤΣΑΡΔΑΝΙΔΗ Χ., «*Μικρά Κράτη στη Μεσόγειο: Η εξωτερική πολιτική της Κύπρου 1960-1963*», Σ. Περράκη, Γ. Τσάλτα, Β. Κεφαλά (επιμέλεια), *Διεθνής Πολιτική & Διεθνείς Θεσμοί σε ένα Κόσμο που Αλλάζει*, έκδοση Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2023.
- ΥΠΕΞ: Το Κυπριακό ζήτημα σήμερα, *Κυπριακό - Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Εξωτερικών (mfa.gr)*.
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ Ν., «*Οι κυρώσεις εναντίον της Ρωσικής Ομοσπονδίας και οι επιπτώσεις στην Διεθνή Διαιτησία Επενδύσεων*», *Επιθεώρηση Ελληνικής Συνταγματικής Θεωρίας*

και Πράξης: *ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ*, τεύχος 3&4/2020, έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε. Αθήνα, 2022.

Καλές υπηρεσίες του Γεν. Γραμματέα
του ΟΗΕ στην επίλυση
του Κυπριακού Ζητήματος
50 χρόνια μετά
την τουρκική εισβολή και κατοχή:
εφαρμογή ή διολίσθηση από τα
ψηφίσματα του ΣΑ και των αρχών του
Διεθνούς Δικαίου;

16

**Κωνσταντίνος
Αργυρόπουλος**

Υποψήφιος Διδάκτορας
Διεθνούς Δικαίου της
Νομικής Αθηνών (ΕΚΠΑ)
ΜΔΕ «Διεθνούς Δικαίου και
Διπλωματικές Σπουδές»
(ΠΑΝΤΕΙΟ Παν/μιο)
Απόφοιτος του Τμήματος
«Διεθνών, Ευρωπαϊκών και
Περιφερειακών Σπουδών»
ΠΑΝΤΕΙΟ Παν/μιο

Εισαγωγή

50 χρόνια συμπληρώθηκαν από την τραγωδία της Κύπρου του 1974, όπου οι τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις εισέβαλαν παράνομα στα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας και από τότε έως σήμερα κατέχουν παρανόμως πέραν του 36% των εδαφών της. 50 χρόνια από τη διάπραξη εγκλημάτων των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων κατά των ελληνοκυπρίων (ε/κ) πολιτών, με τις δολοφονίες στρατιωτών που είχαν συλληφθεί (ε/κ και Ελλαδιτών), δολοφονίες άμαχου ε/κ πληθυσμού, βιασμούς ε/κ γυναικών, αλλά και τον εκτοπισμό περίπου 200.000 ε/κ από τις εστίες τους. 50 χρόνια από την πρόκληση 1.619 αγνοουμένων από την τουρκική εισβολή του 1974 στα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας και τη συνεχιζόμενη άρνηση της Τουρκίας να δώσει σχετικά στοιχεία για την κατάληξη αυτών, αφήνοντας τις οικογένειες των αγνοουμένων να ζουν με τη βάσανο της άγνοιας και των ερωτημάτων για την τύχη των αγαπημένων τους.¹

1. Για το θέμα των αγνοουμένων, 50 χρόνια μετά την τουρκική εισβολή, δεν έχει επιτευχθεί η εύρεσή τους, είτε η γνωστοποίηση των σχετικών στοιχείων για την αναζήτησή τους, για το λόγο ότι οι τουρκικές δυνάμεις εισβολής σε μεγάλο βαθμό δεν δίνουν στην αρμόδια Επιτροπή Αγνοουμένων τα σχετικά στοιχεία, τα οποία αφορούν είτε τουρκικά στρατιωτικά έγγραφα, είτε τουρκικούς στρατιωτικούς χώρους. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και στην τελευταία Έκθεση του ΓΓ, η οποία είναι σε θέση να αναφέρει μόνο ότι γίνονται προσπάθειες απόκτησης πρόσβασης στα σχετικά στοιχεία, χωρίς όμως να καταγράφεται το πρόβλημα και ο υπαίτιος. Συγκεκριμένα αναφέρει με μία γενική περιγραφή ότι, «η Επιτροπή συνέχισε τις προσπάθειές της για να αποκτήσει πρόσβαση σε πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την τοποθεσία των τόπων ταφής των Αγνοουμένων από τα αρχεία

Κατά την τραγική αυτή περίοδο, που συμπλήρωσε φέτος μισό αιώνα, η Κύπρος και ο ελληνισμός, βιώνουν την ανείπωτη τραγωδία της παράνομης εισβολής και συνεχιζόμενης παράνομης κατοχής των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Παράλληλα, όμως, διαπιστώνεται η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να αποδώσει τα καθοριζόμενα από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧΤΗΕ) και να παύσει την παράνομη κατοχή της Τουρκίας στα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως απόρροια της παραβίασης του αναγκαστικού κανόνα jus cogens του άρθρου 2(4) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧΤΗΕ). Το Κυπριακό πρόβλημα υφίσταται έως σήμερα από τον μη τερματισμό της παράνομης εισβολής και κατοχής της Τουρκίας και αποτελεί μία συνεχή δοκιμασία της ικανότητας της διεθνούς κοινότητας και του συστήματος του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Αποτελεί πρόκληση για τα Κράτη για το εάν επιθυμούν να εφαρμόσουν τις αρχές και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, στους οποίους στηρίζεται το διεθνές οικοδόμημα του ΟΗΕ από το 1945, είτε να επιδίδονται σε επιδέξιους διπλωματικούς ελιγμούς αποφυγής της ρίζας του προβλήματος. Η τελευταία αυτή στάση, η οποία δημιουργεί έδαφος για έτερες παραβιάσεις και από άλλα Κράτη, φέρνει πολλές φορές σε δύσκολη θέση τα Κράτη που παρουσιάζονται αναξιόπιστα. Στην διάρκεια των πενήντα αυτών ετών της υφιστάμενης τουρκικής παρανομίας στην Κύπρο έγιναν αρκετές προσπάθειες για την εξεύρεση λύσης, αλλά χωρίς τελικώς την επίτευξή της. Από τον πρώτο χρόνο της εισβολής του 1974, ενεργό ρόλο στη προσπά-

θεια επίλυσης του κυπριακού ζητήματος διαδραματίζει ο θεσμός του Γενικού Γραμματέα (ΓΓ) του ΟΗΕ, όπως ορίστηκε από την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης (ΓΣ) των Ηνωμένων Εθνών 3212 (1974). Η θέση του ΓΓ, νευραλγική και εξελισσόμενη στην περίοδο ύπαρξής του, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Γραμματείας, ενός από τα κύρια όργανα των ΗΕ. Πέραν από τα καθοριζόμενα στα Άρθρα 97 έως 99 του ΧΤΗΕ, στα οποία περιγράφεται ο ρόλος του ΓΓ των ΗΕ, τα καθήκοντά του επεκτάθηκαν σταδιακά κατά την πάροδο των ετών. Ειδικότερα, ο ρόλος του ΓΓ εξελίχθηκε με την πρακτική εφαρμογή της παροχής των καλών υπηρεσιών του για την επίλυση διαφορών μεταξύ Κρατών. Σκοπός των προσπαθειών αυτών η προσέλκυση των αντίπαλων μερών μίας διαφοράς για τον τερματισμό της, υπό ευνοϊκούς όρους. Η εξελισσόμενη αυτή υπηρεσία του ΓΓ καθορίστηκε το 1992 από τα Κράτη-Μέλη (στο εξής Κ-Μ) του ΣΑ του ΟΗΕ, με τρόπο κατά τον οποίο ο ΓΓ καλούνταν να προτείνει τρόπους για μεγαλύτερη χρήση των καλών υπηρεσιών του. Υπό το καθεστώς αυτό προστέθηκε η πολιτική διάσταση στις δραστηριότητες/εργασίες του ΓΓ, αναπτύσσοντας σταδιακά μία μορφή ολοκληρωμένης διπλωματικής διαδικασίας για την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών. Το ΣΑ και τα όργανα του ΟΗΕ, ως ορίζονται στο Άρθρο 7 του ΧΤΗΕ, μπορούν να αναθέσουν στον ΓΓ το έργο της εξεύρεσης λύσεως ή της διευθέτησης μίας διαφοράς μεταξύ Κρατών, είτε ακόμα και την επίλυση εμφύλιων ενόπλων ή μη συγκρούσεων, υπό το πρίσμα των ορισθέντων τρόπων επίλυσης που καθορίζει το Άρθρο 33 του ΧΤΗΕ.

των χωρών που είχαν διατηρήσει στρατιωτική ή αστυνομική παρουσία στην Κύπρο το 1963/64 και το 1974».

Με τον τρόπο αυτό, η εμπλοκή του ΓΓ σε πολιτικές διαβουλεύσεις καθίσταται αναγκαία για την εκτέλεση του ρόλου του καθόσον του ανατίθεται από τα όργανα και το ΣΑ του ΟΗΕ. Παράλληλα, η εφαρμογή του Άρθρου 99 του Χάρτη, δίνει στον ΓΓ το δικαίωμα να επισημάνει στο ΣΑ των ΗΕ οποιοδήποτε θέμα θεωρεί ότι μπορεί να απειλήσει τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για τον σκοπό αυτό ο ΓΓ μπορεί να ξεκινήσει οποιαδήποτε δραστηριότητα, η οποία θα μπορούσε να του δώσει λεπτομέρειες των σχετιζόμενων γεγονότων μίας διαφοράς για την απόκτηση ολοκληρωμένης εικόνας και την ενημέρωση των αρμόδιων οργάνων του ΟΗΕ και του ΣΑ. Επίσης, ο ΓΓ οφείλει να διατηρεί, πάντα, το τεκμήριο της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας, βασιζόμενος στις αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και των Αποφάσεων του ΣΑ του ΟΗΕ.² Ωστόσο, η παροχή καλών υπηρεσιών του ΓΓ για το κυπριακό ζήτημα κατά τα 50 έτη της παράνομης τουρκικής κατοχής και λαμβάνοντας υπόψη την μη επίτευξη λύσης, δημιουργεί εύλογα ερωτήματα κατά πόσο είναι αποτελεσματική. Επίσης, η μελέτη των σχετικών Εκθέσεων του ΓΓ για την Κύπρο, από το 1974 έως σήμερα, αποτυπώνουν αρκετά στοιχεία για τον τρόπο προσέγγισης του ζητήματος και την εκτέλεση των έργων του δημιουργώντας αμφιβολίες για την ορθότητα των χειρισμών του. Η πολιτική προσέγγιση του ζητήματος είναι συχνή κατά τις εκφράσεις των λεκτικών των Εκθέσεων, διαπιστώνοντας συχνά αποκλείσεις από τις θεμελιώδεις Αποφάσεις του ΣΑ για την Κύπρο (353/1974, 365/1974, 367/1975, 541/1983, 550/1984), καθώς επίσης και από τις αρχές του διεθνούς

δικαίου. Χαρακτηριστική μετατόπιση των θέσεων του ΓΓ από τα διαταχθέντα αποτελεί η περίοδος 1990-1991 με τη διαφοροποίηση των όρων που χρησιμοποιήθηκαν, δημιουργώντας μία νέα κατάσταση για την επόμενη μέρα των διαπραγματεύσεων. Ειδικότερα, στην Έκθεση εκείνης της περιόδου αναλύθηκε η έννοια της «πολιτικής ισότητας» με διατυπώσεις επηρεασμένες από τις απαιτήσεις της τουρκικής πλευράς που είχαν ασκηθεί με έντονο τρόπο για να δοθεί το συγκεκριμένο περιεχόμενο. Η καταγραφή των τουρκικών θέσεων, ως απόρροια μίας πολιτικής του ΓΓ για την προσέγγιση αυτής στις διαπραγματεύσεις, οδήγησε τα μετέπειτα χρόνια σε περαιτέρω προβλήματα. Προλείανε το έδαφος για το επόμενο επίπεδο τουρκικών απαιτήσεων, την δημιουργία ξεχωριστής κυριαρχίας και συνομοσπονδίας δύο κρατών, αγνοώντας τις κατηγορηματικές αποφάσεις περί της ύπαρξης μόνο μίας αναγνωρισμένης κυβέρνησης στο νησί, αυτή της Κυπριακής Δημοκρατίας. Κατάσταση που με τη σειρά της οδήγησε σε περαιτέρω απαίτηση από την Τουρκία σήμερα, σχετικά με τις επιδιώξεις της για δημιουργία δύο κρατών στο νησί. Η παρούσα μελέτη θα εξετασθεί την κατάσταση που διαμορφώνεται μέσα από τη μελέτη των τελευταίων Εκθέσεων του ΓΓ για την Κύπρο.

Απουσία Σαφών Διατυπώσεων του Προϋπάρχοντος Πλαισίου των Αποφάσεων του ΣΑ.

Αναλύοντας την τελευταία Έκθεση του ΓΓ του ΟΗΕ για την Κύπρο, του

Ιουλίου 2024, φαίνεται να εστιάζει στα δεδομένα που προέκυψαν σχετικά με την τελευταία προσπάθεια προσέγγισης των δύο κοινοτήτων για την επίτευξη συμφωνίας επανέναρξης των διαπραγματεύσεων με σκοπό την επίλυση του κυπριακού ζητήματος, το πρώτο εξάμηνο του 2024. Ειδικότερα στην έκθεση αναφέρεται ότι θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα η επίτευξη συμφωνίας των πλευρών ως προς τον διορισμό απεσταλμένου των ΗΕ για να διερευνήσει τρόπους ώστε να διαμορφωθεί «κοινό έδαφος» για την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για μία εύρεση «μόνιμης διευθέτησης». Ωστόσο, αν και η εν λόγω αναφορά ως πρώτη ανάγνωση φανερώνει ένα θετικό μήνυμα, εντούτοις χρίζει προσεκτικότερης ανάλυσης λόγω του γεγονότος ότι η χρήση των συγκεκριμένων εκφράσεων δημιουργεί προβληματισμό για την διασφάλιση επίτευξης των καθορισμένων στις Αποφάσεις του ΣΑ για την Κύπρο. Συγκεκριμένα, προβληματισμό δημιουργεί το λεκτικό το οποίο αναφέρει ότι θα πρέπει να υπάρξει «κοινό έδαφος» μεταξύ των δύο πλευρών για την επανέναρξη των συνομιλιών, χωρίς να καθορίζει ότι αυτό θα πρέπει να εδράζεται στο υπάρχον καθορισμένο πλαίσιο των σχετικών Αποφάσεων του ΣΑ, αφήνοντας περιθώρια ερμηνείας στις πλευρές να αποκλίνουν εάν επιθυμούν από τα διατασσόμενα. Θέτει ως κύριο στόχο της διπλωματικής προσπάθειας την προσέλευση των μερών στο διάλογο, χωρίς όμως να διασφαλίζει την εφαρμογή των ορισθέντων στις προηγούμενες σχετικές Αποφάσεις³ και αναφέρουν ότι η λύση θα πρέπει να εδράζεται σε μία Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία (στο εξής ΔΔΟ). Τα ανωτέρω λαμβάνουν ιδιαίτερη βα-

ρύτητα λαμβάνοντας υπόψη των θέσεων της Τουρκίας, αλλά και της τ/κ ηγεσίας για το κυπριακό ζήτημα και το πώς έχουν επιδιώξει τη μεταβολή των αποφάσεων εδώ και 50 χρόνια, καθώς επίσης και τη στάση που κρατούν για τις διαπραγματεύσεις έως σήμερα. Από τη μελέτη των τουρκικών και τ/κ θέσεων και πολιτικών τοποθετήσεων επί του θέματος αποδεικνύεται ότι, δεν προσέρχονται στον διάλογο με πνεύμα καλών προθέσεων, αλλά αντιθέτως αναζητούν ευκαιρίες για απόκλιση από τα καθορισθέντα των αποφάσεων του ΣΑ του ΟΗΕ. Ενδεικτική είναι η συμπεριφορά που επέδειξε ο τ/κ ηγέτης τους προηγούμενους μήνες κατά τη διάρκεια των αρχικών συζητήσεων διερευνητικού χαρακτήρα με σκοπό την επίτευξη έναρξης των διαπραγματεύσεων για την εύρεση λύσης, κατά την οποία αναζητούσε ανταλλάγματα με στόχο την επίτευξη τετελεσμένων. Συγκεκριμένα ο τ/κ ηγέτης έθεσε ως όρο για να προσέλθει στη συζήτηση, για τη διερεύνηση λύσης του κυπριακού, την προηγουμένως αναγνώριση δικαιωμάτων, αναφερόμενα ως τα τρία «Α». Αυτά αφορούν σε παρεχόμενα δικαιώματα στην ηγεσία της παράνομης οντότητας και στους πολίτες της, η απόδοση των οποίων ουσιαστικά αποτελεί κάποια μορφή αναγνώρισης στοιχείων κράτους στο παράνομο μόρφωμα. Με τον τρόπο αυτό θέλει να προκαταλάβει μία διεθνή αναγνώριση για τον ηγέτη της τ/κ πλευράς ζητώντας να έχει απευθείας συζητήσεις ως ηγέτης κράτους με τους ηγέτες των Κρατών, απευθείας εμπορικά εξαγωγικά/εισαγωγικά δικαιώματα και απευθείας πτήσεις από και προς τα κατεχόμενα, δικαιώματα που αποδίδονται σε ηγεσίες και εδάφη αναγνωρισμένων

2. Βλ. ειδικότερα για το ζήτημα στο Χρυσοστομίδης Κύπρος, *Διεθνές Δίκαιο: Παραβιάσεις και Παρακμή. Το κράτος ανδρείκελο στην κατεχόμενη Κύπρο*, σελ. 179-190.

3. Αποφάσεις 353/1974, 365/1974, 367/1975, 541/1983 και 550/1984 του ΣΑ των ΗΕ.

κρατών στον ΟΗΕ και στους κατοίκους τους και σε καμία περίπτωση σε παράνομες οντότητες, όπως το ψευδοκράτος που δημιούργησε η εισβολή της Τουρκίας του 1974.⁴

Σύμφωνα με τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, ως το θεμέλιο της διεθνούς κοινότητας μετά το Β΄ ΠΠ, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αναγνωριστεί υπόσταση ή στοιχεία κράτους, σε μόρφωμα που έχει προκύψει από την απόσπαση εδαφών ενός κράτους με την παράνομη άσκηση χρήσης βίας άλλου κράτους, παραβιάζοντας τον αναγκαστικό κανόνα του Άρθρου 2(4) του ΧτΗΕ. Εν προκειμένου, το παράνομο μόρφωμα είναι προϊόν της παράνομης τουρκικής στρατιωτικής επέμβασης έναντι της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, σύμφωνα με τις Αποφάσεις του ΣΑ 353/1974 και 365/1974, το οποίο αναφέρει και το Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης 3212 της 1^{ης} Νοεμβρίου 1974. Επιπλέον, την παράνομη επιβληθείσα κατάσταση από την τουρκική εισβολή και κατοχή επιβεβαιώνουν και οι Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης 33/15 (1978) και 34/30 (1979) των ΗΕ.⁵

Από τα ανωτέρω τεκμαίρεται ότι δεν υφίσταται καμία νομιμότητα για την

αναγνώριση των σχετικών «τριών δικαιωμάτων» που ζητά ο τ/κ ηγέτης για το μόρφωμα, λόγω ότι έχει χαρακτηριστεί ως προϊόν παρανομίας και αποτελεί ανδρείκελο της Τουρκίας. Δεν υφίσταται κανένα νομικό περιθώριο ερμηνείας περί του αντιθέτου, παρά τις παράνομες επιδιώξεις της Τουρκίας για την «ανακήρυξη» της αυτοαποκαλούμενης «ΤΔΒΚ» που χρονολογούνται από το 1983. Προσπάθεια η οποία κατέπεσε από τα Ψηφίσματα 541/1983 και 550/1984 του ΣΑ των ΗΕ,⁶ κατά τα οποία δεν αναγνωρίζεται από κανένα Κ-Μ των ΗΕ το παράνομο μόρφωμα. Επιπρόσθετα, στην Απόφαση 37/253 (1983) της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ,⁷ επαναλαμβάνεται η απαίτηση για την άμεση αποχώρηση όλων των κατοχικών δυνάμεων από το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας, την οποία αναγνωρίζει ως τη μόνη αρχή της Κύπρου. Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί και η θέση που εξέφρασε το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στη Γνωμοδότηση του για τη μονομερή ανεξαρτησία του Κοσσυφοπέδιου, το οποίο σχετικά με την παράνομη δήλωση αναγνώρισης της «ΤΔΒΚ» εξέφρασε ότι, η παρανομία πηγάζει από το γεγονός ότι είναι προϊόν παράνομης χρήσης βίας ή άλλων σοβαρών παραβιάσεων του Διεθνούς

4. Με δήλωσή του ο τ/κ ηγέτης ανέφερε ότι, «Έχουμε θέσει τους όρους μας, σε συνεργασία με την Τουρκία. Χωρίς απευθείας πτήσεις, εμπόριο και επαφές, δεν είναι δυνατόν να προχωρήσω σε τριμερείς επίσημες συζητήσεις».

5. Οι Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ 33/15 (9.11.1978) και 34/30 (20.11.1979), αναφέρονται στη συνεχιζόμενη τουρκική κατοχή, ως συνεχόμενη παρουσία ξένων στρατιωτικών δυνάμεων και ξένου στρατιωτικού προσωπικού στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας και ότι μέρος του εδάφους της εξακολουθεί να βρίσκεται κάτω από την κατοχή ξένων δυνάμεων.

6. Τα ψηφίσματα 541/1983 και 550/1984 του ΣΑ των ΗΕ, αποτελούν δεσμευτικές αποφάσεις για το σύνολο των Κ-Μ των ΗΕ και θέτουν τη μη-αναγνώριση της «ΤΔΒΚ». Η δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΣΑ για όλα τα Κράτη έχει επιβεβαιωθεί και από το ΔΔΧ στην Υπόθεση Ναμίμπια.

7. Απόφαση 37/253 της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ, υιοθέτησε στις 13 Μαΐου 1983 το ψήφισμα για την Κύπρο.

Δικαίου και κυρίως παραβίασης των κανόνων *jus cogens*.⁸

Ομοίως, η Επιτροπή της ΕΕ στις 16 Νοεμβρίου 1983, μία μέρα μετά την επιδίωξη «εγκαθίδρυση» της «ΤΔΒΚ», καταδίκασε και απέρριψε αυτή τη μονομερή αναγνώριση και επιβεβαίωσε ότι η μόνη εκπρόσωπος της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι η Κυβέρνηση της. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 13 Σεπτεμβρίου 1985 επιβεβαιώνει τη μη αναγνώριση της «ΤΔΒΚ», γεγονός που επανέλαβε και στις 10 Μαρτίου 1988.⁹ Χαρακτηριστική εφαρμογή των ανωτέρω θέσεων της ΕΕ, σε όλα τα επίπεδα, αποτελεί και η Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) το 1994, σχετικά με τη διαφορά που προέκυψε μεταξύ Κυπρίων επιχειρηματιών και Ηνωμένου Βασιλείου, προκύπτουσα από το 1987. Με την απόφασή του το δικαστήριο απαγόρευσε τις εισαγωγές προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ) από τα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου, εφόσον δεν φέρουν πιστοποίηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, επιβεβαιώνοντας την ύπαρξη μόνο μίας αρχής για το σύνολο των εδαφών της Κύπρου.¹⁰ Επιπλέον, υπό το ίδιο πνεύμα έγινε η διαπραγμάτευση προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατία στην ΕΕ και η τελική ένταξή της ως Μέλος την 1^η Μαΐου 2004. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε ότι εφόσον το πολιτικό ζήτημα της Κύπρου δεν έχει επιλυθεί

αναστέλλεται το ευρωπαϊκό κεκτημένο στο βόρειο κατεχόμενο τμήμα του νησιού, ως ορίζεται στο Πρωτόκολλο 10. Αναγνωρίζοντας εμπράκτως την υπόσταση μίας κυβέρνησης στο νησί, αυτή της Κυπριακής Δημοκρατίας και ταυτόχρονα τη μη αναγνώριση οποιασδήποτε επιδίωξης της Τουρκίας, απόρροια της εισβολής και κατοχής από το 1974, αλλά και απόρροια προσπαθειών επιβολής *de facto* εξελίξεων.

Επομένως, οι επιδιώξεις του τ/κ ηγέτη που προαναφέρθηκαν, με την υποβόσκουσα υποστήριξη της Τουρκίας, προσπαθούν να εκμαιεύσουν δικαιώματα υπόστασης κράτους, παραβιάζοντας τις ανωτέρω Αποφάσεις του ΣΑ και της ΓΣ των ΗΕ, καθώς επίσης και της ΕΕ. Η επιδίωξη αναγνώρισης του ψευδοκράτους αποτελεί μία παραβίαση του δικαίου και επιπλέον της υπόστασης της μοναδικής υπάρχουσας νόμιμης κυβέρνησης στο νησί, εκείνης της Κυπριακής Δημοκρατίας.¹¹ Η εν λόγω μεθόδευση της τουρκικής και της τ/κ πλευράς φανερώνουν την ύπαρξη μίας ακόμα προβληματικής των αναφορών του ΓΓ στην τελευταία Έκθεση του. Συγκεκριμένα, η χρήση του λεκτικού που αναφέρεται στην επίτευξη μίας «μόνιμης διευθέτησης» αποτελεί ακόμα μία ανεπαρκή διατύπωση γιατί δεν διασφαλίζει ότι η διευθέτηση θα είναι υπό το πρίσμα των υπάρχοντων αποφάσεων του ΣΑ ως αναφέρθηκαν ανωτέρω. Το περιθώ-

8. Βλ. ειδικότερα στον Πρόλογο του Καθηγητή Στέλιου Περράκη στο Χρυσοστομίδης Κύπρος, *Διεθνές Δίκαιο: Παραβιάσεις και Παρακμή. Το κράτος ανδρείκελο στην κατεχόμενη Κύπρο*, Εκδόσεις Ρίζες, Λευκωσία, 2022.

9. *Ibid.*, σελ. 112-113.

10. Απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Ιουλίου 1994. Στην υπόθεση: *The Queen κατά Minister of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte: S. P. Anastasiou (Pissouri) Ltd και λοιπών*, Υπόθεση C-432/92, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:61992CJ0432> (ενεργό στις 27 Σεπ 24).

11. Βλ. περαιτέρω για το θέμα στο Ανδρέας Παφίτης, Άρθρο για την Έκθεση του ΓΓ για την Κύπρο, 4.7.23 <https://omegalive.com.cy/politikh/se-tentomeno-skhoiini-e-ekthese-gg-oeegia-ten-kupro-oi-thetikes-kai-arnetikes-anaphores-binteo/> (ενεργό στις 27 Σεπ 24).

ριο αυτό θα έπρεπε να μην υφίσταται εφόσον παρατηρείται η τουρκική και η τ/κ πλευρά να αποκλίνουν συνεχώς από τις σχετικές αποφάσεις, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις δημόσιες τοποθετήσεις των ηγετών τους. Τα τελευταία δύο έτη κατά τις δημόσιες πολιτικές τους δηλώσεις εκφράζουν έντονα τις προθέσεις τους για τη δημιουργία δύο κρατών στην Κύπρο, παρά το γεγονός του παράνομου χαρακτήρα της δημιουργίας ενός δεύτερου κράτους απόρροια της τουρκικής εισβολής.

Επιπλέον, στην τελευταία Έκθεση του ΓΓ απουσιάζει μία σαφή αναφορά στη Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία (ΔΔΟ) στην οποία θα πρέπει να εδράζει η όποια λύση, ως έχει καθοριστεί από τις αποφάσεις του ΣΑ, γεγονός που δημιουργεί εύλογο προβληματισμό. Διαχρονικά τέτοιες καταστάσεις προσπαθεί να κεφαλαιοποιήσει πολιτικά η τουρκική πλευρά, με στόχο την επίτευξη άλλων δικών της επιδιώξεων. Η απουσία των διαλαμβανομένων που εδράζουν στις αρχές και στους κανόνες του διεθνούς δικαίου, ακόμα και των αποφάσεων του ΣΑ παρά την όποια πολιτική χροιά έχουν, γίνονται εργαλείο των επιδιώξεων εκείνου του μέρους της διαπραγμάτευσης που θέλει να αποκλίνει από τη νομιμότητα. Εξάλλου, η φύση της πολιτικής διαπραγμάτευσης για τη λύση μίας διαμορφώσει κάποια περιθώρια αποκλισης από τα διατασσόμενα και την αυστηρή εφαρμογή των διατάξεων του διεθνούς δικαίου, ιδιαίτερα όταν

υφίστανται κενά επί των κειμένων, όπως τα προαναφερόμενα.

Υπό αυτό το πρίσμα η μη πληρότητα του κειμένου της Έκθεσης δημιουργεί προβλήματα στην εφαρμογή των Αποφάσεων του ΣΑ και του διεθνούς δικαίου γενικότερα. Ειδικότερα, τη χρονική στιγμή που κορυφώνεται η προσπάθεια της Τουρκίας για τη δημιουργία δεύτερου κράτους στα παρανόμως κατεχόμενα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τη θέση αυτή δεν δίστασε να εκφράσει ο Πρόεδρος της Τουρκίας, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, στην τελευταία του ομιλία στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, στην Ν. Υόρκη τον περασμένο Σεπτέμβριο (2024). Ο Τούρκος πρόεδρος απαίτησε την αναγνώριση ενός νέου κράτους, παραβλέποντας ηθελημένα το γεγονός ότι αυτό έχει προκληθεί από την παράνομη άσκηση χρήσης βίας της Τουρκίας κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1974.¹² Ζητά την αναγνώριση του μορφώματος που εγκατέστησε με την παραβίαση του αναγκαστικού κανόνα δικαίου, της απαγόρευσης της χρήσης βίας του Άρθρου 2(4) του ΧΤΗΕ, και της μη συμμόρφωσης του με τις σχετικές αποφάσεις του ΣΑ των ΗΕ, οι οποίες καταδικάζουν την τουρκική εισβολή και κατοχή στα εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πέραν των ανωτέρω, ο ΓΓ του ΟΗΕ στην Έκθεση του αναφέρει ότι, «*Παραμένω καθοδηγούμενος από τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας που έχουν θεσπίσει παραμέτρους των Ηνωμένων Εθνών*».¹³ Προσπαθεί με την εν λόγω αναφο-

ρά να σημειώσει την εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων του ΣΑ και των αρχών του διεθνούς δικαίου, καθώς και των σχετικών αποφάσεων των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, χωρίς όμως αυτό να φαίνεται να επιτυγχάνεται επαρκώς. Πέραν του γεγονότος ότι υφίσταται ανάγκη του ΓΓ για την ύπαρξη του συγκεκριμένου λεκτικού, το οποίο επιβεβαιώνει την έως τώρα ανάλυση μας, η απλή αναφορά στην καθοδήγηση των υπαρχόντων σχετικών αποφάσεων δεν διασφαλίζει την εφαρμογή τους στις πολιτικές διεργασίες επίλυσης του προβλήματος. Με την “χαλαρή” αυτή στάση επί της εφαρμογής του δικαίου και των καθοριζομένων για την Κύπρο, δεν έχει επιτευχθεί η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί και η παύση της παράνομης τουρκικής κατοχής. Για τις περιπτώσεις μη τήρησης των Αποφάσεων του ΣΑ υφίσταται η δυνατότητα επιβολής των αποφάσεων με τη λήψη μέτρων εξαναγκασμού του κράτους παραβάτη, εν προκειμένου της Τουρκίας. Αυτό που απουσιάζει, προφανώς, είναι η εκφρασμένη βούληση των μελών του ΣΑ μέσα την έκδοση σχετικής απόφασης.

Προβληματίζει ο Τρόπος Εφαρμογής της Τήρησης Ίσων Αποστάσεων κατά την Προσέγγιση του ΓΓ.

Από τη μελέτη των τελευταίων εκθέσεων του ΓΓ, του Ιουλίου του τρέχοντος έτους, οι οποίες αφορούν τις καλές υπηρεσίες και τον απολογισμό της εκτέλεσης του έργου της UNFICYP στην Κύπρο, παρατηρείται ότι γίνεται προσπάθεια για τη διατήρηση ίσων αποστάσεων έναντι των δύο κοινοτήτων, ε/κ και τ/κ. Η προσέγγιση αυτή

προσπαθεί να επιτευχθεί μέσα από την αριθμητική καταγραφή των ενεργειών που διενεργούνται εντός της πράσινης γραμμής και πλησίον αυτής από τις δύο πλευρές στο νησί και οι οποίες θεωρούνται ως παραβιάσεις του καθεστώτος που έχει εγκαθιδρύσει η Αποστολή στην περιοχή. Ομοίως, η μεθόδευση αυτή παρατηρείται και στις εκθέσεις των προηγούμενων ετών, υπό το πνεύμα να επιτευχθεί ευκολότερα ένα αίσθημα εμπιστοσύνης μεταξύ του ΓΓ και των δύο πλευρών στο νησί. Η προσέγγιση των ίσων αποστάσεων προσπαθεί να επιτύχει την ευκολότερη προσέλευση στον διάλογο των αντίπαλων πλευρών, δηλαδή τις δύο κοινότητες, καθώς επίσης την Ελλάδα και την Τουρκία.

Ωστόσο, η καταγραφή των σχετικών γεγονότων που χαρακτηρίζονται ως παραβιάσεις της πράσινης γραμμής κατά τις τελευταίες εκθέσεις, αλλά και σε εκείνες των προηγούμενων ετών, γίνεται χωρίς αξιολόγηση της βαρύτητας των παραβιάσεων, δηλαδή του κατά πόσο επιδρούν βλαπτικά στην εκτέλεση του έργου της αποστολής. Έργο της τελευταίας αποτελεί η επίβλεψη και διατήρηση της κατάπαυσης των εχθροπραξιών μεταξύ των δύο μερών και η απαγόρευση ενίσχυσης της θέσης τους έναντι του αντιπάλου. Στην κατηγορία των ουσιωδών παραβιάσεων εμπίπτουν, σαφώς, οι ενέργειες που αφορούν σε στρατιωτικά έργα ενίσχυσης των θέσεων ενός μέρους εντός της πράσινης γραμμής, όπως αυτές που εκτελούν οι τουρκικές δυνάμεις κατοχής και πολύ περισσότερο με σκοπό την επέκταση των θέσεων τους.

Επίσης, η μαζική καταγραφή στις εκθέσεις των γεγονότων που διαδραματίζονται στην πράσινη γραμμή δεν υποτυπώνει εάν υφίσταται κάποια περίπτωση ανάγκης που οδήγησε στην

12. Ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν με δήλωση του στον ΟΗΕ, στις 24 Σεπτεμβρίου 2024, ζήτησε από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ την αναγνώριση του ψευδοκράτους, εμμένοντας στη «λύση των δύο κρατών».

13. Συγκεκριμένα στην Παράγραφο 47 της Έκθεσης του ΓΓ περί των καλών υπηρεσιών του αναφέρει ότι, «*In these efforts, I remain guided by relevant Security Council resolutions that have established United Nations parameters.*», Security Council S/2024/527, Report of the Secretary-General, 5 Ιουλίου 2024, σελ. 9.

εκτέλεση των σχετικών έργων και αποτελεί ανελαστική περίπτωση αντίδρασης, όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση των παράνομων μεταναστευτικών ροών προερχόμενες από τα κατεχόμενα εδάφη. Η εκτέλεση έργων για τον έλεγχο της παράνομης διακίνησης μεταναστών που γίνεται διά μέσου της πράσινης γραμμής προς την Κυπριακή Δημοκρατία δεν θα έπρεπε να υποτυπώνεται κατά την ίδια κατηγορητική βάση της παρεμπόδισης του έργου της αποστολής. Τα μέτρα που λαμβάνονται αποτελούν αναγκαία και απαραίτητα για την ασφάλεια και την αντιμετώπιση των παράνομων ροών, οι οποίες προέρχονται από τα κατεχόμενα εδάφη, που ελέγχει ο τουρκικός κατοχικός στρατός και επομένως φέρει την ευθύνη. Τα έργα αυτά είναι ιδιαίτερα απαραίτητα λόγω του γεγονότος ότι και η UNFICYP αδυνατεί να λάβει αποτελεσματικά μέτρα αντιμετώπισης του φαινομένου, η οποία είναι επιφορτισμένη με την επίβλεψη της πράσινης γραμμής και δεν θα έπρεπε να επιτρέπει να εισέρχονται άτομα από τα κατεχόμενα εδάφη. Επίσης η απουσία άσκησης μέτρων πίεσης προς τις τουρκικές κατοχικές δυνάμεις ώστε να μην επιτρέπουν τις παράνομες ροές και να επιτύχουν την παύση αυτών, δεν αφήνουν περιθώρια. Στην περίπτωση αυτή, λόγοι εθνικής ασφάλειας αναγκάζουν την Κυπριακή Δημοκρατία να προσφύγει σε ενισχυτικά έργα καταγραφής και επιτήρησης της περιοχής της πράσινης γραμμής.

Επιπλέον, μία ακόμα παραβατική περίπτωση αποτελεί η συνεχιζόμενη εκτέλεση ενισχυτικών έργων των τουρκικών κατοχικών δυνάμεων και των τ/κ για την ενίσχυση των θέσεων στην πράσινη γραμμή και πλησίον αυτής. Τα τουρκικά έργα σε συνάρτηση με τις συχνές δημόσιες δη-

λώσεις/απειλές της τουρκικής και τ/κ ηγεσίας για την ύπαρξη στρατιωτικής ετοιμότητας των ενόπλων δυνάμεων τους για μελλοντική, νέα, εισβολή στις ελεύθερες περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και για εκμετάλλευση περιοχών ιδιαίτερου καθεστώτος, όπως τα Βαρώσια, αναγκάζουν την Κυπριακή Δημοκρατία να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, εν απουσία αποφασιστικής και αποτελεσματικής αντιμετώπισης από την UNFICYP και τα ΗΕ. Εξάλλου μία αντικειμενική εκτίμηση των γεγονότων και καταγραφή θα σημείωνε την ύπαρξη συνεχιζόμενης παραβίασης της τουρκικής κατοχής των περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας εδώ και 50 χρόνια, την παράνομη παρουσία μεγάλου αριθμού τουρκικών στρατευμάτων εισβολής, περίπου 40000 με βαρύ οπλισμό και τακτικό προσανατολισμό για μία νέα εισβολή, καθώς και τη συνεχή εκτέλεση έργων ενίσχυσης των θέσεων των τουρκικών δυνάμεων, όπως του ανοίγματος τάφρου πλησίον αλλά και μέσα στην πράσινη γραμμή. Επίσης, θα έπρεπε να καταγράφονται οι συχνές τουρκικές δηλώσεις που αποτελούν κατάφορη απειλή χρήσης βίας κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας, που αναφέρονται στην άσκηση νέας εισβολής και στην επέκταση της κατοχής της Τουρκίας στο όλο το νησί. Υπό τις ανωτέρω προκλήσεις και απειλές φαίνεται ανακόλουθο να ζητείται από την Κυπριακή Δημοκρατία να μην λαμβάνει τα κατάλληλα εκείνα μέτρα και έργα ετοιμότητας ώστε να μπορέσει να ασκήσει το «*φυσικό δικαίωμα*» της νόμιμης άμυνας, εάν απαιτηθεί εκ νέου, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 51 του ΧΤΗΕ.

Επομένως, η προσπάθεια διατήρησης ίσων αποστάσεων, φαίνεται να εκτελείται με λανθασμένο τρόπο για το λόγο ότι, η εκούσια παράβλεψη

των ανωτέρω ουσιωδών στοιχείων δεν οδηγεί στα επιθυμητά αποτελέσματα της αντικειμενικότητας, αλλά αντίθετως, διαμορφώνει περιθώρια για τη διατήρηση μίας σκληρής και αδιάλλακτης στάσης από τον εισβολέα, την Τουρκία. Αυτό διαπιστώνεται από τη συμπεριφορά της τουρκικής και τ/κ ηγεσίας, οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη ότι μπορούν χωρίς συνέπειες να διατηρούν τα προγενέστερα παραβατικά στρατιωτικά έργα τους στην πράσινη γραμμή, αλλά και εν γένει οι πράξεις τους να μένουν ατιμώρητες, καθώς επίσης να εξισώνονται με τα όποια αμυντικά μέτρα αναγκαστικής αντίδρασης λαμβάνει η Κυπριακή Δημοκρατία. Η τελευταία εξαναγκάζεται από την υφιστάμενη κατάσταση ατιμωρησίας που απολαμβάνει ο τουρκικός εισβολέας, να λάβει μέτρα, ακόμα και αν καταγράφονται ως παρέκκλιση των προβλεπομένων, για να μπορέσει να επιτύχει, στο τακτικό επίπεδο, τη στρατιωτική της ετοιμότητα για να ασκήσει το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας, εφόσον απαιτηθεί. Οι σχετικές ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας πηγάζουν από την ύπαρξη αδυναμίας της UNFICYP, του ΣΑ και του ΟΗΕ, εν γένει, να επιτύχουν την παύση των παραβατικών στρατιωτικών έργων που διαπράττουν οι τουρκικές δυνάμεις κατοχής στην πράσινη γραμμή και σε περιοχές πλησίον αυτής. Το γεγονός έρχεται να προστεθεί σε συνέχεια μίας μεγαλύτερης αδυναμίας τους, η οποία αφορά την επίτευξη παύσης της τουρκικής κατοχής στο νησί.

Ειδικότερα για το θέμα των παραβιάσεων, στην Έκθεση του Ιουλίου 2024, ο ΓΓ αναφέρει ότι κατά την εξεταζόμενη περίοδο καταγράφηκε αυξημέ-

νος αριθμός παραβιάσεων και από τις δύο πλευρές, και οι οποίες αποτελούν προκλήσεις για την εξουσία της UNFICYP. Ειδικότερα αναφέρει ότι η ε/κ και η τ/κ πλευρά προχώρησαν σε μη επιτρεπόμενες στρατιωτικές κατασκευές και εγκαταστάσεις μέσα και γύρω από την ουδέτερη ζώνη για την ενίσχυση της αμυντικής τους στάσης, καθώς και ότι σε αρκετούς τομείς περιορίζεται η ελευθερία των κινήσεων της αποστολής από αυξημένο αριθμό εισβολών από την αστυνομία και των δύο πλευρών στην ουδέτερη ζώνη. Επίσης, καταγράφεται ότι η αποστολή ανέλαβε προσπάθειες για την αποκλιμάκωση των εντάσεων εντός και γύρω από τη νεκρή ζώνη, σε συνέχεια της απόφασης 2723 (2024) του Συμβουλίου Ασφαλείας.¹⁴ Ωστόσο, από τον απολογισμό των αναφερομένων των εκθέσεων, του ΓΓ και της Αποστολής, συμπεραίνεται ότι οι προσπάθειες αυτές δεν πέτυχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και αυτό αποδεικνύεται από την υποτύπωση της αύξησης του αριθμού των παραβιάσεων. Όπως προαναφέρθηκε, διαχρονικά υπάρχει αναποτελεσματικότητα της αποστολής να επιτύχει την παύση των παραβατικών ενεργειών, λόγω της αδυναμίας επιβολής των αποφάσεων του ΣΑ, κατά κύριο λόγο στις κατεχόμενες τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, καθώς και στις ηγεσίες της Τουρκίας και της τ/κ κοινότητας.

Επιπλέον, καταγράφεται ως επιτυχία της Αποστολής η επίτευξη συμφωνίας με τις δύο πλευρές για το ζήτημα της έντασης που επικράτησε στην περιοχή της Πύλα. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην «ήρεμη» κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή, καθώς κατά την εξεταζόμενη περίοδο ανα-

14. Security Council S/2024/527, Report of the Secretary-General, Παράγραφοι 3, 12, 15 και 60.

φοράς δεν εκτελούνταν οικοδομικές εργασίες από την τ/κ πλευρά, η οποία είχε προκαλέσει την ένταση. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες πράξεις της τ/κ αστυνομίας, που είχε επιτεθεί κατά των κυανόκρανων και είχε προκαλέσει φθορές σε εξοπλισμό των ΗΕ, τον Αύγουστο 2023,¹⁵ έμεινε χωρίς καμία δίωξη κατά προσώπων και καμία συνέπεια κατά της τ/κ πλευράς. Η αντίδραση αυτή από τα ΗΕ προκαλεί πολλαπλά και διαφορετικά μηνύματα. Ενώ, όπως επικαλείται, πέτυχε ένα επίπεδο συνεργασίας μεταξύ των πλευρών, από την άλλη επιβεβαίωσε για ακόμα μία φορά την ύπαρξη ανοχής επί των παραβατικών ενεργειών της τ/κ κοινότητας, η οποία προσπαθεί να εκμεταλλευτεί για τη δημιουργία τετελεσμένων.

Η αδυναμία των ανωτέρω χειρισμών της Αποστολής διαπιστώνεται από το γεγονός ότι λίγες μέρες μετά τη δημοσίευση της Έκθεσης, δηλαδή στα μέσα Ιουλίου 2024, στην περιοχή Καΐμακλί στην πράσινη γραμμή, η τ/κ πλευρά εκτέλεσε οικοδομικές εργασίες επέκτασης του τ/κ - τουρκικού φυλακίου κατά παράβαση των συμφωνηθέντων. Το νέο συμβάν αναίρεσε στην πράξη το θετικό κλίμα που κατέγραψε η έκθεση και αποτελεί επιβεβαίωση της ανάλυσης της παρούσας μελέτης. Επίσης, η εξέλιξη αυτή δεν αποτελεί μία μεμονωμένη συμπεριφορά της Τουρκίας και της τ/κ πλευράς, αλλά μία επαναλαμβανόμενη κατάσταση, κατά την οποία φαίνεται η Τουρκία να ενθαρρύνεται από το γεγονός ότι τα όργανα και οι θεσμοί του ΟΗΕ δεν επιτυγχάνουν την επιβολή των αποφάσεων του ΣΑ,

που αφορούν την αποστρατικοποίηση της πράσινης γραμμής. Υπό το πρίσμα της αδυναμίας των ΗΕ να επιβάλλουν τα καθορισμένα, δεν μπορεί να διασφαλιστεί ότι η παραβατική τουρκική στρατιωτική δύναμη κατοχής δεν θα επαναλάβει και στο μέλλον τις ίδιες παραβιάσεις.

Επιπλέον, μία περίπτωση τουρκικής αδιαφορίας για τα καθορισθέντα αποτελεί η σχετική αναφορά στην Έκθεση για την περιοχή Στροβίλια, όπου το φυλάκιο διασύνδεσης εξακολουθεί να είναι υπερπλήρης από τις τ/κ δυνάμεις ασφαλείας που περιορίζουν την ελεύθερη μετακίνηση της αποστολής κατά παράβαση των συμφωνηθέντων. Επιπλέον, η έκθεση κατέγραψε ακόμα μία σημαντική παραβίαση με την εγκατάσταση 14 καμερών κλειστού κυκλώματος που τοποθετήθηκαν σε ένα κοντέινερ της τ/κ αστυνομίας.¹⁶ Παρόμοιες πράξεις αναφέρονται και στην έκθεση της προηγούμενης περιόδου, στην οποία είχε καταγραφεί η εγκατάσταση από τις τουρκικές δυνάμεις μίας κάμερας και ενός δορυφορικού πιάτου επικοινωνιών στην κορυφή ενός εγκαταλελειμμένου σπιτιού εντός της νεκρής ζώνης, γνωστού ως το «Σπίτι της Μαρίας». Η παράνομη εγκατάσταση παρέμεινε και αξιοποιείται από την κατέχουσα δύναμη, παρά τις έντονες πιέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και τη δημοσίευση του θέματος.¹⁷ Η επανάληψη της παραβατικής συμπεριφοράς των δυνάμεων κατοχής ενθαρρύνεται από την αναποτελεσματικότητα του ΟΗΕ και της Αποστολής να λάβει τα κατάλληλα μέτρα κατά της τ/κ πλευράς για παύση των προγενέστερων παραβιάσεων.

Η αδυναμία αντιμετώπισης από την UNFICYP ανάλογων περιστατικών παραβίασης από την τ/κ πλευρά στη γραμμή κατάπαυσης του πυρός σε προηγούμενες περιόδους ενθαρρύνουν την Τουρκία και έχουν προκαλέσει επιδείνωση της συμπεριφοράς της. Η κατέχουσα στρατιωτική δύναμή της Τουρκίας μαζί με την τ/κ πλευρά προβαίνουν εδώ και χρόνια σε έργα στρατιωτικής μορφής ενίσχυσης των θέσεων τους και της επιτήρησης εντός της πράσινης γραμμής και πολύ πέραν αυτής, προς τα ελεύθερα εδάφη. Η αποτυχία της αποστολής να παύσει την εκτέλεση αυτών των έργων, η απουσία επιπτώσεων στην υπαίτια Τουρκία και η επίτευξη τετελεσμένων λόγω της διατήρησης των έργων, διαμόρφωσε την πεποίθηση στην Τουρκία για ύπαρξη ανοχής σε επόμενες στρατιωτικές εργασίες ίδιου τύπου. Το γεγονός αυτό αναγκάζει την Κυπριακή Δημοκρατία να λάβει ανάλογα μέτρα αντιμετώπισης τέτοιων παραβιάσεων.

Η γενικότερη ανοχή που επιδεικνύει ο ΟΗΕ στις παραβιάσεις της Τουρκίας από το 1974 έως σήμερα, η μη εφαρμογή των αποφάσεων του ΣΑ, καθώς και η προσπάθεια δημιουργίας de facto καταστάσεων από την τουρκική πλευρά, όπως η καταπάτηση και παρά-

νομη εκμετάλλευση της περιοχής των Βαρωσίων, αναγκάζουν την Κυπριακή Δημοκρατία να εργαστεί για την προστασία των πολιτών της και την ασφάλεια των ελεύθερων περιοχών της. Η εγκατάσταση προηγμένων συστημάτων τεχνολογίας επιτήρησης από την Κυπριακή Δημοκρατία κατά μήκος της νότιας γραμμής κατάπαυσης του πυρός θεωρείται αναγκαία για την αντιμετώπιση των συνεχών προκλήσεων της τουρκικής κατέχουσας δύναμης και των παραβιάσεων που διαπράττουν. Εντούτοις, οι ενέργειες αυτές καταγράφονται από την αποστολή και χαρακτηρίζονται ως πράξεις παραβίασης της πράσινης γραμμής,¹⁸ εξισώνοντας αυτές με τις ανωτέρω παραβιάσεις των δυνάμεων του εισβολέα που εργάζεται για να ενισχύσει την παράνομη κατοχή του και επιδιώκει την επέκτασή του σε εδάφη της πράσινης γραμμής, αλλά και γενικότερα.¹⁹ Ενισχυτικά των προαναφερομένων αποτελεί η περίπτωση της έντασης που προκάλεσε η Τουρκία στην περιοχή των Βαρωσίων και η απουσία μέτρων από το ΣΑ και τα Κ-Μ του ΟΗΕ, όπως αποτυπώνονται μέσα από τις σχετικές αναφορές στην τελευταία έκθεση του Ιουλίου 2024. Ειδικότερα, επαναλαμβάνεται η ανησυχία για τις εξελίξεις στην περικλειστή περι-

18. Παράγραφος 16 της Έκθεσης (SC S/2024/527).

19. Ειδικότερα για την προσπάθεια κατάληψης νέων περιοχών από την κατέχουσα τουρκική στρατιωτική δύναμη καταγράφεται στην Παράγραφο 21 της Έκθεσης (SC S/2024/527). Συγκεκριμένα αναφέρει ότι, «Στο τέλος της προηγούμενης περιόδου αναφοράς, η ελευθερία μετακίνησης της UNFICYP παρεμποδίστηκε από τις τουρκικές δυνάμεις στο νεκροταφείο των Κοινοπολιτειακών Πολεμικών Τάφων, γνωστό ως Wayne's Keep, στη νεκρή ζώνη στη Λευκωσία[...] Αυτό ισοδυναμούσε με κατάληψη του ελέγχου μιας περιοχής της νεκρής ζώνης την οποία αμφισβητούσαν [οι τουρκικές δυνάμεις]. Ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα ασχολήθηκε ενεργά με τις τ/κ αρχές και την Τουρκική Δημοκρατία για να επιδιώξει την επιστροφή στο status quo ante και να αντιμετωπιστούν οι παραβιάσεις της κίνησης προς τα εμπρός. Η ελευθερία κίνησης της UNFICYP αποκαταστάθηκε εν μέρει τον Απρίλιο και η αποστολή επανέλαβε τις τακτικές περιπολίες με συμφωνημένο χρονοδιάγραμμα. Αν και αυτό δεν επιλύει τους περιορισμούς που τίθενται στην ελευθερία μετακίνησης της UNFICYP στην περιοχή αυτή, ήταν μια σπάνια θετική εξέλιξη κατά την περίοδο αναφοράς.».

15. Security Council Resolution 2723 (2024), Παράγραφος 5, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/h24/025/56/pdf/h2402556.pdf> (ενεργό στις 27 Σεπτ. 24).

16. Ibid., Παράγραφος 14.

17. Παράγραφος 17 της Έκθεσης (SC S/2024/527).

οχή των Βαρωσίων και τονίζει ότι η θέση του ΟΗΕ παραμένει ακλόνητη στην πιστή τήρηση των σχετικών Αποφάσεων του ΣΑ και στα ψηφίσματα 550 (1984) και 789 (1992).²⁰ Επιπλέον, επιβεβαιώνει ότι δεν ελήφθησαν μέτρα για την άμεση ανατροπή των ενεργειών των κατοχικών δυνάμεων, που εκτελούνται από τον Οκτώβριο του 2020 παρά τις εκκλήσεις του ΣΑ. Αναφέρει ότι η UNFICYP έχει περιορισμένη πρόσβαση στην περιοχή νότια του δομημένου τμήματος Βαρωσίων και διαμαρτυρήθηκε για την ίδρυση νέου συστήματος τάφρων από τις Τουρκικές δυνάμεις, οι οποίες έχουν έκταση περίπου τέσσερα χιλιόμετρα κατά μήκος της βόρειας γραμμής κατάπαυσης του πυρός. Τα έργα αποτελούν στρατιωτική παραβίαση λόγω ότι εκτελούνται σε περιοχή που γειτνιάζει με τη Νεκρή Ζώνη. Ολοκληρώνοντας για το θέμα, αναφέρει ότι τα Ηνωμένα Έθνη συνεχίζουν να θεωρούν την κυβέρνηση της Τουρκίας υπεύθυνη για την κατάσταση στα Βαρώσια και τόσο η αποστολή, όσο και ο ΓΓ έχουν επανειλημμένα εκφράσει την ανησυχία τους για τυχόν εξελίξεις στο περιφραγμένο τμήμα της πόλης.²¹ Από την ανωτέρω ανάλυση των γεγονότων που παρατέθηκαν τεκμαίρεται ότι η προσέγγιση που έχει υιοθετήσει ο ΓΓ και ομοίως ακολουθεί η αποστολή της UNFICYP, για τα προκύπτοντα θέματα παραβιάσεων της πράσινης

γραμμής και περιοχών πλησίον αυτής, δεν επιτυγχάνουν την επίτευξη των αρχών που απορρέουν από τις αποφάσεις του ΣΑ. Δεν υπάρχει επίτευξη των καθορισμένων των αποφάσεων, από την αποστρατικοποίηση της πράσινης γραμμής, μέχρι και το κύριο ζητούμενο της υποχρέωσης αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί, καθώς και την παύση της παράνομης τουρκικής κατοχής των περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εν απουσία επομένως της επίτευξης των αποφάσεων, η αποστολή προσπαθεί να επιτύχει το κατ' ελάχιστο, το οποίο σύμφωνα με την εντολή της είναι η διασφάλιση της μη διεξαγωγής εκθροπραξιών στο νησί και η διατήρηση της ζώνης κατάπαυσης του πυρός (buffer zone).²² Προσπαθεί, επομένως, να μην επιτρέψει σε καμία πλευρά να αποκτήσει πλεονέκτημα, χωρίς να το επιτυγχάνει όπως αναφέρθηκε ανωτέρω. Ωστόσο, η αριθμητική καταγραφή των παραβιάσεων, χωρίς την ποιοτική αξιολόγηση τους δεν πετυχαίνει τα αναμενόμενα. Επιπλέον, από τα γεγονότα διαπιστώνεται η προβληματική της ελλιπούς εντολής που έχει η Αποστολή και το έργο που της έχει ανατεθεί, αλλά πολύ περισσότερο διαπιστώνεται η μη αποτελεσματικότητα των καλών υπηρεσιών του ΓΓ στο νησί και ο προβληματισμός που δημιουργεί ο χειρισμός τους.

Αντί Επιλόγου... για την επίτευξη μίας βιώσιμης λύσης

Οι τελευταίες Εκθέσεις του ΓΓ των ΗΕ, του Αντόνιο Γκουτέρες, τον περασμένο Ιούλιο (2024) με τον απολογισμό των καλών υπηρεσιών του και της Αποστολής (UNFICYP), οι οποίες εξετάζουν την περίοδο του προγενέστερου εξαμήνου, έχουν σκοπό την απόδοση της κατάστασης που επικρατεί στην Κύπρο για την ενημέρωση των οργάνων και των Κ-Μ του ΟΗΕ. Ωστόσο, από τη μελέτη των Εκθέσεων παρατηρείται ότι η προσέγγιση του ΓΓ έχει απόκλιση από το ζητούμενο που είναι η καταγραφή του κατά πόσο υπάρχει συμμόρφωση των πλευρών με τις αποφάσεις του ΣΑ, καθώς και της εφαρμογής των αρχών και των διατάξεων του διεθνούς δικαίου. Διαπιστώνεται ότι κατά την υποτύπωση των τεκταινόμενων στο νησί υπάρχει μία πολιτική προσέγγιση με σκοπό την επίτευξη “θετικού” κλίματος για την επίτευξη έναρξης διαπραγματεύσεων. Η κατάσταση αυτή, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, αλλά πολύ περισσότερο όπως αποδεικνύεται από την εξέταση των πραγματικών γεγονότων, προκαλεί νέα προβλήματα. Η πρακτική της οποιας προσπάθειας αντιμετώπισης των επιμέρους προβλημάτων να μην αναζητείται στις αρχές του διεθνούς δικαίου, δηλαδή στις αρχές θεμελίωσης της διεθνούς κοινωνίας μετά τον Β΄ ΠΠ για την ειρηνική συνύπαρξη των Κρατών, προκαλεί μία επικίνδυνη ολίσθηση σε ασταθείς και αμφίβολου χειρισμούς. Η όποια μεθόδευση υπό το πρίσμα μίας πολιτικής προσέγγισης δεν φαίνεται να προσελκύει την άκαμπτη παραβατική Τουρκία να επανέλθει στις συζητήσεις εύρεσης λύσης του κυπριακού ζητήματος, αλλά αντίθετα, διαμορφώνει μία στάση της Τουρκίας

περισσότερο παραβατική. Χωρίς να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται οι σχετικές αποφάσεις του ΣΑ η Τουρκία, όπως και σε άλλες περιπτώσεις λοιπά Κράτη παραβάτες, αντιλαμβάνεται την κατάσταση ως την ύπαρξη περιθωρίου νέων παράνομων διεκδικήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποκάλυψη απαίτησής της για περαιτέρω απόκλιση από τις αρχές του Καταστατικού του ΧΤΗΕ ώστε να αναγνωριστεί νέο κράτος στις κατεχόμενες περιοχές της βόρειας Κύπρου. Επιδιώκει τη δημιουργία κράτους για το μόρφωμα που έχει διαμορφώσει η ίδια με την παραβίαση του αναγκαστικού κανόνα της απαγόρευσης χρήσης βίας, του Άρθρου 2(4) του ΧΤΗΕ, παρά το σύνολο των Αποφάσεων του ΣΑ, της ΕΕ και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων. Προκαλεί αλγεινή εντύπωση πως η διεθνής κοινότητα και ο ΓΓ δεν αντιδρούν στην αμφισβήτηση της εφαρμογής των αρχών και της υπόστασης των θεσμών του ΟΗΕ από την Τουρκία. Η συμπεριφορά της τελευταίας επιδεικνύει έναν άστατο παράγοντα που δεν διστάζει να απειλεί τους γείτονές της σε κάθε ευκαιρία και να αποτελεί έναν κίνδυνο για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Την παρούσα χρονική περίοδο η διεθνής κοινότητα βρίσκεται υπό πίεση από τις προκλήσεις των δύο μεγάλων συγκρούσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Ο αντίκτυπος της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία φέρνει την έμμεση εμπλοκή της ΕΕ και των ΗΠΑ με την άσκηση κυρώσεων εναντίων της Ρωσίας και την χρηματική/υλική ενίσχυση της Ουκρανίας ακόμα και με προμήθεια στρατιωτικού υλικού, ενώ παράλληλα η διεθνής κοινότητα βρίσκεται σε διχασμό με πολλά Κράτη να υποστηρίζουν τη Ρωσία και να συνάπτουν συμφωνίες οικονομικής

20. Βλ. περαιτέρω για το θέμα στον ηλεκτρονικό κυπριακό τύπο, Ανδρέας Παφίτης, *Άρθρο για την Έκθεση του ΓΓ για την Κύπρο*, 4.7.23, <https://omegalive.com.cy/politikh/se-tentomeno-skhoini-e-ekthese-gg-oe-gia-ten-kupro-oi-thetikos-kai-arnetikes-anaphores-binteo/> (ενεργό στις 27 Σεπ 24).

21. Βλ. ειδικότερα στην Έκθεση στις Παραγράφους 12 έως 14 και 63 στη θεματική «Σημαντικές Εξελίξεις», καθώς επίσης και στον ηλεκτρονικό κυπριακό τύπο, όπως στο: *ΟΗΕ για Κύπρο: «Αριθμός ρεκόρ» παραβιάσεων και των δύο πλευρών στην νεκρή ζώνη*, ΠΕΝΤΑΠΟΣΤΑΓΜΑ, 04.07.2024, https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/kypriako/7250780_oi-gia-kypro-arithmos-rekor-parabiaseon-kai-ton-dyo-pleyron-stin (ενεργό στις 27 Σεπ 24).

22. UNFICYP MANDATE, <https://unficy.unmissions.org/unficy-yp-mandate>, (ενεργό στις 27 Σεπ 24).

συνεργασίας μαζί της, αλλά ακόμα και με την άμεση εμπλοκή τρίτων χωρών στον πόλεμο, όπως η Β. Κορέα με την αποστολή στρατευμάτων. Επίσης, οι συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή, μετά το τρομοκρατικό εγκληματικό χτύπημα της Χαμάς και σε απάντηση αυτής οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του Ισραήλ, που διεξάγονται συχνά πέραν των επιτρεπόμενων κανόνων του Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων (ΔΕΣ), στη Λωρίδα της Γάζας και παράλληλα στη Δυτική Όχθη, αλλά και σε εδάφη του Λιβάνου, επίσης επιφέρουν διχασμό των Κρατών των ΗΕ, αλλά και έμπρακτη εμπλοκή, όπως αυτή της ΕΕ και των ΗΠΑ στην Ερυθρά Θάλασσα με την αποστολή ναυτικών δυνάμεων για την προστασία των εμπορικών πλοίων ως δικαίωμα της άσκησης της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και του εμπορίου.²³ Κάτω από τις παρούσες συνθήκες η διεθνής κοινότητα φαίνεται να παλινδρομεί με τις πολιτικές που επιλέγουν τα Κ-Μ των ΗΕ. Η μόνη διέξοδος θα μπορούσε να είναι η χάραξη πολιτικών των Κρατών και αντιμετώπιση των τρεχουσών προκλήσεων υπό το πρίσμα των αρχών και των διατάξεων του διεθνούς δικαίου, δηλαδή σταθερές και διαχρονικές σταθερές και όχι η αποτίμηση κατά περίπτωση και αναλόγως των συμφερόντων του εκάστοτε Κράτους. Η συνέχιση αυτών των πολιτικών οδηγεί σε περισσότερα προβλήματα τις σχέσεις μεταξύ των Κρατών και τη δη-

μιουργία νέων μετώπων συγκρούσεων σε όλα τα επίπεδα, όπως δείχνουν οι τελευταίες εν εξελίξει συγκρούσεις, αλλά και οι προγενέστεροι χειρισμοί των Κρατών που δεν τις απέτρεψαν. Σε αυτό το προβληματικό περιβάλλον η εξεύρεση μίας βιώσιμης λύσης για το κυπριακό ζήτημα, εισβολής και κατοχής της Τουρκίας, φαίνεται να διεξάγεται υπό αμφίβολες συνθήκες και υπό ασταθείς μεταβλητές. Ο γνώμονας σταθερότητας θα μπορούσε να είναι η εφαρμογή των αρχών και τα καθοριζόμενα των κανόνων του διεθνούς δικαίου και αυτό θα πρέπει να αποτελεί ζητούμενο για οποιονδήποτε θέλει να έχει ρόλο στη διαπραγματευτική διαδικασία, όπως ο ΓΓ των ΗΕ. Η απόκλιση αυτών μπορεί να επιφέρει σοβαρούς κινδύνους και να οδηγήσει στην πρόταση λύσης, η οποία μπορεί να δημιουργήσει νέα προβλήματα αντί να επιλύσει.

Βιβλιογραφία

- Αιμιλιανίδης Α., *Η υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος*, Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2006
- Αιμιλιανίδης, Παπαστυλιανός, Στρατηλάτης, *Η Κυπριακή Δημοκρατία και το Δίκαιο της Ανάγκης*, Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2016
- Αντωνόπουλος Κ. - Μακγλιβέρας Κ. (επιμ.), *Το δίκαιο της διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014

23. Η ΕΕ συμμετέχει με τη Ναυτική Δύναμη «Ασπίδες» (EUNAVFOR ASPIDES). Είναι μία στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ που συμβάλλει στην προστασία της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας, στη διαφύλαξη της θαλάσσιας ασφάλειας, ιδίως για τα εμπορικά πλοία στην Ερυθρά Θάλασσα, τον Ινδικό Ωκεανό και τον Κόλπο, στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ (ΚΠΑΑ). Στο πλαίσιο της αμυντικής της εντολής, η Επιχείρηση μπορεί να παρέχει επίγνωση της κατάστασης στη θάλασσα, να συνοδεύει τα πλοία και να τα προστατεύει από πιθανές επιθέσεις πολλαπλών τομέων στη θάλασσα. Ειδικότερα η Επιχείρηση προστατεύει και αντιμετωπίζει τις επιθέσεις των Χούθι, η οποίες διεξάγονται εναντίων πλοίων συμφερόντων ή με σημαία Κρατών που υποστηρίζουν τις Ισραηλινές στρατιωτικές επιχειρήσεις στις συρράξεις της Μέσης Ανατολής.

- Βαλννάκης Γ., *Η ελληνική εξωτερική και ευρωπαϊκή πολιτική, 1990-2010*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2010
- Βενιζέλος Ε., *Το Κυπριακό Ζήτημα, η Κυπριακή Συνταγματική Τάξη και η Προοπτική Ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πέντε μελέτες για την αντοχή των συνταγματικών υλικών στην Κύπρο*, Σάκκουλας, Αθήνα, 2000
- Γεωργής Γ., *Στις Απαρχές της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1995
- Γιαλλουρίδης Χ., *Η Ελληνο-Τουρκική Σύγκρουση: Από την Κύπρο Έως τα Ίμια, τους S300 και το Ελσίνκι: 1955 - 2000: Η Οπτική του Τύπου*, Σιδέρης, Αθήνα, 2001
- Γιαλλουρίδης Χ. - Αναστασιάδου Μ., *Διεθνής Πολιτική: Θεωρία και Πράξη - Κύπρος τη ύστατη ώρα*, Σιδέρης, Αθήνα, 2016
- Γιόκαρης Αγγ., Δημητρακόπουλος Α., Δίπλα Χαριτ., *Σημεία Τριβής στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Σιδέρης, Αθήνα, 1994
- Δημητριάδης Κ., *Κύπρος 1974: Η μεγάλη προδοσία*, Πελασγός, Αθήνα, 2011
- Δίπλα Χ. (επιμ.), *Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα, 2018. Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018
- Θεοφάνους Α., *Η Κύπρος, η ευρωπαϊκή ένωση και τα διακυβευόμενα συμφέροντα: Η ένταξη και η λύση*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2006
- Καραμπαρμπούνης Χ., *Κύπρος: Από την Εισβολή στην Ένταξη: Κείμενα και Ανάλυση (1974 - 2002)*, Σακκουλας, Αθήνα, 2003
- Κέντας Γ., *Η ασφάλεια στο πλαίσιο λύσης του Κυπριακού: Η Διεθνής Διάσταση*, Λιβάνη, Αθήνα, 2013
- Κλειρίδης Χ., *Το Κυπριακό Πρόβλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2017
- Κόμπος Κ., *The Impact of EU Law on Cypriot Public Law*, Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2015
- Κουλουμπής Θ., *Κυπριακό: Λάθη, Διδάγματα και Προοπτικές*, Σιδέρης, Αθήνα, 1996
- Κρασιδιώτης, Γ., *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Σκέψεις και προβληματισμοί στο κατώφλι του 21ού αιώνα*, Σιδέρης, Αθήνα, 1999
- Κρασιδιώτης, Γ., *Ανοχύρωτη πολιτεία: Κύπρος 1960-1974*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 2000
- Κρασιδιώτης, Γ., *Η Κύπρος στην Ευρώπη*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 2001
- Λιάκουρας, Π., *Το Κυπριακό Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής Επίλυσης*, Σιδέρης, Αθήνα, 2007
- Λιλλήκας, Γ., *Λύσεις του Κυπριακού: Πραγματικότητες, διλήμματα και επιλογές*, Λιβάνη, Αθήνα, 2008
- Οικονομίδης Κ., *Θέματα Διεθνούς Δικαίου και Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής*, Σάκκουλα, Αθήνα, 1983
- Περράκης Στ. (επιμ.), *Αιγαίο, Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*, Πρακτικά Ημερίδας ΕΕΔΔΔΣ, Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003
- Περράκης Στ., *Ηνωμένα Έθνη: θεσμικό πλαίσιο και δικαιοπολιτική δράση*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2006
- Περράκης Στ. (επιμ.), *Κόσοβο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2008
- Περράκης Στ., *Η Ελλάδα και η Χάγη - Υφαλοκρηπίδα, Κυπριακό, Σκόπια και Γερμανικές Αποζημιώσεις*, Foreign Affairs - The Hellenic Edition, Δεκέμβριος 2012
- Περράκης Στ., Τσάλτας Γρ. Κεφαλά Β. (επιμ.), *Διεθνής Πολιτική & Διεθνείς Θεσμοί σε έναν κόσμο που αλλάζει*, Liber Amicorum αφιερωματικό τόμο στον Χριστόδουλο Κ. Γιαλλουρίδη, Ι. Σιδέρης, 2023
- Περράκης Στ., *«Η επίλυση του Κυπριακού και τα όρια(;) εφαρμογής του Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου. Ασκήσεις πολιτικής και οι αρχές της διεθνούς δικαιοταξίας και μια ανα-*

φορά στην παρέμβαση της Επιτροπής «για την ευρωπαϊκή λύση του Κυπριακού», η δέλτος, τ. 15, Ιούλιος-Αύγουστος 2024

Πολυβίου Π., *Το Κυπριακό Πρόβλημα: Παραλογισμοί και Προβληματισμοί*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2010

Ριζάς Σ., *Ένωση, Διχοτόμηση, Ανεξαρτησία: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία στην Αναζήτηση Λύσης για το Κυπριακό: 1963-1974*, Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2004

Ροζάκης Χ., *Το Διεθνές Δίκαιο και η Λειτουργία τους στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1974-2004*, στο συλλογικό, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Αρβανιτόπουλος Κ., Κοππά Μ. (επιμ.), Λιβάνης, Αθήνα, 2005

Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, Αθήνα, 2021

Σαμαρά-Κρίση Α., Κωνσταντινίδης Α. (επιμ.), *Το Κυπριακό Πρόβλημα σε Εξέλιξη. Διεθνής Διάσταση, Ζητήματα Διακυβέρνησης, Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Σάκκουλα, Αθήνα, -Θεσσαλονίκη, 2011

Σισιλιάνος Λ., *Η εξουσιοδότηση του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2003

Σισιλιάνος Λ., *Η Ανθρωπιστική Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου*, 2η Έκδοση αναθεωρημένη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2024

Συρίγος Αγγ., Παπαπολυβίου Πετ., Χατζηβασιλείου Ευ. (επιμ.), *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2013

Συρίγος Αγγ., *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2015

Τελαλιάν Μ., *Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις*, ΤοΣ τεύχος 4/2001

Τενεκίδης Γεώργιος, *Η Νέα Φάση του Κυπριακού Προβλήματος από τη*

Σκοπιά του Διεθνούς Δικαίου, άρθρο Νέα Οικονομία, Μάρτιος 1964, στο Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη, Ο Γεώργιος Τενεκίδης και η Κύπρος. Απάνθισμα Κειμένων, (επιμ.) Περράκης Στ., ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα - Κομοτηνή 2002

Τενεκίδης Γ. - Κρανιδιώτης Γιανν., *Κύπρος: Ιστορία, Προβλήματα και Αγώνες του Λαού της*, Τρίτη έκδοση, ΕΣΤΙΑ, Αθήνα 2009

Χατζηκωνσταντίνου Κ., *Επτά + 1 προβλήματα για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2010

Χριστοδουλίδης, Ν., *Τα Σχέδια Λύσης του Κυπριακού 1948-1978*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2009

Χρυσοστομίδης Κύπρ., *Το Κράτος της Κύπρου Στο Διεθνές Δίκαιο*, Αντ. Σ. Σάκκουλα, Λευκωσία, 1994

Χρυσοστομίδης Κύπρ., *Διεκδίκησης Ενωμένης Πατρίδας - Κύπρος πριν και μετά το Σχέδιο Ανάν*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2006

Χρυσοστομίδης Κύπρ., *Ανοικτά Ζητήματα: Κυπριακό - Ευρωπαϊκή Ένωση - ΑΟΖ - Τουρκία*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2012

Χρυσοστομίδης Κύπρ., *Διεθνές Δίκαιο Παραβίαση και Παρακμή. Το Κράτος Ανδρείκελο στην Κατεχόμενη Κύπρο*, Εκδόσεις ΡΙΖΕΣ, Λευκωσία, 2022

Βασικά ερωτήματα, σκοποί και μέθοδοι μίας επισταμένης ιστοριογραφικής επανεξέτασης και κριτικής επαναπροσέγγισης της στρατιωτικής πλευράς των γεγονότων του 1974, με κεντρικό σκοπό την διερεύνηση της ευστάθειας της χρήσης του όρου «προδοσία»

17

Νίκος Χατζηϊωακείμ

Δρ Σύγχρονης Ιστορίας Παντείου Πανεπιστημίου, μεταδιδακτορικός ερευνητής του ΙΔΙΣ Παντείου

1. Ποια Επιθυμητή Τελική Κατάσταση (status post) είχαν κατά νουν οι ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί του κυπριακού πραξικοπήματος της 15^{ης} Ιουλίου; Ανιχνεύονται αιτιώδεις συνάψεις μεταξύ των προσδοκιών από την ανακάλυψη πετρελαϊκών κοιτασμάτων στο Βόρειο Αιγαίο και της απόφασης να ανατραπεί ο Μακάριος; Στην Αθήνα, ποια ήλπιζαν να είναι η στάση της Τουρκίας; Ποιες πληροφορίες είχαν επ' αυτού; Σημειώθηκαν άμεσες επαφές ή μέσω Τρίτων; Επιχειρήθηκε, μεμονωμένα ή από κοινού, παραπληροφόρηση κρίσιμων διεθνών παραγόντων διά της επίκλησης κινδύνων (λ.χ. «του κλίματος διχασμού μεταξύ των Ελληνοκυπρίων», «ανανεωμένων και μεγεθυμένων απειλών για την ασφάλεια των Τουρκοκύπριων», «αυξημένης σοβιετικής επιρροής στην Κύπρο» κ.λπ.);

2. Υπήρχαν πιθανότητες εκδήλωσης τουρκικής «επέμβασης» (εισβολής) αν δεν είχε υπάρξει το προηγούμενο του πραξικοπήματος;

3. Ποιές ήταν οι πραγματικές δυνατότητες των Τούρκων να επιτύχει η εισβολή τους κατά το κρίσιμο στάδιο της δημιουργίας προγεφυρώματος, εφόσον είχαν να αντιμετωπίσουν την Εθνική Φρουρά άθικτη (δηλαδή: όχι σε αποσύνθεση κατόπιν του πραξικοπήματος) και δη με έγκαιρη εφαρμογή των ορθών σχεδίων;

4. Για την αποτίμηση της έκβασης των επιχειρήσεων, κρίνεται πως απαιτούνται: α) Λεπτομερής αναδίφηση των διαταγών δέσμευσης πυρών και της αποφυγής ανάπτυξης εγκαίρως των μονάδων διαφόρων Όπλων ελιγμού και υποστήριξης (ΠΖ, ΤΘ, ΠΒ, ΜΧ, ΤΧ, ΣΥΠ, ΣΕΜ) στους χώρους διασποράς ή/και τάξης, β) Αξιολόγηση των επιπτώσεων των παραπάνω στην εξέλιξη

των επιχειρήσεων και στο τελικό τους αποτέλεσμα, γ) Σχολιασμός εάν τα σφάλματα δηλούν διαλυτικές τάσεις και έλλειψη επαγγελματισμού ή εάν προδίδουν προμελέτη με σκοπό την μόχλευση των ανεμπόδιστων τουρκικών ενεργειών.

5. Απαραίτητη επίσης θεωρείται η διερεύνηση περί του κατά πόσον υπήρξε καταλυτικός ο ρόλος του εξοπλιστικού ευνουχισμού της Εθνικής Φρουράς κατά την προηγούμενη περίοδο, με έμφαση στην περιπτώσιολογική αξιολόγηση κρίσιμων ελλείψεων. Η έμφαση οφείλει να δοθεί στην απουσία α) απόκτησης πολυστρωματικής ενεργού αντιαεροπορικής άμυνας, β) σχεδιασμού και αποπεράτωσης έργων υποδομών παθητικής αεράμυνας (δικτύου καταφυγίων κ.λπ.) του γενικού πληθυσμού και κυρίως των αστικών κέντρων -παρά το οδυνηρό προηγούμενο των Τηλλυριακών του 1964, γ) δημιουργίας αποθέματος οπλικών συστημάτων «απαγόρευσης» (κατά προτεραιότητα υφάλων όπλων: θαλάσσιων ναρκών και παράκτιων εγκαταστάσεων εκτόξευσης τορπιλών), αλλά και δ) στην παραμέληση της έγκαιρης απόκτησης σύγχρονων αντιαυματικών όπλων σε επαρκείς αριθμούς και με αρκούντως εκπαιδευμένο στην χρήση τους προσωπικό.

6. Εξίσου ζωτικής σημασίας κρίνεται η διάλυση των ακόλουθων ανυπόστατων δοξασιών, οι οποίες δυστυχώς εμφανίζουν τάσεις επικράτησης ως ευλογοφανούς αφήγησης: α) Τα υποβρύχια δεν προλάβαιναν να λάβουν έγκαιρα θέσεις σε τομείς επιθετικής περιπολίας προς απαγόρευση κρίσιμων τουρκικών ενεργειών που παρήγαγαν πολιτικά τετελεσμένα, β) τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου ήταν ανυπεράσπιστα (ανοχύρωτα και με μικρές φρουρές), το 1974. Συναφώς, θα είναι χρήσιμη η παύση γ) της υποβάθ-

μισης του ρόλου της ανολοκλήρωτης και γενικά ελλιπούς δυνατότητας υποστήριξης συνολικά των F-4E της Π.Α. εκείνη τη στιγμή.

7. Για ποιους λόγους δεν καταγράφηκε μέριμνα συμπερίληψης ενός όρου περί απαγόρευσης ενίσχυσης του τουρκικού προγεφυρώματος στη συμφωνία για την πρώτη εκχειρία της 22^{ας} Ιουλίου, εφόσον μάλιστα διατίθεντο ανά χείρας μέσα «δυναμικής επαλήθευσης» της τήρησης του όρου (τα σύγχρονα και μη-ανασχεσίμα ελλαδικά υποβρύχια); Αφετέρου, διατυπώθηκε όντως τουρκική απειλή μαζικών και αδιάκριτων αεροπορικών βομβαρδισμών ελληνοκυπριακών αστικών κέντρων, εφόσον σημειώνονταν ελληνικές στρατιωτικές αντιδράσεις επί του πεδίου, με δυνατότητα σοβαρής ανάσχεσης αν όχι και ανατροπής των εδαφικών προελάσεων; Συναφώς, εκφράστηκαν τέτοιοι εκβιαστικοί υπαινιγμοί με σκοπό την ελπίση υποτονικής δράσης του ελληνοκυπριακού πυροβολικού και εάν ναι, τότε ακριβώς διαμηνύθηκαν για πρώτη φορά;

8. Κατά πόσον ήταν αναπόδραστη η κλιμάκωση, σε περίπτωση ελλαδικής στρατιωτικής αντίδρασης σε τοπικό επίπεδο και ειδικά η αποστολή υποβρυχίων σε επιθετικές περιπολίες μεταξύ Κύπρου-Τουρκίας, έστω κατά το διάστημα μετά την 21^η Ιουλίου (η δράση των οποίων θα προσέφερε πολύτιμο χρόνο στην ελληνική πλευρά, διότι ενδεχόμενη βύθιση αρματαγωγών θα παρήγαγε επιμήκυνση των ελληνοτουρκικών διαπραγματεύσεων στη Γενεύη); Ήταν όντως αναπόφευκτη η διολίσθηση σε γενικευμένο ελληνοτουρκικό πόλεμο; Η «διαμερισματοποίηση» των επιμέρους θεάτρων επιχειρήσεων (Εβρος - Αιγαίο - Κύπρος) συνέβαλε ή υπονόμει τον περιορισμό/την οριοθέτηση μίας σύρραξης;

9. Παραπλάνησαν σκόπιμα οι ανώτατες φυσικές ηγεσίες των Ε.Δ. σχετικά με τα επιχειρησιακά δεδομένα των ανωτέρω πτυχών, τόσο το καθεστώς Ιωαννίδη όσο και τα πρώτα κυβερνητικά σχήματα της Μεταπολίτευσης; Εάν ναι, αποσκοπώντας στην ικανοποίηση ποιών ζητούμενων; Ποιοι από τους συμμετέχοντες στα εν λόγω σχήματα μπορούσαν να έχουν εμπεριστατωμένη ίδια άποψη ή/και να προσφύγουν εγκαίρως στην συμβουλευτική αρωγή επαρκώς καταρτισμένων και έμπιστων στελεχών των Ε.Δ., προκειμένου να εξεταστούν εναλλακτικές οδοί και να σταθμιστούν οι συνεπαγόμενοι κίνδυνοι, αλλά και τα ενδεχόμενα οφέλη από την υιοθέτηση διαφορετικής (δυναμικότερης) στάσης;

10. Σε ποιο βαθμό οι πρώτες μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας μπορούσαν να αντιπαρατάξουν επιτυχείς αντιδράσεις στους δυσμενείς διεθνείς συσχετισμούς, επηρεάζοντας προς όφελός τους την στάση μειζόνων Συμμάχων των δύο κρατών μέσω συντονισμένων ενεργειών; Εξαπατήθηκαν, αυτές ή/και οι προκάτοχοί τους από τους Συμμάχους τους; Το απώτατο όριο της τουρκικής προέλασης τον Αύγουστο υπήρξε απότοκο διαπραγματεύσεων και συμφωνίας; Αν ναι, ποια Μέρη τη συνομολόγησαν;

Και τρία ερωτήματα με επίκεντρο την ελληνοκυπριακή πλευρά:

1. Ήταν αναγκαία και ικανή συνθήκη η δράση της ΕΟΚΑ Β' για την ανατροπή της νόμιμης κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ); Υφίστανται ενδείξεις ή/και αξιόπιστες πληροφορίες περί προθέσεων μεταστροφής του Γρίβα πριν τον θάνατό του και τερματισμού της ανατρεπτικών του προσπαθειών;
2. Έχει γίνει αναψηλάφηση των δια-

θέσιμων στοιχείων και αναζήτηση νέων πηγών για να υπάρξουν ολοκληρωμένες ερμηνείες και συμπεράσματα σχετικά με την απροθυμία του Μακαρίου να πιστέψει τις πληροφορίες ότι όντως επιδιώκονταν η ανατροπή του από τα δικτατορικά καθεστώτα της Αθήνας;

3. Μπορούσαν (διέθεταν τις απαραίτητες δυνατότητες και τα εκπονημένα σχέδια ώστε) να είχαν αντιδράσει αποτελεσματικότερα στο πραξικόπημα οι νομιμόφρονες οργανωμένες δυνάμεις (φορείς κρατικής εξουσίας της ΚΔ, πολιτικά κόμματα) και ο, στην συντριπτική του πλειοψηφία, δημοκρατικών ιδεωδών ελληνοκυπριακός λαός;

Ως ζωτικής σημασίας προϋποθέσεις (στην επιτελική ορολογία: «Κρίσιμες Απαιτήσεις»), η εξαρχής εξασφάλιση εκπλήρωσης των οποίων θα επιτρέψει την διατύπωση λεπτομερών και φερέγγυων αποφάνσεων, θεωρούνται οι ακόλουθες:

A) Η πληρέστερη και, στο μέτρο του δυνατού, απρόσκοπτη πρόσβαση σε μείζονα αρχειακά αποθετήρια, δημόσια και ιδιωτικά, εθνικά και διεθνή, προκειμένου να αποκαταχρηστούν και να διατεθούν στην έρευνα υψηλής ως σήμερα διαβάθμισης πρωτογενή τεκμήρια, μέχρι στιγμής απροσπέλαστα. Πρόκειται για τον εκ φύσεως πλέον ευαίσθητο, αλλά και αποδοτικό όρο επιτυχίας της προσπάθειας. Οι εκκρεμότητες στο επίμαχο πεδίο είναι πολλές και σοβαρές.

Είναι εξάλλου αυτό, το βασικό ελατήριο της καταγραφής των ανωτέρω ερωτημάτων' αρκετά, έχουν ήδη απαντηθεί διά εύλογων (συνήθως) εκτιμήσεων και ανάλογων συμπερασμάτων. Τα ατράνταχτα πειστήρια είναι που ως επί το πλείστον απουσιάζουν. B) Η συστηματική λήψη νέων ή/και συ-

μπληρωματικών επώνυμων και ανώνυμων συνεντεύξεων ηλικιωμένων απόστρατων στελεχών των Ένοπλων Δυνάμεων (Ε.Δ.), όσων ανώτερων και ανώτατων αξιωματικών ε.α., προέλευσης και των τριών Κλάδων των Ε.Δ. στην Ελλάδα και στην Εθνική Φρουρά της Κύπρου ήταν εν ενεργεία την εποχή των διαδραματισθέντων κύκλων γεγονότων. Παράλληλα, η αναζήτηση προσωπικών αρχείων και η αναδίφηση σε αδημοσίευστα απομνημονεύματα όσων κατέγραψαν τις μαρτυρίες τους, έχοντας εντωμεταξύ φύγει από την ζωή και κατέλειψαν τέτοιο υλικό σε συγγενείς ή /και το εγγύς κοινωνικό περιβάλλον τους. Ακολουθώντας, τα προϊόντα των ανωτέρω θα πρέπει να συσχετιστούν μεταξύ τους και προς τα επίσημα έγγραφα. Τονίζεται το αυτόνομο: ότι οι μαρτυρίες, σε οποιαδήποτε εκδοχή τους, δεν υπέχουν θέση επίσημων γραπτών πηγών (υπηρεσιακών εγγράφων, Πρακτικών κ.λπ.), αλλά προορίζονται να συντίθενται μαζί τους, με πρωτεύοντα άξονα αξιολόγησης τις δεύτερες. Οι προτεινόμενες ενέργειες θα είναι, σε επίπεδο όγκου, ιστοριογραφικής ποιότητας και συνδυασμένων διακρατικών δράσεων (σε Ελλάδα και Κύπρο κατ' ελάχιστον), εφάμιλλες του εμπλουτισμού των ήδη δημοσιευμένων και των υπό έκδοση τόμων του «Φακέλου της Κύπρου».

Γ) Η αυστηρή τήρηση, από πλευράς όλων των εμπλεκόμενων στο προτεινόμενο εγχείρημα, της επιστημονικής δεοντολογίας στο πλήρες φάσμα της: από την εκ προοιμίου δέσμευση αποφυγής της μισαλλοδοξίας, της ιδεολογικής στράτευσης, της μηχανικής αναπαραγωγής στερεοτυπικών αντιλήψεων, της αυτολογοκρισίας, έως την θαρρετή παρρησία, αψηφώντας την

ανησυχία μήπως ορισμένα πορίσματα λειτουργήσουν ως ελαφρυντικά των πραξικοπηματιών (η εκδοτική παραγωγή των απολογιών τους είναι ούτως ή άλλως άφθονη και προβεβλημένη, εντατικά τα τελευταία χρόνια) εκτός δε τούτου, την υπερπήδηση των αναμενόμενων αγκυλώσεων και της εν γένει απροθυμίας (εύλογης) να αναθεωρηθούν πάγιες απόψεις και έργα ζωής. Μία ομαδική εργασία, με την μορφή έκδοσης επιμελημένης επίτομης συλλογής κειμένων, θα επισφραγίσει το αποτέλεσμα της προσπάθειας.

Εκτιμάται πως η συγκομιδή νέων δεδομένων και η ενδελεχής επεξεργασία τους θα εισφέρει στην αποφυγή μίας τρίτης ήττας, εκείνης στο πεδίο της Ιστοριογραφίας, από την οποία θα ζημιωθούν και όλες οι συγγενείς επιστήμες¹, ενώ αντιθέτως θα αποφέρει προσοδοφόρο αναστοχασμό και εντέλει συλλογική αυτεπίγνωση, την εκπλήρωση δηλαδή του σκοπού της ενατένισης δεινών και τραυμάτων με κριτήρια ενηλικιότητας. Οι πικρίες που έχουν ως τώρα εκφραστεί, από πλευράς πλειάδας παλαίμαχων της πρώτης γραμμής, συντείνουν ως ηθικό κίνητρο για την διασάλευση αίωνων (και έωλων) εκδοχών οι οποίες, τείνοντας να επικρατήσουν, επιτρέπουν σε περιθωριακές αμφισβητήσεις -κατά βάθος δηλώσεις πολιτειακών αναθεωρητισμών- να αιωρούνται ως «αδικημένες, πλην δικαιωμένες», με όχημα αυθαίρετες και επιλεκτικές προβολές/υποβαθμίσεις δεδομένων, διανοητικούς, ακροβατισμούς, διαστρεβλώσεις και αποσιωπήσεις, υποθαλπόμενες καθοριστικά από την ατιμωρησία των αυτοργών (αυτή υπήρξε η δεύτερη ήττα). Στην Ελλάδα ειδικά, αλληλοκατηγορίες και ανίερες

συμμαχίες απολογιών των δικτατόρων και της πρώτης μεταπολιτευτικής κυβέρνησης, παράγουν ένα τραγελαφικό, ανθεκτικά νοσηρό κλίμα, όπου οι διαφορές παραμερίζονται πρόσκαιρα, κάθε φορά που εμφανίζεται «κοινός εχθρός», με την συνυπευθυνότητα να οδηγεί σε συγκλίοντα, σφοδρά (άστοχα βέβαια, δεν γίνεται αλλιώς, μα ρυπαρά) πυρά και στόχο οποιαδήποτε φωνή αποπειράται να διατυπώσει συνολικά ερωτήματα². Το ζήτημα θεωρείται, δήθεν, λήξαν.

Εντέλει, οι ανωτέρω αφηγήσεις δυσφημούν τόσο τον έλληνα συνολικά μαχητή και πολίτη, όσο και την φερεγγυότητα της επιστημονικής αποτίμησης των γεγονότων, των παρασκηνιακών διεργασιών και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Το επικάλυπτον ερώτημα που εξακολουθεί να αιωρείται αναπάντητο αφορά στο κατά πόσον ήταν αναπόφευκτο τμήμα η Κυπριακή καταστροφή του 1974, προκείμενο να αποκατασταθεί η δημοκρατία στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Τα πραγματικά αποδεδειγμένα περιστατικά ουδαμώς έχουν αξιολογηθεί στην πλήρη χρονική τους αλληλουχία ως τώρα, έχουν απλώς ερμηνευθεί - και δη κατακερματισμένα, μοιραία διότι εκκρεμεί η πρόσβαση σε κρίσιμη μάζα αδιάσειστων εγγράφων τεκμηρίων. Την ενοχική απέχθεια ορισμένων να καταστούν αυτά προσπελάσιμα, αντιμάχεται η εύορκος επιμονή άλλων. Παρότι καταβάλλονται προσπάθειες ώστε να διεξαχθεί και αυτή υπό τους ίδιους δυσμενείς όρους (υπονομευμένη εκ των έσω), τούτη η τρίτη μάχη, στον πυρήνα της Ιστορίας, κάθε άλλο παρά έχει κριθεί οριστικά.

Dramatis Personae

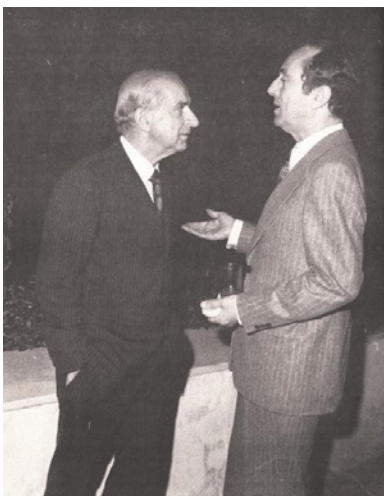
Φ. Γκιζίκης, Δ. Ιωαννίδης.

Α. Γαλατσάνος, Γρ. Μπονάκος.

2. Τα «πυρά» αυτά, εντυπωσιακά ογκώδη και θορυβώδη, ασήμαντα μακροπρόθεσμα, είναι ωστόσο ευρέος φάσματος στην εκπομπή τους: από στρεψοδικίες και υπεκφυγές, έως αποκάλυπτες προσβολές, ύβρεις και συγκεκαλυμμένες απειλές, φίμωση, βίαιη απόθνηση των αντιρρησιών στη αν-ιστορική λήθη κατά βάθος, εκφέρουν μία ματαιοπονία ολκής.

1. Οι συγγενείς επιστήμες βρίσκονται σε απελπιστική ανάγκη τροφοδότησης από έναν εμπειρικό ιστό υψηλής αξιοπιστίας, ο οποίος θα αντικαταστήσει τα τρέχοντα πορώδη «θέσφατα».

H. Tasca, Π. Αραπάκης.

B. Ecevit, J. Sisco.

(από αριστερά) Π. Γαρουφαλιάς, Α. Γαλατσάνος, Ξ. Ζολώτας, Ε. Αβέρωφ, Π. Κανελλόπουλος, Γρ. Μπονάνος, Φ. Γκιζίκης, Α. Παπανικολάου, Γ. Νόβας, Γ. Μαύρος, Π. Αραπάκης, Σπ. Μαρκεζίνης, Στ. Στεφανόπουλος.

Πηγές: Ν. Κακαουνάκης, 2650 Μερόνυχτα Συνομοσίας, τ. Β', Αθήνα: Παπαζήσης, 1976, Γ. Θ. Κρεμμυδάς, Οι άνθρωποι της χούντας μετά τη Δικτατορία, Αθήνα: Εξάντας, 1984, Σ. Π. Ψυχάρης, Τα παρασκήνια της Αλλαγής, Αθήνα, Κεντρική διάθεση: Παπαζήσης, 1975, Η. Kissinger, Years of Renewal, New York: Simon & Schuster, 1999.

Συμβολές*

Αργυρόπουλος Κωνσταντίνος

Υποψήφιος Διδάκτορας Διεθνούς Δικαίου της Νομικής Αθηνών (ΕΚΠΑ) ΜΔΕ «Διεθνούς Δικαίου και Διπλωματικές Σπουδές» (ΠΑΝΤΕΙΟ Παν/μιο) Απόφοιτος του Τμήματος «Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών» ΠΑΝΤΕΙΟ Παν/μιο

Αρέστης Γιώργος

πρώην δικαστής του Ανωτάτου Δικαστηρίου Κύπρου και τέως δικαστής του Δικαστηρίου της Ε.Ε.

Βενιζέλος Ευάγγελος

Πρώην Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Δημητριάδης Αχιλλέας

Δικηγόρος

Ήφαιστος Παναγιώτης

Ομότ. Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών Πανεπιστήμιο Πειραιά

Θεοφάνους Ανδρέας

Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων καθώς και του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Λοϊζίδου Τιτίνα

Ξεναγός, Επίτιμος Πρόεδρος της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Συνδέσμων Ξεναγών και του Συνδέσμου Ξεναγών Κύπρου

Μπρεδήμας Αντώνης

Ομότ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Ομήρου Γιαννάκης Λ.

πρ. Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων

Παπαναστασίου Θωμάς-Νεκτάριος

Αν. Καθηγητής Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο Νεάπολις, Πάφος

Περράκης Στέλιος

Ομότ. Καθηγητής και πρώην Αντιπρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου

* Παράθεση με αλφαβητική σειρά

Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας
Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων
Πρώην Πρέσβης της Ελλάδας στο
Συμβούλιο της Ευρώπης

Πολίτης Στυλιανός

Αντιναύαρχος ε.α.

Σταυρινός Μιχάλης

Πρέσβης ε.τ., Διδάσκων Διεθνούς
Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων στο
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Χαραλαμπίδης Κυριάκος

Ποιητής

Χατζηϊωακείμ Νίκος

Δρ Σύγχρονης Ιστορίας Παντείου
Πανεπιστημίου, μεταδιδακτορικός
ερευνητής του ΙΔΙΣ Παντείου

Χριστοδουλίδης Νίκος

Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας

Χρυσόχου Δημήτρης Ν.

Καθηγήτρια Θεωρίας και Θεσμών της
Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης στο Εθνικό
και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο
Αθηνών

Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής*

* Πατήστε επάνω στο εικονίδιο για να μεταφερθείτε στο αντίστοιχο τεύχος

